

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 27

(2003–2004)

Om lov om voldgift

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	7	7.3	Tyskland	20
			7.4	England og Wales og Skottland	20
2	Bakgrunnen for lovforslaget	9	8	Enkelte overordnede spørsmål	
2.1	Twistemålsutvalget, oppnevning, mandat og arbeid	9		vedrørende ny lov om voldgift	22
2.2	Hovedpunktene i Twistemålsutvalgets innstilling	9	8.1	Revisjon av reglene om voldgift, egen lov	22
2.3	Høringen	10	8.1.1	Gjeldende rett	22
2.4	Oversikt over gjeldende rett	11	8.1.2	Twistemålsutvalgets forslag	22
2.4.1	Innledning	11	8.1.3	Høringsinstansenes syn	23
2.4.2	Gjenstand for voldgift og voldgiftsavtalen	11	8.1.4	Departementets vurdering	23
2.4.3	Voldgiftsrettens sammensetning	12	8.2	Regulering av henholdsvis nasjonale og internasjonale tvister	23
2.4.4	Saksbehandlingen ved voldgiftsretten	12	8.2.1	Gjeldende rett	23
2.4.5	Forlik og dom ved voldgiftsretten	12	8.2.2	Twistemålsutvalgets forslag	23
2.4.6	Ugyldighet av voldgiftsdommer	12	8.2.3	Høringsinstansenes syn	23
2.4.7	Tvangsfullbyrding. Utenlandske voldgiftsavtaler og voldgiftsdommer	13	8.2.4	Departementets vurdering	23
			8.3	Bør UNCITRALs modellov legges til grunn for ny lov om voldgift?	
3	Grunner for voldgift	14	8.3.1	Lovteknisk løsning	24
3.1	Innledning	14	8.3.2	Twistemålsutvalgets forslag	24
3.2	Rettens sammensetning	14	8.3.3	Høringsinstansenes syn	24
3.3	Tidsaspektet	14	8.4	Departementets vurdering	25
3.4	Omkostningsaspektet	14		Forholdet til internasjonale konvensjoner	25
3.5	Andre forhold	14	9	Lovens virkefelt	28
3.6	Særlig om internasjonale tvister	15	9.1	Hva er voldgift i lovforslagets forstand	28
4	Voldgift i praksis	16	9.1.1	Voldgiftsbegrepets innhold	28
4.1	Ulike former for gjennomføring av voldgift	16	9.1.2	Definisjon av «voldgift» i loven?	28
4.2	Bruken av voldgift i praksis	16	9.2	Virkeområdet avhengig av voldgiftssted	29
5	Voldgift og forholdet til domstolene	17	9.2.1	Gjeldende rett	29
5.1	Voldgift som konkurrent til tvisteløsning ved de alminnelige domstoler	17	9.2.2	Twistemålsutvalgets forslag	29
5.2	Voldgift som alternativ til tvisteløsning ved de alminnelige domstoler	17	9.2.3	Høringsinstansenes syn	29
5.3	Krav til voldgiftsbehandlingen og domstolenes rolle	17	9.2.4	Departementets vurdering	30
6	UNCITRALs modellov	19	10	Gjenstand for voldgift	31
7	Utenlandsk rett	20	10.1	Rettstvister underlagt partenes fri rådighet	31
7.1	Sverige	20	10.1.1	Gjeldende rett	31
7.2	Danmark	20	10.1.2	Twistemålsutvalgets forslag	31
			10.1.3	Høringsinstansenes syn	32
			10.1.4	Departementets vurdering	33
			10.2	Særlig om forbrukerforhold, svake parter og uforholdsmessig kostbar voldgift	34
			10.2.1	Gjeldende rett	34

10.2.2	Twistemålsutvalgets forslag	34	13.2	Twistemålsutvalgets forslag	48
10.2.3	Høringsinstansenes syn	35	13.3	Høringsinstansenes syn	48
10.2.4	Departementets vurdering	35	13.4	Departementets vurdering	49
11	Voldgiftsavtalen	37	14	Voldgiftsretten	51
11.1	Formkrav og vedtakelse	37	14.1	Innledning	51
11.1.1	Gjeldende rett	37	14.2	Antall voldgiftsdommere	51
11.1.2	Skriftlighetskravet i New York konvensjonen, modelloven, mv.	37	14.3	Oppnevning av voldgiftsretten	51
11.1.3	Twistemålsutvalgets forslag	38	14.3.1	Gjeldende rett	51
11.1.4	Høringsinstansenes syn	39	14.3.2	Twistemålsutvalgets forslag	51
11.1.5	Departementets vurdering	40	14.3.3	Høringsinstansenes syn	52
11.2	Formkrav mv. ved avtaler i forbrukerforhold	41	14.3.4	Departementets vurdering	52
11.2.1	Twistemålsutvalgets forslag	41	14.4	Krav til voldgiftsdommeres habilitet og egnethet	52
11.2.2	Høringsinstansenes syn	41	14.4.1	Gjeldende rett	52
11.2.3	Departementets vurdering	42	14.4.2	Twistemålsutvalgets forslag	52
11.3	Overdragelse av voldgiftsavtalen	42	14.4.3	Høringsinstansenes syn	53
11.3.1	Gjeldende rett	42	14.4.4	Departementets vurdering	53
11.3.2	Twistemålsutvalgets forslag	42	14.5	Innsigelsesgrunner mot en voldgiftsdommer, behandling av innsigelse og oppnevning av ny voldgiftsdommer	53
11.3.3	Høringsinstansenes syn	43	14.5.1	Gjeldende rett	53
11.3.4	Departementets vurdering	43	14.5.2	Twistemålsutvalgets forslag	53
11.4	Motkrav – objektiv kumulasjon	43	14.5.3	Høringsinstansenes syn	54
11.4.1	Innledning	43	14.5.4	Departementets vurdering	55
11.4.2	Twistemålsutvalgets forslag	43	14.6	Voldgiftsdommeres fratreden på grunn av manglende oppfyllelse av oppdraget	56
11.4.3	Departementets vurdering	43	14.6.1	Gjeldende rett	56
11.5	Saker med flere parter – forening av søksmål og subjektiv kumulasjon	43	14.6.2	Twistemålsutvalgets forslag	56
11.5.1	Innledning	43	14.6.3	Høringsinstansenes syn	56
11.5.2	Twistemålsutvalgets forslag	44	14.6.4	Departementets vurdering	56
11.5.3	Departementets vurdering	44			
11.6	Adgang til å inngå voldgiftsavtale med forbehold om materiell overprøving ved ny voldgiftsrett	44	15	Saksbehandlingen i voldgiftsretten	57
12	Voldgiftsrettens domsmyndighet etter voldgiftsavtalen	45	15.1	Gjeldende rett	57
12.1	Innledning	45	15.2	Bør saksbehandlingsreglene være fravikelige?	57
12.2	Skal voldgiftsretten prøve sin egen myndighet, og skal det skje atskilt fra kontrakten ellers?	45	15.3	Voldgiftssted	57
12.2.1	Gjeldende rett	45	15.4	Når anses en voldgiftssak for startet?	58
12.2.2	Twistemålsutvalgets forslag	45	15.5	Voldgiftsspråk	58
12.2.3	Departementets vurdering	46	15.6	Saksforberedende møte	59
12.3	Nærmere om prøvingen av voldgiftsrettens domsmyndighet	46	15.7	Stevning og tilsvare	59
12.3.1	Gjeldende rett	46	15.8	Adgang til å fremme nye krav, påstandsgrunnlag og bevis	59
12.3.2	Twistemålsutvalgets forslag	46	15.8.1	Twistemålsutvalgets forslag	59
12.3.3	Høringsinstansenes syn	46	15.8.2	Høringsinstansenes syn	59
12.3.4	Departementets vurdering	47	15.8.3	Departementets vurdering	60
13	Voldgiftsrettens kompetanse til å treffe avgjørelse om midlertidige tiltak	48	15.9	Partens ansvar for sakens opplysning. Sakkyndige	60
13.1	Gjeldende rett	48	15.10	Bevisavskjæring mv.	60
			15.10.1	Twistemålsutvalgets forslag	60
			15.10.2	Høringsinstansenes syn	61

15.10.3	Departementets vurdering	61	16.10.3	Høringsinstansenes syn	72
15.11	Forsømmelse fra partene	62	16.10.4	Departementets vurdering	72
15.12	Muntlig og skriftlig behandling	62			
15.13	Bistand fra domstolene, foreleggelse for EFTA-domstolen	62	17	Ugyldige voldgiftsdommer	74
15.13.1	Tvistemålsutvalgets forslag	62	17.1	Gjeldende rett	74
15.13.2	Høringsinstansenes syn	62	17.2	Tvistemålsutvalgets forslag	74
15.13.3	Departementets vurdering	63	17.3	Høringsinstansenes syn	75
15.14	Preklusjon av innsigelser	64	17.4	Departementets vurdering	75
15.14.1	Tvistemålsutvalgets forslag	64			
15.14.2	Høringsinstansenes syn	64	18	Anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsavgjørelser	77
15.14.3	Departementets vurdering	64	18.1	Gjeldende rett	77
15.15	Mottakelse av skriftlig kommunikasjon	64	18.2	Tvistemålsutvalgets forslag	77
			18.3	Høringsinstansenes syn	77
			18.4	Departementets vurdering	77
16	Voldgiftsavgjørelsen	66			
16.1	Innledning	66	19	Verneting og saksbehandlingen ved de alminnelige domstoler i forbindelse med voldgift	79
16.2	Det rettslige avgjørelsesgrunnlaget .	66			
16.2.1	Gjeldende rett	66	19.1	Gjeldende rett	79
16.2.2	Tvistemålsutvalgets forslag	66	19.2	Tvistemålsutvalgets forslag	79
16.2.3	Høringsinstansenes syn	66	19.3	Høringsinstansenes syn	79
16.2.4	Departementets vurdering	66	19.4	Departementets vurdering	79
16.3	Oppdeling av pådømmelsen	67			
16.4	Frist for avsigelse av voldgiftsavgjørelse	67	20	Taushetsplikt og offentlighet	81
16.5	Avstemningsregler	68	20.1	Gjeldende rett	81
16.5.1	Gjeldende rett	68	20.2	Tvistemålsutvalgets forslag	81
16.5.2	Tvistemålsutvalgets forslag	68	20.3	Høringsinstansenes syn	81
16.5.3	Departementets vurdering	68	20.4	Departementets vurdering	82
16.6	Forlik	68			
16.7	Voldgiftsdommens form og innhold	69	21	Elektronisk kommunikasjon	84
16.8	Retting, tolking og tilleggsdom	69	21.1	Gjeldende rett	84
16.8.1	Gjeldende rett	69	21.2	eRegelprosjektet mv.	84
16.8.2	Tvistemålsutvalgets forslag	69	21.3	Tvistemålsutvalgets forslag	84
16.8.3	Departementets vurdering	70	21.4	Høringsinstansenes syn	85
16.9	Saksomkostninger og sikkerhetsstillelse	71	21.5	Departementets vurdering	85
16.9.1	Gjeldende rett	71			
16.9.2	Tvistemålsutvalgets forslag	71	22	Administrative og økonomiske konsekvenser av voldgiftsloven ...	86
16.9.3	Høringsinstansenes syn	71			
16.9.4	Departementets vurdering	72	23	Merknader til de enkelte bestemmelser	87
16.10	Innsending av voldgiftsdommen til tingrettene	72			
16.10.1	Gjeldende rett	72	Forslag til lov om volgift	117	
16.10.2	Tvistemålsutvalgets forslag	72			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 27

(2003–2004)

Om lov om voldgift

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 19. desember 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Proposisjonen inneholder forslag til ny lov om voldgift (voldgiftsloven). Loven skal erstatte tvistemålsloven kapittel 32, hvor gjeldende regler om voldgift er regulert. Forslaget bygger på Tvistemålsutvalgets utredning, NOU 2001: 33 Voldgift.

Voldgift er en alternativ tvisteløsningsmetode hvor partene ved avtale overlater til en eller flere tredjepersoner, å løse tvisten dem imellom med bindende virkning. Tvisten kan da ikke bringes inn for de alminnelige domstoler, og voldgiftsavgjørelsen får virkning som en rettskraftig dom.

Loven oppstiller regler for behandling av voldgift som finner sted i Norge, i tillegg til regler om anerkjennelse og fullbyrding av også utenlandske voldgiftsdommer. Formålet med loven er å etablere et regelverk som tilfredsstillende kravene til en moderne voldgiftsregulering, som er lett tilgjengelig og som ivaretar brukernes behov for forutberegnelighet. I tillegg skal loven tilpasse voldgiftsreglene til den utviklingen som har skjedd internasjonalt på voldgiftsinstituttets område. Det er et overordnet mål at loven skal bidra til en effektiv voldgiftsbehandling. Loven skal imidlertid også ivareta grunnleggende rettssikkerhetsgarantier og de offentlige hensyn som gjør seg gjeldende. Loven vil kunne bidra til at partene i internasjonale forretningsforhold

finner det mer naturlig å avtale at tvister i deres mellomværende skal løses ved voldgift i Norge.

Departementet foreslår at voldgiftsbestemmelsene inntas i en egen lov, og ikke lenger som en del av prosessreglene som gjelder for ordinær domstolsbehandling. Loven skal være et rammeverk for parter som ønsker å løse retts tvister ved voldgift, og lovens bestemmelser kan derfor i stor utstrekning fravikes ved avtale.

Departementet foreslår videre at loven både systematisk og innholdsmessig, baseres på United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) sin modellov for internasjonal voldgift. Lovforslaget omfatter både nasjonale og internasjonale tvister.

Departementets forslag innebærer en mer detaljert og systematisk regulering av voldgiftsreglene enn etter gjeldende rett. Det foreslås detaljerte regler om oppnevning av voldgiftsretten, om saksbehandlingen for voldgiftsretten og regler for avgjørelsen av saken. Det foreslås videre uttømmende og detaljerte regler om når en voldgiftsdom kan settes til side som ugyldig. Lovforslagets regler om anerkjennelse og fullbyrding kommer til anvendelse også på utenlandske voldgiftsdommer. Her er det foreslått uttømmende og detaljerte regler om

forhold som er til hinder for anerkjennelse og fullbyrding.

Lovforslaget inneholder bestemmelser om de alminnelige domstolenes oppgaver i forbindelse med voldgift, og regler for behandlingen av slike saker. Dette gjelder for eksempel domstolens bistand i forbindelse med oppnevning av voldgiftsretten, bevisopptak, overprøving av voldgiftsrettens avgjørelse av inhabilitetsinnsigelse og egen domsmyndighet.

Departementet foreslår at det ikke lenger skal oppstilles formkrav til voldgiftsavtalen i sin alminnelighet. Det foreslås imidlertid særskilte formregler og begrensninger i adgangen til å avtale voldgift i forbrukerforhold. Forslaget går ut på at voldgiftsavtaler i forbrukerforhold alltid skal være skriftlig

og tas inn i et eget dokument. Videre skal det ikke være anledning til å inngå avtale om voldgift i forbrukerforhold for fremtidige tvister, men bare for tvister som allerede har oppstått.

For å avklare spørsmålet om taushetsplikt for partene i en voldgiftssak, foreslår departementet å lovfeste at partene ikke har taushetsplikt uten at dette er avtalt. At partene ikke har taushetsplikt, innebærer ikke at saken er offentlig. Dette vil bero på i hvilken grad partene selv ønsker offentlighet omkring saken. Departementet foreslår imidlertid at en part ikke ensidig kan bestemme at offentligheten skal gis anledning til å være til stede under voldgiftsforhandlingen, men at dette må forutsette enighet mellom partene.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Tvistemålsutvalget, oppnevning, mandat og arbeid

Tvistemålsutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 9. april 1999. Utvalget hadde følgende sammensetning:

- leder høyesterettsdommer Tore Schei
- byrettsdommer Marianne Berg
- advokat Kristin Bjella
- advokat Ingeborg Moen Borgerud
- advokat Atle Helljesen
- professor dr. juris Jo Hov
- lagdommer Dag Bugge Nordén

På grunn av andre arbeidsoppgaver fratrådte professor dr. juris Jo Hov som medlem av utvalget 25. februar 2000, og førsteamanuensis dr. juris Arnfinn Bårdsen ble samme dag oppnevnt i hans sted.

Utvalget fikk som mandat å foreta «en bred gjennomgang av regelverket for domstolenes behandling av sivile saker, som i hovedsak baserer seg på lov om rettergangsmåten for tvistemål fra 1915». Frist for arbeidet ble satt til 1. juli 2002.

Tvistemålsutvalget kom til at voldgiftsreglene bør gis som en egen voldgiftslov, og har avgitt en egen utredning med utkast til Lov om voldgift, 20. desember 2001, trykt som NOU 2001: 33 Voldgift (heretter NOU eller utredningen). Utvalget avga samtidig en utredning med forslag til Lov om tvisteløsning, NOU 2001: 32 Rett på sak.

En generell redegjørelse for Tvistemålsutvalgets oppnevning, mandat og arbeid er gitt i NOU 2001: 32 Rett på sak, del I kap. 2.

Om voldgift heter det i foredraget til den kongelige resolusjonen:

«14. Voldgift. Det bør vurderes om det er ønskelig med en revisjon av voldgiftsreglene, blant annet på bakgrunn av at mange land de siste ti år har revidert sin voldgiftslovgivning ut fra UNCITRALs modellov for internasjonal voldgift i forretningsforhold fra 1985. Utgangspunktet må være at voldgiftsreglene også i fremtiden skal romme en stor variasjonsbredde i gjennomføringen av voldgiftssaker. Det må dessuten tas hensyn til at reglene også må kunne anvendes av ikke-jurister og at de må passe for såvel små som store forhold. Spørsmålene om voldgifts-

dommers offentlighet og om hvilke arkivordninger som bør gjelde for voldgiftsdommer, bør vises oppmerksomhet. Med henblikk på kostnadsnivået i forbindelse med en voldgiftsprosess bør det vurderes om det skal gis regler som gjør at sakens parter kan løses fra en eventuell voldgiftsklausul.»

Tvistemålsutvalget har lagt vekt på å ha kontakt utad med organisasjoner og enkeltpersoner i sitt arbeid generelt og også i forbindelse med arbeidet med voldgiftsreglene. Utvalget har blant annet i samarbeid med Oslo handelskammers institutt for voldgift og tvisteløsning arrangert et to dagers seminar om ny voldgiftslov.

2.2 Hovedpunktene i Tvistemålsutvalgets innstilling

Tvistemålsutvalget tar som utgangspunkt at parter også i fremtiden skal kunne avtale at tvister mellom dem skal avgjøres med endelig virkning ved voldgift. Etter utvalgets syn er dette en naturlig konsekvens av det grunnleggende prinsipp om avtalefrihet. Utvalget peker på at bruken av voldgift kan ha uheldige virkninger ved at tvister på enkelte rettsområder generelt unntas fra alminnelig domstolsbehandling, noe som kan hemme rettsutviklingen og domstolenes kunnskap og innsikt på slike områder. Til tross for slike innvendinger uttaler utvalget at det er utenkelig at det norske rettssystemet ikke skal akseptere voldgift som alternativ tvisteløsningsform.

Utvalget understreker at det likevel ut fra den offentlige interesse er et behov for å sikre at voldgift er en forsvarlig tvisteløsningsmekanisme. Voldgiftsprosessen må tilfredsstillende grunnleggende krav til rettssikkerhet, og må også i en viss utstrekning være underlagt domstolskontroll ved de alminnelige domstoler.

Utvalget finner at det er et klart behov for en revisjon og ytterligere detaljering av dagens regler, men mener det ikke er grunnlag for å fravike de hovedprinsipper som gjeldende lov bygger på.

Utvalget fremhever to hovedhensyn som en voldgiftslov bør ivareta. Den må fremme en effektiv

voldgiftsbehandling, og den må ivareta de offentlige interesser som gjør seg gjeldende.

Twistemålsutvalget foreslår at voldgiftsreglene inntas i en egen lov om voldgift. Utvalget foreslår at UNCITRALs modellov (omtalt under kap. 6 i proposisjonen) legges til grunn for en ny voldgiftslov. Utvalgets forslag til ny lov er utarbeidet i samsvar med dette.

Utvalget foreslår videre at det skal være en felles voldgiftslov for både nasjonale og internasjonale tvister.

Twistemålsutvalget går inn for at det ikke lenger skal være et vilkår om skriftlighet for voldgiftsavtalen. Utvalget foreslår imidlertid at det oppstilles et skriftlighetskrav i forbrukerforhold, og at det i slike forhold ikke kan inngås avtale om voldgift før tvist er oppstått.

Det kan også nevnes at utvalget foreslår fravikelige regler om taushetsplikt og fravikelige regler som åpner for publisering av voldgiftsdommer.

2.3 Høringen

Justisdepartementet sendte utredningen på høring 9. april 2002 til følgende adressater:

Departementene
Riksadvokaten
Regjeringsadvokaten
Høyesterett
Lagmannsrettene
Tingrettene i Oslo, Bergen, Trondheim, Tromsø, Stavanger og Kristiansand

Bankklagenemnda
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Forbrukertvistutvalget
Konkurransetilsynet
Kredittilsynet
Norges Bank
Statens Innkrevingsentral
Statens nærings- og distriktsutviklingsfond
Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Assuranseforeningen Gard Oslo
Creditreform Norge A/S
Debitorforeningen
Den Norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Det juridiske fakultet i Bergen, Oslo og Tromsø
Finansieringsselskapenes Forening
Finansnærings Hovedorganisasjon
Handels- og Servicenærings Hovedorganisasjon

InkassoPartner AS
Kommunenes Sentralforbund
Kreditorforeningen i Oslo
Landkreditt
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Nordisk Skibsrederforening
Norges Bilbransjeforbund
Norges Eiendomsmeglerforbund
Norges Huseierforbund
Norges Kreditorforbund
Norges Rederiforbund
Norges Skogeierforbund
Norsk Skogbruksforening
Norske Boligbyggelags Landsforbund
Norske Inkassobyråers Forening
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Oslo Handelskammers Voldgiftsinstitutt
Prosess- og foredlingsindustriens landsforening
Rederienes Landsforening
Skuld Assuranseforening
Tomtefesterforbundet

I tillegg ble utredningen den 24. april 2002 sendt til ICC Norge, Norges Committee on International Arbitration (ICC Norge).

Høringsfristen var 15. september 2002. Følgende høringsinstanser har svart at de ikke har merknader eller kommentarer til utredningen, eller at de ikke avgir realitetsuttalelse:

Arbeids- og administrasjonsdepartementet
Finansdepartementet
Fiskeridepartementet
Forsvarsdepartementet
Helsedepartementet
Landbruksdepartementet
Miljøverndepartementet
Samferdselsdepartementet
Utdannings- og forskningsdepartementet

Høyesterett
Riksadvokaten

Kredittilsynet
Statens nærings- og distriktsutviklingsfond

Norges Bank
Kommunenes Sentralforbund

Norges Eiendomsmeglerforbund

I tillegg har *Kopinor* uttalt at de ikke har merknader til forslaget.

Følgende høringsinstanser har avgitt realitetsmerknader til utredningen:

Barne- og familiedepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Utenriksdepartementet

Regjeringsadvokaten
Hålogaland lagmannsrett
Oslo tingrett

Forbrukerombudet
Konkurransetilsynet

Den Norske Advokatforening
Det juridiske fakultet i Oslo
Finansnærings Hovedorganisasjon
Handels- og Servicenærings Hovedorganisasjon
ICC Norge, Norges nasjonale komité i
internasjonal voldgift
Landsorganisasjonen i Norge
Nordisk Skipsrederforening
Norges Rederiforbund
Næringslivets Hovedorganisasjon
Oslo Handelskammers Institutt for Voldgift og
Alternativ Tvisteløsning
Rederienes Landsforening

I tillegg har *Norsk Presseforbund og Norsk redaktørforening* avgitt høringsuttalelse. Departementet har i tillegg mottatt høringsuttalelse fra *advokat Gunnar Nerdrum* i brev 29. januar 2003.

De fleste av høringsinstansene som har merknader til utredningen, har uttalt seg ubetinget positivt til Tvistemålsutvalgets forslag om å revidere voldgiftsreglene og ta reglene inn i en egen lov om voldgift. Det er ingen som har uttalt seg negativt til dette. Høringsinstansene uttrykker seg også generelt positivt til Tvistemålsutvalgets lovforslag. Høringsinstansene er også positive til forslaget om å basere en ny voldgiftslov på UNCITRALs modell. Tvistemålsutvalgets konkrete drøftinger og forslag er i mindre grad berørt av flere av høringsinstansene. Der høringsinstansene har hatt synspunkter, vil dette bli omtalt i tilknytning til de enkelte punktene nedenfor.

2.4 Oversikt over gjeldende rett

2.4.1 Innledning

Gjeldende bestemmelser om voldgift er inntatt i tvistemålsloven kapittel 32. Tvistemålsloven ble vedtatt i 1915. De vesentligste deler av loven trådte i kraft 1. juli 1927, herunder kapittel 32 om voldgift. Voldgiftsreglene har etter dette vært gjenstand for få endringer. I forbindelse med at Norge 10. juli 1961 ratifiserte New York-konvensjonen 10. juni

1958 om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsavgjørelser (Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards), ble tvistemålsloven endret, slik at utenlandske voldgiftsavgjørelser som omfattes av konvensjonen har bindende virkning også i Norge, jf. tvistemålsloven § 168, jf. § 167.

For en omtale av voldgiftsinstituttets historikk i norsk rett, herunder opptakten til voldgiftsbestemmelsene i tvistemålsloven kapittel 32, vises til NOU 2001: 33 del II kap. 2 (s. 32–33).

Reguleringen av voldgift i norsk rett er relativt knapp, og en rekke spørsmål er ikke regulert i tvistemålsloven kapittel 32. I de tilfeller der voldgiftsreglene ikke løser et spørsmål, kan det ikke oppstilles som generell regel at bestemmelsene skal suppleres med de prosessregler som gjelder for tvister for de alminnelige domstolene. Der gjeldende lover og regler om voldgift er tause, står voldgiftsretten i stor utstrekning fritt ved løsningen dersom partene ikke har avtalt noe annet.

Nedenfor følger en kort oversikt over enkelte hovedregler om voldgift. Gjeldende rett for øvrig vil bli omtalt i tilknytning til de enkelte punktene i lovforslaget. Det vises også til Tvistemålsutvalgets gjennomgang av gjeldende rett i NOU 2001: 33 del II kap. 5 (s. 39–45) om gjeldende rett.

2.4.2 Gjenstand for voldgift og voldgiftsavtalen

Voldgift kan være bestemt ved lov. Utover dette er voldgift bare aktuelt hvis partene har avtalt voldgift, jf. tvistemålsloven § 452 første ledd. En avtale mellom partene om at en tvist skal løses ved voldgift kan gjelde en allerede oppstått tvist eller en mulig fremtidig tvist i et bestemt rettsforhold. Hvorvidt det er sluttet en avtale om voldgift og hvilket omfang den har, beror på alminnelige avtalerettslige regler.

En avtale om voldgift må avgrenses mot avtaler om selvdømme i foreningsforhold. For selvdømme gjelder til dels andre behandlingsregler, og rettsvirkningene av avgjørelsene vil ikke være de samme. Blant annet vil en avgjørelse etter selvdømme ikke kunne tvangsfullbyrdes, selv om den er bindende mellom partene. Ved selvdømme er det et organ for en av partene som treffer avgjørelsen, i motsetning til ved voldgift, hvor avgjørelsen blir truffet av en person eller instans som er uavhengig av partene.

Partene kan bare inngå avtale om voldgift knyttet til rettsforhold som de har fri rådighet over. Rettsforhold som de ikke har fri rådighet over, indispositive rettsforhold, må behandles av de almin-

nelige domstolene. I kravet om at partene må ha fri rådighet over tvisten, ligger at det ikke må være så betydelige offentlige interesser i avgjørelsen at det av disse grunner ikke kan aksepteres voldgift. Begrensninger i adgangen til å avtale voldgift kan også følge av enkelte særlover.

Det er bare rettstvister som kan avgjøres ved voldgift. Vilåret om at det må gjelde en rettstvist innebærer som utgangspunkt at det bare er de tvister som kan bringes inn for de alminnelige domstoler, som partene kan få løst ved voldgift, og at interesse tvister og fastleggelse av rene faktiske forhold som hovedregel faller utenfor området for voldgift.

Voldgiftsavtalen må inngås skriftlig. Skriftlighetskravet gjelder i utgangspunktet absolutt, men dersom partene har innlatt seg på forhandlinger for voldgiftsretten, er skriftlighetskravet uten betydning. Formkravene følger av tvistemålsloven § 452 annet ledd annet punktum.

En voldgiftsavtale kan bli ugyldig etter alminnelige avtalerettslige ugyldighetsregler. I tillegg kan en voldgiftsavtale falle bort etter særreglene i tvistemålsloven §§ 458 og 463 annet punktum. Disse særreglene er ikke uttømmende.

2.4.3 Voldgiftsrettens sammensetning

Voldgiftsretten skal bestå av tre dommere, om ikke partene har avtalt noe annet. Dette følger av tvistemålsloven § 454, som også regulerer prosedyren for oppnevning av voldgiftsdommerne når partene ikke har avtalt noe om dette.

Kravene til habilitet er de samme for voldgiftsdommere som for andre dommere, jf. § 456 første ledd. Inhabilitet er imidlertid uten betydning dersom parten har valgt voldgiftsdommeren eller innlatt seg på forhandlinger for voldgiftsretten med positivt kjennskap til det aktuelle forholdet.

2.4.4 Saksbehandlingen ved voldgiftsretten

Utgangspunktet er at partene selv kan avtale behandlingsmåten i voldgiftsretten. Avtale om saksbehandlingen kan treffes i voldgiftsavtalen, i en etterfølgende avtale eller under selve behandlingen av saken. Ofte foreligger det ingen avtale om saksbehandlingen mellom partene.

I mangel av avtale gir tvistemålsloven §§ 459 til 463 regler for saksbehandlingen ved voldgiftsretten. Utgangspunktet er da at voldgiftsretten bestemmer fremgangsmåten for behandlingen.

Loven oppstiller noen obligatoriske regler om saksbehandlingen som partene og voldgiftsretten er bundet av, §§ 460 til 462, jf. § 459 tredje ledd. Disse reglene skal blant annet sikre kontradiksjon

ved at partene skal få anledning til å uttale seg.

Voldgiftsretten kan innkalle parter og oppfordre vitner og sakkyndige til å avgi forklaring, men har ingen tvangsmidler for å fremtvinge oppmøte eller avgivelse av vitneforklaring. Voldgiftsretten har heller ikke tvangsmidler knyttet til fremleggelse av dokumentbevis. Voldgiftsretten kan anmode de alminnelige domstoler om å foreta bevisopptak, jf. § 462. Da gjelder de alminnelige regler om møte- og vitneplikt.

En voldgiftsrett har ikke kompetanse til å avgjøre krav om midlertidig forføyning eller arrest etter reglene i tvangsfullbyrdelsesloven. Voldgiftsbehandling er imidlertid ikke til hinder for at slike krav fremsettes for og avgjøres av namsretten.

2.4.5 Forlik og dom ved voldgiftsretten

Avgjørelse av realiteten i saken treffes ved dom, mens prosessledende avgjørelser treffes ved beslutning eller kjennelse. Voldgiftsdommen har virkning som en rettskraftig dom, jf. tvistemålsloven § 464 annet ledd.

Voldgiftsretten kan bare avgjøre de krav som er omfattet av voldgiftsavtalen, jf. tvistemålsloven § 468 nr. 2. Voldgiftsretten er likeledes bundet av partenes påstander og anførsler (påstandsgrunnlag). Med mindre partene har avtalt noe særskilt, har voldgiftsretten også plikt til å basere avgjørelsen på gjeldende rett.

Som for de alminnelige domstoler kan det inngås forlik for voldgiftsretten, og et slikt forlik har samme virkning som rettskraftig dom. Reglene om forlik er regulert i tvistemålsloven § 464 fjerde ledd.

2.4.6 Ugyldighet av voldgiftsdommer

En voldgiftsdom har samme virkning som en rettskraftig dom. Det betyr at voldgiftsdommen ikke kan ankes (med mindre voldgiftsavtalen åpner for dette). Den eneste mulighet en part har til å angripe dommen, er ved å få prøvd dens gyldighet. Tvistemålsloven §§ 467 og 468 angir ulike ugyldighetsgrunner. I tvistemålsloven § 467 er det angitt absolutte ugyldighetsgrunner. Dette innebærer at voldgiftsdommen i disse tilfellene skal anses ugyldig uten hensyn til om dommen blir angrepet eller feilen blir påberopt av en part. Tvistemålsloven § 468 angir relative ugyldighetsgrunner. Ugyldighet forutsetter her at dommen blir angrepet, og at innsigelsen blir gjort gjeldende. Det gjelder ulike frister for å påstå ugyldighet og begrensninger i adgangen til å gjøre ugyldighetsinnsigelsene gjeldende, begrunnet i hensynet til en effektiv voldgiftsbehandling.

De ugyldighetsgrunner som fremgår av tvistemålsloven § 470, kan alltid gjøres gjeldende som innsigelse ved tvangsfullbyrding og i saker der voldgiftsdommen ellers uprøvd skal legges til grunn.

2.4.7 Tvangsfullbyrding. Utenlandske voldgiftsavtaler og voldgiftsdommer

Twistemålsloven kapittel 32 inneholder ikke regler om tvangsfullbyrding av voldgiftsdommer eller om

utenlandske voldgiftsavtaler og voldgiftsdommer. Tvangsfullbyrdelsesloven § 4–1 annet ledd bokstav d og e regulerer spørsmålet om tvangskraft for henholdsvis voldgiftsdom og forlik under voldgift etter tvistemålsloven kapittel 32. Twistemålsloven § 167, jf. § 168 og tvangsfullbyrdelsesloven § 4–1 bokstav f regulerer spørsmålet om anerkjennelse og tvangskraft av utenlandske voldgiftsavgjørrelser.

3 Grunner for voldgift

3.1 Innledning

Det er flere grunner til at partene velger voldgift i stedet for alminnelig domstolsbehandling av retts- tvister. Bakgrunnen for hvorfor partene velger voldgift er av betydning for utformingen av reglene om voldgift.

I det følgende gis en kort oversikt over ulike forhold som ligger til grunn for valg av voldgift. Begrunnelsen for valget vil være forskjellig fra sakområde til sakområde. For en bredere gjennomgåelse av grunner for voldgift vises til utredningen del II kap. 3 (s. 34–36).

3.2 Rettens sammensetning

En viktig grunn for bruk av voldgift er at partene selv kan påvirke rettens sammensetning. Rettens sammensetning kan skreddersys for den konkrete sak med personer som partene har særlig tillit til eller som har spesielt ønskede faglige kvalifikasjoner. Dette kan være juridiske eller andre kvalifikasjoner, som for eksempel teknisk eller merkantil innsikt. Fordelene med en voldgiftsrett som består av dommere med spesiell fagkompetanse, gjør seg særlig gjeldende i kompliserte saker og kan øke muligheten for et materielt riktig resultat, samtidig som forhandlingene ofte kan konsentreres.

3.3 Tidsaspektet

Ønsket om å få en rask endelig avgjørelse av en tvist er et annet hensyn som ligger bak avtale om voldgift. En virksomhet som er involvert i en tvist som gjelder store verdier, kan få problemer med fortsatt drift dersom saken trekker ut i tid og utfallet av tvisten er usikkert. Prosessen vil i seg selv kreve store ressurser, som kan komme til å gå på bekostning av de ressurser som trengs til løpende drift. Ved voldgift er det først og fremst det forhold at saken normalt bare blir behandlet i én instans som er tidsbesparende i forhold til alminnelig domstolsbehandling hvor saken kan versere i tre instanser. Iblant vil partene også kunne få til en raskere

berammelse av hovedforhandlingen enn det som er tilfellet ved enkelte tingretter. Videre vil selve prosessen med saksforberedelse, hovedforhandling og domsavsigelse, kunne avvikles raskere ved at partene kan oppnevne dommere som kan prioritere saken tidsmessig, avtale en enklere behandlingsform og frister for gjennomføringen.

Det er imidlertid grunn til å peke på at det ikke er en ubetinget fordel at en tvist bare blir behandlet i én instans. Behandling i flere instanser gir større grad av sikkerhet for et materielt riktig resultat.

3.4 Omkostningsaspektet

Omkostningene knyttet til voldgiftsbehandling varierer i betydelig grad avhengig av sakens karakter. Ved enkle tvister vil en voldgiftsbehandling kunne være svært enkel og kostnadseffektiv, mens den i større og mer kompliserte saker vil kunne bli mer kostbar enn en domstolsprosess. Partene må ved voldgiftsbehandling selv bære omkostningene til voldgiftsdommere og rettslokale, noe som vanligvis medfører langt høyere utgifter enn rettsgebyrer mv. ved alminnelig domstolsbehandling. I tillegg kan partene bli påført ekstra omkostninger i forbindelse med midlertidige sikringstiltak som ikke kan foretas av voldgiftsretten selv, men bare av de alminnelige domstoler. Dette vil kunne innebære at det samme sakskomplekset må behandles både i en voldgiftsrett og for de alminnelige domstoler.

De største utgiftene i forbindelse med rettslig prosess, også i voldgiftsprosessen vil imidlertid regulært være utgifter til prosessfullmektiger og sakkyndige. Partene vil således kunne spare omkostninger ved at saken bare behandles i én og ikke i flere instanser.

3.5 Andre forhold

En mer hensiktsmessig prosess

Ved bruk av voldgift har partene stor frihet til å avtale hvordan voldgiftsprosessen skal foregå. Dette gjør det mulig å tilpasse behandlingen til den konkrete tvisten i større grad enn ved alminnelig domstolsbehandling, hvor valgfriheten er mindre.

Avgjørelse bygget på rimelighet

Dersom partene ikke har avtalt noe særskilt om det rettslige avgjørelsesgrunnlaget, er utgangspunktet at voldgiftsretten skal basere seg på en korrekt anvendelse av de relevante rettsregler ved avgjørelsen. Ved voldgift kan partene imidlertid avtale at voldgiftsretten skal dømme mer eller mindre fritt etter hva den selv finner rimelig og rettferdig. I enkelte typer saker kan partene finne det ønskelig.

Diskresjon

Mange parter ønsker diskresjon omkring det forhold at man er involvert i en rettstvist. Ved en alminnelig domstolsbehandling vil både forhandlingene og selve avgjørelsen som regel være offentlig. En voldgiftsbehandling er en privat tvisteløsning som innebærer at parten i langt større grad kan unngå offentlighet.

Forholdet mellom partene

Parter som er involvert i en voldgift, er ofte forretningsforbindelser. For disse vil det kunne være viktig at ikke en rettstvist skal ødelegge for fremtidige relasjoner. Voldgift vil kunne bli oppfattet som mindre konfliktfylt enn alminnelig domstolsbehandling, og bidra til at gode relasjoner opprettholdes.

Rettspråket

Ved de alminnelige domstoler er rettspråket norsk, jf. domstolsloven §§ 135 og 136. Selv om

man også ved de alminnelige domstoler til en viss grad kan anvende fremmed språk, er fleksibiliteten på dette punkt større ved voldgift, der partene kan avtale rettspråket.

3.6 Særlig om internasjonale tvister

Behovet for voldgift gjør seg i særlig grad gjeldende i internasjonale forhold, hvor en part, avtalen eller oppfyllesesstedet har tilknytning til en annen jurisdiksjon enn Norge. En part vil da ofte foretrekke at tvisten skal avgjøres av en rett som de kan være med på å bestemme sammensetningen av og behandlingsreglene for.

Et annet forhold som tradisjonelt har vært anført til fordel for voldgift i internasjonale tvister, er at det har vært et bedre utbygget internasjonalt system for retts- og tvangskraft for voldgiftsavgjørelser enn for alminnelige domstolsavgjørelser. Det er særlig New York-konvensjonens regler som er viktig i denne sammenheng. Gjennom Norges tiltrødelse til konvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker med protokoller av 16. september 1988 (Lugano-konvensjonen), er imidlertid dommer fra de alminnelige domstoler i konvensjonsstatene kommet i en annen stilling når det gjelder anerkjennelse og fullbyrding. Innenfor Luganokonvensjonens område er hensynet til retts- og tvangskraft ikke lenger et argument for å velge voldgift.

4 Voldgift i praksis

4.1 Ulike former for gjennomføring av voldgift

Voldgift kan enten gjennomføres som institusjonell voldgift eller som ad hoc voldgift. Institusjonell voldgift omfatter de tilfeller der partene har avtalt at voldgift skal skje i henhold til et voldgiftsinstitutt vedtekter. Ved institusjonell voldgift kan man sonde mellom lokale, nasjonale og internasjonale voldgiftsinstitusjoner. Når det gjelder institusjonell voldgift i Norge, kan særlig nevnes de faste tekniske voldgiftsretter og Oslo Handelskammers Voldgiftsinstitutt. Det finnes i dag tre tekniske voldgiftsretter i Norge. Den ene av disse er organisert kun med sikte på å behandle saker tilknyttet bygge- og anleggsvirksomhet, mens de øvrige voldgiftsrettene tar sikte på et bredere industrielt område. Oslo Handelskammers Voldgiftsinstitutt har som formål å bistå ved avgjørelse av voldgiftstvister i nasjonale eller internasjonale forhold i tilknytning til industri, handel, skipsfart eller annen forretningsvirksomhet. Ad hoc voldgift gjennomføres ved at partene i en konkret tvist etablerer voldgiftsretten på eget initiativ, uten noen tilknytning til eller assistanse fra et voldgiftsinstitutt.

4.2 Bruken av voldgift i praksis

I Norge er det ikke gjennomført omfattende undersøkelser om bruken av voldgift. Mer summariske undersøkelser er foretatt ved enkelte anledninger. Ingen av disse undersøkelsene er av helt ny dato.

En rekke standardkontrakter inneholder voldgiftsklausuler, i hovedsak i kontraktsforhold mellom profesjonelle parter. Hovedinntrykket i de undersøkelser som ble gjort i 1970-årene, var imidlertid at det totale antallet voldgiftsavgjørelser ikke syntes veldig høyt.

Tvistemålsutvalget har i sitt arbeid innhentet opplysninger om bruken av de faste tekniske voldgiftsrettene og Oslo Handelskammers Voldgiftsinstitutt. Opplysningene tyder på at bruken av disse institusjonene er begrenset. Utvalget peker imidler-

tid på at antallet saker for institusjonene neppe gir noe representativt bilde av bruken av voldgift, idet de fleste saker blir behandlet som ad hoc voldgift.

Tvistemålsutvalget har også undersøkt hvor mange voldgiftsavgjørelser som er innsendt til Oslo tingrett i medhold av tvistemålsloven § 465 annet ledd, som fastsetter at voldgiftsretten skal sende et eksemplar av dommen til tingretten til oppbevaring i rettens arkiv. I perioden fra 1987 og frem til og med mai 2001 ble det totalt innsendt 372 voldgiftsdommer. Antallet innsendte avgjørelser varierer til dels mye fra år til år, men det er på det rene at det i hvert fall ikke er tale om en økning. Utvalget peker på at heller ikke antallet innsendte voldgiftsavgjørelser til Oslo tingrett nødvendigvis gir et dekkende bilde av bruken av voldgift, da påbudet om å sende voldgiftsavgjørelsene til tingretten etterleves i begrenset grad.

Tvistemålsutvalget refererer også til mer omfattende svenske undersøkelser knyttet til bruk av voldgift i Sverige. Voldgift har generelt en større utbredelse i Sverige enn i Norge. Undersøkelsene der viste at voldgift også i Sverige benyttes i relativt begrenset grad.

Tvistemålsutvalget oppsummerer gjennomgangen slik (utredningen s. 38):

«Det kan ligge nær å anta at voldgift fortsatt benyttes i relativt begrenset utstrekning i Norge. På enkelte saksområder er det imidlertid klart at voldgift spiller en viktig rolle som tvisteløsningsmekanisme, eksempelvis innen bilforsikring og kompliserte saker innen blant annet skipsbygging, entrepriser og olje- og gassvirksomhet. Det er i denne forbindelse grunn til å peke på at de mest anvendte standardkontrakter mellom næringsdrivende i Norge, har voldgift som tvisteløsning. Antallet voldgiftssaker kan ligge høyere enn det de begrensede undersøkelsene kan tyde på.

I forbrukerforhold synes voldgift å bli benyttet i svært liten grad.»

Se ellers utredningen del II kap. 4.1 (s. 37–38) for en gjennomgåelse av undersøkelser i Norge og Sverige samt Tvistemålsutvalgets innhenting av informasjon om bruken av voldgift.

5 Voldgift og forholdet til domstolene

5.1 Voldgift som konkurrent til tvisteløsning ved de alminnelige domstoler

---

Tvisteløsning ved voldgift kan ses som en videreføring av det grunnleggende prinsipp om avtalefrihet. Partene kan fritt avtale løsning av sine tvister og dermed også at avgjørelsen skal overlates til en eller flere tredjepersoner.

Staten stiller i utgangspunktet et offentlig domstolssystem til rådighet for løsning av tvister. Prosessreglene åpner imidlertid for at partene ved avtale i stedet kan overlate avgjørelsen av en tvist til en privat voldgiftsrett, og på denne måten oppnå en avgjørelse som har samme virkning som en rettskraftig dom. Tvisten kan da ikke behandles ved de alminnelige domstoler. Voldgift er således en direkte konkurrent til tvisteløsning i offentlig regi ved domstolene, og innebærer en privatisering av samfunnets rettshåndhevelse.

Bruken av voldgift kan medføre at tvister på enkelte saksområder mer generelt unntas fra alminnelig domstolsbehandling. Sett fra samfunnets side kan en slik privatisering av rettshåndhevelsen være uheldig, da den kan hemme rettsutviklingen og redusere de alminnelige domstolers kunnskap og innsikt på rettsområder hvor voldgift er eller blir den dominerende tvisteløsningsform. For en part kan en uheldig utforming av voldgiftsordningen svekke partenes stilling sammenlignet med hva den ville være ved de alminnelige domstoler, og dette kan være uheldig også i et bredere samfunnsmessig perspektiv.

5.2 Voldgift som alternativ til tvisteløsning ved de alminnelige domstoler

---

At en rettsvist skal løses ved voldgift, kan være avtalt mellom partene før tvisten oppstår. Typisk vil det da for eksempel være avtalt at alle fremtidige tvister som springer ut av et aktuelt kontraktsforhold eller forretningsforhold skal avgjøres ved voldgift. Alternativt kan voldgift avtales i etterkant når en aktuell tvist har oppstått. I begge tilfeller er vold-

gift en alternativ tvisteløsningsform, i den betydning at voldgift er et alternativ til ordinær domstolsbehandling av rettsvister.

Av alternative tvisteløsningsformer er voldgift den som ligger nærmest og likner mest på domstolsbehandling. Felles for begge disse formene for tvisteløsning er at tvisten på tidspunktet for behandling er såpass tilspisset at partene ønsker en avgjørelse ved dom. En voldgiftsdom vil ha samme retts- og tvangskraftvirkninger som en vanlig rettskraftig dom, og voldgiftsbehandlingen vil i de fleste tilfeller foregå på nokså tilsvarende måte som behandling for tingretten. En hovedforskjell er at voldgiftsdommen er endelig mens en dom fra tingretten kan påankes.

Også i de tilfeller hvor det er avtalt voldgift, vil andre alternative tvisteløsningsformer kunne være aktuelle før tvisten bringes inn for voldgiftsretten. De aller fleste rettslige tvister løses uten at tvisten bringes inn for domstolene. Det samme må antas å gjelde for tvister som er avtalt at skal avgjøres ved voldgift. Å bringe tvisten inn for voldgiftsbehandling vil på samme måte som saksanlegg for domstolen være neste skritt når tvisten ikke har latt seg løse i minnelighet etter mekling eller andre former for alternativ tvisteløsning. Partene kan selvsagt komme til en minnelig løsning også etter at tvisten er brakt inn for voldgiftsretten.

For en gjennomgåelse av alternative tvisteløsningsformer herunder tvister i forretningsforhold, vises til NOU 2001: 32 Rett på sak, del II kap. 7 (s. 215–216).

5.3 Krav til voldgiftsbehandlingen og domstolenes rolle

Selv om en tvist skal avgjøres ved voldgift, må likevel de alminnelige domstoler ha en rolle i voldgiftsprosessen.

Det er en offentlig interesse å sikre at voldgift er en forsvarlig tvisteløsningsmåte. Voldgiftsavgjørelsen har virkning som en rettskraftig dom og kan tvangsfullbyrdes ved hjelp av det offentlige apparat for tvangsfullbyrding. Når voldgiftsdommen får samfunnets aksept på denne måten, er det nødven-

dig å sikre at voldgiftsprosessen tilfredsstillende grunnleggende krav til en rettsprosess slik at rettsikkerheten ivaretas. Det må for eksempel stilles krav om upartiske dommere og rett til kontradiksjon og innsyn. Skal disse hensynene kunne ivaretas, må voldgiftsprosessen til en viss grad, gjennom ugyldighetssøksmål, være gjenstand for domstolskontroll av de alminnelige domstolene.

For å sikre en effektiv voldgiftsbehandling må i tillegg domstolene tillegges oppgaver underveis i

prosessen som sikrer fremdrift i behandlingen. Dette kan for eksempel være gjennomføring av nødvendig bevisopptak eller oppnevning av voldgiftsrettens medlemmer dersom dette ikke lar seg gjøre etter forutsetningene.

Det er videre de alminnelige domstoler som behandler saker om midlertidige sikringstiltak. En voldgiftsrett har etter gjeldende rett ikke kompetanse til å avgjøre krav om midlertidig forføyning eller arrest etter reglene i tvangsfullbyrdelsesloven.

6 UNCITRALs modellov

FN har et eget organ, United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), som befatter seg med internasjonal handelsrett. UNCITRAL ble dannet i 1966 og har som formål å fremme en harmonisering av de ulike staters handelsrett. Fra 1970-tallet ble også regulering av voldgift omfattet av arbeidet i UNCITRAL.

UNCITRAL utarbeidet i 1976 de såkalte UNCITRAL Arbitration Rules (UNCITRAL-reglene), som ble anbefalt som et utfyllende regelsett ved voldgift. UNCITRAL-reglene er i stor grad blitt internasjonalt akseptert og har påvirket lignede regelsett utarbeidet av ulike voldgiftsinstitusjoner.

I 1982 ble det dannet en arbeidsgruppe bestående av representanter for en rekke stater, herunder Norge, som skulle arbeide med å lage en modellov for internasjonal voldgift. Formålet var å bidra til en ensartet voldgiftslovgivning i de ulike land, og dermed styrke og lette internasjonal handel. Etter et omfattende arbeid ble den såkalte UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (modelloven) ferdigstilt i 1985. Et av hovedmålene i arbeidet med modelloven har vært å sikre at voldgiftsbehandling blir en effektiv tvisteløsningsordning. FNs generalforsamling vedtok 11. desember 1985 en resolusjon (40/72) som anbefaler medlemsstatene å ta modelloven i betraktning ved utarbeidelsen av nasjonal lovgivning om internasjonal voldgift.

Modelloven er ment som mønster for lover om internasjonal voldgift, som kan innføres helt eller

delvis i de enkelte staters nasjonale lovgivning. Modelloven stiller ikke selv krav til på hvilken måte den eventuelt skal innføres eller om den skal utfylles med mer detaljerte regler. I praksis er det imidlertid oppstilt visse krav til gjennomføring for at man skal anse en nasjonal lov for å bygge på («adoptert») modelloven. For å oppnå en slik status som «modellovland» kreves at man i nasjonal lovgivning har benyttet modelloven som basis, at størsteparten av bestemmelsene i modelloven er inkludert, og at den nasjonale loven ikke inneholder bestemmelser som er uforenlige med moderne internasjonal voldgiftspraksis.

Modelloven har påvirket utformingen av voldgiftsreglene i mange land og representerer et betydelig gjennombrudd i arbeidet for å oppnå størst mulig rettsenhet på området for internasjonal voldgift. Siden 1985 har 45 individuelle jurisdiksjoner adoptert modelloven i sin nasjonale lovgivning på en slik måte at de inngår i den uoffisielle UNCITRAL-listen (hentet fra UNCITRALs nettside, oppdatert 3. november 2003.) Av disse jurisdiksjonene kan særlig nevnes Australia, Bulgaria, Canada, Hellas, Irland, Japan, Russland, Skottland, Tyskland, Ungarn og enkelte stater i USA. For en nærmere fremstilling av både utarbeidelsen og innholdet av modelloven, vises det generelt til Peter Binder, *International Commercial Arbitration in UNCITRAL Model Law Jurisdictions*, London 2000 (heretter Binder).

7 Utenlandsk rett

7.1 Sverige

Sverige hadde tidligere to lover som regulerte voldgift. Den ene var loven (1929:145) om skiljemän (skiljemannalagen) for nasjonale tvister, og den andre var loven (1929:147) om utländska skiljeavtal och skiljedomar for internasjonale tvister. Ny voldgiftslov, lag om skiljeförfarande (1999:116), ble vedtatt av Riksdagen 3. mars 1999 og trådte i kraft 1. april 1999.

Fra tidligere å ha to lover om voldgift har Sverige ved den nye loven gått over til en felles lov som gjelder for både nasjonale og internasjonale tvister. Enkelte bestemmelser i loven gjelder imidlertid bare for internasjonale tvister. Bakgrunnen var at den økonomiske utviklingen antas å innebære en stadig økende grad av internasjonalisering. Det ville stride mot denne utviklingen å ha ulike lover for voldgift av henholdsvis nasjonale og internasjonale tvister. Det er i denne sammenheng grunn til å peke på at Sverige er et relativt betydningsfullt land når det gjelder internasjonal voldgift.

Sverige valgte ikke å legge modelloven direkte til grunn som basis for lag om skiljeförfarande. Begrunnelsen for dette knyttet seg i stor grad til at man i Sverige ønsket en felles lov for nasjonale og internasjonale tvister, og at man mente at modelloven ikke egnet seg ved nasjonale tvister. Modelloven avviker både i struktur og innhold fra det som var tilfellet i den tidligere skiljemannalagen som regulerte nasjonale tvister, og den mangler regler for flere forhold som man mente at en ny svensk voldgiftslov burde omfatte. Selv om man ikke la modelloven til grunn, ble den tillagt betydelig vekt ved utarbeidelsen av den nye voldgiftsloven. De svenske reglene har i substans mye til felles med modelloven. Den største forskjellen er at loven inneholder en mer detaljert regulering av voldgiftsinstituttet. Lag om skiljeförfarande bygger i stor utstrekning på partsautonomien. Det er videre lagt stor vekt på å oppnå en effektiv voldgiftsbehandling og så langt som mulig forhindre at en part trenerer fremdriften av saken.

For en mer detaljert redegjørelse for den svenske voldgiftsloven vises det til utvalgets utredning del II kap. 7.2 (s. 45–46).

7.2 Danmark

Danmarks voldgiftslov er fra 1972, lov 24. mai 1972 nr. 181 om voldgift. Loven omfatter så vel nasjonale som internasjonale tvister. Loven er relativt kortfattet, men utfylles av rettspraksis. Samlet sett er reguleringen i det vesentlige tilsvarende det som følger av modelloven. I praksis har voldgift som tvisteløsning en mindre sentral plass i Danmark enn i Sverige.

7.3 Tyskland

I Tyskland er voldgiftsreglene inntatt i Zivlprozesordnung, *Buch 10 Schiedsrichterliches Verfahren* §§ 1025 – 1066. Den tyske voldgiftslovgivning ble revidert ved lov av 22. desember 1997, i kraft fra 1. januar 1998. Den nye tyske reguleringen gjelder for både nasjonale og internasjonale tvister. Tyskland har basert sin nasjonale lovgivning på modelloven både for nasjonale og internasjonale tvister. Generelt kan en si at den tyske loven i det vesentlige er lik modelloven både med hensyn til struktur og innhold. Den tyske loven er likevel noe mer detaljert på enkelte punkter.

Voldgift er relativt utbredt i Tyskland, særlig i forretningsmessige tvister av mer betydelig størrelse.

7.4 England og Wales og Skottland

England og Wales fikk ny voldgiftslov 17. juni 1996, Arbitration Act. Den nye loven er ikke basert på modelloven, men modelloven ble benyttet som en viktig referanseramme ved utarbeidelsen. De engelske reglene har på mange områder mye til felles med modelloven, mens det på andre områder er valgt avvikende løsninger som følger engelsk retts tradisjon. Et generelt trekk er at loven inneholder en langt mer detaljert regulering av voldgiftsinstituttet enn modelloven.

Skottland er en egen jurisdiksjon innen UK. Skottland har lagt modelloven til grunn for sin voldgiftslov (Law Reform (Miscellaneous Provisions)

Act 1990), og er regnet som et «modelloland». Loven regulerer internasjonale tvister.

Voldgift er meget vanlig i forretningsmessige tvister i England, Wales og Skottland, særlig innen

de sakområder hvor voldgift står sterkest også i Norge. England og Wales har også en stor andel internasjonale tvister. I forbrukerforhold benyttes voldgift i liten grad.

8 Enkelte overordnede spørsmål vedrørende ny lov om voldgift

8.1 Revisjon av reglene om voldgift, egen lov

8.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende regler om voldgift er regulert i tvistemålsloven kapittel 32, §§ 452 – 473. Reglene har i det vesentlige vært uforandret siden loven trådte i kraft i 1927. De er samlet sett relativt knappe, og en rekke spørsmål er ikke regulert i tvistemålsloven kapittel 32. I de tilfeller der voldgiftsreglene ikke løser et spørsmål, kan det ikke oppstilles som generell regel at bestemmelsene skal suppleres med de prosessregler som gjelder for tvister for de alminnelige domstolene. Der gjeldende lovregler om voldgift er tause, står voldgiftsretten i stor utstrekning fritt ved løsningen dersom partene ikke har avtalt noe annet. Tvistemålsloven kapittel 32 er lite systematisk oppbygd, og samme bestemmelse kan regulere flere forhold.

8.1.2 Tvistemålsutvalgets forslag

I mandatet ble utvalget bedt om å vurdere om det er ønskelig med en revisjon av voldgiftsreglene. Utvalget har konkludert med at det er et klart behov for revisjon av dagens regler. Utvalget uttaler blant annet (utredningen s. 47):

«Det er naturlig at et så vidt gammelt og ufullstendig regelsett ikke fullt ut tilfredsstillende krav som er ønskelig i en mer moderne voldgiftsregulering. Dertil kommer behovet for å tilpasse voldgiftsloven til den utviklingen som har skjedd internasjonalt på voldgiftsinstituttets område. Fra jurister som er involvert i voldgiftssaker, har det vært uttrykt et sterkt ønske om revisjon av dagens regelverk. Samlet sett fremstår behovet for en revisjon av voldgiftsreglene som stort.»

Utvalget peker på at selv om det er behov for en revisjon og ytterligere detaljering av dagens regler, er det ikke grunnlag for å fravike de hovedprinsipper som gjeldende lov bygger på. Utvalget uttaler videre (utredningen s. 47):

«Disse er i det vesentlige i samsvar med de prinsipper som er lagt til grunn i de fleste andre lands voldgiftslovgivning og i modelloven. Ett

av disse hovedprinsippene er grunnsetningen om partsautonomi. Utvalgets forslag bygger også på dette. Det tilsier blant annet at antallet ufravikelige regler ikke bør være flere enn strengt nødvendig. En rekke spørsmål bør det overlates til partene eller voldgiftsretten å avgjøre uten at de er bundet av lovregler.»

Utvalget peker også på noen hensyn som anses viktige ved revisjon av bestemmelsene (utredningen s. 47):

«Særlig tre hovedhensyn er viktige ved utformingen av en ny voldgiftslov. Reglene må fremme en effektiv voldgiftsbehandling. Det er nødvendig blant annet for at partene skal se voldgift som en tjenlig form for tvisteløsning, og for eksempel ikke i stedet avtale voldgift i utlandet. Dernest må reglene ivareta de offentlige interesser i en betryggende behandling. For det tredje bør lovreglene, så langt ikke tungtveiende hensyn tilsier noe annet, være tilpasset det som internasjonalt utgjør vanlige regler for voldgift i andre land – særlig vil modellovens regler være viktige.»

De offentlige interesser i en betryggende behandling knytter seg først og fremst til det forhold at en voldgiftsdom har virkning som en rettskraftig dom og at den kan tvangsfullbyrdes ved hjelp av samfunnets apparat for tvangsfullbyrding. Om dette uttaler utvalget (utredningen s. 47):

«Når avgjørelsen på slike måter får samfunnets aksept, er det nødvendig å sikre at voldgiftsprosessen tilfredsstillende grunnleggende krav til en rettsprosess slik at rettsikkerheten ivaretas. (...) Skal man sikre dette, må voldgiftsprosessen i noen grad – i praksis gjennom ugyldighetssøksmål – være gjenstand for domstolskontroll av de alminnelige domstolene.»

Tvistemålsutvalget drøfter hvorvidt voldgiftsreglene skal være en del av en eventuell ny tvistemålslov eller om reglene skal tas inn i en egen lov om voldgift (utredningen s. 81):

«Hensynet til utenlandske parter taler for at reglene tas inn i en egen lov. Det er lettere for parter fra andre jurisdiksjoner å forholde seg til en avgrenset lov enn til en omfattende lov som tvistemålsloven. Det vil gjelde selv om voldgiftsreglene tas inn i et eget kapittel i tvistemålsloven. Når vold-

giftsreglene bygger på modellovenes systematikk, slik som utvalget foreslår, tilsier også dette at reglene tas inn i en egen lov. Systematikk, oppbygging og utforming av voldgiftsloven avviker en god del fra de løsninger som her er valgt i tvisteloven. Også det forhold at tvistelovens behandlingsregler ikke generelt skal supplere voldgiftsreglene, gjør det mindre naturlig å ta voldgiftsreglene inn som en del av tvisteloven. Utvalget foreslår på denne bakgrunn at reglene om voldgift tas inn i en egen lov om voldgift, som i offisiell kortform betegnes voldgiftsloven.»

8.1.3 Høringsinstansenes syn

Følgende høringsinstanser har uttalt seg om forslaget om revisjon av voldgiftsreglene og regulering i en egen lov om voldgift: *Regjeringsadvokaten, Hålogaland lagmannsrett, Den Norske Advokatforening, Det juridiske fakultet i Oslo, Handels- og Service-næringsens Hovedorganisasjon, ICC Norge, Landsorganisasjonen i Norge, Nordisk Skipsrederforening, Norges Rederiforbund, Næringslivets Hovedorganisasjon* (med tilknytning fra *Finansnæringsens Hovedorganisasjon* og *Rederienes Landsforening*) og *Oslo Handelskammers institutt for voldgift og alternativ tvisteløsning*.

De fleste instansene har meget korte merknader til forslaget. Høringsinstansene er i hovedsak ubetinget positive til forslaget om revisjon og en egen lov om voldgift. Det blir spesielt pekt på at en egen og mer detaljert lov vil bedre tilgjengeligheten for brukerne og bedre ivareta hensynet til forutberegnetlighet. *NHO* fremhever også fordelene med en egen lov i et internasjonalt perspektiv:

«Vi mener at en egen lov gjør regelverket mer tilgjengelig og brukervennlig for aktørene. Ved avtaler mellom en norsk og en utenlandsk part vil det at man kan vise til en separat norsk lov trolig gjøre det enklere å få aksept for en avtale om voldgift etter norske regler.»

8.1.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i utvalgets vurderinger og konklusjon om at det er behov for en revisjon av voldgiftsreglene, og at voldgiftsbestemmelsene bør reguleres i en egen lov.

Departementet legger til grunn at voldgift også i fremtiden vil være en sentral alternativ tvisteløsningsform. Departementet anser det da viktig å få etablert et regelverk som tilfredstiller kravene til en moderne voldgiftsregulering, som er lett tilgjengelig og som ivaretar brukernes behov for forutbe-

regnlighet. Departementet er enig i at de hovedhensynene som utvalget drøfter, er viktige premisser ved utformingen av reglene.

8.2 Regulering av henholdsvis nasjonale og internasjonale tvister

---

8.2.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven kapittel 32 om voldgift skiller ikke mellom nasjonale og internasjonale tvister. Voldgiftsreglene i tvistemålsloven får imidlertid bare anvendelse på norske voldgiftsavtaler og norske voldgiftsdommer.

8.2.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsutvalget drøfter om nasjonale og internasjonale tvister skal ha ulik regulering og eventuelt om dette skal skje i ulike lover. Utvalget peker på at ulike løsninger er valgt i forskjellige land. Utvalget konkluderer med at det bør være én voldgiftslov som gjelder for både nasjonale og internasjonale tvister, jf. nærmere om dette utredningen s. 48.

8.2.3 Høringsinstansenes syn

Det juridiske fakultet i Oslo er den eneste høringsinstansen som spesielt kommenterer forslaget, og støtter Tvistemålsutvalgets konklusjon.

8.2.4 Departementets vurdering

Departementet går, i likhet med Tvistemålsutvalget, inn for at det gis én voldgiftslov som gjelder for både nasjonale og internasjonale tvister. Departementet kan ikke se noen avgjørende grunner for at nasjonale tvister generelt skal ha en annen eller strammere regulering enn internasjonale tvister. Av betydning for brukerne er et godt rammeverk som sikrer en effektiv prosess etter regler som er tilpasset partenes behov. Dette gjelder i utgangspunktet for både nasjonale og internasjonale tvister. Modelloven regulerer internasjonale tvister, men det er ingen ting i veien for å legge modelloven til grunn også for nasjonale tvister. Forskjellige land har valgt ulike løsninger på dette punktet. Dette gjelder også land som bygger på modelloven, hvor enkelte stater har valgt å legge den til grunn for både nasjonale og internasjonale tvister.

I mindre nasjonale tvister er det imidlertid grunner som taler for en mer detaljert og strammere regulering enn i internasjonale og større nasjonale

tvister. Dette kan være ad hoc voldgift i forbrukerforhold, mellom private eller i små forretningsforhold. I slike tilfeller, hvor partene sjelden har inngått en detaljert voldgiftsavtale, er det spesielt viktig at en voldgiftslov inneholder en tilstrekkelig uttømmende regulering av voldgiftsbehandlingen og i større grad ivaretar rettssikkerhetshensyn. Departementet anser likevel ikke dette som tilstrekkelig grunn til å ha to voldgiftslover. En felles regulering kan på en god måte ivareta både små nasjonale tvister og større nasjonale eller internasjonale tvister. Sentralt i denne forbindelse er det at partene i stor utstrekning kan fravike lovens regler ved avtale og på den måten skreddersy voldgiftsbehandlingen til den konkrete saken. Felles regulering er en fordel også fordi man unngår uheldige avgrensningsspørsmål.

8.3 Bør UNCITRALs modellov legges til grunn for ny lov om voldgift? Lovteknisk løsning

8.3.1 Tvistemålsutvalgets forslag

I mandatet ble Tvistemålsutvalget bedt om å vurdere revisjon av voldgiftsreglene, blant annet på bakgrunn av at mange land de siste ti år har revidert voldgiftslovgivning ut fra UNCITRALs modellov for internasjonal voldgift i forretningsforhold.

Tvistemålsutvalget drøfter hvorvidt modelloven med eventuelle justeringer, skal legges til grunn for revisjonen av voldgiftslovgivningen i Norge. Utvalget konkluderer med at de beste grunner taler for at modelloven legges til grunn for en ny voldgiftslov. Av argumenter for å legge modelloven til grunn nevner utvalget følgende (utredningen s. 49):

«FN har i sin resolusjon anbefalt de ulike land å legge modelloven til grunn i lovgivning som regulerer voldgift av internasjonale tvister. Hensikten er å oppnå mest mulig ensartete regler for voldgift i de ulike rettssystemer. Bakgrunnen er som påpekt ønsket om å styrke handelen på tvers av landegrensene. Det er også i Norges interesse at ulike lands voldgiftslovgivning har en mest mulig enhetlig karakter. Dette særlig på grunn av den økende internasjonaliseringen som Norge er en del av.

Modelloven har på relativt kort tid fått gjennomslag i en rekke stater. Reglene er utarbeidet etter et langvarig internasjonalt arbeid og har vært gjenstand for grundige overveielser. Det er grunn til å anta at dersom en ny norsk voldgiftslov bygger på modelloven, vil det i internasjonale tvister styrke muligheten for å få

satt voldgiftsretten i Norge. Parter fra andre jurisdiksjoner aksepterer lettere voldgift i en fremmed stat dersom de er trygge på at den nasjonale lovgivningen på området er i samsvar med modelloven. Norske jurister som er involvert i voldgiftssaker, synes også å foretrekke at modelloven legges til grunn for revisjonen av dagens regelverk.»

Av argumenter mot å legge modelloven til grunn for en ny voldgiftslov peker utvalget på at enkelte av løsningene i modelloven ikke er optimale da de er resultat av kompromiss mellom ulike oppfatninger. Det pekes også på at modelloven er relativt lite detaljert i forhold til lovgivningen i enkelte land hvor man har valgt ikke å basere lovgivningen på modelloven. Til dette siste viser utvalget imidlertid til at (utredningen s. 50):

«Tvistemålslovens regler om voldgift er meget knappe. Modellovens detaljeringsgrad vil derfor ikke stride mot det som har vært vanlig i Norge. Snarere synes modelloven, som overlater en rekke tolkningsspørsmål til forarbeider, rettspraksis og teori, i detaljeringsgrad å samsvare med norsk lovgivningsteknikk.»

Utvalget peker på at det i Norge, i motsetning til for Sveriges vedkommende, ikke foreligger tradisjonsbestemte eller andre hensyn som taler for at Norge for nasjonale tvister velger en lovgivning som i struktur, oppbygging eller for enkeltspørsmål gir en annen løsning enn modellovens.

Tvistemålsutvalget fremhever at det er et poeng i seg selv at likheten med modelloven er størst mulig, når denne først skal legges til grunn. Da oppnås best modellovens formål som er å bidra til en ensartet voldgiftslovgivning i de ulike stater.

8.3.2 Høringsinstansenes syn

Følgende høringsinstanser gir sin støtte til forslaget om at ny lov om voldgift bør baseres på modelloven: *Regjeringsadvokaten, Hålogaland lagmannsrett, Det juridiske fakultet i Oslo, Den Norske Advokatforening, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, ICC Norge, NHO* (med tilslutning fra *Finansnæringens Hovedorganisasjon og Rederienes Landsforening*) og *Oslo Handelskammers institutt for voldgift og alternativ tvisteløsning*. Det er ingen høringsinstanser som uttaler seg negativt til forslaget.

Høringsinstansene er spesielt opptatt av fordelene ved valg av modelloven i et internasjonalt perspektiv og viktigheten av at Norge bidrar til utviklingen av rettsenhet på området for internasjonal voldgift. Flere av høringsinstansene fremhever at

en voldgiftslov basert på modelloven vil styrke muligheten for å få satt voldgiftsretten i Norge, noe som anses som en fordel for norske aktører. *ICC Norge* uttaler blant annet:

«På denne måten vil Norge bidra til at det utvikles en ensartet voldgiftslovgivning i de ulike stater. Kjente og velfungerende tvisteløsningsmekanismer i intern rett og for internasjonale kontraktsforhold er en forutsetning for internasjonal frihandel, og dermed i samsvar med Norges interesser som handelspartner. Dersom Norge får status som «modellovland», vil også flere velge voldgift i Norge.

Disse overordnede interesser må etter Komitéens oppfatning gå foran alle eventuelle særlige nasjonale rettstradisjoner og ønsker om spesialtilpasninger. Det har etter Komitéens erfaring vært vanskelig å få internasjonale aktører med på å avtale norsk voldgift, nettopp fordi man har funnet de gjeldende norske rettsreglene utilgjengelige og uvante i forhold til den internasjonale standard som etter hvert har utviklet seg. The International Chamber of Commerce går entydig inn for at man i det enkelte land velger en voldgiftslov som ligger nærmest mulig opp til modelloven. Norge bør ikke gjenta den feil som er gjort i enkelte andre land, der man har tatt utgangspunkt i modelloven, men vedtatt så mange særregler og tilpasninger at statusen som «modellovland» er gått tapt. Det gjelder f. eks. den nye svenske voldgiftsloven.»

8.3.3 Departementets vurdering

Departementet går inn for at ny lov om voldgift baseres på modelloven. Departementet mener det er naturlig å ta utgangspunkt i FNs resolusjon 11. desember 1985 som anbefaler statene å ta modelloven i betraktning ved utarbeidelsen av nasjonal lovgivning knyttet til internasjonal voldgift. Det er etter departementets syn i seg selv verdifullt at Norge bidrar til å oppfylle hensikten med modelloven – å oppnå størst mulig rettsenhet på området for internasjonal voldgift.

Fordelene ved å basere voldgiftsloven på modelloven er flere og departementet viser i denne sammenhengen til Tvistemålsutvalgets gjennomgåelse. Etter departementets syn bør det internasjonale perspektiv tilleggs særlig vekt ved vurderingen. Det er som fremhevet av flere av høringsinstansene, av betydning at den norske voldgiftslovens er basert på internasjonalt godkjent systematikk og innhold. Det vil være lettere for utenlandske parter å forholde seg til en slik lov, og vil bidra til at det blir lettere å få internasjonale aktører til å akseptere avtale om norsk voldgift.

En voldgiftslov er i hovedsak et rammeverktøy som stilles til disposisjon for privat tvisteløsning basert på avtale mellom partene. Departementet legger derfor også stor vekt på brukerens behov og synspunkter, som er reflektert i høringsinstansenes uttalelser.

Departementet er videre enig med utvalget i at felles lovregulering av nasjonale og internasjonale tvister ikke taler mot valg av modelloven som basis for ny voldgiftslov. Det vises her til utvalgets drøftelse på s. 50 i utredningen.

Departementet går inn for at en ny voldgiftslov skal bli anerkjent av UNCITRAL som nasjonal lov som er bygget på modelloven. Departementet er derfor enig med Tvistemålsutvalget i at voldgiftloven i størst mulig grad bør tilsvare modelloven innholdsmessig og systematisk. På denne bakgrunn har departementet på et punkt valgt en annen lovteknisk løsning enn utvalget. Utvalget har i sitt forslag en generell bestemmelse om at visse deler av loven kan fravikes ved avtale, med unntak i de enkelte bestemmelsene, jf. utvalgets lovforslag NOU § 1–3. Departementet har valgt å regulere adgangen til å fravike lovens regler ved avtale mellom partene, i de enkelte bestemmelsene der det skal være adgang til å avtale avvikende løsninger. Dette er i samsvar med modellovens systematikk.

Da voldgiftsloven skal gjelde for nasjonale i tillegg til internasjonale tvister, avviker lovforslaget fra modelloven på en del punkter og har også mer detaljert regulering enn modelloven, jf. 8.2.4. For internasjonale aktører kan loven av den grunn virke fremmed i forhold til modelloven, noe som kan skape usikkerhet omkring Norge som voldgiftssted. Departementet mener likevel at en felles regulering basert på modelloven samlet sett gir den beste løsningen. Der lovforslaget avviker fra modelloven kan partene alltid avtale andre løsninger i samsvar med modelloven.

8.4 Forholdet til internasjonale konvensjoner

Voldgiftsreglene bør være tilpasset de viktigste konvensjoner om internasjonal voldgift. Dette gjelder særlig for de konvensjoner som Norge har tiltrådt. De aktuelle konvensjoner omhandler bare internasjonale tvister. På bakgrunn av fordelene med størst mulig grad av sammenfallende regulering for både nasjonale og internasjonale tvister, vil konvensjonenes løsninger også påvirke utformingen av bestemmelser som anvendes på nasjonale tvister.

New York-konvensjonen

En viktig konvensjon i denne sammenhengen er New York-konvensjonen 10. juni 1958 om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsavgjørelser (Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards). New York-konvensjonen angir i hvilke tilfeller stater skal anerkjenne utenlandske voldgiftsavgjørelser som bindende og fullbyrde dem som innenlandske voldgiftsavgjørelser. Konvensjonen artikkel V oppstiller ulike grunner som er til hinder for tvangsfullbyrding av voldgiftsdommer. Disse grunnene har igjen dannet mønster for modellovens ugyldighetsgrunner og reglene om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdommer.

Det er en fordel om de voldgiftsavgjørelser som treffes i Norge i internasjonale tvister, også kan fullbyrdes i de land som har tiltrådt konvensjonen.

Genèvekonvensjonen

En annen konvensjon som kan nevnes er Genèvekonvensjonen 21. april 1961 om internasjonal handelsvoldgift. Konvensjonen er ikke tiltrådt av Norge, men av mange andre europeiske land. Konvensjonen oppstiller ulike krav i forbindelse med voldgift av internasjonale tvister, og gir på viktige områder uttrykk for hva som er den alminnelige reguleringen av voldgiftsinstituttet i mange land. Konvensjonen har imidlertid ingen bestemmelser om fullbyrding av voldgiftsavgjørelser. Her gjelder bare New York-konvensjonen.

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

EMK artikkel 6 nr. 1 stiller krav til rettergangen, og innebærer blant annet rett til domstolsbehandling. Voldgiftsavtalen innebærer at partene gir avkall på sin rett til domstolsbehandling i artikkel 6 nr. 1. Avtalen innebærer også at partene gir avkall på de konkrete rettergangsgarantier etter artikkel 6 nr. 1, så langt andre saksbehandlingsregler følger av lovgivningen om voldgift, av voldgiftsavtalen eller etterfølgende enighet. Det er ikke tvilsomt at konvensjonen anerkjenner et slikt avkall, jf. for eksempel Axelson og andre mot Sverige (11960/86), hvor Kommisjonen uttalte:

«The Commission notes that insofar as arbitration is based on agreements between the parties to the dispute, it is a natural consequence of their right to regulate their mutual relations as they see fit. From a more general perspective, arbitration procedures can also be said to pursue the legitimate aim of encouraging non-judi-

cial settlements and of relieving the courts of an excessive burden of cases.»

Det kan heller ikke etter EMK oppstilles bestemt formkrav til avtalen om voldgift. En forutsetning må imidlertid være at voldgiftsavtalen – altså avkallet på rett til domstolsbehandling – er frivillig og informert. Når den konvensjonsrettslige forutsetningen for å anerkjenne voldgift er samtykke, synes det å følge at voldgiftsretten ikke kan ha kompetanse til avgjøre tvistepunkter som ikke dekkes av samtykket, f.eks. motkrav som faller utenfor voldgiftsavtalen.

I og med at voldgiftsavtalen må oppfattes som et avkall på rettighetene etter artikkel 6 nr. 1, er det ikke noen alminnelig forutsetning at en voldgiftsdom skal kunne overprøves ved de alminnelige domstoler med tanke på om saksbehandlingen har foregått i samsvar med artikkel 6 nr. 1, jf. Kommisjonens avvisningsavgjørelse i Lila Marianne Nordström-Janzon og Aira Marja Nordström-Lethinen mot Nederland (28101/95), og Domstolens avvisningsavgjørelse i Osmo Suivaniemi og andre mot Finland (317377/96). Parten har frafalt rettighetene etter bestemmelsen, og kan da ikke i neste omgang gjøre slike feil gjeldende. Det må likevel trekkes en yttergrense for tilfeller der saksbehandlingen i voldgiftsretten åpenbart og grovt har vært i strid med artikkel 6 nr. 1, uten at dette har hatt hjemmel i lovgivningen eller partenes avtale (ordre public). I motsatt fall ville man gi avkallet virkning også for rettergangsgarantier i artikkel 6 nr. 1 som avkallet ikke dekker. Om de ordinære domstoler i slike tilfeller anerkjenner voldgiftsdommen, og eventuelt også tillater den fullbyrdet, foreligger det en etterfølgende bistand som kan bringe staten i ansvar, jf. forutsetningsvis i Kommisjonens avgjørelser i Boss Söhne KG mot Tyskland (18479/91) og i Firma Heinz Schiebler KG (18805/91).

Washington-konvensjonen

Den siste konvensjonen som skal omtales, er Washington-konvensjonen om avgjørelse av tvister mellom stater og andre staters borgere om investeringer av 18. mars 1965 (Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States). Konvensjonen er også omtalt som ICSID-konvensjonen og Verdensbankkonvensjonen. Norge har tiltrådt konvensjonen.

Konvensjonen ble satt i kraft ved lov 8. juni 1976 nr. 3 om å setja i verk avtala 18 mars 1965 om løysing av tvistar mellom ein stat og borgarar i andre statar om investeringar. Loven var nødvendig fordi konvensjonen avvek fra gjeldende norske regler

om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdommer og om immunitet og privilegier.

Konvensjonen etablerer et internasjonalt senter for løsning av investeringstvister ved megling eller voldgift (International Centre for Settlement of Investment Disputes). Parter i tvisten vil alltid være en stat og en eller flere andre staters borgere, herunder juridiske personer. Voldgiftsforhandlingene skal, med noen unntak, finne sted der senteret har sitt sete, i Washington D.C., USA. Den norske voldgiftsloven vil derfor normalt ikke komme til anvendelse på voldgiftsbehandling etter konvensjonen, med unntak av forslag til kapittel 9 om anerkjennelse og fullbyrding som også gjelder for utenlandske voldgiftsdommer. Konvensjonen artikkel 54 (1) krever imidlertid at en voldgiftsdom etter konvensjonen skal fullbyrdes som en endelig dom avsagt av domstol i fullbyringslandet. Gjennomføringsloven § 2 annet ledd fastsetter på denne bakgrunn

spesielle regler for fullbyrdelsen. Det følger av § 2 annet ledd annet punktum at begjæring om fullbyrding skal fremsettes for namsmannen. Dette er et unntak fra tvangsfullbyrdelsesloven § 7–3 siste ledd, om at begjæring om fullbyrding av utenlandske voldgiftsdommer skal fremsettes for namsretten. I tillegg følger det av loven at en sak om tvangsfullbyrding skal utsettes dersom det opplyses at fullbyrding er utsatt etter reglene i konvensjonen. Voldgiftsretten kan beslutte å utsette fullbyrding til den har behandlet begjæring om tolking, endring eller oppheving av voldgiftsdommen, som konvensjonen har spesielle regler om. Disse reglene har ingen parallell i de norske voldgiftsreglene eller i modelloven.

Forholdet mellom konvensjonens krav i artikkel 54 (1) og forslag til voldgiftslov kapittel 9 om anerkjennelse og fullbyrding, behandles nærmere i 18.4.

9 Lovens virkefelt

Behandlingen av lovens virkefelt er i det følgende delt i to. Først behandles voldgiftsbegrepets innhold – hvilke former for konfliktløsning utenfor domstolen som loven skal gjelde for, og deretter virkeområdet avhengig av hvor voldgift finner sted.

9.1 Hva er voldgift i lovforslagets forstand

9.1.1 Voldgiftsbegrepets innhold

Å «voldgi» betyr språklig å gi noe i en annens vold eller makt – å overlate til en annen å bestemme eller utføre noe for en, jf. Mæland, *Voldgift*, Bergen 1988, s. 11 (heretter Mæland). Det finnes mange former for tvisteløsning hvor partene overlater til utenforstående personer eller et privat eller offentlig organ å avgjøre en tvist. Det sentrale ved voldgift i egentlig forstand, er at partene overlater til en tredjeperson å avgjøre en tvist i et rettsforhold, og at avgjørelsen er endelig og uangripelig. Det er bare når det foreligger avtale om voldgift i egentlig forstand at gjeldende voldgiftsregler i tvistemålsloven kapittel 32 kommer til anvendelse med de rettsvirkninger det innebærer for partene. Det samme virkeområdet foreslås for ny voldgiftslov. Hvorvidt det er avtalt tvisteløsning som gjør at voldgiftsloven kommer til anvendelse, beror på en tolkning av avtalen. Det er ikke nødvendigvis avgjørende at partene har omtalt tvisteløsningen som voldgift. På den annen side er det heller ikke nødvendig å benytte voldgiftsbegrepet i avtalen for at voldgift i lovens forstand skal anses avtalt. Loven omfatter både voldgift som gjennomføres som institusjonsvoldgift og såkalt ad hoc voldgift, se 4.1 om ulike former for voldgift.

Det finnes en rekke tvisteløsningsmetoder utenfor domstolene som ikke er voldgift i lovens forstand. Det kan være fordi en eventuell avgjørelse ikke er endelig, fordi den som skal avgjøre tvisten ikke er uavhengig av partene eller fordi ordningen bare innebærer et meklingsstilbud eller resulterer i en rådgivende uttalelse. Slike former for konfliktløsning kan være ulike offentlige eller private meklingsstilbud som for eksempel meklings- eller advokatmekling, og nemndsbehandling i for-

brukersaker som for eksempel Forbrukertvistutvalget, Pasientskadenemnda, Forsikringskadenemnda og Bankklagenemnda.

Avtaler i foreningsforhold om at tvister mellom foreningen og dens medlemmer i anledning av foreningsforholdet skal avgjøres av foreningen, er selvdømme og ikke voldgift i lovens betydning. Avgjørende for om det foreligger voldgift eller selvdømme er om den eller de som skal treffe avgjørelsen er uavhengig av foreningen, se nærmere Skoghøy, *Tvistemål*, 2. utgave, Son 2001, s. 18 flg. om grensen mellom selvdømme og voldgift.

Det er bare avgjørelse av rettsvister eller skjønn som ellers kunne vært brakt inn for de alminnelige domstolene som faller innenfor voldgiftsloven, se 10.1 om hva som kan være gjenstand for voldgift etter loven. En avtale om å overlate til en tredjeperson å avgjøre en interessetvist eller å fastlegge et faktisk forhold, vil derfor som klar hovedregel ikke være voldgift i voldgiftslovens forstand. Rettspraksis har likevel anerkjent som voldgift avtaler om verdsetting ved takst. *NHO* tar opp forholdet til slike avtaler i sin høringsuttalelse:

«Avtaleklausuler om at beregninger av verdier, tap m.v. skal gjøres av f.eks. takstmenn eller revisorer, er etter hvert blitt utbredt. Slike ordninger vil i realiteten ofte være voldgiftsavtaler, men vår oppfatning er at partene ikke alltid er klar over de rettslige konsekvenser som inntreffer.»

Det er ikke alle slike avtaler som vil være voldgift i lovens forstand. Det avgjørende er at taksten skal innebære en endelig og bindende avgjørelse av en rettsvist mellom partene, jf. Rt. 1985 s. 239. I juridisk teori er det pekt på at voldgift i slike tilfeller muligens er anerkjent fordi en avhjemling av taksten også ville falle innenfor domstolenes kompetanse, jf. for eksempel skifteloven § 125, jf. Mæland, s. 31 – 32. Forsikringskadeskjønn er derimot ikke anerkjent som voldgift i tvistemålslovens forstand, jf. Mæland s. 32 – 33 med videre henvisninger.

9.1.2 Definisjon av «voldgift» i loven?

Tvistemålsloven har ingen definisjon av voldgiftsbegrepet, og utvalget har ikke foreslått noen definisjon i lovutkastet.

NHO (med tilslutning fra *Rederienes Landsforening*) har i sin høringsuttalelse tatt til orde for å definere voldgiftsbegrepet i loven:

«Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om det i loven bør inntas en form for definisjon som angir hvilke avtaler som omfattes av begrepet og dermed loven. (...) NHO anbefaler således at man i ny voldgiftslov tar med en definisjon av hva som menes med voldgift. Vi vil anbefale at en slik definisjon utformes slik at det tas utgangspunkt i de forhold som kjennetegner en voldgiftsavtale; at partene avtaler en alternativ tvisteløsning der det klart fremgår at det ikke er anledning til å bringe tvisten inn for de ordinære domstoler.»

Regjeringsadvokaten mener lovutkastet § 1 har fått en uheldig utforming og at den bør skrives om til å omfatte definisjoner:

«En mer hensiktsmessig første paragraf burde etter vår oppfatning forsøke å definere hva som menes med voldgift og andre sentrale begreper i denne materien, slik som for eksempel voldgiftssted, voldgiftsspråk mv.»

Departementet har kommet til at det ikke er noe særskilt behov for å klargjøre «voldgift» eller andre sentrale begreper ved bruk av definisjoner inntatt i loven. Det er departementets oppfatning at voldgift er et velkjent og innarbeidet rettslig begrep som gjør det unødvendig med en definisjon i loven. Innholdet i voldgiftsbegrepet fremgår av lovens øvrige bestemmelser som angir rammen for hva som er voldgift i lovens forstand. Dette er for eksempel §§ 9 og 10 om hva partene kan avtale avgjort ved voldgift, § 13 om at voldgiftsdommerne skal være uavhengige av partene, § 7 om at rettsforhold som hører under voldgift ikke kan behandles for de alminnelige domstolene og § 45 om at voldgiftsdommen har retts- og tvangskraftsvirkninger. Departementet finner det også vanskelig å skulle gi en uttømmende og presis definisjon av hva som er voldgift uten å benytte begreper som ikke nødvendigvis bidrar til å klargjøre innholdet, for eksempel «retts-tvist». NHO foreslår at en definisjon skal ta utgangspunkt i det som kjennetegner en voldgiftsavtale, herunder at det i en avtale klart skal fremgå at det ikke er anledning til å bringe tvisten inn for de ordinære domstoler. Etter departementets oppfatning vil en slik definisjon indirekte innebære at det oppstilles formkrav til voldgiftsavtalen, noe departementet i likhet med Tvistemålsutvalget ikke går inn for, se 11.1.5.

9.2 Virkeområdet avhengig av voldgiftssted

9.2.1 Gjeldende rett

De alminnelige reglene om voldgift i tvistemålsloven kapittel 32 får bare anvendelse når voldgiftsstedet er i Norge og på norske voldgiftsdommer. Utenlandske voldgiftsavtaler og voldgiftsdommer anerkjennes imidlertid normalt etter norsk rett og kan tvangsfullbyrdes i Norge. Dette er regulert i tvistemålsloven § 168, jf. § 167 og tvangsfullbyrdesloven § 4–1 annet ledd bokstav f.

9.2.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsutvalget foreslår at lov om voldgift får anvendelse på voldgift som finner sted i Norge, uavhengig av om den aktuelle tvisten er nasjonal eller internasjonal. Dette innebærer at loven ikke kommer til anvendelse når voldgiftsstedet er utenfor Norge. Unntak fra dette er reglene om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdom, som skal gjelde uavhengig av om voldgiftsstedet er i Norge eller i utlandet. Modelloven oppstiller ytterligere unntak, men disse er ikke drøftet av Tvistemålsutvalget.

9.2.3 Høringsinstansenes syn

Regjeringsadvokaten, *Det juridiske fakultet i Oslo* og *ICC Norge* har uttalt seg om lovens virkeområde avhengig av voldgiftssted.

Merknadene fra *Det juridiske fakultet i Oslo* knytter seg hovedsakelig til om loven bør regulere både nasjonale og internasjonale tvister, jf. 8.2. *Regjeringsadvokaten* er enig i forslaget realitet, men har merknader av mer lovteknisk karakter, jf. 9.1.2. *ICC Norge* foreslår at loven også i visse tilfeller må få anvendelse når voldgiftsstedet er utenfor Norge: «For å tilpasse loven til forretningslivets internasjonale karakter og til modelloven, foreslår Komitéen at loven også finner anvendelse dersom voldgiftsstedet er utenfor Norge, hva angår § 2–4 (Saksanlegg for domstolene), § 2–5 (Midlertidig sikring) og § 4–2 (Voldgiftrettens adgang til å beslutte midlertidige tiltak). Dette vil sikre, når det er mulig, at sak ikke blir anlagt for de ordinære domstoler i utlandet parallelt med at en voldgiftsrett oppnevnes for samme forhold i Norge. Avgrensningen er derfor nødvendig for å sikre at voldgiftsbehandlingen og voldgiftavgjørelsen blir effektiv. Av denne grunn bør også krav om midlertidig sikring ha et grenseoverskridende omfang. Samtlige av disse endringer er i samsvar med Modelloven, (...)»

9.2.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i Tvistemålsutvalgets utgangspunkt om at voldgiftsloven bare kommer til anvendelse på voldgift som finner sted i Norge. Departementet er imidlertid enig med ICC Norge i at loven i visse tilfeller bør gis anvendelse også når voldgiftsstedet er utenfor Norge.

UNCITRALs modellov artikkel 1 nr. 2 oppstiller noen unntak fra utgangspunktet om at loven bare gjelder når voldgiftsstedet er innenfor statens territorium. I tillegg til reglene om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdommer, gjelder dette domstolens plikt til å avvise en tvist som er omfattet av en voldgiftsavtale (artikkel 8), og adgangen for domstolen til å beslutte midlertidig sikring, selv om tvisten hører under voldgift (artikkel 9). Unntaket for så vidt gjelder disse bestemmelsene, innebærer at de alminnelige domstolene også har slik kompetanse også når voldgiftsstedet ikke er i Norge. Bestemmelsene er viktige for å sikre effektiv gjennomføring av internasjonal voldgift.

Departementet antar at domstolene allerede etter de alminnelige reglene i tvistemålsloven i stor utstrekning kan avvise saker som er anlagt for retten i Norge, samtidig som partene har avtalt voldgift med voldgiftssted utenfor Norge, og videre at domstolen etter tvangsfullbyrdelsesloven kan behandle begjæring om midlertidig sikring, selv om det foreligger avtale om voldgift med voldgiftssted utenfor Norge. Departementet mener likevel at dette bør fremgå klart av voldgiftsloven. Departementet kan ikke se at det er behov for å gi en bestemmelse om voldgiftsrettens kompetanse til å beslutte midlertidig sikring, anvendelse når voldgiftsstedet er utenfor Norge.

Etter departementets syn bør de nevnte unntakene ikke bare omfatte de tilfeller hvor voldgiftsstedet er i utlandet, men også hvor voldgiftsstedet ennå ikke er bestemt. Også i disse tilfellene er det behov for at voldgiftslovens bestemmelser om domstolens avvisningsadgang og kompetanse til å treffe midlertidig avgjørelser, gjelder uavhengig av voldgiftssted. De tyske voldgiftsbestemmelsene har tilsvarende unntak.

Den tyske sivilprosessloven har ytterligere unntak som utvider den tyske voldgiftslovens territoriale anvendelsesområde. Dette gjelder andre bestemmelser som regulerer domstolenes oppgaver i forbindelse med voldgift. For det første er bestemmelsen om bevisopptak ved domstolen også unntatt når voldgiftsstedet er utenfor Tyskland, eller ennå ikke bestemt. For det annet er unntatt bestemmelser som legger domstolene oppgaver i forbindelse med voldgiftsrettens sammensetning og fjerning av voldgiftsdommere mv. Forutsetningen i de siste tilfellene er at en av partene har sitt forretningssted eller vanlige oppholdssted i Tyskland og at voldgiftsstedet ennå ikke er bestemt.

Etter Justisdepartementets syn vil tilsvarende unntak, som de sist nevnte, fra anvendelsesområdet i voldgiftsloven, bidra til å sikre en effektiv voldgiftsbehandling. Partene vil kunne få domstolens bistand i forbindelse med oppnevning mv. av voldgiftsretten selv om voldgiftsstedet ennå ikke er bestemt, og loven i utgangspunktet derfor ikke kommer til anvendelse. Særlig i de tilfeller hvor det er voldgiftsretten som skal bestemme voldgiftsstedet, vil en part ellers lett kunne trenere saken ved for eksempel ikke å bidra til oppnevning av voldgiftsdommere.

10 Gjenstand for voldgift

10.1 Rettstvister underlagt partenes fri rådighet

10.1.1 Gjeldende rett

Det er bare rettstvister som partene har fri rådighet over, dispositive rettsforhold, som det kan slutes avtale om voldgift om. Det kan også følge direkte av lov at en tvist skal avgjøres ved voldgift. Rettsforhold som partene ikke har fri rådighet over, indispositive rettsforhold, må behandles av de alminnelige domstolene. Begrensninger i adgangen til å avtale voldgift kan også følge av enkelte særlover. Utgangspunktet for vurderingen av om et krav er underlagt fri rådighet, er om partene ved avtale utenfor prosess kan disponere over kravet. Krav som partene fritt kan inngå avtale om, vil som den store hovedregel være underlagt fri rådighet. Karakteren av rettstvisten er avgjørende for spørsmålet om kravet er undergitt fri rådighet. Spørsmålet er om de offentlige interesser i avgjørelsen er så betydelige at det av disse grunner ikke kan aksepteres voldgift. For en nærmere beskrivelse av skillet mellom krav som partene har fri rådighet over og krav som ikke er undergitt fri rådighet vises til NOU s. 51.

Det er bare rettstvister som kan avgjøres ved voldgift. Vilkåret om at det må gjelde en rettstvist, innebærer som utgangspunkt at det bare er de tvister som kan bringes inn for de alminnelige domstoler, som partene kan få løst ved voldgift. Interesstvister og fastleggelse av rene faktiske forhold faller som hovedregel utenfor området for voldgift.

10.1.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsutvalget finner det klart at man må beholde skillet mellom krav som partene har fri rådighet over og krav som ikke er undergitt fri rådighet, når det gjelder hvilke tvister som skal kunne voldgis. Utvalget behandler i denne forbindelse spesielt forholdet til konkurranserettslige regler og spørsmålet om tvister som reiser konkurranserettslige problemstillinger, er underlagt partens fri rådighet eller ikke. De konkurranserettslige reglene fremgår både av konkurranseloven og av EØS-avtalen. Begge regelsett er i materiell henseende i det vesentlige like. Utvalget skriver om dette i utredningen s. 51 flg.:

«Konkurranseloven inneholder en blanding av privatrettslige og offentligrettslige virkninger. Blant de privatrettslige forholdene hører spørsmålet om en avtale mellom to parter er ugyldig som følge av brudd på konkurransereglene, jf. konkurranseloven § 5–1. De offentligrettslige virkningene i konkurranseloven er ikke underlagt partenes fri rådighet, og kan således ikke voldgis. Men hva med de privatrettslige virkningene av konkurranselovgivningen?

Den svenske loven har uttrykkelig angitt at voldgiftsretten kan prøve de privatrettslige virkningene mellom partene som følger av konkurranseretten, jf. den nye loven 1§ tredje ledd. Bakgrunnen for dette var å unngå usikkerhet med hensyn til om forholdet ble ansett for å høre under partenes fri rådighet og dermed kunne voldgis, jf. Prop 1998/99:35 side 54–60 og SOU 1994:81 side 80–86.

Konkurranseretten er viktig i mange tvister i næringslivet, og næringslivstvister utgjør den vesentlige andelen av voldgiftssaker. Det er et klart praktisk behov for at de privatrettslige virkninger av konkurranseregelen kan prøves i en voldgiftssak. I motsatt fall vil en voldgiftsbehandling kunne hindres med påstand om at avtalen for eksempel uansett var ugyldig etter konkurranserettslige regler. Voldgiftsinstituttet ville i så fall bli langt mindre effektivt som tvisteløsningsmekanisme for tvister i næringslivet.»

Utvalget konkluderer etter dette med at privatrettslige virkninger mellom partene av konkurranseretten, bør kunne voldgis. Dette omfatter både de reglene som følger av konkurranseloven og av EØS-avtalen, og gjelder uansett om konkurranserettsspørsmålet er hovedspørsmålet eller bare et delspørsmål i voldgiftssaken. For å unngå usikkerhet om saker som reiser slike spørsmål kan voldgis, foreslår utvalget at det lovfestes en særskilt regel om dette, jf. utvalgets lovutkast § 2–1 annet ledd. Utvalget peker på at en slik regel vil være i samsvar med den nye svenske loven, og i samsvar med rettsoppfatningen i de fleste europeiske land.

Tvistemålsutvalget drøfter også hvorvidt lov om voldgift i tillegg til rettstvister skal omfatte tvister som ikke kan bringes inn for domstolene for avgjørelse, for eksempel tvist om faktiske forhold eller hypotetiske rettsforhold, se nærmere om dette og kravene til søksmålsituasjon og søksmålsregelen

stand, utredningen s. 53–54. Utvalget peker på at hensynet til partsautonomien og det forhold at det er partene selv som bærer omkostningene ved avgjørelsen, kan tale for at også tvister som ikke kan bringes inn for domstolene bør kunne voldgis. Utvalget konkluderer likevel med at bare retts tvister kan avgjøres ved voldgift, og begrunner dette slik (utredningen s. 54):

«Det er imidlertid i denne sammenheng viktig at voldgiftsavgjørelser har virkning som en rettskraftig dom. Kravet til søksmålsgjenstand og søksmålssituasjon, slik det følger av utkastet til tvistelov § 1–3 og tvistemålsloven § § 53 og 54, vil bidra til å sikre et godt grunnlag for å oppnå et materielt riktig resultat på tvisten. Det vil også for partene kunne være vanskelig å forutse konsekvensene av en rettskraftig avgjørelse av et forhold som ikke oppfyller krav til søksmålsgjenstand og søksmålssituasjon, eksempelvis et løserevet faktisk forhold.

Utvalget er av den oppfatning at de krav som foreslås oppstilt for å kunne bringe en sak inn for domstolene, jf. utkast til tvistelov § 1–3, også dekker behovet ved voldgift. Det er etter utvalgets oppfatning et poeng i seg selv at det er samsvar mellom det som kan voldgis og det som kan prøves ved de alminnelige domstolene. Voldgift er et alternativ til en domstolsbehandling, og voldgiftsavgjørelsen får, som påpekt, samme virkning som en rettskraftig dom. Det er imidlertid ingen ting i veien for at partene kan avtale at en tredjemann skal avgjøre et faktum eller foreta en kontraktsutfylling med bindende virkning, selv om spørsmålet ikke kan bringes inn for en voldgiftsrett. På denne måten kan partene få avklart slike forhold selv om ikke voldgiftssak kan anlegges.»

10.1.3 Høringsinstansenes syn

Konkurransetilsynet, Den Norske Advokatforening, LO og NHO (med tilslutning fra *Rederienes Landsforening*) har uttalt seg om problemstillingene knyttet til gjenstand for voldgift. Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til utvalgets drøftelse av og konklusjon om at det kun er retts tvister som skal kunne voldgis.

NHO er enig i forslaget om å videreføre regelen om at det kun er tvister som partene har fri rådgivning over som kan avgjøres ved voldgift. *NHO* er også enig i at det er fornuftig å presisere at de privatrettslige virkningene av konkurranselovgivningen kan prøves i en voldgiftssak.

LO har merknader vedrørende voldgift på rettsområdet som reguleres av arbeidsmiljøloven og tarifforhold, og spesielt til utvalgets utsagn på s. 51 i utredningen: «At det gjelder ufravikelige regler på

et rettsområde, er ikke ensbetydende med at en tvist ikke kan voldgis»:

«*LO* vil kreve at det uttrykkelig presiseres og helst lovfestes at voldgift ikke kan brukes på det rettsområdet som reguleres av arbeidsmiljøloven, jf. arbeidsmiljøloven § 5. En slik rettstilstand fremgår av en avgjørelse i Rettstidende 1992 side 534, der en voldgiftsklausul ikke kom til anvendelse idet Høyesteretts kjæremålsutvalg henviste til aml. § 5 om ufravikelighet. Vi forutsetter at det ikke er meningen å innføre voldgifts adgang som kan uthule ufravikelig arbeidervernlovgivning ved å hindre rettslig prøving.»

Den Norske Advokatforening er enig i at de privatrettslige virkningene av konkurranseretten skal kunne voldgis, men foreslår en alternativ lovbestemmelse knyttet til prejudisielle forhold:

«[Tvistemåls]tvalget tar utgangspunkt i doktrinen om at prejudisielle rettsforhold som ikke er undergitt fri rådgivning ikke kan voldgis, mens et krav som springer ut av slike forhold kan det; typisk erstatning for inngrep i immateriell rettighet. Det følger imidlertid av rettspraksis at man i voldgiftssaken da må legge til grunn at rettigheten er gyldig, se Utvalget s. 51 med henvisninger. Man kan altså ikke for voldgiftsretten få noen prejudisiell prøving av gyldigheten av en slik rettighet.

Utvalget konstaterer dernest at konkurransereglene inneholder en blanding av privatrettslige og offentligrettslige virkninger. Som privatrettslig virkning nevnes konkurranseloven § 5–1 om at en avtale mellom to parter kan være ugyldig som følge av brudd på konkurransereglene. Utvalget tar ikke direkte stilling til om slike privatrettslige virkninger av brudd på konkurransereglene er undergitt fri rådgivning. Utvalget analyserer derimot behovet for at slike spørsmål skal kunne voldgis, og foreslår på den bakgrunn en regel av et slikt innhold.

Advokatforeningen er enig i at de spørsmål Utvalget trekker frem bør kunne voldgis. Voldgiftsretten må da prejudisielt prøve avtalens lovlighet opp mot konkurranselovgivningen. Slike spørsmål lar seg enkelt skille fra spørsmål som innebærer prejudisiell prøving av gyldigheten av offentlige tillatelser. Denne begrensningen fremgår ikke av (1), men av rettspraksis. Advokatforeningen mener denne begrensningen bør fremgå av lovteksten av pedagogiske grunner. Som (2) foreslås derfor:

(2) Tvister i rettsforhold som krever prejudisiell prøving av gyldigheten av offentlige vedtak, kan ikke avgjøres ved voldgift.»

Konkurransetilsynet deler Tvistemålsutvalgets oppfatning om at de offentligrettslige virkningene

av konkurranselovgivningen ikke er underlagt partenes fri rådighet, og at de således ikke kan voldgis. Om de privatrettslige virkningene av konkurranselovgivningen uttaler tilsynet:

«Det følger av konkurranseloven § 5–1 at avtaler i strid med forbud etter loven er ugyldige mellom partene. Det er ikke behov for noen ytterligere vurdering eller vedtak fra konkurransemyndighetene for å konstatere slik ugyldighet. Gyldighetsspørsmålet kan med andre ord håndheves av domstolene, herunder en voldgiftsrett. En part som har lidd økonomisk tap som følge av brudd på konkurransereglene kan også kreve dette tapet erstattet etter de alminnelige erstatningsregler, såfremt de øvrige vilkår for erstatning er oppfylt. Konkurransetilsynet ser positivt på en mer utbredt håndheving av de privatrettslige virkningene av brudd på konkurransereglene, og tilsynet mener at en lovfesting som gjør det klart at de privatrettslige virkningene av konkurranselovgivningen kan prøves i en voldgiftssak – slik Tvistemålsutvalget foreslår i § 2–1 (2) – kan øke bevisstheten hos det rettsøkende publikum rundt disse spørsmål.»

10.1.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Tvistemålsutvalgets vurdering av og konklusjon om at gjeldende regler om hvilke tvister som skal kunne voldgis, videreføres i ny lov om voldgift. Det vises i denne sammenhengen til utvalgets vurderinger på s. 51–54, som departementet slutter seg til. Det vil dermed fortsatt bare være tvister i rettsforhold undergitt fri rådighet som kan avtales avgjort ved voldgift. Andre tvister enn de som ellers kan bringes inn for domstolene for avgjørelse, kan ikke voldgis. Selv om grensen mot krav som ikke er undergitt fri rådighet, i konkrete tilfeller kan være vanskelig å trekke, er det prinsipielle skillet vel innarbeidet i norsk rett. Skillet mellom dispositive og indispositive krav er relativt. Partene kan ha fri rådighet over kravet i en sammenheng, mens det ikke er undergitt fri rådighet i en annen. Spørsmålet beror på en tolkning av de aktuelle rettsreglene i lys av reglenes formål, særlig om det knytter seg offentlige interesser til dem. I forhold til voldgift må skillet mellom dispositive og indispositive krav trekkes på tilsvarende måte som etter gjeldende rett. Dette gjelder også på området som reguleres av arbeidsmiljøloven, hvor adgangen til å avtale voldgift i sak om usaklig oppsigelse mv. er begrenset av arbeidsmiljøloven § 5 om lovens ufravikelighet og § 61 D om arbeidsgivers adgang til å avtale voldgift med øverste leder i

virksomheten. Departementet finner ikke tilstrekkelig grunn til å regulere forholdet til arbeidsmiljølovens regler om tvisteløsning spesielt i voldgiftsloven, slik LO foreslår. En uttrykkelig særbestemmelse som avskjærer voldgift, bør i tilfelle trolig heller knyttes til arbeidsmiljøloven.

Departementet er videre enig i Tvistemålsutvalgets forslag om å lovregulere adgangen til å avtale voldgift om de privatrettslige virkningene av konkurranseretten, og viser til utvalgets drøftelse av dette spørsmålet på s. 51–52, som departementet kan slutte seg til. Det er departementets oppfatning at de privatrettslige virkningene av konkurranseretten er undergitt fri rådighet, og lovreguleringen er derfor kun en presisering fordi spørsmålet om voldgiftsrettens kompetanse i saker som reiser konkurranserettslige spørsmål, internasjonalt sett har voldt særlig tvil.

Den Norske Advokatforening foreslår å lovfeste at tvister som krever prejudisiell prøving av gyldigheten av offentlige vedtak ikke kan være gjenstand for voldgift. Advokatforeningens forslag knytter seg til problemstillingen som oppstår når et prejudisielt rettsforhold for et krav ikke er undergitt fri rådighet, men hvor selve kravet er det. Det er lagt til grunn at kravet som hovedregel likevel kan undergis voldgift, jf. utredningen s. 51. Det følger imidlertid av rettspraksis at gyldigheten av en privatrettslig rettighet oppnådd ved bevilling eller offentlig rettighetsregistrering ikke kan prøves prejudisielt. En tvist som avhenger av at gyldigheten prøves prejudisielt kan derfor ikke voldgis, jf. utredningen s. 51 med henvisninger og Skoghøy, Tvistemål, 2. utgave 2001, s. 452 og 466. Departementet ser at det kan være gode grunner for å lovregulere hvilke tvister som ikke skal kunne underlegges voldgift ut fra skillet mellom dispositive og indispositive rettsforhold. Hvilke tvister som kan og ikke kan voldgis, må imidlertid avgjøres konkret i den enkelte sak etter de lovbestemmelser som gjelder for det aktuelle rettsområdet, og lar seg vanskelig regulere tilstrekkelig presist og uttømmende i en lovbestemmelse. Lovregulering av én generell regel på området kan etter departementets vurdering skape usikkerhet om løsningen for andre liknende forhold. Det vises i denne sammenhengen til at gyldigheten av et generalforsamlingsvedtak i aksjeselskap heller ikke kan prøves prejudisielt ved avgjørelsen av andre krav, jf. Rt. 2001 s. 132 og Skoghøy op.cit. s. 466 – 467. I likhet med privatrettslige rettigheter gitt ved bevilling mv. kan gyldigheten bare prøves ved søksmål etter de regler som gjelder for rettslig prøving av vedtaket.

10.2 Særlig om forbrukerforhold, svake parter og uforholdsmessig kostbar voldgift

10.2.1 Gjeldende rett

Det er ingen regler i tvistemålsloven kapittel 32 om voldgift som spesielt regulerer forbrukerforhold, herunder spørsmålet om å begrense adgangen til å inngå voldgiftsavtaler der en forbruker er part. Begrensninger i adgangen til å inngå avtale om voldgift kan følge av særlovgivningen og av alminnelige avtalerettslige regler. Begrensninger i adgangen til å inngå avtale om voldgift følger av for eksempel husleieloven § 12–1, hvor det er regulert at voldgiftsavtale bare er bindende dersom avtalen er inngått etter at tvist oppstod. Tilsvarende begrensninger gjelder for tvister i forskjellige avtaletyper mellom forbruker og en profesjonell part, som for eksempel i forbrukerkredittkjøpsforhold, avtale om oppføring av ny bolig, avtale om tidsparter i fritidsbolig, avtale eller oppdrag om finansielle tjenester (se hhv. forbrukerkredittkjøpsloven § 2 annet ledd, boligoppføringsloven § 64 annet ledd, tidspartsloven § 4 første ledd og finansavtaleloven § 5 annet ledd.) Tvister i forbindelse med opphør av arbeidsforhold kan heller ikke avtales avgjort ved voldgift på forhånd, jf. likevel arbeidsmiljøloven § 61 D om adgang til å avtale voldgift med øverste leder i virksomheten.

10.2.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget drøfter på s. 52–53 i utredningen om det bør oppstilles særlige begrensninger for å la tvister avgjøres ved voldgift på områder der en forbruker er avtalepart, eller mellom ikke jevnbyrdige parter mer generelt.

Utvalget konkluderer med at det er behov for å begrense adgangen til å avtale voldgift i forbrukerforhold, og at begrensningen bør gjelde de tilfeller der tvisten er knyttet til varer eller tjenester til personlig bruk for en eller begge parter. Utvalget peker på at det i forbrukerforhold gjennomgående vil være en sterkere og en presumptivt svakere part. Videre at det er grunn til å anta at forbrukere i større utstrekning vil unnlåte å få prøvd tvisten rettslig dersom saken skal behandles ved voldgift enn hvis den skal behandles av de alminnelige domstoler. Utvalget finner ikke grunn til helt å avskjære adgangen til å inngå voldgiftsavtale med forbruker, og begrunner dette slik (utredningen s. 53):

«Det er imidlertid etter utvalgets mening ikke grunn til fullstendig å avskjære adgangen til å

inngå voldgiftsavtaler der en forbruker er part. Behovet for å begrense avtalefriheten er størst ved voldgiftsavtaler som omhandler fremtidige tvister. Det er vanskeligere for forbrukeren å ha full oversikt over konsekvensene av en voldgiftsavtale før en tvist er oppstått. Etter at tvist er oppstått, kan det være et praktisk behov for å kunne avtale at tvisten skal avgjøres ved voldgift, iallfall synes det å gå for langt å ha et absolutt forbud mot voldgift.»

Utvalget foreslår en generell regel om at det i avtaleforhold der en forbruker er part, ikke kan inngås avtale om voldgift før tvist er oppstått. Med forbrukeravtale mener utvalget en avtale som gjelder varer eller tjenester til personlig bruk for minst en av partene, men uten noe krav om at den ene av partene skal inngå avtalen som ledd i sin næringsvirksomhet. Etter utvalgets syn bør eventuelle unntak fra forbud mot å inngå voldgiftsavtaler før tvist har oppstått, gjøres i den lovgivning som ellers regulerer det rettsfeltet der det er særlig behov for unntak.

Utvalget foreslår også krav til måten en voldgiftsavtale i forbrukerforhold må inngås på, jf. utredningen del II kap. 8.6.5 (s. 58). Dette blir behandlet i proposisjonen 11.2.

Utvalget har også vurdert om det er behov for å oppstille en tilsvarende generell begrensning i adgangen til å inngå voldgiftsavtaler mellom parter som ikke er jevnbyrdige, som den som foreslås oppstilt for avtaler der en forbruker er part. Utvalget kommer til at det ikke bør oppstilles slike generelle begrensninger i adgangen til å inngå voldgiftsavtaler.

Utvalget ble i mandatet bedt om å vurdere om det, med henblikk på kostnadsnivået, bør gis regler som gjør at sakens parter kan løses fra en voldgiftsavtale. Utvalget har vurdert spørsmålet, men kommet til at det ikke er grunn til å gi slike regler, og begrunner dette slik (utredningen s. 53):

«Utvalget har, som det fremgår av drøftelsen foran, funnet grunn til å oppstille særlige regler for voldgift i forbrukerforhold, jf. utkastet § 2–3. Denne regelen vil, innen sitt virkeområde, blant annet gi en god sikkerhet for at forbrukere ikke inngår på voldgift når voldgift vil medføre omkostninger som ikke står i noe rimelig forhold til tvisten. Utvalget har også foranpekt på at hvis det på enkelte andre rettsområder gjør seg gjeldende et særskilt beskyttelsesbehov, som tilsier begrensninger i adgangen til å avtale voldgift, kan det overveies særlige regler i tilknytning til de materielle reglene på vedkommende område. Utenfor forbrukerforhold, hvor det altså er særskilte beskyttelsesregler, og hvor voldgift for øvrig brukes sjelden, vil voldgift nesten

unntaksfritt bare benyttes i tilknytning til næringsvirksomhet. Med dette som bakgrunn, finner utvalget det vanskelig å foreslå en regel som skal gi en part en rett til å komme seg fri fra en voldgiftsavtale når omkostningene ved voldgift blir særlig store. Næringsdrivende må forventes å kunne vurdere betydningen av en avtale om voldgift, herunder de omkostninger som er forbundet med voldgift. Skulle det oppstå et tilfelle hvor det på grunn av omkostningene i uventet og i helt særegen grad viser seg å bli urimelig om voldgift skal anvendes, må for øvrig en avtale om voldgift kunne tenkes satt til side etter avtaleloven § 36.»

10.2.3 Høringsinstansenes syn

Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet og LO er positive til og støtter Tvistemålsutvalgets forslag om å begrense adgangen til å inngå avtale om voldgift i forbrukerforhold. *NHO* (med tilslutning fra *Rederienes Landsforening*) går mot forslaget.

Forbrukerombudet peker på at standardvilkår som innebærer at forbrukere binder seg til å løse fremtidige tvister ved voldgift, allerede etter gjeldende rett kan være å anse som urimelig:

«Markedsføringsloven § 9 a gir Forbrukerombudet kompetanse til å drive kontroll med standardvilkår som nyttes eller tilsiktes nyttet i næringsvirksomhet overfor forbrukere. Bestemmelsen implementerer rådsdirektiv 93/13/EØF om urimelige vilkår i forbrukeravtaler. Direktivet bruker standardvilkår som opphever eller hindrer forbrukerens mulighet til å ta rettslige skritt, som eksempel på et vilkår som kan anses som urimelig, (...). På denne bakgrunn vil en standardkontrakt som nyttes eller tilsiktes nyttet av næringsdrivende overfor forbrukere, og som innebærer at forbrukere binder seg til å løse fremtidige tvister ved voldgift, allerede etter gjeldende rett kunne være å anse som urimelig. (...)

Til tross for at markedsføringsloven og avtaleloven kan regulere voldgiftsklausuler som nyttes overfor forbrukere, ønsker jeg å påpeke viktigheten av at § 2–3 om voldgift i forbrukerforhold, blir tatt inn i loven i sin helhet. (...) Men først vil jeg fremheve et helt sentralt hensyn, nemlig at det ikke kan legges til grunn at den jevne forbruker umiddelbart forstår konsekvensene av å gå inn i en avtale om voldgift. Forbrukere har derfor behov for en særlig beskyttelse.»

NHO er kritisk til utvalgets forslag og uttaler blant annet:

«*NHO* mener det ikke er grunn til å vedta en slik «forbrukerbeskyttende» regel, særlig ikke hvis det stilles strenge formkrav til voldgiftsavtalen. Det må kunne kreves at også forbrukere setter seg inn i de avtaler som inngås. Hvis man er klar over at avtalen inneholder en voldgiftsklausul, bør man ikke senere kunne påberope at den ikke er bindende. Det kan synes som om utvalget begrunner forslaget med en antagelse om at forbrukere i større utstrekning vil unnlate å få prøvd tvisten rettslig dersom saken skal behandles ved voldgift enn hvis den skal behandles av de alminnelige domstoler. Vi kan imidlertid ikke se at utvalget underbygger sin antagelse med noe form for faktagrunnlag. Gjeldende regler inneholder ingen forbud mot at forbrukere kan avtale voldgift om fremtidige tvister i bestemte rettsforhold. Vi er imidlertid ikke kjent med at gjeldende rett på dette området har ført til store problemer for forbrukere, og kan da ikke se at det er grunn til å foreta noen innstramming. *NHO* mener at det ikke er behov for et forbud mot at forbrukere kan inngå avtaler om voldgift for fremtidige tvister i et bestemt rettsforhold, og vi mener derfor at utkastet § 2–3 annet ledd bør fjernes.»

10.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener at det bør oppstilles begrensninger i adgangen til å inngå avtaler om voldgift i forbrukerforhold. Departementet er enig i at begrensningen bør gjelde for fremtidige tvister. Det vises i denne forbindelse til Tvistemålsutvalgets drøftelse og vurderinger (utredningen s. 52–53), som departementet slutter seg til. Departementet vil særlig peke på det forhold at forbrukere ofte ikke vil ha oversikt over konsekvensene av en voldgiftsavtale, som at denne avskjærer muligheten for å bringe en fremtidig tvist inn for de alminnelige domstolene. Selv om man med *NHO* tar som utgangspunkt at forbrukere må forventes å sette seg inn i avtaler som de inngår, er det etter departementets mening likevel noe annet å ha forståelsen av rekkevidden av en voldgiftsklausul, som dessuten ofte fremstår som helt underordnet i kontrakten og perifer i forhold til forbrukerens interesse når kontrakten inngås. Departementet er derfor ikke i tvil om at det er særlig behov for slik forbrukerbeskyttelse som utvalget foreslår. Avtaler på forbrukerområdet vil gjennomgående inneholde standardvilkår som forbrukerne ikke har anledning til å forhandle om individuelt, og i disse tilfellene er det spesielt urimelig å avskjære adgangen til alminnelig tvisteløsning av fremtidig tvister. En voldgiftsklausul vil også kunne hindre bruken av kostnads-

lave alternative tvisteløsningsformer som er tilgjengelig for forbrukeren.

Departementet er enig med utvalget i at det ikke foreligger sterke nok grunner til å forby avtale om voldgift når tvisten har oppstått. På dette tidspunktet kan forbrukeren på individuelt grunnlag ta stilling til valg av tvisteløsningsmetode. Men departementet ser det da nødvendig med visse særlige formkrav til avtalen i disse tilfellene, jf. 11.2.3. Der som det på enkelte områder er særlig behov for forbud mot å avtale voldgift også etter at tvist er oppstått, må det eventuelt fastsettes særskilt i den lovgivning som regulerer forholdet.

Departementet legger et annet innhold i begrepet forbrukerforhold enn Tvistemålsutvalget. Utvalget foreslår at det foreligger en forbrukeravtale også når begge parter er privatpersoner. Utvalget stiller med andre ord ikke krav om at en av partene inngår avtalen som ledd i sin næringsvirksomhet. Etter departementets syn kan hensynene bak forslaget ikke begrunne en slik løsning. Presumpsjonen om en sterkere og en svakere part i avtaleforholdet, slår ikke til når ingen av partene inngår avtalen som ledd i sin næringsvirksomhet.

I forbrukerkjøpsloven § 1 – lov 21. juni 2002 nr. 34 – er forbruker definert som «en fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet.» Forbrukerkjøp er definert som «salg av ting til en forbruker når selgeren eller selgerens representant opptre i næringsvirksomhet.» Salg av

varer og tjenester fra en forbruker til en annen faller altså utenfor forbrukerkjøpslovens definisjon av forbrukerkjøp, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 54. Departementet uttalte i proposisjonen at forbrukerbegrepet i lovgivningen som utgangspunkt bør være enhetlig, se Ot.prp. nr. 44 (2001–2002) s. 44.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at forbrukerbegrepet i lovforslaget § 11 om forbrukerforhold skal ha samme innhold som etter forbrukerkjøpsloven § 1. Departementet forutsetter dermed at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse når begge parter er privatpersoner. Avtalen må gjelde salg av varer eller tjenester til en forbruker som ledd i selgerens næringsvirksomhet. Etter departementets syn tilsier beskyttelsesbehovet i forbrukertvister at forbrukeravtale også foreligger når selgerens representant opptre i næringsvirksomhet, selv om selgeren selv er privatperson.

Departementet er for øvrig enig med Tvistemålsutvalget i at det ikke er behov for også å oppstille generelle begrensninger i adgangen til å avtale voldgift mellom parter som ikke er jevnbyrdige. Dersom det på et rettsområde er behov for slike begrensninger, bør det løses i den aktuelle særlov.

Departementet er også enig i at det ikke er grunn til å lovfeste spesielle regler om at partene kan løses fra en voldgiftsavtale. Det vises her til utvalgets vurdering som departementet slutter seg til.

11 Voldgiftsavtalen

11.1 Formkrav og vedtakelse

I dette punktet behandles spørsmålet om formkrav og vedtakelseskrav for så vidt gjelder avtaler mellom næringsdrivende. Formkrav til avtaler i forbrukerforhold behandles for seg i 11.2. Men når det gjelder formkrav til voldgiftsavtalen, er det etter gjeldende rett ingen forskjell på næringsforhold og forbrukerforhold.

11.1.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett må voldgiftsavtalen inngås skriftlig, jf. tvistemålsloven § 452. Skriftlighetskravet er begrunnet både i notoritetshensyn og hensynet til klarhet, og for å sikre at valget av voldgift er gjennomtenkt av partene. Har partene innlatt seg på forhandlinger for voldgiftsretten, er skriftlighetskravet likevel uten betydning, jf. tvistemålsloven § 452 annet ledd annet punktum. Det er antatt at partene da blir bundet selv om det ikke engang forelå en muntlig avtale om voldgift.

Kravet om skriftlighet gjelder som utgangspunkt absolutt og praktiseres strengt, jf. Rt. 1999 s. 1532. For at skriftlighetskravet skal være oppfylt, må partene ved undertegning av dokumentet ha vedtatt voldgift, jf. Rt. 1962 side 1215. I rettspraksis er det antatt at det som utgangspunkt er tilstrekkelig til å oppfylle skriftlighetskravet, at det i partenes avtale er henvist til standardvilkår eller annet dokument, som inneholder en voldgiftsklausul, jf. Rt. 1991 side 773 og Rt. 1999 side 1532. Det er med andre ord i utgangspunktet ikke nødvendig at voldgiftsbestemmelsen er tatt inn i det dokumentet som undertegnes av partene. Spørsmålet blir da om voldgift er vedtatt av partene. Det følger av rettspraksis at det er avgjørende for at voldgift anses avtalt, at partene kjente, burde kjent eller hadde oppfordring til å gjøre seg kjent med det dokumentet som inneholder voldgiftsklausulen. I denne forbindelse har det betydning hvordan avtalen er inngått, hvem som er parter, standardvilkårenes utbredelse, forretningskyndighet, bransjekunnskap mv., jf. Rt. 1999 s. 1532.

For en nærmere fremstilling av skriftlighetskravet vises det til utredningen del II kap. 5.2 (s. 39–40) med videre henvisninger.

11.1.2 Skriftlighetskravet i New York konvensjonen, modelloven, mv.

New York-konvensjonen om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdommer angir i artikkel II at de land som har sluttet seg til konvensjonen, skal anerkjenne en skriftlig voldgiftsavtale. Skriftlighetskravet etter konvensjonens artikkel II er strengt, og iallfall i visse sammenhenger strengere enn skriftlighetskravet etter tvistemålsloven § 452 annet ledd. Det er tvilsomt om vedtakelse gjennom elektronisk kommunikasjon kan påregnes akseptert ut fra det skriftlighetskrav som er stilt opp i artikkel II. Oppfatningen om New York-konvensjonens skriftlighetskrav er noe forskjellig, blant annet i ulike land. Generelt er det imidlertid oppfatningen at konvensjonens skriftlighetskrav etter artikkel II er for strengt i forhold til de behov som foreligger. Grunnen til at så vidt mange land krever at voldgiftsavtalen skal inngås skriftlig, har sin bakgrunn i New York-konvensjonens skriftlighetskrav. Særlig i internasjonal voldgift er det viktig at voldgiftsavgjørelser kan anerkjennes og fullbyrdes i utlandet. Ved i intern lov å stille formkrav som i New York-konvensjonen, oppnår man mulighet for slik anerkjennelse og fullbyrding.

Modelloven har i artikkel 7 et krav til skriftlighet. Modellovens skriftlighetskrav har sin bakgrunn og begrunnelse i New York-konvensjonen, og samsvarer langt på vei med konvensjonens krav. Heller ikke modelloven artikkel 7 kan forstås slik at den fullt ut likestiller elektronisk kommunikasjon med tradisjonell skriftlighet. Skriftlighetskravet etter modelloven artikkel 7 (2) vil på samme måte som kravet etter tvistemålsloven § 452 annet ledd være tilfredsstilt ved at det i avtalen henvises til et annet dokument eller regelverk som inneholder voldgiftsklausulen. Det er grunn til å tro at også New York-konvensjonens skriftlighetskrav i de fleste land vil bli forstått på denne måten.

En arbeidsgruppe innenfor UNCITRAL arbeider med forslag til endring av modelloven, dels med henblikk på at skriftlighet skal være tilfredsstilt også blant annet gjennom elektronisk kommunikasjon, og dels for å få akseptert et mindre strengt krav til skriftlig vedtakelse. Det siste har som mål at tilfeller hvor voldgiftsklausulen «må anses vedtatt», skal omfattes selv om ikke selve ved-

takelsen er skriftlig, bare voldgiftsklausulen er nedfelt i et skriftlig dokument. Arbeidet i arbeidsgruppen innenfor UNCITRAL, omfatter også en «fortolkningsanbefaling» i forhold til artikkel II (2) i New York-konvensjonen for at den også skal forstås på en måte som er akseptabel i forhold til de behov som er til stede. Arbeidsgruppens arbeid har foreløpig ikke medført noen endringer i modelloven artikkel 7. Progresjonen i det videre arbeidet med skriftlighetskravet i modelloven og New York-konvensjonen er usikker.

Selv om mange land har fulgt modelloven og stiller krav om skriftlighet, gjelder det imidlertid ikke unntaksfritt. Sverige, som spiller en viktig rolle i internasjonal voldgift også i saker hvor ingen av partene er hjemmehørende i Sverige, har i sin voldgiftslov ikke noe krav om at voldgiftsavtalen skal være skriftlig. Heller ikke Danmark krever at voldgiftsavtalen skal være skriftlig. Det er ikke noe vilkår for å bli akseptert som «modellovland» at det kreves skriftlig voldgiftsavtale. New Zealand er godtatt som modellovland med en lov som ikke krever at voldgiftsavtalen skal inngås skriftlig.

11.1.3 Tvistemålsutvalgets forslag

Skriftlighetskravet

Tvistemålsutvalget drøfter i del II kap. 8.6.2.2 (s. 55–57) om det bør kreves skriftlig avtale om voldgift, og foreslår at skriftlighetskravet ikke videreføres i ny lov, med unntak for avtaler om voldgift i forbrukerforhold.

Utvalget tar utgangspunkt i at det som hovedregel ikke stilles opp formkrav for formuerettslige avtaler, og at dette som oftest også gjelder for avtaler om prosessuelle rettigheter og plikter. Utvalget drøfter ut fra dette utgangspunktet om det er grunner som tilsier at hovedregelen fravikes for avtaler om voldgift. Utvalget forutsetter at elektronisk og annen dokumenterbar kommunikasjon må likestilles med skriftlighet i tradisjonell forstand.

Utvalget anser det ikke realistisk å innføre et strengere skriftlighetskrav enn det som i dag følger av gjeldende rett, og vurderer spørsmålet om det bør kreves skriftlighet og fordeler og ulemper ved dette, konkret i forhold til et slikt skriftlighetskrav. Her drøfter utvalget to problemstillinger: For det første om hensynene for å kreve skriftlighet strekker til som begrunnelse for skriftlighetskravet slik det er lagt til grunn i gjeldende rett. For det annet om New York-konvensjonens krav om skriftlighet kan begrunne skriftlighetskrav i norsk lov om voldgift.

Om det første heter det på s. 56 i utredningen:

«Spørsmålet blir om det man oppnår med et slikt skriftlighetskrav mer enn oppveier ulemperne ved at voldgift ikke kan kreves i tilfeller hvor det er på det rene at partene har ment å avtale voldgift, men hvor formkravet ikke er ivare tatt.

Som påpekt svekkes ivaretagelsen av de generelle hensynene for skriftlighet vesentlig når man aksepterer vedtakelse gjennom henvisning til et dokument som kanskje inneholder et betydelig antall viktige bestemmelser. Særlig vil det gjelde hensynet til at vedtakelsen av voldgift skal være gjennomtenkt fra partenes side. Man er da ikke sikret at fokus har vært på konsekvensene av å avtale voldgift. Heller ikke er man sikret at partene tenker gjennom voldgiftsbestemmelsen for at den skal være klar og omfatte det som bør omfattes. Notoriteten er nok et stykke på vei ivare tatt også ved et skriftlighetskrav som nevnt. Det er imidlertid tvilsomt hva man her oppnår sammenliknet med det som ivaretas gjennom det krav til vedtakelse som uansett må stilles opp for at det skal foreligge en avtale.

Et skriftlighetskrav, som kravet etter tvistemålsloven § 452 annet ledd, har sine klare ulemper. Det gjelder blant annet de tilfeller der næringsorganisasjoner mv. har en voldgiftsklausul i sine vedtekter og deltakerne i organisasjonen er innforstått med at vedtekten er bindende for dem. Rt.1999 side 1532 illustrere dette. Selv om resultatet må være riktig ut fra den lovbestemmelse som skulle anvendes, er det vanskelig å se at resultatet er rimelig hvis man først aksepterer en rett til og et behov for å avtale voldgift.

Ulempene vil også vise seg på de rettsfelt hvor voldgift er helt gjennomført og hvor voldgiftsklausulen er nedfelt i en standardavtale fremforhandlet av organisasjoner som representerer de aktuelle avtaleparter. Her vil man finne tilfeller hvor disse standardavtalene må anses som en del av avtaleforholdet mellom partene uten at det egentlig trengs påvisning av det i avtaledokument undertegnet av dem. Det er vanskelig å begrunne at bestemmelser i slike standardkontrakter generelt «må anses vedtatt», men at det samme ikke skal gjelde bestemmelsen om voldgift.»

I forhold til New York-konvensjonens skriftlighetskrav og et eventuelt skriftlighetskrav etter norsk lov om voldgift, heter det på s. 57 i utredningen:

«Ved ulikheter i formkrav mellom norsk rett og New York-konvensjonen, risikerer man at en voldgiftsdom i Norge ikke vil bli anerkjent eller ikke vil kunne fullbyrdes i utlandet etter New York-konvensjonen. Dertil kommer at New York-konvensjonen ikke har en tilsvarende be-

stemmelse som tvistemålsloven § 452 annet ledd annet punktum, om at partene blir bundet til voldgift ved å innlate seg på forhandlinger for voldgiftsretten.

Nå kan man innvende at det å ikke å stille noe krav om skriftlighet til voldgiftsavtalen, vil gjøre forskjellen til New York-konvensjonen enda større, med økt mulighet for voldgiftsavgjørelser i Norge som ikke vil bli anerkjent og fullbyrdet i utlandet. Det er imidlertid et spørsmål om en slik betraktning er riktig. Dersom man gir en bestemmelse om skriftlighet i norsk rett som er rimelig tilpasset det behov for avtaleteknikk næringslivet har, vil det at man har fulgt det norske formkravet, lett innby til den forståelse at krav til skriftlighet mer generelt – også i forhold til New York-konvensjonen – er ivare tatt. Et slikt avdempet skriftlighetskrav i norsk rett kan derfor komme til å virke som en felle for dem som innretter seg etter det. Ved ikke å stille et krav om skriftlighet i den norske voldgiftsloven, vil alle som arbeider med internasjonal voldgift vite at det kan være en forskjell til New York-konvensjonens krav. De vil da ha en oppfordring til å vurdere egen posisjon og eget behov i lys av dette.»

Utvalget konkluderer med at verken de grunner som generelt kan anføres for et skriftlighetskrav eller hensynet til New York-konvensjonen, kan begrunne et vilkår om skriftlighet for voldgiftsavtalen.

Vedtakelseskravet

Utvalget drøfter i del II kap. 8.6.3 (s. 57–58) vedtakelseskravet under forutsetningen av at rettsforholdet gjelder næringsvirksomhet. Utvalget understreker at selv om det ikke oppstilles et skriftlighetskrav, vil det fortsatt stilles krav til at voldgift må være vedtatt for at avtale om voldgift anses inngått. Problemstillingen som utvalget drøfter, er hva som skal til for at det er inngått avtale om voldgift. Utvalget mener at det generelle svaret må være at de alminnelige regler for avtaleinngåelse innen forretningsmessige forhold vil gjelde, og at det i denne sammenhengen vil ha betydning at spørsmålet om voldgift må betraktes som viktig. Utvalget gjennomgår dernest vedtakelseskravet i ulike typetilfeller av avtaleinngåelse, herunder skriftlig avtale, avtaler med og uten henvisning til en konkret voldgiftsbestemmelse i et annet dokument, etablert praksis mellom partene, voldgiftsklausul i såkalte «agreed documents» og vedtekter i næringsorganisasjoner som avtalegrunnlag.

Parten innlater seg på forhandlinger for voldgiftsretten

Tvistemålsutvalget foreslår å videreføre gjeldende regel om at parten blir bundet til voldgift dersom vedkommende har innlatt seg på forhandlinger for voldgiftsretten.

11.1.4 Høringsinstansenes syn

NHO (med tilslutning fra *Rederienes Landsforening*) støtter utvalgets forslag om ikke å videreføre krav til skriftlig avtale om voldgift. *Nordisk Skibsrederforening* uttaler at de i prisnippet ikke har noen innvendinger mot forslaget. *Hålogaland lagmannsrett*, *Det juridiske fakultet i Oslo* og *Norges rederiforbund* støtter ikke forslaget og mener at det bør oppstilles formkrav til voldgiftsavtalen.

Ingen av høringsinstansene uttaler seg om vedtakelseskrav eller til forslaget om å videreføre bestemmelsen om at parten blir bundet til voldgift ved å innlate seg på forhandlinger for voldgiftsretten.

De høringsinstansene som mener at det fortsatt bør gjelde et skriftlighetskrav, har noe forskjellig begrunnelse for sitt standpunkt.

Hålogaland lagmannsrett uttaler at hensynet til notoritet og klarhet tilsier at den avtalen som danner grunnlaget for voldgift foreligger skriftlig. *Hålogaland lagmannsrett* peker særlig på at mangel på klarhet i avtaleforholdet kan lede til uenighet om hvilke tvistepunkter som er omfattet, selv om partene er enige om at tvisten skal løses ved voldgift.

Norges Rederiforbund peker på hensynet til at partene skal tenke gjennom avtalen, og uttaler:

«Utvalgets forslag innebærer at man også som følge av en muntlig voldgiftsavtale gir avkall på de rettsikkerhetsgarantier som ligger i vårt alminnelige tvisteløsningssystem derunder adgangen til å overprøve en avgjørelse. Slik vi ser det bør det være særlig gjennomtenkt mellom partene at man gir avkall på dette og et krav om skriftlighet vil kunne bidra til at et slikt avkall er mest mulig/bedre gjennomtenkt.»

Det juridiske fakultet i Oslo støtter i utgangspunktet utvalgets argumenter for ikke å stille krav om skriftlighet, og uttaler at skriftlighetskravet etter gjeldende rett er for strengt. Det juridiske fakultet i Oslo stiller imidlertid spørsmålsteget ved behovet for å frafalle et hvert formkrav for å oppnå et mindre strengt skriftlighetskrav, spesielt i lys av at manglende formkrav kan medføre vanskeligheter ved tvangsfullbyrding av voldgiftsavgjørelser i henhold til New York-konvensjonen. Fakultetet mener for øvrig at Tvistemålsutvalgets tolkning av skriftlighetskravet i New York-konvensjonen art. II og

derved også modelloven artikkel 7 er for restriktiv i forhold til nye kommunikasjonsformer. Det juridiske fakultet uttaler at det

«synes derfor ikke strengt nødvendig å fravike modellovens formkrav på et så drastisk vis som foreslått i lovutkastet. Modelloven formuleringen synes å være tilstrekkelig både for å forsikre at skriftlighetskravet ikke blir tolket for restriktivt og for å omfatte voldgiftsavtaler som er inngått med hjelp av moderne telekommunikasjonsmidler.»

11.1.5 Departementets vurdering

Formkrav

Voldgiftsavtalen innebærer at partene fraskriver seg sentrale rettigheter. Den som avtaler at en tvist eller fremtidige tvister i et bestemt rettsforhold, skal løses ved voldgift, avskjærer seg samtidig fra retten til å benytte det alminnelige domstolssystem som ellers står til rådighet for tvisteløsning. Retten til å benytte de alminnelige domstoler for å få avgjort sine rettstvister, er slått fast i den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1, jf. menneskerettsloven § 2. Etter departementets oppfatning tilsier dette at det må stilles strenge krav for at voldgift skal anses vedtatt av partene. Et annet spørsmål er imidlertid om dette bør føre til et krav om skriftlighet.

Utvalget har tatt utgangspunkt i at det som hovedregel generelt ikke oppstilles formkrav for formuerettslige avtaler, og drøfter i hvilken grad det er grunner som tilsier at en voldgiftsavtale skal være skriftlig. Departementet vil til dette bemerke at spørsmålet om å gi avkall på retten til domstolsbehandling vanskelig kan sidestilles med formuerettslige avtaler generelt.

Departementet er enig med utvalget i at det ikke bør innføres et strengere skriftlighetskrav enn etter gjeldende rett. Som utvalget påpeker er de hensyn som begrunner skriftlighetskravet, svekket blant annet ved at man etter gjeldende rett aksepterer vedtakelse ved henvisning til et annet dokument som inneholder en voldgiftsklausul.

Etter gjeldende rett er skriftlighetskravet oppfylt når partene i et undertegnet dokument henviser til et annet dokument hvor voldgiftsklausulen er inntatt, forutsatt at partene kjente eller burde kjent eller hadde oppfordring til å gjøre seg kjent med dokumentet med voldgiftsbestemmelsen. Det er altså ikke nødvendig å undertegne dokumentet med voldgiftsbestemmelsen. På den annen side vil skriftlighetskravet ikke være oppfylt dersom partene ved muntlig avtale eller faktisk handling gjør et dokument som inneholder en voldgiftsklausul til del av avtalen.

Utviklingen innen UNCITRAL går også i retning av et mindre strengt skriftlighetskrav i modelloven artikkel 7. Hovedformålet med en revisjon av artikkel 7 er et ønske om at modelloven skal anerkjenne voldgiftsavtaler som har kommet i stand på forskjellige måter som ikke innebærer skriftlig vedtakelse, men hvor det henvises til et skriftlig dokument som inneholder en voldgiftsklausul. Det er vist til at det har vært ulike oppfatninger blant domstoler og teoretikere om hvorvidt skriftlighetskravet i gjeldende artikkel 7 er oppfylt i slike tilfeller. Etter arbeidsgruppens møte hvor skriftlighetskravet sist ble behandlet (New York, 4. – 8. mars 2002), var det enighet om en formulering som innebærer at en henvisning fra en avtale eller separat voldgiftsavtale til et skriftlig dokument som inneholder en voldgiftsklausul oppfyller kravet til skriftlig voldgiftsavtale, selv om avtalen eller en separat voldgiftsavtale er inngått muntlig, ved handling eller på andre måter uten skriftlighet (Report of the Working Group on Arbitration on the work of its thirty-sixth session, A/CN.9/508, avsnitt 31):

«(...), notwithstanding that the contract or the separate arbitration agreement has been concluded orally, by conduct or by other means not in writing.»

Det var enighet i arbeidsgruppen om at en rent muntlig avtale om voldgift, uten en henvisning til en skriftlig voldgiftsklausul, ikke bør anses som gyldig etter modelloven.

Det er departementets oppfatning at skriftlighetskravet etter gjeldende rett er for strengt, og at en ny voldgiftslov også bør anerkjenne voldgiftsavtaler som kommer i stand ved at en voldgiftsklausul gjøres til del av avtalen selv om henvisningen til voldgiftsklausulen ikke vedtas skriftlig. Departementet er enig med utvalget i at skriftlighetskravet ikke står sterkt når det er på det rene at partene har ment å avtale voldgift, men avtalen ikke kan gjøres gjeldende fordi formkravet ikke er ivaretatt.

Departementet legger i denne sammenhengen også vekt på utviklingen innen UNCITRAL, for så vidt gjelder det pågående arbeidet med endring av modelloven. Den norske voldgiftsloven bør ikke ha strengere formkrav enn det som følger av modelloven. Uavhengig av om, og i så fall hvordan, modelloven artikkel 7 blir endret, er arbeidsgruppens foreløpige formulering uttrykk for en utvikling mot et mindre strengt skriftlighetskrav. Det formkravet som er under utvikling for så vidt gjelder modelloven, kan vanskelig sammenlignes med skriftlighetskravet etter gjeldende rett.

I valget mellom å lovfeste et nærmere konkretisert og lempeligere skriftlighetskrav og ikke å opp-

stille formkrav, foreslår departementet at det ikke oppstilles formkrav i loven. Dette vil innebære en endring i forhold til gjeldende rett, men vil være i tråd med hovedregelen om at det ikke oppstilles formkrav for formuerettslige avtaler. De hensyn som begrunner et skriftlighetskrav slår ikke lenger til når kravet uansett ikke strekkes lenger enn til at selve voldgiftsklausulen må være nedfelt i et skriftlig dokument, uten krav om skriftlig vedtakelse.

Som påpekt av høringsinstansene vil et skriftlighetskrav kunne ha en viktig bevisfunksjon. Det er lettere å avgjøre om det er inngått en voldgiftsavtale og hva avtalen går ut på, når vedtakelsen er skriftlig. Etter departementets syn er det imidlertid ikke grunn til å opprettholde et skriftlighetskrav begrundet i notoritetshensyn. De fleste avtaler av betydning vil inngås skriftlig uavhengig av formkrav i loven. Det vil være i partenes egen interesse å sørge for dokumentasjon for at det er inngått voldgiftsavtale og hva avtalen går ut på. Det vil være de alminnelige regler om bevis og bevisbyrde som også gjelder ved avgjørelsen av om det er inngått voldgiftsavtale og hva avtalen går ut på. Den parten som pretenderer at det er inngått voldgiftsavtale, vil normalt ha en klar bevisbyrde for dette.

I motsetning til utvalget finner departementet ikke at forskjeller mellom et eventuelt skriftlighetskrav i voldgiftsloven og skriftlighetskravet i New York-konvensjonen, er noe argument for en løsning i den ene eller andre retning.

Vedtakelseskravet

Som påpekt innledningsvis må det stilles strenge krav for at partene anses å ha vedtatt voldgift. Departementet er enig med utvalget i at de alminnelige regler for avtaleinngåelse innen forretningsmessige forhold vil gjelde ved avgjørelsen av det er inngått avtale om voldgift, og at det i alminnelighet skal ha betydning at spørsmålet om voldgift må betraktes som viktig.

De fleste forretningsmessige avtaler av betydning vil bli inngått skriftlig. Savner man i det skriftlige avtaleverket en bestemmelse om voldgift, skal det mye til for at en part vil få aksept for at voldgift likevel er avtalt. Det skal likeledes mye til for at en part vil få aksept for at det er inngått en rent muntlig avtale om voldgift. Slik sett vil vedtakelseskravet i praksis normalt bli oppfylt gjennom skriftlighet, enten ved uttrykkelig vedtakelse eller ved henvisning til voldgiftsklausul i andre dokumenter. Også i tilfeller hvor voldgift ikke uttrykkelig er vedtatt, kan voldgift etter omstendighetene anses avtalt. Det vises i denne sammenhengen til utvalgets drøftelse av vedtakelseskravet i utredningen del II kap.

8.6.3 (s. 57–58), som departementet kan slutte seg til.

Parten innlater seg på forhandlinger for voldgiftsretten

Departementet foreslår, i likhet med utvalget, å videreføre regelen om at parten blir bundet ved å innlate seg på forhandlinger for voldgiftsretten. At partene kan bli bundet på denne måten, følger indirekte av lovforslaget § 18 tredje ledd som oppstiller frist for å reise innsigelser om voldgiftsrettens domsmyndighet. Departementet ser derfor ikke grunn til i tillegg å regulere dette særskilt slik utvalget forslår i NOU § 2–2 tredje ledd.

11.2 Formkrav mv. ved avtaler i forbrukerforhold

De særlige hensyn som gjør seg gjeldende i forbrukerforhold er behandlet i 10.2.

11.2.1 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsutvalget finner det klart at det i forhold til en forbruker er viktig å skape bevissthet og klarhet omkring det å inngå en voldgiftsavtale, og at dette tilsier at det fortsatt skal stilles krav til skriftlighet ved voldgiftsavtale i forbrukerforhold. Utvalget mener at skriftlighetskravet bør være strengere enn etter gjeldende rett, og foreslår at selve voldgiftsavtalen skal inntas i et eget dokument som skal signeres av partene. Utvalget foreslår videre at regelen om at partene blir bundet til voldgift ved å innlate seg på forhandlinger for voldgiftsretten, blir undergitt vesentlige begrensninger i forbrukerforhold. Tvistemålsutvalget foreslår at denne regelen ikke skal gjelde i forbrukerforhold, med mindre forbrukeren på forhånd er blitt gjort oppmerksom på at avtalen om voldgift ikke er bindende.

11.2.2 Høringsinstansenes syn

Barne- og familiedepartementet og Forbrukerombudet støtter utvalgets forslag om formkrav i forbrukerforhold. *NHO* (med tilslutning fra *Rederienes Landsforening*) er kritisk til forslaget.

NHO mener at de alminnelige regler om avtaleinngåelse bør gjelde også i forbrukerforhold, og uttaler blant annet:

«*NHO* mener at det ikke bør være behov for en særskilt regel om formkrav for avtaler der forbruker er part, og at utkastet § 2–3 første ledd

således bør fjernes. Dersom man til tross for innvendingene finner grunn til å vedta en regel om formkrav, bør det ikke kreves at voldgiftsavtalen skal tas inn i et separat dokument. Et slikt krav vil føre til en unødvendig komplisert avtaleprosess. Vi mener dessuten at det må kunne kreves at en forbruker gjør seg kjent med den avtalen som inngås, uavhengig av om avtalens enkelte elementer er samlet i ett eller flere dokumenter.»

Forbrukerombudet har også merknader til forslaget om begrensninger i forbrukerforhold for så vidt gjelder regelen om at parten blir bundet ved å inngi seg på forhandlinger for voldgiftsretten, og foreslår en skjerpet regel i forhold til utvalgets forslag:

«Det er her av stor betydning at loven setter et krav til at § 2–2 (3) kun vil få anvendelse hvis forbrukeren er gjort oppmerksom på at voldgiftsavtalen ikke er bindende. Dette vil hjelpe forbrukeren til å få kjennskap til sine rettigheter. Jeg vil anse det både hensiktsmessig og fordelaktig om loven gikk enda lenger i så måte, slik at unntaket fra § 2–2 (3) i tillegg stiller krav til at forbrukeren blir opplyst om sentrale konsekvenser av å gå inn i en voldgiftsavtale, før den blir bindende for ham/henne etter § 2–2 (3). På den måten vil forbrukeren få kjennskap til sentrale vurderingstemaer før han/hun inngår i forhandlinger for voldgiftsretten. Mitt forslag til ordlyd for § 2–3 (2) er:

«En voldgiftsavtale inngått før tvisten oppstod, er ikke bindende for forbrukeren.

§ 2–2 (3) gjelder bare dersom forbrukeren innlater seg på forhandlinger for voldgiftsretten etter å ha blitt opplyst om:

- a) at voldgiftsavtalen ikke er bindende
- b) at en voldgiftsavtale vil innebære at partene fraskriver seg retten til ordinær domstolsprøvelse
- c) at det er svært begrensede muligheter for å endre en voldgiftsdom
- d) at en voldgiftsdom ikke kan ankes.»

11.2.3 Departementets vurdering

Departementet støtter utvalgets forslag om formkrav for forbrukeravtaler. De foreslåtte reglene, inkludert forbud mot å avtale voldgift i fremtidige tvister, innebærer samlet sett en god ivaretagelse av det særlige beskyttelsesbehov som foreligger i forbrukertvister. Departementet kan ikke se at kravet om at voldgiftsavtalen skal inntas i et eget dokument, vil føre til en komplisert avtaleprosess slik NHO hevder. Siden gyldig avtale om voldgift først kan inngås etter at tvist er oppstått, vil kravet om at voldgiftsavtalen skal inntas i et eget dokument, i de

fleste tilfeller bli oppfylt uavhengig av lovreguleringen. Det rettsforholdet som tvisten springer ut av, vil være etablert på et tidligere tidspunkt eventuelt ved avtale. Når tvisten har oppstått, vil avtale om voldgift gjennomgående være det eneste punktet partene da inngår avtale om. Departementet mener likevel at kravet bør lovfestes for å unngå at voldgiftsavtalen blandes inn i andre avtaleforhold partene eventuelt måtte ha på dette tidspunktet. Med «voldgiftsavtale» menes ikke bare selve avtalen om å løse tvisten ved voldgift, men også eventuelle avtalebestemmelser om saksbehandling mv. for voldgiftsretten. Departementet foreslår også å lovfeste nærmere krav til avtale som tas inn i elektroniske dokument, jf. kapittel 21 om elektronisk kommunikasjon.

Departementet er enig med utvalget i at regelen om at forhandlinger for voldgiftsretten binder partene til voldgift, med mindre innsigelse om at voldgift ikke er avtalt er reist innen en viss frist, iallfall bare bør få anvendelse dersom forbrukeren er gjort oppmerksom på at voldgiftsavtalen ikke er bindende.

Forbrukerombudet foreslår at lovens frist for å reise innsigelse mot voldgiftsbehandling bare skal gjelde dersom forbrukeren har fått ytterligere opplysning når det gjelder hva en voldgiftsdom betyr når det gjelder muligheten for overprøving. Dette har betydning for å sikre et informert standpunkt fra forbrukerens side. Den utforming av en slik regel som Forbrukerombudet har foreslått, er spesifisert og kan oppfattes slik at den går langt i å antyde at voldgift ikke vil være til gunst for forbrukeren. Departementet foretrekker en noe mer nøytral og generelt formet bestemmelse. Det vises til merkningene til lovforslaget § 11 tredje ledd.

11.3 Overdragelse av voldgiftsavtalen

11.3.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven regulerer ikke spørsmålet om voldgiftsavtalen følger med ved overdragelsen av det rettsforhold voldgiftsavtalen er knyttet til. Rettsstillingen i dag er uklar. Spørsmålet er heller ikke regulert i modelloven.

11.3.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsutvalget finner at spørsmålet er praktisk viktig og at det bør avklares i en ny lov. Utvalget drøfter ulike alternative løsninger i utredningen del II kap. 8.6.7 (s. 58–59). Etter utvalgets mening bør

loven inneholde en uttrykkelig regel om at voldgiftsavtalen følger med ved overdragelsen av det rettsforhold som omfattes av voldgiftsavtalen. Utvalget viser blant annet til at det er lite rimelig at den gjenværende part skal miste retten til å få løst tvister ved voldgift som følge av at den annen part overdrar sin posisjon. Utvalget peker på at det riktig nok kan være uheldig for gjenværende part å få en ny motpart i voldgiftsavtalen, for eksempel hvor en voldgiftsavtale er begrunnet i et tillitsforhold mellom de to partene. Til dette bemerker utvalget at det først og fremst er debitor i avtaleforholdet som vil bli påtvunget en ny motpart i voldgiftsavtalen dersom kreditor overdrar sine rettigheter. I motsetning til kreditor må debitor normalt innhente samtykke fra kreditor for å kunne overdra sine forpliktelser. Dersom kreditor ikke ønsker at voldgiftsavtalen skal overdras til den nye parten, kan han i et slikt tilfelle nekte samtykke. Utvalget viser til at eventuelle ulemper uansett kan avverges ved en bestemmelse i avtalen om at voldgiftsavtalen ikke følger med ved overdragelse eller at voldgift etter overdragelse ikke gjelder uten at det gis samtykke fra den part som står utenfor overdragelsen. Utvalgets forslag omfatter enhver form for overdragelse, jf. utredningen s. 89.

11.3.3 Høringsinstansenes syn

Den Norske Advokatforening er eneste høringsinstans som har merknader til forslaget. Foreningen er enig i å lovfeste som deklarasjonsregel at avtalen følger med rettsforholdet ved overdragelse, og at det i de fleste normalsituasjoner ikke kan reises innvendinger mot dette. Advokatforeningen peker likevel på at det ved inngåelsen av voldgiftsavtalen ofte kan være vanskelig å ta høyde for i hvilke situasjoner man ikke ønsker fortsatt voldgift mot eventuelle rettsetterfølgere – det være seg kjøpere, konkursbo eller arvinger.

11.3.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i utvalgets forslag om at voldgiftsavtalen følger med ved overdragelse av det rettsforhold som omfattes av voldgiftsavtalen, med mindre partene har avtalt noe annet. Det vises til utvalgets drøftelse og vurderinger, som departementet kan slutte seg til. Det er departementets oppfatning at en lovfestet regel også vil bidra til at partene blir oppmerksomme på problemstillingen og lettere vil se behovet for eventuelt å løse spørsmålet i voldgiftsavtalen. Hvis overdragelsen krever samtykke fra den annen part, vil denne dessuten kunne sette som vilkår for samtykket at voldgiftsavtalen ikke følger med.

11.4 Motkrav – objektiv kumulasjon

11.4.1 Innledning

Dersom en part fremmer et krav mot en annen part, er det ikke upraktisk at den annen part også hevder å ha et krav som han ønsker å benytte til motregning. Hvis det er inngått en avtale om voldgift som omfatter bare det ene kravet, oppstår spørsmålet om voldgiftsretten kan prøve begge.

Spørsmålet er ikke regulert i tvistemålsloven eller modelloven.

11.4.2 Tvistemålsutvalgets forslag

I utredningen del II kap. 8.6.8 (s. 80) drøfter utvalget problemstillingen og skriver blant annet:

«Utvalget ser at det kan anføres argumenter for at motkrav bør kunne tas med i voldgiftssaken, også hvor motkravet ikke er omfattet av voldgiftsavtalen. Effektivitetshensyn taler for det, og den som har motkravet, kan komme i en uheldig prosessuell posisjon for dette kravet når det må reises i en egen sak for de alminnelige domstoler. Men utvalget mener at det prinsipielt sett er problematisk at et krav skal kunne trekkes inn i voldgiftssaken uten at dette har et avtalemessig grunnlag mellom partene. Den annen part mister da, uten å ha hatt reell mulighet til å unngå det, muligheten for å få prøvd kravet for de ordinære domstoler.»

Utvalget konkluderer med at adgangen til å fremsette motkrav, enten til pådømmelse eller motregning, må være begrenset til motkrav som er omfattet av voldgiftsavtalen.

11.4.3 Departementets vurdering

Departementet er enig i utvalgets konklusjon og viser til denne samt utvalgets drøftelse.

11.5 Saker med flere parter – forening av søksmål og subjektiv kumulasjon

---

11.5.1 Innledning

Voldgiftssaker med mer enn to parter reiser flere problemstillinger. Saker med flere enn to parter kan foreligge enten når flere saker er forent til felles behandling, eller når det er flere parter på saksøker- eller saksøktesiden i én sak. I det første tilfellet brukes begrepet forening av saker og i det andre tilfellet brukes begrepet subjektiv kumula-

sjon eller prosessfelleskap. Forening av saker foreligger både når sakene er mellom de samme parter og når bare den ene part er den samme i alle sakene.

Spørsmålene i forhold til voldgift er for det første om det skal være adgang til å forene saker til felles behandling eller subjektiv kumulasjon, når dette ikke er hjemlet i voldgiftsavtalen. For det annet er det spørsmål om hvordan voldgiftsretten skal etableres i de tilfeller avtalen hjemler forening eller subjektiv kumulasjon, og dette ikke er regulert i avtalen. Modelloven regulerer ikke spørsmålene. Spørsmålet er heller ikke regulert i tvistemålsloven.

11.5.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget drøfter spørsmålene i del II kap. 8.6.9 (s. 60–61).

Utvalget peker på at forening av saker og subjektiv kumulasjon kan komplisere tvisten og skape prosessuelle problemer for en eller flere parter, noe som tilsier at partene bør ha hånd om spørsmålet om dette skal tillates. Utvalget viser til at en innvending mot dette kan være at søksmålsforening i saker for de alminnelige domstoler, vil kunne skje mot en parts vilje. Etter utvalgets oppfatning når denne innvendingen ikke så langt, da domstolsprosessen bare i begrenset grad kan styres ved avtale. I tillegg kommer at det da vil være overprøvningsmuligheter også for viktige sider ved behandlingen som en part ikke vil ha i voldgiftsprosessen.

Utvalgets konklusjon er at verken forening av søksmål eller subjektiv kumulasjon bør kunne skje, med mindre dette er hjemlet i voldgiftsavtalen mellom partene.

Til spørsmålet om hvordan voldgiftsretten skal etableres i de tilfeller avtalen hjemler forening eller subjektiv kumulasjon, viser utvalget til at lovens alminnelige regler om etablering av voldgiftsretten vil gjelde, med mindre partene har regulert dette i avtalen. Der hver av partene skal oppnevne en dommer, legger utvalget til grunn at man må konsolidere parter, slik at det utpekes en dommer fra hver «side» i tvisten. Utvalget skriver om dette på s. 61:

«Utvalgets prinsipale løsning, i mangel om avtale av noe annet, er at partene skal bli enige om

hele voldgiftsrettens sammensetning. Også hvor det er flere enn to parter, kreves det enighet fra alle. Blir de ikke enige, må hver «side» oppnevne en dommer, hvis det er to klare sider med sammenfallende interesser. Blir det da ikke enighet innenfor en «side», må domstolen oppnevne dommer for denne. Hvis det ikke er to klare sider, må domstolen oppnevne alle dommerne.»

11.5.3 Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at det ikke skal være adgang til å forene saker eller subjektiv kumulasjon uten at dette er hjemlet i partenes voldgiftsavtale. Departementet er videre enig i utvalgets vurderinger om hvordan voldgiftsretten skal etableres når det er mer enn to parter, og partene ikke har regulert dette i avtalen. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 13 om oppnevning av voldgiftsretten.

11.6 Adgang til å inngå voldgiftsavtale med forbehold om materiell overprøving ved ny voldgiftsrett

Tvistemålsloven § 466 inneholder en uttrykkelig regel om at partene kan avtale at voldgiftsdommen skal kunne bringes inn for en ny voldgiftsrett. Denne adgangen er i svært liten grad benyttet i praksis. Tvistemålsutvalget vurderer i del II kap. 8.6.10 (s. 61) om bestemmelsen skal videreføres i ny lov og uttaler:

«Det foreligger ikke tungtveiende grunner som tilsier at partene ikke skal kunne avtale en slik overprøving. Hvorvidt det er avtalt en slik overprøving, vil bero på en tolkning av avtalen. Det anses imidlertid ikke nødvendig å innta en uttrykkelig bestemmelse om dette i den nye loven. Ved ny behandling for en ny voldgiftsrett, kommer de samme regler til anvendelse som ved den første behandlingen så langt de passer.»

Departementet er enig med utvalget i at det ikke er nødvendig med en slik uttrykkelig lovbestemmelse.

12 Voldgiftsrettens domsmyndighet etter voldgiftsavtalen

12.1 Innledning

Voldgiftsretten utleder sin domsmyndighet til å avgjøre tvisten fra partenes avtale. Om voldgiftsretten har kompetanse til å behandle tvisten, beror på flere forhold. For det første må det foreligge en gyldig voldgiftsavtale. Dernest må denne voldgiftsavtalen dekke den aktuelle tvisten, samtidig som verken voldgiftsavtalen eller andre regler må være til hinder for at voldgiftsretten behandler den. Mangler voldgiftsretten kompetanse, skal tvisten i tilfelle avgjøres av de vanlige domstoler.

Siden voldgiftsrettens domsmyndighet er avgjørende for om tvisten i det hele tatt kan voldgis, er det viktig med klare og entydige regler for hvordan dette skal avgjøres. Her er det særlig to motstående hensyn som gjør seg gjeldende. Det ene er hensynet til den part som hevder at voldgiftsretten ikke har domsmyndighet. Siden avgjørelsen av spørsmålet er bestemmende for om parten har gitt avkall på retten til domstolsbehandling, er det nødvendig at reglene sikrer betryggende behandling. På den annen side må også hensynet til en effektiv voldgiftsbehandling ivaretas. Det er ikke uvanlig at en part i treneringsøyemed påstår at voldgiftsretten ikke har domsmyndighet. Reglene må motvirke denne muligheten for å blokkere eller trenere voldgiftsbehandlingen.

Et hovedspørsmål er om en tvist om voldgiftsrettens domsmyndighet skal prøves av voldgiftsretten eller av de alminnelige domstoler. For de alminnelige domstoler gjelder at enhver domstol bedømmer sin egen kompetanse (jf. domstoloven § 36 første ledd), med mulighet for overprøving ved overordnet domstol. Internasjonalt legger man gjerne til grunn det samme for en voldgiftsrett (i utredningen s. 61–62 omtalt som prinsippet om «kompetansekompentanse»).

Voldgiftsrettens domsmyndighet bygger normalt på en voldgiftsavtale, som ofte er en del av en mer omfattende kontrakt som tvisten gjelder. Der som voldgiftsdommen skulle konkludere med at kontrakten er ugyldig eller bortfalt, oppstår tilsynelatende det logiske paradoks at grunnlaget for voldgiftsrettens avgjørelseskompetanse er bortfalt. Dette løses ved å se voldgiftsklausulen og det øvrige kontraktsforhold atskilt, selv om de i formen inngår i samme avtale. (I utredningen s. 62 er dette omtalt

som prinsippet om «atskilthet».) Hvorvidt voldgiftsavtalen er bindende, må dermed vurderes spesielt for denne avtalen. Men det kan forekomme tilfeller der det samme forholdet medfører at både kontrakten og voldgiftsavtalen blir ugyldig.

I modelloven er det uttrykkelig regulert at voldgiftsretten kan ta stilling til spørsmålet om sin egen domsmyndighet, herunder eksistensen og gyldigheten av en voldgiftsavtale, jf. artikkel 16 (1). Prinsippet om atskilthet er også angitt i modelloven artikkel 16 (1). Hensynet til en effektiv voldgiftsbehandling er det bærende hensynet bak prinsippene. I utredningen er disse prinsippene behandlet i del II kap. 8.7.2 og 8.7.3 (s. 62).

I det følgende behandles spørsmålet om ovennevnte prinsipper skal legges til grunn i ny voldgiftslov og reglene for hvordan prøvingen av voldgiftsrettens domsmyndighet skal skje. Spørsmålet om hvilke rettsregler som skal anvendes ved avgjørelse etter lovforslaget § 18, behandles i tilknytning til lovforslaget § 31 i proposisjonen 16.2.4. For en nærmere gjennomgåelse av modellovens regler for prøving av domsmyndighet vises det til utvalgets redegjørelse i utredningen del II kap. 8.7.4 (s. 63).

12.2 Skal voldgiftsretten prøve sin egen myndighet, og skal det skje atskilt fra kontrakten ellers?

12.2.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven har ingen uttrykkelig bestemmelse om at voldgiftsretten har kompetanse til å prøve sin egen kompetanse, men det er antatt at voldgiftsretten selv kan prøve en innvending om at den ikke har domsmyndighet.

Tvistemålsloven har heller ingen uttrykkelig regel om hva som skjer med en voldgiftsavtale dersom den kontrakt som voldgiftsavtalen inngår i, anses ugyldig eller av andre grunner ikke er bindende mellom partene.

12.2.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsutvalget er av den oppfatning at også en ny voldgiftslov bør bygge på begge prinsippene, og at de må komme klart til uttrykk i loven. Utvalget

viser til at dette er i samsvar med ordningen i alle land som det er naturlig å sammenligne seg med og er også en av grunnpilarene i modelloven. Prinsippene bør etter utvalgets oppfatning gjelde både der det hevdes at en voldgiftsavtale aldri har kommet i stand, for eksempel på grunn av tvang eller svik, og der det hevdes at voldgiftsavtalen har falt bort på et senere tidspunkt.

12.2.3 Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at voldgiftsloven må gi klart uttrykk for at voldgiftsretten selv bedømmer sin kompetanse når saken er bragt inn for den, og at voldgiftsavtalen ved en slik prøving må vurderes atskilt fra kontraktsforholdet for øvrig. Begge regler utgjør en grunnleggende del av modelloven, og de er vesentlige for voldgiftsordningens effektivitet. En utelatelse eller vesentlig avvik i forhold til modelloven på dette punktet, vil trolig innebære at den nasjonale loven ikke blir ansett for å ha adoptert modelloven.

12.3 Nærmere om prøvingen av voldgiftsrettens domsmyndighet

12.3.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett kan voldgiftsretten selv avgjøre spørsmålet om sin egen domsmyndighet, men partene kan samtidig til enhver tid bringe dette spørsmålet inn for domstolene, også etter at voldgiftsretten har truffet sin avgjørelse. Dette er imidlertid ikke kommet direkte til uttrykk i tvistemålsloven. Det er ingen særlige preklusive frister for når en innsigelse mot voldgiftsrettens domsmyndighet må fremmes. Behandlingen ved domstolene skjer etter de alminnelige reglene, og avgjørelsen kan overprøves av en høyere instans. Det er antatt at voldgiftsretten kan fortsette å behandle saken selv om spørsmålet om dens domsmyndighet verserer for domstolene.

12.3.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget drøfter i del II kap. 8.7.4 (s. 62–64) behovet for nærmere regler for hvordan prøvingen av spørsmålet om voldgiftsrettens domsmyndighet skal skje. Utvalget vurderer særlig hvilken adgang det skal være til å bringe spørsmålet inn for de alminnelige domstoler, og om det skal oppstilles preklusive frister for å fremme en innsigelse om manglende domsmyndighet for voldgiftsretten.

Etter utvalgets oppfatning bør reglene i en vold-

giftslov i større grad enn i dag fremme en effektiv voldgiftsprosess. På denne bakgrunn foreslår utvalget en regel om at voldgiftsretten selv tar stilling til sin domsmyndighet før dette spørsmålet kan bringes inn for de alminnelige domstolene. Utvalget foreslår at det er opp til voldgiftsretten å velge om en slik avgjørelse skal treffes i en foreløpig avgjørelse under voldgiftsbehandlingen, eller om spørsmålet skal behandles i selve voldgiftsavgjørelsen. Det er foreslått at en foreløpig avgjørelse om at voldgiftsretten har domsmyndighet, innen én måned kan bringes inn for domstolene for overprøving, jf. NOU § 4–1. Dersom voldgiftsretten ikke tar stilling til sin egen kompetanse før i selve voldgiftsavgjørelsen, må parten vente med å bringe spørsmålet inn for domstolene til etter at voldgiftsavgjørelsen er falt, og da som ledd i søksmål med krav om tilsidesettelse av voldgiftsavgjørelsen.

Utvalget foreslår at det i to situasjoner oppstilles visse unntak fra hovedregelen om at det er voldgiftsretten som først skal prøve sin kompetanse. Begge er knyttet til det forhold at den materielle tvisten søkes brakt inn for de alminnelige domstoler. Her foreslås det at domstolen kan ta stilling til gyldigheten av voldgiftsavtalen hvis voldgiftssak ikke er innledet eller hvis det er klart at voldgiftsavtalen er ugyldig eller ikke kan gjennomføres, jf. NOU § 2–4. Utvalget viser til at forslag til unntak er i tråd med modelloven artikkel 8.

Utvalget peker på at avgjørelsen av voldgiftsrettens domsmyndighet er av stor betydning for partene, og at spørsmålet kan reise kompliserte rettslige spørsmål. Det foreslås derfor at domstolsbehandlingen ikke begrenses til én instans, slik som etter modelloven artikkel 16 (3). Utvalget foreslår at voldgiftsretten, dersom den finner dette hensiktsmessig, kan fortsette behandlingen av tvisten selv om spørsmålet om domsmyndigheten er brakt inn for de alminnelige domstoler. Det samme er foreslått for det tilfellet at den materielle tvisten er brakt inn for domstolen. Voldgiftsretten skal da likevel kunne starte eller fortsette behandlingen, og også avgjøre tvisten, jf. NOU § 2–4 tredje ledd.

For å styrke voldgiftsinstituttets effektivitet, fremmes det forslag om at det innføres preklusive frister for å fremsette innvendinger mot voldgiftsrettens domsmyndighet. Utvalget foreslår at det oppstilles tilsvarende frister som i modelloven.

12.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har merknader til hovedinnholdet i forslaget. *NHO* (med tilslutning fra *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Rederienes Landsforening*) har merknader til forslaget om at

voldgiftsretten kan fortsette behandlingen selv om den materielle tvisten er brakt inn for domstolene, og uttaler:

«I § 2–4 (3) foreslås det en bestemmelse om at voldgiftsretten kan starte, fortsette og avgjøre en tvist, selv om søksmål om samme rettsforhold verserer for de ordinære domstolene. Forslaget er bl.a. begrunnet med faren for at en part trenerer voldgiften ved å anlegge søksmål for de ordinære domstolene. NHO er enig i at det er viktig at reglene motvirker trenering, men synes at den foreslåtte bestemmelse virker uklar. Bestemmelsen åpner for at samme tvist behandles og avgjøres av både voldgiftsretten og en ordinær domstol, og det bør da klart fremgå hvilke konsekvenser dette vil ha for avgjørelsens gyldighet, anerkjennelse og fullbyrdelse.»

12.3.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag til regler om fremgangsmåten ved prøving av voldgiftsrettens domsmyndighet. Departementet er enig i at det er behov for regler som fremmer en effektiv voldgiftsbehandling, og mener at de foreslåtte reglene ivaretar dette behovet. Det er sentralt i denne forbindelse at voldgiftsretten kan fortsette sin behandling og også avsi dom i saken, selv om tvisten eller prosessuelle spørsmål også verserer for de ordinære domstolene. I motsatt fall vil en part effektivt kunne blokkere voldgiftsbehandlingen i lang tid, ved å anlegge sak for domstolen og deretter bruke rettsmidler mot avgjørelsene. Departementet er videre enig med utvalget i at domstolens prøving av voldgiftsrettens avgjørelse om at den har domsmyndighet i saken, må kunne påkjæres til overordnet instans. Utover denne adgangen til å påkjære rettens kjennelse, synes utvalgets forslag i hovedsak å være i overensstemmelse med modelloven artikkel 16 og artikkel 8.

Departementet er enig med NHO i at bestemmelsen om at voldgiftsretten kan starte eller fortsette voldgiftsbehandlingen og også avgjøre tvisten selv om søksmål om den samme tvisten verserer for domstolene, innebærer et uheldig avvik fra alminnelige litispendensregler. Når departementet likevel går inn for forslaget, er det begrunnet i at en ny voldgiftslov i størst mulig grad bør tilsvare modelloven innholdsmessig. Dette gjelder spesielt sentrale bestemmelser i modelloven som har til formål å ivareta en effektiv voldgiftsprosess, jf. artikkel 8 (2). Selv om lovforslaget § 6 tredje ledd kan lede til at den materielle tvisten unntaksvis behand-

les parallelt i en ordinær domstol og voldgiftsretten, vil det etter departementets syn i praksis ikke forekomme at det foreligger to rettskraftige avgjørelser i samme sak. Forutsetningen for at tvisten behandles parallelt, er at partene er uenige om tvisten hører under de ordinære domstolers eller voldgiftsrettens domsmyndighet. Innsigelser mot kompetansen vil i begge tilfeller være reist av minst én part. Dersom den materielle tvisten blir rettskraftig avgjort av domstolen før dom i voldgiftsretten, må behandlingen i voldgiftsretten avsluttes. Det er da samtidig rettskraftig avgjort at saken ikke kan avgjøres ved voldgift, enten fordi voldgiftsavtalen ikke omfatter tvisten eller fordi voldgiftsavtalen er ugyldig. Dersom voldgiftsrettens dom blir avsagt først, må det legges til grunn at den av partene som bestrider voldgiftsrettens kompetanse, vil reise sak om avgjørelsens gyldighet eventuelt bruke innsigelsen i forbindelse med tvangsfullbyrding. Bli det ikke reist ugyldighetssøksmål fordi parten likevel vil akseptere voldgiftsavgjørelsen, er det naturlig at søksmålet for domstolen frafalles.

En annen lignende problemstilling kan oppstå i de tilfellene hvor en part bringer voldgiftsrettens avgjørelse av egen domsmyndighet, inn for overprøving i domstolene. Det følger av lovforslaget at voldgiftsretten da kan fortsette behandlingen og også avsi dom i saken. Bakgrunnen for bestemmelsen er at en part ikke skal kunne bruke domstolsbehandling for å trenere saken. Det følger av departementets forslag til § 42 at en voldgiftsdom bare kan settes til side som ugyldig gjennom et søksmål etter §§ 43 og 44. Dersom voldgiftsrettens avgjørelse foreligger før rettskraftig kjennelse i overprøvings-saken, må den parten som bestrider at voldgiftsretten har domsmyndighet, derfor eventuelt reise sak med påstand om at voldgiftsdommen er ugyldig. En avgjørelse i saken om domsmyndighet som står for domstolene, vil etter at voldgiftsdom foreligger ikke ha noen rettsvirkning og må avvises (manglende rettslig interesse) fra domstolen eller heves (frafalles av partene). Departementet antar imidlertid at voldgiftsretten i de fleste tilfellene vil avvente domstolens behandling, før den avsier voldgiftsdom. Men i de tilfellene hvor voldgiftsretten anser det relativt klart at den har domsmyndighet og domstolsbehandlingen synes å være motivert av et ønske om å forsinke voldgiftsbehandling, vil bestemmelsen ha betydning.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke rettsregler voldgiftsretten skal anvende i forbindelse med avgjørelse av egen domsmyndighet, vises det til 16.2.4 og lovforslaget § 31 fjerde ledd.

13 Voldgiftsrettens kompetanse til å treffe avgjørelse om midlertidige tiltak

13.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven kapittel 32 om voldgift har ingen bestemmelse om avgjørelse om midlertidige tiltak. Voldgiftsrettens myndighet i så henseende avhenger da av hva partene har avtalt. Partene kan imidlertid, uhindret av voldgiftsavtalen, begjære midlertidig sikring etter tvangsfullbyrdelseslovens regler.

13.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsutvalget drøfter i de spesielle merknadene til NOU § 4–2 behovet for en bestemmelse om at voldgiftsretten kan beslutte midlertidige tiltak, og innvender at beslutningen ikke vil kunne gi den sikkerheten som en midlertidig forføyning ved tingretten etter reglene om tvangsfullbyrding vil gi. Utvalget mener tross dette at adgangen til å beslutte midlertidige tiltak likevel kan være nyttig ved at den gir autoritet til voldgiftsrettens beslutninger om slike tiltak. Utvalget har i sin vurdering av om man burde gi en slik regel, også lagt vesentlig vekt på at modelloven har en slik bestemmelse, og at alle modellovland har fulgt opp dette.

Utvalget foreslår i NOU § 4–2 en bestemmelse tilsvarende modelloven artikkel 17, om at voldgiftsretten etter krav fra en part kan gi pålegg om midlertidige tiltak som er nødvendig for å sikre partens interesser. Forslaget inneholder også en regel om objektivt erstatningsansvar for de parter som krevde det midlertidige tiltaket iverksatt, og utvalget foreslår at de parter som krever tiltaket, kan pålegges å stille sikkerhet for ansvar for eventuelle konsekvenser av tiltaket. Modelloven inneholder en bestemmelse om adgang til å kreve sikkerhet, men ikke noen erstatningsbestemmelse.

Utvalget foreslår at voldgiftsrettens beslutning om midlertidige tiltak ikke skal kunne tvangsfullbyrdes etter reglene i tvangsfullbyrdelsesloven.

13.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har merknader til forslaget om at voldgiftsretten etter begjæring skal ha adgang til å beslutte midlertidige tiltak, bestemmel-

sen om sikkerhetsstillelse eller reglene om objektivt erstatningsansvar.

ICC Norge er positiv til at voldgiftsretten gis adgang til å beslutte midlertidige tiltak, men uttaler at det er en klar svakhet at utvalget har gått inn for at voldgiftsrettens beslutning ikke kan tvangsfullbyrdes, og bemerker:

«Etter Komitéens oppfatning er det i dag et foreldet syn at et midlertidig påbud fra en voldgiftsrett ikke skal kunne kreves tvangsfullbyrdet. Det er så vidt vites forlatt bl.a. i den nye tyske voldgiftsloven. På samme måte som en voldgiftsdom er tvangsgrunnlag, må en midlertidig avgjørelse kunne være tvangsgrunnlag. I så vel nasjonal som internasjonal voldgift er det et problem at parter kan søke å unngå en endelig avgjørelse ved å unndra eiendeler og aktiva mens saken pågår. For partene vil det være meget lite tilfredsstillende å måtte ta ut egen sak om tvangsfullbyrdelse av midlertidig tiltak for nasjonale domstoler så lenge voldgiftssaken verserer. I så fall vil man pålegge partene dobbel prosesskostnadsbyrde, fordi det må anlegges to saker for ulike dommere med utgangspunkt i samme sakskompleks. (...) Etter Komitéens oppfatning er det et sterkt behov for at en voldgiftsdomstols avgjørelse om midlertidige tiltak må kunne iverksettes raskt og effektivt gjennom tvangsfullbyrdelse, dersom voldgiftsinstituttet skal bevare sin effektivitet.

Komitéen ber derfor [om] at det legges til rette for tvangsfullbyrdelse i den norske voldgiftsloven, ved at tilføyelsen i § 4–2 første ledd, siste setning utgår, og at det ved tilføyelser i ny § 9–1 og § 9–2 gjøres klart at ikke bare «en voldgiftsdom», men også en «beslutning om midlertidige tiltak» etter § 4–2 skal kunne tvangsfullbyrdes på de vilkår og med de begrensninger som disse bestemmelser legger opp til. Ved at vedtak om midlertidige tiltak gjøres til gjensidig for de samme reservasjoner som fullbyrdelse av en endelig voldgiftsdom, er tilbørlig hensyn tatt til at statens system for tvangsfullbyrdelse ikke blir brukt i utide og i strid med grunnleggende rettssikkerhetshensyn.»

Advokat Gunnar Nerdrum har også tatt opp spørsmålet om tvangskraftige midlertidige tiltak:

«Jeg tror at det vil være hensiktsmessig at voldgiftsretten gis kompetanse til å treffe tvangs-

kraftige avgjørelser også om midlertidige spørsmål. Det kan sikkert i mange saker være behov for dette. Det vil være vesentlig lettere for en voldgiftsrett, som kjenner saken, å kunne vurdere behovet for slike avgjørelser enn de alminnelige domstoler, som forøvrig ikke har kjennskap til saken. (...) Man kan også vise til at en avgjørelse, også i midlertidige spørsmål av en voldgiftsrett vil ha tvangskraft internasjonalt etter New York-konvensjonen av 1958. Denne gir som kjent tvangskraft for «arbitral awards». Det er imidlertid på det rene at dette gjelder også «interim awards», slik også avgjørelser om midlertidige tiltak. – En kjennelse av norsk namsdomstoler vil derimot ikke uten støtte i en internasjonal konvensjon ha de samme muligheter for tvangskraft.»

13.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at voldgiftsretten skal ha adgang til å treffe beslutninger om midlertidige tiltak, og viser til utvalgets begrunnelse for dette. Det skal fortsatt være adgang til å begjære midlertidig sikring for de ordinære domstolene, jf. lovforslaget § 8. Departementet foreslår i tillegg en bestemmelse som gir voldgiftsretten adgang til å begrense eller oppheve et midlertidig tiltak.

Departementet er enig med utvalget i at voldgiftsretten skal kunne pålegge de parter som har begjært tiltaket, å stille sikkerhet for eventuelle konsekvenser av tiltaket, herunder mulig økonomisk tap og kostnader forbundet med å iverksette tiltaket. Departementet foreslår at voldgiftsretten kan stille som vilkår for ikrafttredelse og gjennomføringen av et midlertidig tiltak, at det stilles slik sikkerhet og at den stilles innen en fastsatt frist.

Departementet slutter seg videre til utvalgets forslag om erstatningsansvar for de parter som begjærte tiltaket.

Departementet vil nevne at UNCITRALs arbeidsgruppe innen voldgift for tiden arbeider med en mulig revisjon av modelloven artikkel 17 om midlertidige tiltak. Dels går endringene i retning av en mer detaljert bestemmelse, med en definisjon av midlertidige tiltak og hva slike tiltak kan gå ut på, samt hvilke vilkår som må være oppfylt før voldgiftsretten kan treffe en avgjørelse om midlertidig sikring. Dels går revisjonen i retning av adgang for voldgiftsretten til å treffe avgjørelse om midlertidig sikring forut for at den parten avgjørelsen retter seg mot har fått anledning til å uttale seg, der det er nødvendig for at sikringstiltaket skal bli effektivt.

Det er uklart når arbeidsgruppens arbeid kan ventes å bli sluttført.

Departementet er i utgangspunktet ikke innstilt på å gi voldgiftsretten adgang til å treffe foreløpig avgjørelse om midlertidige tiltak før den berørte part har fått anledning til å uttale seg. En slik utvikling strider etter departementets syn mot den tillit og lojalitet mellom partene som ligger i det faktum at de har avtalt å løse tvisten ved voldgift.

Tvistemålsutvalget har uten å drøfte spørsmålet nærmere i utredningen, foreslått at avgjørelsen om midlertidig tiltak ikke skal kunne tvangsfullbyrdes. Som ICC Norge påpeker, er det flere land som har regler om at avgjørelse om midlertidige sikringstiltak kan tvangsfullbyrdes. Dette gjelder også flere modellovløst, herunder Tyskland. Den danske lov om voldgift har ingen bestemmelse om at voldgiftsretten kan treffe avgjørelse om midlertidig sikring.

I Sverige ble spørsmålet om tvangsfullbyrding drøftet i forbindelse med ny lag om skiljeforfarande. Det ble besluttet ikke å innføre en regel om tvangsfullbyrding av avgjørelser om midlertidig sikring. Det fremgår av forarbeidene til den svenske loven at man vanskelig så for seg en slik løsning uten mulighet til domsstolskontroll av avgjørelsen, særlig tatt i betraktning av at det ikke er oppstilt krav om at voldgiftsretten skal besettes med jurister. Det ble pekt på at en ordning med tvangsfullbyrding av avgjørelse om midlertidig sikring sannsynligvis ville kreve en tilsvarende mulighet til å angripe avgjørelsen som for en voldgiftsdom. Imidlertid ble ikke de vanskelighetene man så for seg ansett for å være umulig å løse i loven. Det avgjørende syntes å være at det under utredningsarbeidet ikke var fremkommet noe sterkt behov som tilsa en endring av gjeldende rett. Det ble vist til at behovet for raskt å sikre en parts rett, i noen grad kan løses ved at voldgiftsretten avsier en deldom (Regjeringsproposisjon 1998/99: 35 s. 73)

UNCITRALs arbeidsgruppe innen voldgift arbeider også med en ny artikkel vedrørende anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelse om midlertidige sikringstiltak. Dette arbeidet ble videreført, men ikke fullført, i forbindelse med arbeidsgruppens møte i New York 12. – 16. mai 2003 (Report of the Working Group on Arbitration on the work og its thirty-eight session, A/CN.9/524), og var også på agendaen for arbeidsgruppens møte i Wien 10. – 14. november 2003 (Note by the Secretariat A/CN.9/WG.II/WP.125). Innholdsmessig skal artikkelen regulere i hvilke situasjoner en avgjørelse om midlertidig sikring kan nektes anerkjent og fullbyrdes av de ordinære domstolene.

Et annet forhold som må tas i betraktning er at det ikke finnes noe entydig svar på om New York-

konvensjonen om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdommer, «award», omfatter midlertidige avgjørelser til sikring eller bevaring av tvistegjenstanden. Dette vil blant annet avhenge av den enkelte konvensjonsstats interne rett. Her oppstår flere spørsmål. Det første er om konvensjonen er begrenset til endelig voldgiftsdom (final award) eller om også midlertidig eller foreløpig dom (interim award) er omfattet. Gitt at konvensjonen også omfatter midlertidige dommer, er det for det annet spørsmål om dette også omfatter en voldgiftsdom som kun går ut på å sikre tvistegjenstanden uten å avgjøre den materielle tvisten. Det er videre spørsmål om «award» i denne sammenheng kan forstås slik at også beslutninger omfattes, (interim decision/order). Det vises til Anders Ryssdal, Interim and Conservatory Measures, Stockholm Arbitration Report, 2001:1, s. 31, med videre henvisninger for en nærmere drøftelse av problemstillingen.

Det er derfor ikke gitt at en nasjonal bestemmelse om adgang til å fullbyrde avgjørelse om midlertidig sikring, vil få noen betydning dersom parten skal fullbyrde avgjørelsen i utlandet, med mindre dette landets nasjonale rett har tilsvarende regler om fullbyrding. UNCITRALs arbeidsgruppe innen voldgift drøfter i sitt arbeid spørsmålet om hvilken form en slik avgjørelse skal ha. Det er foreslått

at avgjørelsen kan være «an award or in another form». Hvorvidt dette er tilstrekkelig til å tilfredsstille New York-konvensjonen, er ikke nærmere drøftet. Det kan også reises spørsmål om avgjørelsen vil være dekket av en nasjonal lov om at bare voldgiftsdommer kan fullbyrdes, så lenge innholdet av dommen i dette tilfellet vil være en midlertidig forføyning.

Departementet ser at det kan være behov for en adgang til å få fullbyrdet en avgjørelse om midlertidige sikringstiltak avsagt av voldgiftsretten. Imidlertid er det departementets oppfatning at en slik ordning reiser flere kompliserte spørsmål, for eksempel spørsmålet om domstolskontroll av avgjørelsen og problemstillinger i forhold til avgjørelsens form og innhold i relasjon til anerkjennelse og fullbyrding i utlandet. En rekke problemstillinger er under drøftelse i UNCITRAL, og departementet ønsker å avvente arbeidsgruppens videre arbeid før det vurderes nærmere å innføre adgang til å tvangsfullbyrde voldgiftsrettens avgjørelser om midlertidige tiltak. Departementet legger også noe vekt på at det i Sverige, hvor voldgift generelt har en større utbredelse, ikke var fremkommet noe sterkt behov for å endre gjeldende rett for så vidt gjaldt fullbyrdingsspørsmålet.

14 Voldgiftsretten

14.1 Innledning

Partenes rett til å bestemme voldgiftsrettens sammensetning er sentralt i voldgiftsinstituttet. En ny lov om voldgift må sikre like muligheter for partene til å oppnevne voldgiftsdommere, samt legge til rette for fremdrift i saken og søke at saksbehandlingen ikke blir unødig kostbar.

14.2 Antall voldgiftsdommere

Det følger av tvistemålsloven § 454 første ledd at voldgiftsretten skal, hvis annet ikke er bestemt, settes med tre medlemmer. Utvalget foreslår å videreføre denne regelen. Utvalget peker på at effektivitetshensyn tilsier færrest mulig dommere i voldgiftsretten, men legger betydelig vekt på at sikkerheten for at avgjørelsen blir materielt riktig er større dersom saken behandles av flere dommere. Utvalget peker videre på at tre dommere gjør det mulig å ha den oppnevningsprosedyre at partene, i de tilfeller hvor de ikke blir enige om voldgiftsrettens sammensetning, skal oppnevne hver sin voldgiftsdommer, som så oppnevner en tredje. En slik oppnevning måte er etter utvalgets vurdering å foretrekke fremfor at for eksempel domstolene oppnevner voldgiftsretten.

Utvalget viser også til andre forhold i utredningen del II kap. 8.8.2 (s. 64–65):

«I tilfeller hvor tvistesummen er liten, vil det kunne gjøre behandlingen uforholdsmessig kostbar dersom retten blir satt med tre dommere. Mange av disse mindre voldgiftene vil nok gå som institusjonsvoldgifter, hvor det er bestemmelser om at voldgiftsretten bare skal bestå av en voldgiftsdommer. I andre tilfeller er det grunn til å regne med at partene vil se seg tjent med bare å ha én dommer og avtale dette. Men også i mindre saker vil det kunne være noen tilfeller der partene ikke kommer frem til enighet om at det bare skal være én dommer. Her er det grunn til å minne om at en forbruker vil være beskyttet mot å akseptere en voldgift han ikke ser seg tjent med. Det problemet som er skissert, vil derfor først og fremst kunne bli aktuelt i rene forretningsforhold. Når det er situasjonen, kan utvalget ikke se at det vil være

riktig å tvinge en part inn på en voldgift med én dommer når parten ikke ønsker det. Det ville i så fall åpne for en ordning der parten kunne bli helt uten innflytelse på voldgiftsrettens sammensetning i tilfeller hvor partene ikke ble enige om hvem som skulle sitte i voldgiftsretten. Det kan heller ikke være grunnlag for at en part, i et tilfelle hvor voldgiftsbehandlingen blir kostbar i forhold til det krav som behandles, skal kunne si seg ubundet av avtalen om voldgift.»

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger, og er enig i at voldgiftsretten, i mangel av avtale mellom partene, bør settes med tre dommere. En slik løsning er i samsvar med modellenloven artikkel 10.

14.3 Oppnevning av voldgiftsretten

14.3.1 Gjeldende rett

Oppnevning av voldgiftsretten er regulert i tvistemålsloven i §§ 454 og 455. Etter § 454 første ledd skal hver av partene velge en voldgiftsmann. Voldgiftsmennene velger deretter en tredje som formann. Dersom en part unnlater å velge en voldgiftsdommer, kan den andre parten og i tilfelle også voldgiftsmennene kreve at tingretten skal foreta valget, jf. § 455 første ledd.

14.3.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår (side 65–66) at felles oppnevning skal være lovens fravikelige hovedregel. Utvalget anser det ønskelig at partene blir enig om hvem som skal være voldgiftsdommere. Utvalget peker på at ordningen med at partene velger hver sin voldgiftsdommer, kan føre til at voldgiftsdommen føler et lojalitetsbånd til den parten som har valgt ham. En felles oppnevning skaper større grad av upartiskhet.

Blir ikke partene enig om hvem som skal oppnevnes, foreslår utvalget at hver part skal oppnevne en voldgiftsdommer, og at disse så oppnevner den tredje som skal være voldgiftsrettens leder. Videre foreslås tidsfrister for slik oppnevning. Utvalget peker på at en slik løsning har en innebygd dynamikk

som leder til at voldgiftsretten i de aller fleste saker blir raskt etablert. Utvalget finner det lite ønskelig å endre denne innarbeidede og velfungerende fremgangsmåten. Utvalget peker på at den alternative løsning når partene ikke blir enig, nemlig å la domstolen oppnevne voldgiftsretten, ikke er heldig fordi domstolene blir belastet med oppgaver i tilknytning til voldgift i større grad enn nødvendig. Utvalget fremhever at det er en naturlig forutsetning for en avtale om å behandle tvisten ved voldgift, at man har innflytelse over oppnevningen av dommerpanelet. Utvalget foreslår for øvrig å videreføre ordningen med å la tingretten oppnevne de av voldgiftsrettens medlemmer som ikke blir oppnevnt på den elters foreskrevne måte.

14.3.3 Høringsinstansenes syn

Det juridiske fakultet i Oslo har merknader til forslaget om felles oppnevning av voldgiftsretten:

«Når det gjelder fremgangsmåte for å oppnevne voldgiftsretten, så er lovens fravelige hovedregel at partene skal oppnevne hele voldgiftsretten i fellesskap (§ 3–2 første ledd). Dette er ikke i overensstemmelse med den internasjonale praksis og med modelloven, dog kan en slik oppnevning ha betydelige fordeler. Imidlertid kan bestemmelsen åpne for unødvendige forsinkelser, ettersom § 3–2 ikke setter en tidsramme for partenes forsøk på å bli enige om oppnevningen.»

14.3.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at felles oppnevning av voldgiftsretten bør være lovens hovedregel. En slik løsning harmonerer best med de hensyn voldgiftsinstituttet er forankret i, og kan føre til at dommerpanelet blir mer ubundet til partene og sikre større grad av upartiskhet.

Departementet slutter seg også for øvrig til utvalgets forslag om oppnevningssprosedyre når partene ikke kommer til enighet og tingrettens bistand.

Departementet ser ikke grunn til å innføre en tidsfrist for når partene i fellesskap må ha oppnevnt voldgiftsretten. Partene må få anledning til å omrøpe seg. Den part som er misfornøyd med fremdriften i saken kan oppnevne en voldgiftsdommer i henhold til lovforslaget § 13 tredje ledd. Dette utløser igjen tidsfrister for oppnevning av resten av dommerpanelet som vil hindre unødige forsinkelser.

En voldgiftssak kan ha flere enn to parter, se 11.5. Departementet finner ikke grunn til å gi sær-

skilte regler om oppnevningen av voldgiftsretten i disse tilfellene. Også i saker med flere enn to parter, må oppnevning skje etter lovforslaget § 13. Se for øvrig utredningen s. 60–61, og merknader til lovforslaget § 13.

14.4 Krav til voldgiftsdommers habilitet og egnethet

14.4.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven oppstiller enkelte krav til hvem som kan være voldgiftsdommer. Paragraf 453 annet ledd utelukker umyndige og den som er fradømt stemmeretten fra å være voldgiftsdommer. Videre oppstiller § 456 første ledd krav til at dommeren er i stand til å utføre vervet som voldgiftsdommer på en betryggende måte og at vedkommende er habil. De krav til habilitet som følger av domstolloven gjelder også for voldgiftsdommere.

14.4.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår at det stilles krav til voldgiftsdommers upartiskhet og uavhengighet. Utvalget foreslår at kravene til upartiskhet og uavhengighet i sin helhet formuleres i voldgiftsloven, og at henvisningen til domstollovens habilitetsregler ikke videreføres. Utvalget peker på at det i denne sammenhengen er et poeng at loven også skal brukes av parter og prosessfullmektiger som vil være ukjent med norsk prosesslovgivning. På hvilken måte kravene til upartiskhet og uavhengighet skal komme til uttrykk i lovteksten, behandler utvalget i del II kap. 8.8.4 på s. 66:

«Det må kreves at voldgiftsdommerne er upartiske og uavhengige. Begrepene bør ikke defineres nærmere i selve lovteksten. Det er vanskelig å formulere presise krav, og de vil uansett skape ytterligere tolkningsspørsmål. Utvalget har vurdert om det i lovteksten bør oppstilles typetilfeller som omfattes av begrepene. En slik opplisting vil ikke være uttømmende. Etter utvalgets syn vil typetilfeller i loven ikke i særlig grad bidra til å klargjøre innholdet, ut over hva som uansett følger av en naturlig språklig forståelse.»

Utvalget foreslår videre at det oppstilles et generelt krav om at dommeren skal være kvalifisert for vervet. Utvalget drøfter ikke begrepet "kvalifisert" nærmere, men foreslår at manglende kvalifikasjoner i forhold til avtale mellom partene gir grunnlag for protest, jf. NOU § 3–3.

14.4.3 Høringsinstansenes syn

Regjeringsadvokaten har uttalt seg kritisk til utvalgets utformingen av kriteriene for «kvalifisert»:

«I denne paragrafens første ledd er inntatt en bestemmelse om at voldgiftsdommerne skal «være kvalifisert for vervet». Det er noe uklart hva som menes med dette, og innholdet av bestemmelsen er heller ikke nærmere drøftet i kommentarene. Det må som utgangspunkt være opp til partene å avgjøre hvem som er kvalifisert til å tjene som voldgiftsdommer. Hele voldgiftsinstituttet er jo tuftet på en grunntanke om at det er partene selv som skal bestemme hvem som skal løse tvisten, på hvilken måte osv. Dersom partene er enige om en voldgiftsdommer, synes det lite tenkelig at en domstol i ettertid skal sette dennes dom til side under henvisning til at voldgiftsdommeren ikke var «kvalifisert». De sentrale krav til en voldgiftsdommer må være at han er uavhengig og upartisk. Kvaliteter utover dette må avtales særskilt. Etter gjeldende rett er det i alle fall intet krav til kvalifikasjoner.»

14.4.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i at partene i utgangspunktet skal stå fritt til å avtale hvilke voldgiftsdommere som skal behandle saken. Sammenholdt med forslaget om felles oppnevning innebærer dette at partene i prinsippet kan bli enige om voldgiftsdommere som ellers ikke ville blitt ansett for å være upartiske eller uavhengige. Etter departementets vurdering bør det ikke legges skranker på denne avtalefriheten.

Dersom partene ikke blir enig om en felles oppnevning av voldgiftsretten, må partene som et utgangspunkt oppnevne en voldgiftsdommer hver som igjen velger den tredje. Alternativt må oppnevningen overlates til tingretten. For disse tilfellene er departementet enig med utvalget i at det bør oppstilles fravikelige krav om at de oppnevnte voldgiftsdommerne må være upartiske og uavhengige. Departementet er også enig i at dette kravet bør fremgå av lovteksten. I likhet med utvalget mener departementet gode grunner tilsier at begrepene "upartiske" og "uavhengige" ikke presiseres nærmere i lovteksten.

Departementet er enig med utvalget i at det oppstilles et generelt krav om at voldgiftsdommerne skal være kvalifisert for vervet. Et generelt kvalifikasjonskrav innebærer ingen begrensning i partenes adgang til å avtale hvilke kvalifikasjoner voldgiftsdommerne skal ha, jf. Regjeringensadvokatens innsigelser mot utvalgets forslag. Kvalifikasjonskravet i lovforslaget § 13 første ledd er fravikelig

ved avtale mellom partene. Etter forslaget hovedregel kan partene oppnevne voldgiftsretten i fellesskap og står da helt fritt i forhold til et generelt kvalifikasjonskrav. Departementet ser imidlertid grunn til å ha et generelt kvalifikasjonskrav i tilfeller hvor partene ikke har avtalt noe om kvalifikasjoner, og voldgiftsrettens medlemmer skal oppnevnes etter lovforslaget § 13 tredje eller fjerde ledd. Kvalifikasjonskravet vil da være en rettesnor for oppnevningen og samtidig tjene som sikkerhet mot oppnevning av personer som faglig og personlig er uegnet for vervet. Departementet finner ikke grunn til å videreføre et krav til egnethet tilsvarende dagens § 453 annet ledd. Krav til egnethet vil kunne innebære krav om å ekskludere umyndige og den som er fradømt stemmeretten. Departementet vurderer det som lite sannsynlig at spørsmål om den oppnevnte dommers egnethet blir et problem i praksis. Etter departementets vurdering bør partene og domstolene stå så fritt som mulig til å oppnevne voldgiftsdommere.

For øvrig slutter departementet seg til utvalgets vurderinger i utredningen del II kap. 8.8.4 (s. 66–67).

14.5 Innsigelsesgrunner mot en voldgiftsdommer, behandling av innsigelse og oppnevning av ny voldgiftsdommer

14.5.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven § 456 har enkelte regler om innsigelser og behandling av en innsigelse mot en voldgiftsdommer. Loven har ingen regler om oppnevning av ny voldgiftsdommer i tilfelle vedkommende må fratres under voldgiftsbehandlingen.

14.5.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår lovbestemmelser om hvilke innsigelsesgrunner som kan gjøres gjeldende mot voldgiftsdommere og behandlingsmåten for slike innsigelser, i hhv. NOU §§ 3–3 og 3–4, se utredningen del II kap. 8.8.4. Utvalget behandler spørsmålet om oppnevning av ny voldgiftsdommer i del II kap. 8.8.6, og foreslår regler om dette i NOU § 3–6.

Utvalget foreslår at behandlingen av innsigelser mot en voldgiftsdommer må forutsette protest fra en av partene. For å bidra til at forhold som kan danne grunnlag for protest kommer frem så tidlig som mulig, foreslår utvalget at det oppstilles en opplysningsplikt for den personen som er aktuell som voldgiftsdommer (utredningen s. 67):

«Vedkommende er selv den nærmeste til å opplyse partene om forhold av betydning for hans habilitet og egnethet. En slik opplysningsplikt bør også omfatte forhold som vedkommende blir kjent med etter oppnevningen.»

Utvalget peker videre på at lovens fravikelige prosedyre bør være slik at den fremmer en effektiv voldgiftsbehandling. På denne bakgrunn foreslår utvalget regler om frister for å fremme innsigelser, og at innsigelsen skal gå tapt dersom den ikke gjøres gjeldende innen fristen. Utvalget foreslår videre regler om behandlingen av innsigelser, som skal ivareta hensynet til en effektiv voldgiftsbehandling og motvirke at protest mot voldgiftsdommere blir benyttet for å hindre eller trenere saken (utredningen s. 97):

«Dersom ikke den voldgiftsdommeren som det er protestert mot trekker seg frivillig, eller den annen part er enig i protesten, bør en protest mot en oppnevning av eller flere voldgiftsdommere i første hånd behandles av den samlede voldgiftsrett. Ved denne behandlingen bør også delta den eller de dommerne som er krevd fjernet, også der voldgiftsretten bare er satt med én dommer. En ordning der den eller de som blir angrepet må fratruke, ville kunne resultere i at ingen i voldgiftsretten kunne behandle spørsmålet.

Blir en protest tatt til følge av voldgiftsretten, bør denne avgjørelsen være endelig. I motsatt fall må avgjørelsen kunne overprøves av de alminnelige domstoler. Det gjelder særlig fordi også den eller de voldgiftsdommerne som er krevd fjernet, skal delta ved behandlingen av spørsmålet. En slik overprøving kan skje under saksforberedelsen eller som ledd i angrep på voldgiftsdommen. Prosessøkonomiske hensyn taler for at overprøvingen må skje umiddelbart, slik at ikke en kostbar voldgiftsprosess er gjennomført før spørsmålet avklares. På den annen side vil en regel om umiddelbar overprøving kunne medføre at parter begjærer overprøving for sikkerhets skyld, eventuelt i obstruksjonsøyemed. Etter utvalgets oppfatning bør partenes behov for en rask avklaring av spørsmålet være avgjørende, slik at en part må begjære spørsmålet overprøvd i forbindelse med voldgiftsbehandlingen.

Det må settes frist for når en part må begjære slik overprøving. En part som unnlater å begjære overprøving innen fristen, bør være avskåret fra å påberope innsigelsen på et senere tidspunkt.»

Utvalget foreslår at voldgiftsretten, om den finner det hensiktsmessig, bør kunne fortsette behandlingen av tvisten mens spørsmålet verserer for de alminnelige domstoler. Utvalget peker på at be-

handlingen i domstolene vil kunne skje i flere instanser og at en adgang til å fortsette saken er nødvendig for å motvirke at domstolsprøving benyttes for å trenere saken.

Utvalget foreslår at det gis regler om oppnevning av ny voldgiftsdommer når en dommer fratruke, uavhengig av fratredelsesgrunn. Utvalget peker på at en slik regel er avgjørende for et effektivt voldgiftsinstitutt. Utvalget foreslår at oppnevningen i mangel av annen avtale, bør skje på samme måte som oppnevningen av den dommeren som fratrukte.

Utvalget foreslår en fravikelig regel om at de forhandlinger som har vært holdt skal gjentas etter at ny voldgiftsdommer er oppnevnt, dersom de utgjør en del av avgjørelsesgrunnlaget.

14.5.3 Høringsinstansenes syn

Næringslivets Hovedorganisasjon (med tilslutning fra *Finansnærings Hovedorganisasjon* og *Rederienes Landsforening*) mener utvalgets forslag til § 3–4 er noe uklare:

«Vi mener bestemmelsen er noe uklare, og at det bør komme klarere frem hvilke konsekvenser det vil ha hvis domstolen kommer frem til at voldgiftsdommeren var inhabil. Setningen i § 3–4 (2) tredje punktum, om at innsigelsen mot voldgiftsdommeren ikke senere kan brukes som ugyldighetsgrunn eller som innsigelse mot anerkjennelse eller fullbyrdelse, virker noe forvirrende. Vi antar at dette kun gjelder dersom man ikke har benyttet anledningen til å bringe spørsmålet inn for de ordinære domstoler, men vi tror det her lett kan oppstå forvirring om de rettslige konsekvensene av at voldgiftsretten er besatt med en inhabil dommer.»

Nordisk Skipsrederforening har merknad til at voldgiftsretten kan fortsette behandling av tvisten når det verserer tvist for de alminnelige domstoler om voldgiftsdommerens habilitet:

«Bestemmelsen fastslår at en voldgiftsrett kan avsi dom, selv om det verserer en tvist for domstolen om habiliteten av en voldgiftsdommer. Det står imidlertid ikke noe om virkningen av en avgjørelse som eventuelt fastslår at en voldgiftsdommer er inhabil. Det følger av § 8–2 at en dom i så fall kan være ugyldig, men bestemmelsen fastslår at det må reises søksmål innen tre måneder etter at voldgiftsdom har falt. Imidlertid kan man tenke seg at habilitetsinnsigelsen ikke er avgjort ved rettskraftig dom før tre månedersfristen er utløpt. Det er lite rimelig (og lett å overse) at en part eventuelt må passe på å starte ugyldighets søksmål hvis tvisten om

habilitet fremdeles verserer for domstolene. Dette medfører at enten bør den domstol som behandler inhabilitetsinnsigelsen ha kompetanse til selv å bestemme at avgjørelse tatt av voldgiftsretten vil være ugyldig (uavhengig av tremånedersfristen) eller alternativt at tremånedersfristen løper fra en rettskraftig dom om habilitet foreligger.»

14.5.4 Departementets vurdering

Departementet kan i hovedsak slutte seg til utvalgets forslag til regler om innsigelsesgrunner, behandling av innsigelser og oppnevning av ny voldgiftsdommer ved opphør av en voldgiftsdommers oppdrag.

Departementet er enig i at det må være en forutsetning for å behandle en innsigelse mot en voldgiftsdommer, at en av partene fremmer en protest mot dommeren. Dette innebærer at voldgiftsretten ikke skal vurdere inhabilitet mv. av eget tiltak. Det følger av prinsippet om partsautonomi at partene kan velge å la tvisten behandles av voldgiftsdommere som ellers ville blitt ansett inhabile, eller som likevel ikke har de på forhånd avtalte kvalifikasjoner. Departementet er også ellers enig i at det er en forutsetning for å få frem forhold som kan lede til inhabilitet mv., at mulige voldgiftsdommere har opplysningsplikt om slike forhold.

Det er videre en forutsetning for en effektiv voldgiftsbehandling at det oppstilles frister for å fremme innsigelse. I likhet med utvalget foreslår departementet at det oppstilles frist for når en innsigelse må fremsettes, og at innsigelsen går tapt dersom den ikke fremmes innen fristen.

Departementet er enig i at det er voldgiftsretten selv som i første omgang må behandle innsigelser mot en voldgiftsdommer. Voldgiftsrettens avgjørelse om å ta innsigelsen til følge, er endelig. Tas innsigelsen ikke til følge, kan spørsmålet bringes inn for de alminnelige domstoler.

Departementet støtter også utvalgets forslag om at en overprøving av voldgiftsrettens avgjørelse om ikke å ta innsigelsen til følge, må skje umiddelbart og ikke som ledd i angrep på voldgiftsdommen. Det vises til utvalgets vurdering av problemstillingen, utredningen s. 67, som departementet slutter seg til. I likhet med utvalget foreslår departementet en frist på én måned for å bringe tvisten inn for domstolen.

Utvalget har i sitt lovutkast NOU § 3–4 annet ledd tatt inn en bestemmelse om at innsigelsen ikke senere kan brukes som ugyldighetsgrunn eller som innsigelse mot anerkjennelse eller fullbyrding (lovforslaget § 15 annet ledd). NHO har gitt uttrykk

for at bestemmelsen virker uklar. Bestemmelsen fastslår at innsigelser som reises under voldgiftsbehandlingen, får sin endelige avgjørelse i tilknytning til denne eventuelt ved umiddelbar rettslig overprøving, jf. imidlertid unntak for det tilfellet at voldgiftsdom foreligger før tingrettens kjennelse som behandles nedenfor. Bestemmelsen er ikke primært knyttet til én-månedersfristen for å bringe saken inn for tingretten. Den gjelder også når spørsmålet er brakt inn for domstolen og uavhengig av om tingretten tar innsigelsen til følge eller ikke. Modelloven har ikke en tilsvarende formulering og strengt tatt følger virkningen av sammenhengen i lovforslaget for øvrig. Departementet finner det likevel hensiktsmessig å ta formuleringen inn i lovteksten.

Departementet kan imidlertid ikke se noen avgjørende grunner for at tingrettens avgjørelse i saken, skal kunne påkjæres. Det følger av modelloven artikkel 13 (2) at domstolens avgjørelse i sak om overprøving av voldgiftsrettens avgjørelse om ikke å ta en innsigelse mot en voldgiftsdommer til følge, ikke kan påankes. Utvalget drøfter ikke spørsmålet, men foreslår likevel at domstolens behandling av saken ikke skal være begrenset til én instans. I motsetning til avgjørelse av voldgiftsrettens domsmyndighet (se 12.3), reiser vurderingen av inhabilitet mv. normalt ikke vanskelige rettslige spørsmål som taler for behandling i flere instanser. Både effektivitetshensyn og prosessøkonomiske hensyn taler for at voldgiftsrettens avgjørelse bare overprøves i en instans. Departementet foreslår derfor at tingrettens avgjørelse ikke skal kunne påkjæres.

Departementet er enig i at voldgiftsretten må kunne fortsette voldgiftsbehandlingen og også avsi dom i saken, selv om saken samtidig verserer for domstolen. En slik regel vil sikre nødvendig fremdrift i voldgiftssaken samtidig som den kan forhindre at en part fremmer innsigelser mot en voldgiftsdommer i treneringshensikt. Det vil imidlertid bero på de konkrete omstendigheter om voldgiftsretten bør bruke regelen. Det vises for øvrig til utvalgets begrunnelse for forslaget, som departementet kan slutte seg til.

Følgen av voldgiftsrettens eller domstolens avgjørelse om å ta en innsigelse til følge, er at vedkommende voldgiftsdommer må fratres og en ny oppnevnes. Departementet er enig i utvalgets forslag om at forhandlinger som utgjør en del av avgjørelsesgrunnlaget, da må gjentas. Det vises i denne forbindelse til merknadene til lovforslaget § 17.

Nordisk Skibsrederforening etterlyser en løsning blant annet i forhold til søksmålsfrist, dersom voldgiftsretten avgjør den materielle tvisten i vold-

giftsdom før domstolen har truffet rettskraftig kjennelse i sak om innsigelse mot en voldgiftsdommer. Problemstillingen svarer til den som er behandlet i 12.3.4 om overprøving av voldgiftsrettens domsmyndighet, når voldgiftsretten avsier dom før domstolen har avsagt rettskraftig kjennelse i sak om domsmyndighet. Departementet kan se at situasjonen kan fremstå som uklar i forhold til fristen for å reise ugyldighetssøksmål. Løsningen er imidlertid klar. Fristen for å anlegge ugyldighetssøksmål skal uansett regnes fra den dag parten mottar voldgiftsdommen. Når voldgiftsdommen er rettskraftig, er det bare gjennom et ugyldighetssøksmål, anlagt innen fristen, at dommen kan bli satt til side. Dette følger av lovforslaget § 42, som bestemmer at en voldgiftsdom bare kan settes til side som ugyldig gjennom et søksmål etter § 43 og 44. En etterfølgende kjennelse fra domstolen om at innsigelsen mot en voldgiftsdommer tas til følge, får da ingen rettsvirkning, og inhabilitetssaken for domstolen må avvises (manglende rettslig interesse) eller heves (frafalles av partene). Også i disse tilfellene antar departementet at voldgiftsretten i praksis normalt vil avvende domstolens behandling før den avsier voldgiftsdom. Men i de tilfellene hvor voldgiftsretten anser det relativt klart at innsigelsen ikke vil bli tatt til følge og innsigelsen synes å være frem satt i treneringshensikt, kan det være hensiktsmessig å avsi dom uten opphold.

Dersom voldgiftsrettens dom i saken foreligger før domstolen har avgjort innsigelsen mot en voldgiftsdommer, kan innsigelsen mot voldgiftsdommeren likevel brukes som ugyldighetsgrunn eller som innsigelse mot anerkjennelse og fullbyrding. Det vil i disse tilfellene ikke foreligge noen tidligere endelig avgjørelse av innsigelsen som taler mot ytterligere prøving av denne, jf. omtalen av lovforslaget § 15 annet ledd ovenfor.

14.6 Voldgiftsdommeres fratreden på grunn av manglende oppfyllelse av oppdraget

14.6.1 Gjeldende rett

Hver av partene kan kreve at tingretten enten pålegger voldgiftsdommeren å fremme saken eller avsier kjennelse om at han skal fratre, dersom han unnlater å utføre sine oppgaver eller utfører dem på en slik måte at han utilbørlig forsinker voldgiftsbehandlingen, jf. tvistemålsloven § 457.

14.6.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår fravikelige regler som skal hindre at en voldgiftsdommer reduserer voldgiftsinstituttets effektivitet ved manglende oppfyllelse av sitt oppdrag. Utvalget foreslår at oppdraget i slike tilfeller opphører hvis voldgiftsdommeren trekker seg eller partene er enige om at oppdraget skal opphøre. Hvis oppdraget ikke opphører på en av de nevnte måtene, foreslår utvalget at partene kan overlate avgjørelsen til domstolen. Utvalget foreslår at bestemmelsen skal gjelde uavhengig av hva som er årsaken til manglende oppfyllelse av oppdraget. Forslaget er i overensstemmelse med modelloven.

14.6.3 Høringsinstansenes syn

Regjeringsadvokaten mener den nye voldgiftsloven må regulere de økonomiske virkningene for den aktuelle dommer og partene:

«Denne bestemmelsen omhandler de tilfeller hvor det blir rettslig eller faktisk umulig for en voldgiftsdommer å oppfylle sitt oppdrag mv. Regjeringsadvokaten antar at denne bestemmelsen bør suppleres med regler om hvilke virkninger slike forhold skal få for omkostningsspørsmålet. Ettersom de alminnelige domstoler er gitt kompetanse til å avgjøre om oppdraget skal opphøre, vil det være naturlig at domstolene også gis kompetanse til å avgjøre de økonomiske virkninger for den aktuelle dommer og partene.»

14.6.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at det er behov for deklarasjonelle regler som skal sikre videre fremdrift i voldgiftsbehandlingen, dersom en voldgiftsdommer ikke kan eller vil oppfylle sitt oppdrag uten unødig opphold. Dette gjelder uavhengig av hva som er grunnen til at voldgiftsdommeren ikke utfører oppdraget. Departementet slutter seg til utvalgets vurdering i del II kap. 8.8.5 (s. 67), og viser for øvrig til lovforslaget § 16 og merknadene til denne bestemmelsen.

Departementet finner ikke grunn til å lovregulere det økonomiske forholdet mellom en fratredende voldgiftsdommer og partene. Dette blir et forhold mellom partene og vedkommende voldgiftsdommer, som må avgjøres på bakgrunn av avtaleforholdet mellom disse. En tvist om det økonomiske oppgjøret må eventuelt løses ved ordinære søksmål for de alminnelige domstolene.

15 Saksbehandlingen i voldgiftsretten

15.1 Gjeldende rett

Twistemålsloven §§ 459–463 regulerer enkelte sider ved behandlingen av en voldgiftssak. Bestemmelsene er ikke ment å være uttømmende. Partene kan i utgangspunktet selv bestemme hvilke saksbehandlingsregler som skal gjelde for behandling av tvisten. Er det ingen avtale om dette bestemmer retten selv fremgangsmåten, jf. § 459 annet ledd. Det er gitt ufravikelige regler i §§ 460–462, jf. § 459 tredje ledd. Det vises til 2.4.4 for en kort gjennomgåelse av gjeldende rett.

15.2 Bør saksbehandlingsreglene være fravikelige?

Utvalget foreslår et eget kapittel i voldgiftsloven om saksbehandlingsregler. Spørsmålet om fravikelige og ufravikelige regler behandler utvalget i utredningen del II kap. 8.9 s. 68–69:

«Etter utvalgets oppfatning er det nødvendig at voldgiftsloven setter visse rammer for behandlingen som partene ikke kan fravike ved avtale. Det vil sikre at saksbehandlingen har den nødvendige kvalitet og gir rettssikkerhet med henblikk på en materielt riktig avgjørelse. En voldgiftsavgjørelse har virkning som en rettskraftig dom og skal anerkjennes av rettsordenen. En slik dom må ha blitt til i samsvar med grunnleggende rettsprinsipper. Men saksbehandlingsreglene må også ivareta hensynet til en effektiv voldgiftsbehandling og i minst mulig grad gi partene mulighet for å hindre eller trenere behandlingen.

Selv om det er behov for visse ufravikelige rammer for saksbehandlingen, bør partene ha stor frihet med hensyn til hvordan voldgiftsprosessen skal være. Det er etter utvalgets oppfatning også grunn til å lovfeste at i mangel av avtale mellom partene, bestemmer voldgiftsretten selv fremgangsmåten. Saksbehandlingsreglene for de alminnelige domstolene skal ikke danne rammene for behandlingen i mangel av avtale mellom partene. Partenes og voldgiftsrettens vide kontroll over saksbehandlingen er et grunnleggende trekk ved voldgiftsinstituttet. Det er også lagt til grunn for tvistemålslovens voldgiftsregler, modelloven og den nye svenske loven. Det vises til utkastets §§ 1–3 og 5–2.

I tillegg til de [regler] saksbehandlingsregler som partene ikke kan fravike ved avtale, bør voldgiftsloven ha enkelte deklarasjonsregler som angir en normalløsning for voldgiftsbehandlingen. Det vil være til hjelp og skape forutsigbarhet for parter og voldgiftsretten hvor viktige behandlingsspørsmål ikke er løst ved avtale.»

Departementet er enig i utvalgets vurderinger. Voldgiftsinstituttet er tuftet på en grunnleggende tanke om at partene selv skal ha mulighet til å råde over saken. Dette innebærer en betydelig valgfrihet for partene om hvorledes saken skal behandles av voldgiftsretten, blant annet for å kunne tilpasse behandlingsmåten til den aktuelle tvisten. Valgfriheten kan derfor også komme til uttrykk ved at voldgiftsretten får fastsette behandlingsmåten der det ikke er regulert av partene. Men fordi en voldgiftsdom skal ha virkning som en rettskraftig dom, kunne anerkjennes og bli fullbyrdet, må visse grunnleggende krav til prosessen være oppfylt.

Departementet foreslår i likhet med utvalget et eget kapittel om saksbehandlingsregler. Saksbehandlingsreglene er i stor utstrekning fravikelig ved avtale mellom partene. Voldgiftsretten skal behandle saken innenfor rammen av loven og partenes avtale og kan ikke av eget tiltak fravike lovens saksbehandlingsregler. Utover de normalløsninger som foreslås må voldgiftsretten basere seg på grunnleggende prinsipper for alminnelig tvisteløsning. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 21.

15.3 Voldgiftssted

Twistemålsloven har ingen egen bestemmelse om voldgiftssted. Utvalget foreslår i del II kap. 8.9 (s. 69) en egen bestemmelse om dette (NOU § 5–3). Departementet slutter seg til utvalgets forslag. Utgangspunktet er at partene har avtalefrihet. Dermed partene ikke bestemmer noe, følger det av lovforslaget § 22 at voldgiftsretten som utgangspunkt kan avgjøre hvor voldgiftsbehandlingen skal skje. Bestemmelsen løser ikke lokaliseringsproblemet i internasjonal voldgift, men angir hva som skal anses som voldgiftsstedet innenfor norsk jurisdiksjon. Det vises til merknadene til lovforslaget § 22.

15.4 Når anses en voldgiftssak for startet?

Tidspunktet for når en voldgiftssak anses startet, kan ha betydning i flere sammenhenger. Tidspunktet har for eksempel betydning i forhold til lovforslaget § 7 annet ledd om avvisning av en sak som hører under voldgift. Et annet eksempel er forholdet til avbrytelse av foreldelse etter foreldelsesloven § 15 nr. 3.

Tvistemålsloven inneholder ingen uttrykkelig regel for når voldgiftssaken skal anses startet. I modelloven artikkel 21 er utgangspunktet at partene selv kan bestemme starttidspunktet. I mangel av slik avtale anses voldgiftsbehandlingen startet den dagen den ene part mottok begjæring om voldgiftsbehandling av tvisten. Det er ikke krav om at denne begjæringen skal være skriftlig.

Etter utvalgets oppfatning, utredningen s. 69, er det hensiktsmessig at voldgiftsloven samsvarer med modelloven på dette punktet.

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger, og foreslår en bestemmelse i tråd med modelloven artikkel 21. Det vises forøvrig til merknadene til lovforslaget § 23.

I NOU 2001: 32 Rett på sak har Tvistemålsutvalget foreslått å endre foreldelsesloven § 15 nr. 3 slik at foreldelsesfristen avbrytes når voldgiftssaken innledes. Departementet foreslår ikke å endre foreldelsesloven på dette punktet i forbindelse med ny voldgiftslov, men vil vurdere spørsmålet i forbindelse med arbeidet med ny tvistelov. Det vises for øvrig til merknadene til § 23 om forholdet mellom fristavbrudd og innledning av voldgiftssaken.

15.5 Voldgiftsspråk

Valg av rettspråk har særlig aktualitet ved internasjonale tvister. I tvistemålsloven er det ingen bestemmelser som regulerer spørsmålet om rettspråket ved voldgift. Partene står fritt til å avtale hvilket språk som skal benyttes, og ved manglende avtale avgjøres dette av voldgiftsretten. I modelloven artikkel 22 (1) er utgangspunktet valgfrihet. I mangel av avtale mellom partene bestemmer voldgiftsretten rettspråket. Dette rettspråket skal som utgangspunkt benyttes under hele voldgiftsbehandlingen. Modelloven har likevel ikke et absolutt krav om at alle skriftlige bevis må oversettes.

Etter utvalgets oppfatning er modellovens regulering hensiktsmessig og utvalget foreslår den lagt til grunn for voldgiftsloven. Utvalget foreslår imidlertid at rettspråket skal være norsk hvis samtlige

parter er hjemmehørende i Norge. I merknaden til NOU § 5–5 begrunner utvalget dette forslaget slik, utredningen s. 99:

«I mangel av avtale mellom partene avgjør voldgiftsretten det eller de språk som skal være voldgiftsspråk. Voldgiftsrettens valg er begrenset der alle parter er hjemmehørende i Norge. Da skal voldgiftsspråket i mangel av avtale være norsk, dog slik at også dansk og svensk vil kunne benyttes. Når det er gitt en slik regel, som altså partene står fritt i å fravike ved avtale, er det blant annet fordi språket gir føringer for valg av voldgiftsdommere. Oppnevner en part en voldgiftsdommer som ikke behersker norsk, svensk eller dansk, vil det kunne medføre store utgifter til oversettelse. Bestemmelsen diskriminerer ikke utenlandske parter. Er det en utenlandsk part, gjelder ikke regelen om at rettspråket i mangel av avtale skal være norsk. Ut over de tilfeller der alle parter er hjemmehørende i Norge, gir bestemmelsen ingen retningslinjer for voldgiftsrettens valg av språk. Imidlertid må voldgiftsretten ta hensyn til prinsippene i § 5–1.»

Departementet er enig i at det bør gis en bestemmelse om hvilket rettspråk som skal benyttes under saksbehandlingen. En slik bestemmelse er særlig viktig i internasjonale tvister.

Departementet er enig i utgangspunktet om avtalefrihet og antar at partene normalt vil komme til enighet på dette punktet. Departementet foreslår i likhet med utvalget at voldgiftsretten fastsetter rettspråket i mangel av avtale mellom partene. Departementet er imidlertid ikke enig i utvalgets forslag om å lovfeste at norsk skal være rettspråket hvis samtlige parter er hjemmehørende i Norge, og det ikke er avtalt noe om språk. I forretningsforhold kan det f.eks. forekomme at tvisten skal avgjøres på grunnlag av en kontrakt som er avfattet og fremforhandlet på utenlandsk språk. I særlige tilfelle kan det tenkes at det ikke finnes kompetente og villige voldgiftsdommere som behersker et skandinavisk språk. Det kan heller ikke tas for gitt at enhver part som er hjemmehørende i Norge, behersker norsk språk. I samiske forhold kan det være at voldgiftsbehandlingen best bør skje på samisk. Departementet foreslår derfor at voldgiftsretten fastsetter voldgiftsspråket når ikke dette er bestemt av partene, men går samtidig ut fra at voldgiftsretten bare vil fastsette et annet rettspråk enn norsk når tvistens karakter tilsier det og det ikke vil virke urimelig overfor en av partene. En slik løsning harmonerer også best med modelloven artikkel 22 (1). Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 24.

15.6 Saksforberedende møte

Utvalget foreslår en fravikelig regel der voldgiftsretten eller dens leder straks etter oppnevningen skal drøfte med partene et opplegg for behandling av tvisten (utredningen s. 69):

«En slik drøftelse må for det første gjelde frister for stevning og tilsvaer. Spørsmål om bevisføring og berømmelse av eventuell hovedforhandling bør tas opp. En slik drøftelse vil kunne bidra til en mer effektiv voldgiftsbehandling og redusere faren for at noen av partene skal kunne hindre eller forsinke fremdriften av saken. Det er ikke fastsatt noen bestemt form for en slik drøftelse. I større saker vil det oftest være hensiktsmessig med et saksforberedende møte der prosessfullmektiger og representanter for partene møter. I andre saker kan det være aktuelt med en telefon- eller en videokonferanse. Etter utvalgets syn bør imidlertid ikke brudd på denne regelen representere noen saksbehandlingsfeil som kan gi grunnlag for å angripe en voldgiftsavgjørelse.»

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger. Departementet er enig med utvalget i at voldgiftsrettens forsømmelse av denne regelen ikke bør være en ugyldighetsgrunn. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 21.

15.7 Stevning og tilsvaer

Tvistemålsloven har ingen regler om stevning og tilsvaer i voldgiftssaker. Utvalget foreslår en regel om at partene innen nærmere frister skal inngi stevning og tilsvaer etter at voldgiftssaken er satt i gang og voldgiftsretten er oppnevnt. Se utredningen del II kap. 8.9 (s. 69–70). Utvalget legger til grunn at inngivelse av stevning og tilsvaer til voldgiftsretten, skal skje skriftlig, eventuelt elektronisk. Utvalgets lovforslag NOU § 5–6 bygger på tilsvarende bestemmelse i modelloven artikkel 23 (1).

Utvalgets forslag til lovtekst, NOU § 5–3, innebærer at bestemmelsen i sin helhet er fravikelig ved avtale. I merknadene til NOU § 5–3 fremgår det imidlertid at plikten til å inngi stevning ikke kan fravikes ved avtale. Etter modelloven artikkel 23 (1) kan partene bare avtale tidsfrister og andre innholdsmessige krav til stevning og tilsvaer. Partene kan ikke avtale at det ikke skal inngis stevning og tilsvaer.

Departementet er enig med utvalget i at en bestemmelse som regulerer krav til og når stevning og tilsvaer skal inngis, må utformes i overrenstemmelse med modelloven artikkel 23 (1). I likhet med

utvalget mener departementet bestemmelsen må presisere nærmere krav til stevningen og tilsvaret.

Departementet er også enig i at partene bør kunne avtale egne tidsfrister og andre innholdsmessige krav til stevningen og tilsvaret. Departementet foreslår at det ikke skal være anledning til å avtale at det ikke skal inngis stevning og tilsvaer. Dette er i tråd med modelloven. Utvalget synes også å være enig, uten at ordlyden i lovutkastet reflekterer dette.

Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 25 første og annet ledd.

15.8 Adgang til å fremme nye krav, påstandsgrunnlag og bevis

15.8.1 Tvistemålsutvalgets forslag

Tvistemålsloven har ingen uttrykkelige regler om adgangen til å fremsette nye krav, påstandsgrunnlag og bevis i en voldgiftssak. Utvalget foreslår en fravikelig regel om dette, utredningen s. 70:

«Etter utvalgets oppfatning bør partene både kunne fremsette nye krav og påstandsgrunnlag og komme med nye bevis samt kunne endre og supplere det som allerede er fremsatt. Siden voldgiftssaken i de aller fleste tilfeller bare behandles i én instans, er det nødvendig å tillate dette. At også nye krav bør kunne fremmes, støttes av prosessøkonomiske hensyn. Adgangen til å fremsette nye krav, påstandsgrunnlag og bevis kan imidlertid ikke gjelde uten begrensninger. Voldgiftsretten bør kunne avskjære dette dersom det vil medføre vesentlige forsinkelser eller andre tungtveiende grunner tilsi-er det.»

Utvalgets forslag bygger i stor grad på modelloven artikkel 23 (2).

15.8.2 Høringsinstansenes syn

Den Norske Advokatforening mener ny lov om voldgift i større grad enn det utvalget foreslår, bør uttrykke misbilligelse overfor nye krav, påstandsgrunnlag eller bevis i saken:

«Advokatforeningen er enig i at det for voldgift nødvendigvis må være en vid adgang til «å komme med det man har». Loven uttrykker seg imidlertid etter sin ordlyd alt for positivt til nytt materiale og til nye påstandsgrunnlag. I premisene s. 100 understrekes det sogar at partene kan foreta slike endringer eller suppleringer på et hvilket som helst tidspunkt. Advokatforeningen mener lovens redaksjon i større grad bør

uttrykke misbilligelse overfor den som kommer sent. Det er ikke dermed sagt at man vil hindre fremleggelse av nytt materiale. Lovens redaksjon bør imidlertid i større grad oppfordre partene til å være så fullstendige som mulig i sin saksforberedelse og signalisere at sene endringer er en uting. Det er tross alt en motpart som skal forholde seg til de endringer i saken som måtte tillates.»

15.8.3 Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at partene, med mindre noe annet er avtalt, som utgangspunkt bør kunne bringe inn nye krav, påstandsgrunnlag og bevis i saken. Voldgiftssaken behandles normalt i én instans, og det er derfor nødvendig å tillate dette. Departementet har merket seg Advokatforeningens innsigelser mot utvalgets forslag, og er enig i at partene bør være så fullstendige som mulig i sin saksforberedelse og fremme krav, påstandsgrunnlag og bevis så tidlig som mulig i prosessen. Departementet finner imidlertid ikke grunn til å foreslå noen innstramning i forhold til utvalgets forslag, som er i overensstemmelse med modelloven. Den foreslåtte bestemmelsen er fleksibel og åpner for at voldgiftsretten ut fra en konkret vurdering, kan nekte endringer og suppleringer som er fremsatt for sent. Denne muligheten vil i seg selv være et incitament for partene til å være så fullstendige som mulig på et tidlig tidspunkt i prosessen. Har en part forsinket eller komplisert voldgiftssaken ved sene eller gjentatte endringer, kan voldgiftsretten la dette få utslag for fordelingen av sakskostnader, jf. lovforslaget § 38. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 25.

15.9 Partens ansvar for sakens opplysning. Sakkyndige

I en voldgiftssak har partene ansvar for sakens opplysning. Det er opp til partene å fremskaffe og føre bevis og klargjøre det faktiske avgjørelsesgrunnlaget. Selv om dette er sikker rett, fremgår det i dag uttrykkelig verken av tvistemålsloven eller modelloven. Utvalget foreslår at dette prinsippet skal komme klart frem i voldgiftsloven, jf. del II kap. 8.9 (s. 70). Videre foreslår utvalget at voldgiftsretten skal ha den samme mulighet til å oppnevne sakkyndige for å opplyse saken, som etter modelloven.

Departementet er enig med utvalget i at partenes ansvar for sakens opplysning bør fremgå direkte av voldgiftsloven.

Departementet er også enig med i utvalget i at voldgiftsretten skal ha en adgang til å oppnevne

sakkyndige. Departementet peker på at forslaget bryter med prinsippet om partenes plikt til å frembringe det faktiske grunnlag voldgiftsretten skal bygge sin avgjørelse på. Adgangen til å oppnevne sakkyndige kommer på spissen når én part ikke ønsker en slik oppnevning. Gjennom valg av voldgiftsdommere vil partene normalt sørge for at voldgiftsretten har den kunnskap som er nødvendig for å behandle saken. Dersom voldgiftsretten likevel har behov for sakkyndig bistand, er det lite rimelig at én part kan blokkere voldgiftsrettens behov for å oppnevne sakkyndige. Forslaget er i samsvar med modelloven artikkel 26 (1) (a).

15.10 Bevisavskjæring mv.

15.10.1 Tvistemålsutvalgets forslag

En praktisk viktig regel er rettens adgang til å avskjære eller begrense bevisføringen. Etter utvalgets vurdering bør voldgiftsretten ha en slik adgang. En regel om dette behandles i utredningen del II kap. 8.9 (s. 71) og er inntatt i NOU § 5–9 første ledd. For det første foreslår utvalget en regel om at voldgiftsretten kan nekte et bevis ført dersom det åpenbart ikke har betydning for avgjørelsen av tvisten. For det annet foreslås en regel om at voldgiftsretten kan begrense bevisføringen dersom det ikke er et rimelig forhold mellom den «betydning tvisten har og omfanget av bevisføringen». Utvalget drøfter ikke nærmere innholdet i denne proporsjonalitetsvurderingen. I NOU 2001: 32 Rett på sak foreslår utvalget en tilsvarende regel i § 24–8. På s. 949 omtaler utvalget denne bestemmelsen slik:

«§ 24–8 slår fast som en generell regel at det skal være et rimelig forhold – proporsjonalitet – mellom den betydning tvisten har og omfanget av bevisføringen. Ved vurderingen ser man ikke bare på den økonomiske verdi av tvistegenstanden, men også på de videre interesser en part vil ha i avgjørelsen. Først og fremst vil det være partenes interesser som kommer inn ved avveiningen. Men det må også i proporsjonalitetsvurderingen kunne legges vekt på andre interesser, f.eks. et behov for rettsavklaring hos andre enn partene.

Om begge parter ønsker å åpne for bevisføring som synes å være urimelig omfattende hensett til tvistegenstanden, må det være riktig å vektlegge partenes enighet i en vurdering av om bevisføringen skal beskjæres. Men partenes felles oppfatning kan ikke være avgjørende. Proporsjonalitetsregelen skal også ivareta hensynet til fornuftig og rasjonell bruk av domstolressursene.»

15.10.2 Høringsinstansenes syn

Den Norske Advokatforening viser blant annet til at de foreslåtte reglene om bevisavskjæring divergerer fra tilsvarende regler foreslått for ny tvistelov:

«Advokatforeningen mener det også i voldgift må være forholdet mellom den betydning beviset vil ha for utfallet og omfanget av bevisføringen som skal være gjenstand for en proporsjonalitetsvurdering. Forholdet mellom tvisten og bevisføringen omfang kan ikke være det eneste avskjærende kriterium i tillegg til de bevis som åpenbart er uten betydning. Advokatforeningen mener dernest at det også for voldgift bør være adgang for voldgiftsretten til å bestemme at et bevis skal føres på annen måte enn tilbudt.»

15.10.3 Departementets vurdering

Departementet peker på at utgangspunktet for hvilke bevisavskjæringsregler som skal legges til grunn i saken, er avtale om dette mellom partene. Partene kan avtale vide eller snevre bevisavskjæringsregler, og kan for eksempel avtale at et konkret bevis skal eller ikke skal tillates ført.

Departementet er enig i utvalgets forslag om en deklarasjonsbestemmelse om voldgiftsrettens adgang til å nekte bevis ført og begrense partenes bevisføring. Bevisavskjæringsregler vil kunne bidra til en effektiv prosess og forhindre at kostnadsnivået blir uforholdsmessig høyt. Også den svenske voldgiftsloven har regler om bevisavskjæring. Modelloven har ikke regler om bevisavskjæring.

Departementet er enig i utvalgets forslag om at voldgiftsretten skal kunne nekte et bevis ført dersom det åpenbart ikke har betydning for avgjørelsen av tvisten.

Departementet slutter seg også til forslaget om at voldgiftsretten skal ha adgang til å begrense bevisføringen ut fra en proporsjonalitetsvurdering. Departementet er imidlertid enig med Advokatforeningen i at proporsjonalitetsvurderingen også må rette seg mot forholdet mellom den betydningen beviset har for avgjørelsen av tvisten og omfanget av bevisføringen, og ikke bare i forhold til den betydning tvisten har slik utvalget foreslår. De hensyn som utvalget vektlegger i NOU 2001: 32 Rett på sak s. 949 om den der foreslåtte bestemmelsen i § 24–8, som samsvarer med utvalgets forslag til proporsjonalitetsvurdering i NOU § 5–9 (1), får ikke samme betydning i voldgiftsprosessen som i ordinær tvisteprosess. Behovet for rettsavklaring hos andre enn partene vil ofte ha liten vekt i voldgiftssaker. Hensynet til fornuftig og rasjonell bruk av domstolsressursene har liten betydning, da det er partene selv som dekker alle kostnader forbundet

med voldgiftsprosessen. Derimot har hensynet til å begrense kostnadene for partene også relevans i voldgiftssaker. Både prinsippet om partsautonomi og fraværet av materiell overprøving av en voldgiftsdom, taler mot å gi voldgiftsretten en vid adgang til å nekte eller begrense bevisføringen. Når departementet likevel foreslår en slik regel, er det ut fra hensynet til å sikre partene en kostnadseffektiv prosess. Departementet antar at voldgiftsretten i praksis bare vil vurdere å nekte eller begrense bevisføringen når en av partene ber om det. Dersom partene ikke protesterer mot bevisføringen, må dette normalt være avgjørende også for voldgiftsretten. Dersom en av partene ensidig og til motpartens protest legger opp til en uforholdsmessig omfattende bevisføring, eventuelt i treneringshensikt, med påfølgende unødvendig høye kostnader for motparten, bør det være adgang for voldgiftsretten til å gripe inn og begrense bevisføringen. I dette perspektivet er det departementets oppfatning at det må være adgang for voldgiftsretten til å begrense bevisføringen også når omfanget ikke står i et rimelig forhold den betydning beviset har for avgjørelsen av tvisten. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 28.

Departementet har ikke funnet grunn til å lovfeste en regel om at voldgiftsretten skal kunne pålegge et bevis ført på en annen måte enn tilbudt av partene, slik Advokatforeningen foreslår i sin høringsuttalelse. Bevisføring på en annen måte enn tilbudt henger sammen med forslaget om adgang til å begrense bevisføringen. Dersom voldgiftsretten begrenser bevisføringen ut fra en proporsjonalitetsvurdering, må parten åpenbart ha anledning til å føre beviset på en annen eller mindre omfattende måte. Ut over dette kan departementet ikke se at det er behov for å lovfeste at voldgiftsretten skal kunne pålegge parten å føre bevis på en annen måte enn tilbudt. I NOU 2001: 32 Rett på sak, foreslår Tvistemålutvalget i § 24–7 at retten kan nekte bevis ført dersom den finner det nødvendig å føre bevis for det samme på en annen måte. Som eksempler på aktuelle bevis nevnes på s. 949, «hearsay evidence» og bevis som er ervervet på en utilbørlig måte. Formålet er å oppnå mer «pålitelige» bevis for et faktum. I voldgift er det etter departementets oppfatning ikke i samme grad behov for en slik bestemmelse. Det offentlige interesse i en korrekt materiell avgjørelse gjør seg ikke i like sterk grad gjeldende ved voldgift som i ordinær rettergang og spesielt i saker uten fri rådighet. I voldgift har partene ansvar for å opplyse saken, og departementet anser det tilstrekkelig til å sikre kvalitativt best mulige bevis at partene risikerer at et bevis som føres på en «upålitelig» måte, eller som er vanskelig tilgjengelig, blir tillagt liten vekt i bevisvurderingen.

15.11 Forsømmelse fra partene

I utredningen del II kap. 8.9 peker utvalget på at det ikke er en uvanlig situasjon at parter unnlater å følge opp saksforberedelsen og ikke møter under selve forhandlingen. Utvalget foreslår et system der voldgiftsretten kan avsi en alminnelig voldgiftsdom på bakgrunn av saken slik den står for retten selv om en part unnlater å møte. En slik regel samsvarer med modelloven. Som begrunnelse for regelen uttaler utvalget (utredningen s. 71):

«Et slikt system sikrer at en part ikke kan blokkere voldgiftsbehandlingen, men det vil kunne innebærer at voldgiftsretten må avsi dom på bakgrunn av et ensidig og ufullstendig materiale. På tross av en slik ulempe anser utvalget det nødvendig å ha en regel som ivaretar en effektiv behandling av tvisten. Et alternativ ville være å gi voldgiftsretten kompetanse til å avsi forfallsdom (uteblivelsesdom) på samme måte som i de alminnelige domstolene. En slik regel vil imidlertid nødvendiggjøre at den part som har uteblitt, kan kreve oppfriskning. Utvalget anser det ikke hensiktsmessig at det blir innført regler om forfallsdom og oppfriskning i voldgift, i strid med det som er vanlig i andre land.»

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger. Departementet er enig i at det ikke er grunn til å innføre en regel om adgang til å avsi uteblivelsesdom i voldgiftssaker. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 27.

15.12 Muntlig og skriftlig behandling

Utvalget foreslår at hver av partene kan kreve muntlig forhandling med unntak hvor partene har inngått avtale om noe annet. Forslaget er i samsvar med modelloven artikkel 24 (1). Utvalget viser også til at selv om EMK artikkel 6 (1) ikke gjelder for behandlingen av voldgiftssaker, er det naturlig at den utvikling vi har sett med hensyn til rett til muntlig forhandling i saker for de alminnelige domstoler, påvirker utformingen av voldgiftsreglene.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 26.

15.13 Bistand fra domstolene, foreleggelse for EFTA-domstolen

---

15.13.1 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår at voldgiftsretten, eller partene med voldgiftsrettens samtykke, kan begjære bistand fra de alminnelige domstoler for å fremskaffe bevis. Utvalget foreslår at voldgiftsretten gis rett til å overvære vitneforklaringer ved bevisopptak og anledning til å stille spørsmål til vitner. Forslaget innebærer i hovedsak en videreføring av gjeldende rett. Utvalget begrunner forslaget slik (utredningen s. 70):

«Voldgiftsretten har ingen tvangsmidler til rådighet for å fremskaffe bevis verken etter tvistemålsloven, modelloven eller den svenske loven. Utvalget anser det klart at voldgiftsretten heller ikke etter voldgiftsloven bør gis slike tvangsmidler. Bruk av tvangsmidler er et så vidt inngripende virkemiddel, at dette bør forbeholdes de alminnelige domstolene. Av denne grunn vil det kunne være behov i voldgiftssaker for bistand fra de alminnelige domstolene for å få fremskaffet bevis. Dette vil gjelde både for realbevis og for vitneforklaringer.»

Utvalget foreslår også at voldgiftsretten av eget tiltak eller etter begjæring fra en part kan be domstolen om å forelegge tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen. I merknadene til NOU § 5–10 annet ledd (s. 103) viser utvalget til at en voldgiftsrett ikke kan forelegge EFTA-domstolen spørsmål etter domstoloven § 51 a. Utvalget peker på at en voldgiftssak kan reise vanskelige spørsmål om konkurranseretten hvor det er viktig at voldgiftsretten anvender EØS-regelverket korrekt. For å sikre dette foreslår utvalget en bestemmelse som nevnt. Forslaget innebærer at domstolen må ta stilling til om det er grunn til å rette begjæringen til EFTA-domstolen. Utvalget peker på at det ikke er gitt at EFTA-domstolen vil føle seg forpliktet til å gi uttalelse i en voldgiftssak, selv om anmodningen kommer fra en ordinær domstol.

Utvalgets forslag til bestemmelse om at voldgiftsretten kan be om bistand fra domstolene, NOU § 5–10 første ledd første punktum, bygger på modelloven artikkel 27. Modelloven har ikke en regulering som svarer til de øvrige deler av utvalgets forslag.

15.13.2 Høringsinstansenes syn

Den Norske Advokatforening og ICC Norge er enig i at det bør være en ordening som gjør det mulig å forelegge tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen.

Den Norske Advokatforening er imidlertid kritisk til den løsningen utvalget foreslår:

«Advokatforeningen deler Utvalgets oppfatning av at det er et behov for å kunne etablere nasjonale henvisningsordninger også for voldgiftsretter som skal ta prejudisielt stilling til tolkningen av EØS-avtalen. Men strengt tatt fremstår Utvalgets forslag bare som en videreformidlingsordning der den nasjonale domstolen ikke har noen dømmende myndighet i saken. Dette oppfyller ikke vilkårene i ODA art. 34 som begrenser henvisningsordningen til situasjoner der «en domstol må ta stilling til tolkningen EØS-avtalen» (uthevet her). Advokatforeningen er derfor usikker på hvorvidt Utvalgets antagelse om at EFTA-domstolen vil ta slike saker under behandling er riktig. Det fremgår ikke av premisene hvorvidt EFTA-domstolen har gitt uttrykk for dette, eller om det er Utvalgets egen antakelse.

Størst sikkerhet for at en henvisningsordning lar seg gjennomføre kan man bare få der voldgiftsretten gis anledning til å be en norsk domstol ta stilling til traktatsspørsmålet, hvorefter den nasjonale domstol anmoder om en rådgivende uttalelse. Men en slik regel ville innføre en ny ordning med responsum i norsk prosess som kunne ha betenkeligheter ved seg. Slike betenkeligheter ville ikke minst ligge på det saklige plan ved at norske domstoler i det store og hele ikke vil være mer kompetente enn voldgiftsretten selv til å tolke traktaten.

Advokatforeningen mener det må etableres større grad av sikkerhet for at Utvalgets forslag er gjennomførbart. Det er uholdbart å vedta regler som ikke kan gjennomføres i praksis.»

ICC Norge påpeker noen praktiske vanskeligheter ved ordningen, men finner ikke grunn til å foreslå at utvalgets lovutkast endres:

«Komitéen påpeker imidlertid at gjennomføringen av en slik henvisningsordning kan by på vanskeligheter i praksis, spesielt da den ordinære domstolen kun har en fakultativ plikt til å stille et prejudisielt spørsmål for EFTA-domstolen. Komitéen peker også på at en henvisningsordning vil kunne føre til forsinkelse, se om den tilsvarende problemstilling for EUs medlemsstater vedlagte særtrykk av artikkel i «Festskrift til Carsten Smith» på s. 682.

Komitéen påpeker at i saker hvor det er klart at EU og EØS spørsmål kommer til å spille en sentral rolle, har partene det alternativ å utpeke dommere med slik kompetanse, eventuelt også oppnevne en eller flere sakkyndige som kan bistå ved vurderingene. Som det fremgår av artikkelen i Festskrift til Carsten Smith s. 682 flg., er det i internasjonal voldgift allerede en

etablert tradisjon at EUs konkurranseregler anvendes av voldgiftstribunal direkte, dvs. selv om slike tribunal ikke har kunnet rette henvendelse til EU-domstolen i medhold av art. 234 EF.

Komitéen finner det naturlig at faren for forsinkelser og de nevnte alternativer kommenteres i forarbeidene, men finner ikke grunn til å foreslå at Utkastets § 5–10 endres.»

15.13.3 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at voldgiftsretten og partene skal ha adgang til å søke bistand fra de alminnelige domstoler for å fremstille bevis, og den nærmere regulering av dette. Departementet er også enig med utvalget i at voldgiftsretten ikke bør få adgang til å bruke tvangsmidler. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 30.

Departementet er enig i utvalgets vurdering av at det er hensiktsmessig med en henvisningsordning til EFTA-domstolen, selv om konkurransereglene ikke kan sies å stå i noen særstilling sammenlignet med andre regler som en domstol skal anvende ex officio. EØS-rettslige spørsmål kan også oppstå i andre typer saker. Selv om partene kan sørge for at voldgiftsretten blir sammensatt med særlig EØS-rettslig kompetanse, kan det være formålstjenlig med en ordning som kan gi en voldgiftsrett mulighet for å forelegge tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen.

Departementet er enig med utvalget i at EFTA-domstolen neppe vil være forpliktet til å avgi uttalelse, da voldgiftsretter ikke er nevnt uttrykkelig i ODA art. 34. I likhet med utvalget anser departementet det sannsynlig at EFTA-domstolen vil se det behov som foreligger, og gi uttalelse. Det er imidlertid uheldig å gi regler som skaper forventning om at EFTA-domstolen er forpliktet til å gi uttalelse. Departementet foreslår derfor en noe endret ordlyd i forhold til utvalgets forslag for å tilkjenne at domstolene kun kan oppfordre EFTA-domstolen til å gi rådgivende uttalelse, slik at det kommer klarere frem at EFTA-domstolen selv avgjør om den vil avgi uttalelse eller ikke.

For øvrig er departementet enig med utvalget i at det må tilligge domstolen og ikke voldgiftsretten, å avgjøre om EFTA-domstolen skal oppfordres til å gi rådgivende uttalelse. Men voldgiftsretten må legge frem for domstolen et spørsmålsskrift rettet til EFTA-domstolen sammen med den nødvendige saksfremstilling som bakgrunn for spørsmålene. Domstolen må se til at dette skjer i den form som ellers er egnet ved foreleggelse for EFTA-domstolen etter domstolloven § 51 a, men vil for øvrig ikke

ha plikt til å vurdere behovet for foreleggelse på den måten som domstolen må gjøre i en sak som den selv har til behandling. Rettens beslutning kan ikke påkjæres, jf. henvisningen til domstoloven § 51 a.

Departementet understreker at partene har alternative muligheter til å sikre korrekt anvendelse av EØS-regelverket og samtidig unngå forsinkelse som en foreleggelse for EFTA-domstolen nødvendigvis uansett vil innebære. Partene kan ivareta dette både ved oppnevning av voldgiftsdommere med nødvendig kompetanse, og eventuelt bruk av sakkyndig, jf. for øvrig ICC Norges høringsuttalelse gjengitt i 15.13.2.

15.14 Preklusjon av innsigelser

15.14.1 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår en bestemmelse om å avskjære adgangen til å gjøre innsigelser gjeldende dersom de ikke blir fremsatt innen de frister som er oppstilt, jf. NOU § 1–4. Utvalget foreslår at vilkåret for at en innsigelse skal gå tapt etter bestemmelsen, er at parten kjente eller burde kjenne til at voldgiftsbehandlingen ikke var i samsvar med fravikelige bestemmelser i voldgiftsloven eller voldgiftsavtalen. Utvalgets forslag bygger på modelloven artikkel 4. At også forhold som en part burde kjenne til omfattes, er en utvidelse i forhold til modellovens regulering. Utvalget behandler forslaget i merknadene til bestemmelsen, utredningen s. 87.

15.14.2 Høringsinstansenes syn

Nordisk Skibsrederforening foreslår å presisere og endre noen av vilkårene i lovutkastet. Skibsrederforeningen foreslår også å ta bort alternativet «burde kjent til» fra lovteksten:

«Det fremgår av komiteens kommentarer at en innsigelse også kan prekluderes hvis parten «burde» kjenne til at saksbehandlingen er i strid med voldgiftsavtalen eller deklarasjonsregler. Dette representerer en utvidelse i forhold til modelloven. Vi stiller spørsmålsteget til hvorvidt det er nødvendig å utvide bestemmelsen til å gjelde uaktsomhet. Særlig gjelder dette hvis fristen skal være «uten unødig opphold». En slik streng frist passer bedre til faktisk viten enn at en part på et gitt tidspunkt burde ha visst om feilen.»

15.14.3 Departementets vurdering

Departementet er enig i utvalgets forslag om å innføre en bestemmelse som bygger på modellovens artikkel 4. Bestemmelsen innebærer at en part som mener voldgiftsbehandlingen er i strid med fravikelige regler i voldgiftsloven eller voldgiftsavtalen, må rette innsigelse om dette innen fastsatte frister. Blir ikke innsigelse fremmet innen fristen, kan den ikke gjøres gjeldende og må i tilfelle avskjæres som foresatt. Innsigelsen kan ikke gjøres gjeldende under voldgiftsbehandlingen eller i et senere angrep på dommen etter lovforslaget kapittel 9 eller 10.

Tanken bak bestemmelsen er at feil ved behandlingen som partene ikke protesterer mot, må anses akseptert av partene på samme måte som partene når som helst under prosessen kan bli enige om en annen behandlingsmåte enn den som følger av fravikelige lovregler eller avtalen. Når partene på denne måten anses å ha akseptert en avvikende behandlingsmåte, vil det være i strid med effektivitetshensyn dersom parten i etterkant kunne bruke forholdet som en innsigelse under behandlingen, eller som en ugyldighetsinnsigelse mot dommen.

Departementet er imidlertid enig i innsigelsen fra Nordisk Skibsrederforening mot utvalgets løsning for så vidt gjelder vilkårene for når adgangen til å gjøre en innsigelse gjeldende går tapt. Departementet foreslår derfor at det bare er avvik fra lovens fravikelige bestemmelser som parten kjenner til, som gir grunnlag for tap av retten til å fremme innsigelse. Departementet legger også vekt på at bestemmelsen da blir i samsvar med modelloven artikkel 4.

Departementet understreker at manglende protest mot en saksbehandling som strider mot fravikelige bestemmelser i voldgiftsloven, ikke avskjærer adgangen til å gjøre innsigelsen gjeldende på et senere tidspunkt. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 4.

15.15 Mottakelse av skriftlig kommunikasjon

Partene må under voldgiftsbehandlingen kommunisere skriftlig med motparten og voldgiftsretten. En rekke lovbestemmelser forutsetter skriftlige prosesshandlinger fra partene, og noen prosesshandlinger må foretas innen bestemte tidsfrister. Det er da av betydning når et dokument skal anses for å ha kommet frem.

I tvistemålsloven kapittel 32 er det ikke gitt no-

en bestemmelse om når et dokument anses for å ha kommet til mottakeren. Modelloven artikkel 3 regulerer dette spørsmålet. Etter denne bestemmelsen anses i utgangspunktet skriftlig kommunikasjon for å ha kommet frem den dagen det er levert mottakeren personlig eller til hans forretningssted, bostedsadresse eller postadresse. Modelloven sier intet uttrykkelig om bruk av elektronisk kommunikasjon. Binder side 33 synes å legge til grunn at uttrykket «written communication» i artikkel 3 også omfatter elektronisk kommunikasjon, men løsningen er ikke sikker.

Twistemålsutvalget har ikke foreslått en tilsvarende bestemmelse som i modelloven artikkel 3 uten at det er begrunnet nærmere. Utvalget har heller ikke behandlet dette spørsmålet generelt.

Departementet mener det er grunn til å ta inn en bestemmelse som bygger på modelloven artikkel 3. En slik regel kan være praktisk, spesielt i internasjonale forhold, hvis det er vanskelig å få rede på hvor et dokument skal sendes slik at motparten kan gjøre seg kjent med innholdet. Bestemmelsen er også av betydning for beregning av frist som løper fra mottakelsen av et dokument. Departementet foreslår en bestemmelse som bygger på modellovens artikkel 3.

Ettersom voldgiftsloven bygger på en forutsetning om at skriftlig kommunikasjon kan skje elektronisk hvis partene er enige om det, inneholder forslaget også en bestemmelse om når elektronisk kommunikasjon anses mottatt.

Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 3.

16 Voldgiftsavgjørelsen

16.1 Innledning

Formålet med voldgiftsbehandlingen er å få avgjort en konkret tvist med endelig virkning. En voldgiftsdom har samme rettskraft som en dom avsagt av de alminnelige domstoler. Det er derfor nødvendig å oppstille regler for hvordan avgjørelsen skal fattes.

I tvistemålsloven kapittel 32 er det enkelte bestemmelser knyttet til avgjørelsen og avsigelse av voldgiftsdom. For eksempel at voldgiftsretten treffer avgjørelsen i felleskap og at det gjelder et flertallsprinsipp ved avstemning, jf. § 463. Det er ikke gitt bestemmelser som samlet regulerer de spørsmål som knytter seg til avgjørelsen av tvisten.

Nedenfor behandler departementet bestemmelser som dekker tiden fra hovedforhandlingen er avsluttet til voldgiftsretten har avsagt dom i saken. Bestemmelsene er i hovedsak rettet mot voldgiftsretten, og partene kan i mindre grad enn ellers fra-vike bestemmelsene ved avtale.

16.2 Det rettslige avgjørelsesgrunnlaget

16.2.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven har ingen bestemmelser om hvilket rettslig avgjørelsesgrunnlag voldgiftsretten skal legge til grunn for å løse tvisten. Den rådende oppfatning er at voldgiftsretten skal dømme etter gjeldende rett dersom partene ikke har avtalt noe annet. Se blant annet Mæland: Voldgift (Bergen, 1988) s. 165.

16.2.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget drøfter spørsmålet i utredningen del II kap. 8.10.2 (s. 71–72).

Utvalget foreslår å videreføre det anerkjente utgangspunktet om at partene kan avtale hvilken materiell rett tvisten skal løses etter. Denne avtalefriheten mener utvalget også gir grunnlag for at partene avtaler at voldgiftsretten skal avgjøre tvisten ut fra det den finner rimelig.

Dersom partene ikke har avtalt noe, foreslår utvalget at voldgiftsretten skal anvende de lovregler

som følger av norske lovvalgsregler, jf. NOU § 6–1 annet ledd. Forslaget bygger på modelloven artikkel 28 (2), men med ulik regulering av hvilke lovvalgsregler som skal anvendes. I merknadene til bestemmelsen (s. 104) begrunner utvalget denne regelen slik:

«På dette punkt er det en forskjell til modelloven, jf. artikkel 28(2), som gir voldgiftsretten myndighet til selv å finne frem til de anvendelige lovvalgsreglene. Det skaper da etter utvalgets syn større sikkerhet og forutberegnelighet for partene at norske lovvalgsregler blir bestemmende for hvilken materiell lov som skal anvendes.»

16.2.3 Høringsinstansenes syn

Nordisk Skibsrederforening har merknader til utvalgets lovutkast § 6–1 fjerde ledd:

«I underpunkt 4 fremgår det at voldgiftsretten skal legge vekt på «handelspraksis». Det er anført at modelloven har en tilsvarende regel. I en norsk sammenheng virker imidlertid bestemmelsen påfallende. Handelspraksis kan være en rettskildefaktor blant svært mange andre, og det kan ikke være meningen at handelspraksis i voldgiftssaker skal ha en større betydning enn hvis saken hadde vært ført for domstolene. Hvis man ønsker å ha handelspraksis med av hensyn til modelloven, kunne man eventuelt føye til (det selvfølgelig) «og andre rettskildefaktorer».»

16.2.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg i hovedsak til utvalgets vurderinger og forslag. Partenes mulighet til å velge hvilken materiell rett voldgiftsretten skal bygge på, er et viktig prinsipp i voldgiftsinstituttet. Den valgfrihet partene her nyter, kan være en av hovedgrunnene til at de velger voldgift for å løse tvisten.

Departementet er enig med utvalget i at voldgiftsretten, dersom partene ikke har avtalt noe annet, skal anvende de regler som følger av norske lovvalgsregler. Det er departementets oppfatning at denne løsningen gir bedre forutberegnelighet for partene, enn løsningen i modelloven artikkel 28 (2)

hvor voldgiftsretten kan velge hvilke lovvalgsregler som skal legges til grunn. Departementet peker på at partene likevel kan avtale at voldgiftsretten skal bestemme hvilke lovvalgsregler som skal anvendes. Dette følger av lovforslaget § 31 første ledd.

Departementet finner derimot ikke grunn til å ta med i loven en uttrykkelig bestemmelse om at voldgiftsretten i alle tilfeller skal bygge på avtalen og legge vekt på handelspraksis. Gjelder voldgifts-saken et kontraktsforhold, sier det seg selv at voldgiftsretten må bygge på avtalen. Det kan imidlertid forekomme voldgift om tvister som ikke springer ut av et kontraktsforhold, og en bestemmelse som foreslått av Tvistemålsutvalget, kan derfor virke misvisende. Handelspraksis vil etter vanlig norsk rettsoppfatning være relevant i tvister i handelsforhold, og som påpekt av Nordisk Skibsrederforening kan det ikke være grunn til at loven her skal gjøre noen forskjell på behandling ved voldgift og for domstolene. Skulle voldgiftssaken unntaksvis gjelde en forbrukertvist, kan en slik henvisning til handelspraksis virke særlig uheldig. Noe annet er at voldgiftsretten i internasjonale kontraktsforhold mellom næringsdrivende vil ha grunn til å legge vekt på en handelspraksis som kan konstateres.

Bestemmelsene i lovforslaget § 31 kommer i utgangspunktet også til anvendelse på voldgiftsrettens avgjørelse av domsmyndighet etter lovforslaget § 18.

Voldgiftsrettens avgjørelse av egen domsmyndighet kan overprøves av de ordinære domstoler enten ved overprøving av voldgiftsrettens avgjørelse under voldgiftsbehandlingen, eller som ledd i sak om tilsidesettelse av voldgiftsdommen. Det er da spørsmål om voldgiftsretten skal være bundet til å anvende de samme rettsregler som de ordinære domstoler er bundet til ved overprøvingen. De ordinære domstoler vil ved overprøving etter lovforslaget § 43 være bundet til å anvende norsk rett i en del tilfeller, selv om partene har avtalt noe annet eller noe annet følger av lovforslaget § 31, jf lovforslaget § 43 første ledd bokstav a og annet ledd bokstav a og b.

Modelloven har ingen særskilt regulering av hvilke rettsregler voldgiftsretten skal anvende i forbindelse med spørsmål i tilknytning til domsmyndighet. Det er imidlertid lagt til grunn at voldgiftsretten skal anvende de rettsregler som de alminnelige domstoler vil anvende i sak om tilsidesettelse av voldgiftsdommen etter artikkel 34. Dette følger av at de alminnelige domstoler har den endelig rettslige kontroll av voldgiftsrettens avgjørelse om domsmyndighet, se Binder s. 111.

Tvistemålsutvalget drøfter ikke spørsmålet i sin utredning.

Det er departementets vurdering at de samme begrensninger som er lagt til grunn for voldgiftsrettens rettsanvendelse etter modelloven artikkel 16, må gjelde for ny voldgiftslov. Departementet finner det naturlig å regulere forholdet i loven, og foreslår en bestemmelse om dette i § 31 fjerde ledd.

16.3 Oppdeling av pådømmelsen

Å dele forhandlingene og avsi deldom er i noen saker naturlig og hensiktsmessig. Etter gjeldende rett er det usikkert om voldgiftsretten kan dele forhandlingene og avsi deldom. Spørsmålet er ikke regulert i tvistemålsloven.

Utvalget foreslår en egen bestemmelse om dette, og behandler spørsmålet i utredningen del II kap. 8.10.7 (s. 73):

«En adgang til å avsi deldom vil i mange tilfeller kunne gjøre voldgiftsbehandlingen mer effektiv og prosessøkonomisk. Deldom bør som regel bare kunne avsies for forhold det hadde vært mulig å avsi selvstendig dom for. Voldgiftsretten bør være bundet av partenes enighet med hensyn til om deldom skal avsies eller ikke. I tilfelle partene ikke er enige om hvorvidt deldom skal avsies, bør spørsmålet avgjøres av voldgiftsretten. Utvalget foreslår derfor at en regel svarende til bestemmelsen i den svenske loven tas inn i den nye norske lovteksten, se utkastets § 6–3.»

Modelloven regulerer ikke spørsmålet uttrykkelig, men det synes forutsatt i artikkel 32 (1) at deldom kan avsies, jf. Binder s. 194–95.

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger og viser til lovforslaget § 33, og merknadene til bestemmelsen.

16.4 Frist for avsigelse av voldgiftsavgjørelse

Tvistemålsloven oppstiller ingen frist for når voldgiftsretten skal ha avgjort tvisten. Utvalget mener det i ny voldgiftslov ikke er grunnlag for å oppstille en slik frist, jf. del II kap. 8.10.3 (s. 72). Utvalget viser til at en standardisert frist i mange tilfeller vil være lite tilpasset den konkrete saken og kan virke mot sin hensikt. Verken modelloven eller den svenske voldgiftsloven oppstiller frist for avsigelse av voldgiftsavgjørelse.

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger. Bruker voldgiftsretten for lang tid på å avsi dommen, kan det føre til at partenes formål med

å løse tvisten ved voldgift ikke blir oppnådd. Departementet antar imidlertid at det i praksis generelt ikke er slik at voldgiftsretten bruker unødig lang tid på avgjørelsen.

16.5 Avstemningsregler

16.5.1 Gjeldende rett

Tvistemålsloven bestemmer at avgjørelser skal treffes av alle voldgiftsdommere i fellesskap og at det gjelder et flertallsprinsipp, jf. § 463. Er det ikke mulig å oppnå et flertall, trer voldgiftsavtalen ut av kraft med mindre partene har avtalt noe annet.

16.5.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår en egen bestemmelse om avstemningsregler. Spørsmålet er drøftet i utredningen del II kap. 8.10.4 (s. 72):

«Etter utvalgets syn er det ingen grunn til å fra-vike utgangspunktet om at partene kan avtale avstemningsreglene. I mangel av slik avtale bør det gjelde stemmereglene som er utformet slik at tvisten blir avgjort. Utgangspunktet for en slik regel bør være at avgjørelsen treffes etter flertallsprinsippet. For alltid å kunne oppnå en avgjørelse, bør det også gis regler for den situasjon at det ikke er mulig å oppnå en flertallsavgjørelse. Etter utvalgets oppfatning bør regelen være at voldgiftsrettens leder har dobbeltstemme hvor det ellers ikke ville vært mulig å oppnå stemmeflertall (...).»

Utvalget foreslår at voldgiftsrettens leder likevel ikke skal ha dobbeltstemme der det er gitt ulike stemmer for pengebeløp eller andre størrelser. Utvalget foreslår en særregel der retten legger stemmene for høyere beløp eller størrelser sammen med stemmene for de nærmest følgende til det blir flertall. I merknadene til NOU § 6–4 på s. 106 begrunner utvalget denne særregelen:

«Stemmer f.eks. en voldgiftsdommer for en erstatning på kr 10 000, en dommer for kr 20 000 og en for kr 50 000, blir domsresultatet kr 20 000. Uten denne regelen for pengebeløp eller andre størrelser, ville lederens stemme vært avgjørende. Hvis lederen her hadde stemt for kr 10 000 eller kr 50 000, er det ikke vanskelig å se at et slikt resultat ville blitt lite rimelig.»

Utvalget foreslår at et flertall av dommerne kan treffe avgjørelsen, selv om et mindretall skulle nekte å delta i avstemningen. Bestemmelsen skal sikre at det blir truffet en avgjørelse, jf. NOU § 6–4 annet ledd.

Utvalget foreslår i NOU § 6–4 siste ledd en regel om at voldgiftsrettens leder kan avgjøre saksbehandlingsspørsmål etter bemyndigelse fra partene eller voldgiftsretten.

Forslaget er i hovedsak overensstemmende med modelloven artikkel 29. Modelloven regulerer ikke hva som skal skje dersom det ikke er mulig å oppnå en flertallsavgjørelse. Se utredningen s. 72 for en nærmere redegjørelse for modellovens og den svenske voldgiftslovens løsninger for så vidt gjelder avstemningsregler.

16.5.3 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til utvalgets forslag. Det er behov for avstemningsregler som sikrer at en voldgiftsdom blir avsagt når voldgiftsretten er satt med mer enn én dommer.

Departementet er enig i at stemmen til voldgiftsrettens leder som hovedregel bør være avgjørende når det ikke er mulig å oppnå et flertall. For det tilfelle at en eller flere av voldgiftsdommerne nekter å delta i avstemningen, foreslår departementet at et flertall av dommerne likevel kan avgjøre tvisten. Reglene sikrer at det blir truffet en avgjørelse i saken.

Departementet er videre enig i at det bør gjelde en særregel når voldgiftsretten stemmer over pengebeløp eller andre størrelser.

Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget § 34.

16.6 Forlik

Etter tvistemålsloven § 464 fjerde ledd har i utgangspunktet et forlik inngått for voldgiftsretten samme rettsvirkning som en rettskraftig dom.

Utvalget mener at voldgiftsreglene ikke bør være til hinder for å løse tvisten ved forlik. Av den grunn foreslår utvalget at et forlik skal ha samme virkning som en voldgiftsdom ved at det stadfestes av voldgiftsretten, jf. lovutkastet NOU § 6–5.

Utvalgets forslag bygger på modelloven artikkel 30. Etter modelloven skal voldgiftsretten heve saken dersom partene inngår forlik. Partene kan anmode voldgiftsretten å stadfeste forliket i en voldgiftsdom, og forliket får da samme virkning som en voldgiftsdom. Voldgiftsretten kan imidlertid motsette seg å stadfeste forliket. Ifølge Binder (s. 184) kan dette være når forliket inkluderer noe som er «inappropriate», for eksempel at forliket er i strid med konkurranseregler, skatteregler osv.

Utvalget skriver om dette i merknadene til NOU § 6–5 s. 107:

«Selv om det ikke er sagt uttrykkelig, vil ikke voldgiftsretten kunne stadfeste forliket i en voldgiftsdom dersom forliket innebærer en disposisjon i strid med vilkåret om fri rådighet, jf. § 2–1, eller forliket virker støtende på rettsordenen (ordre public).»

Departementet er i det vesentlige enig i utvalgets vurderinger, men foreslår at voldgiftsretten skal kunne motsette seg å stadfeste et forlik. Bestemmelsen blir da i samsvar med modelloven artikkel 30. Når et forlik blir stadfestet i voldgiftsdom, blir det rettskraftig og tvangskraftig som en ordinær voldgiftsdom. Departementet mener derfor at loven bør ha en sikkerhetsventil for de tilfeller hvor voldgiftsretten finner at forliket for eksempel er eller kan være i strid med konkurranse- eller skatteregler. Voldgiftsretten skal heller ikke måtte stadfeste forlik hvor det for eksempel er grunn til å tro at det er begått ulovligheter i forbindelse med inngåelsen av forliksavtalen. Voldgiftsdommerne kan uansett ikke tvinges til å undertegne en voldgiftsdom som stadfester et forlik de ikke kan stå inne for. Uten en åpning for at voldgiftsretten kan motsette seg stadfestelse i voldgiftsdom risikerer man alternativt at voldgiftsdommeren trekker seg fra oppdraget.

Det vises til merknadene til lovforslaget § 35.

16.7 Voldgiftsdommens form og innhold

Det følger forutsetningsvis av tvistemålsloven § 465 at voldgiftsdommen skal være skriftlig. Voldgiftsdommen skal begrunne dommen dersom ikke partene har frafalt det, jf. § 464 første ledd.

Utvalget foreslår en egen bestemmelse om voldgiftsdommens form og innhold, og drøfter spørsmålet i utredningen del II kap. 8.10.6 (s. 73):

«Etter utvalgets oppfatning bør en voldgiftsdom av notoritetshensyn være skriftlig. Den bør videre være signert av voldgiftsdommerne. Det bør imidlertid være tilstrekkelig at flertallet av dommerne signerer avgjørelsen, så lenge grunnen til at ikke alle har signert fremgår. En slik løsning kan motvirke at enkelte av dommerne ved å nekte å signere kan hindre voldgiftsretten i å avsi dom. Videre bør voldgiftsdommen inneholde dato og sted for avsigelse, da disse forholdene har betydning i ulike relasjoner. Det bør etter utvalgets mening være et krav til begrunnelse. Riktignok vil en begrunnelse kunne medføre et arbeid for voldgiftsretten som kan koste en del penger. En begrunnelse vil imidlertid kunne ha stor betydning for partene, og den

kan også være viktig for å forstå avgjørelsen. Videre vil en begrunnelse sikre at avgjørelsen blir gjennomtenkt og gjennomarbeidet slik at den gir et riktig resultat. Dersom partene av hensyn til omkostningene ikke ønsker at avgjørelsen skal begrunnes, vil de kunne avtale det. Det vises til utkastets § 6–6.»

På ett punkt skiller utvalgets forslag seg fra modelloven artikkel 31. Utvalget foreslår en fravikelig regel om at voldgiftsdommen skal opplyse om dissens, hvem som er uenig og om hvilke punkter uenigheter gjelder, jf. NOU § 6–6 annet ledd, annet og tredje punktum. En slik regel er ikke gitt i modelloven artikkel 31. Utvalget drøfter ikke bakgrunnen for dette forslaget.

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger og forslag. Departementet er enig i at dissens skal opplyses mv. slik utvalget foreslår. Regelen svarer til tvistemålsloven § 145 første ledd, som er foreslått videreført i ny tvistelov, jf. NOU 2001: 32 Rett på sak § 21–6 tredje ledd. Partene bør ha krav på å få kjennskap til hvem som dissenterer og hvorfor. For andre enn partene vil opplysningene også kunne ha rettskildemessig informasjonsverdi. For sakens rettslige spørsmål vil rettskildeverdien åpenbart avhenge av hvor sakens eventuelle juridiske dommere står i avgjørelsen. Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget til § 36 og kapittel 21 om elektronisk kommunikasjon.

16.8 Retting, tolking og tilleggsdom

16.8.1 Gjeldende rett

Voldgiftsretten har etter gjeldende rett adgang til å rette voldgiftsdommer, jf. § 464 tredje ledd, jf. §§ 156–158. Dersom noe som skulle ha vært med i dommen, ikke er tatt med, kan retten avsi tilleggsdom etter de samme regler som gjelder for retting, jf. § 464 tredje ledd jf. § 160. En part har ikke rett til å kreve at voldgiftsretten uttaler seg om forståelsen av dommen eller deler av den.

Det vises for øvrig til utvalgets utredning del II kap. 8.10.8 (s. 73–74) for en mer detaljert gjennomgåelse av gjeldende rett.

16.8.2 Tvistemålsutvalgets forslag

I del II kap. 8.10.8 (s. 74) drøfter utvalget om voldgiftsretten bør ha adgang til å rette og avsi tilleggsdom:

«Etter utvalgets oppfatning bør voldgiftsretten ha adgang til å rette en voldgiftsavgjørelse. Slik retting bør kunne skje på eget initiativ eller et

ter begjæring fra en av partene. Det er imidlertid bare skrivefeil, regnefeil eller andre åpenbare feil som bør kunne rettes, og ikke uriktigheter som kan føres tilbake til for eksempel feil i rettsanvendelsen eller bevisbedømmelsen. En slik begrensning er i samsvar med modelloven og den svenske loven. Voldgiftsretten bør også på nærmere vilkår kunne avsi tilleggsdom. Det bør imidlertid bare kunne skje etter begjæring fra en av partene.»

Utvalget har vurdert om partene skal kunne be voldgiftsretten gi en uttalelse om hvordan dommen er å forstå. Under tvil har utvalget kommet til at ny voldgiftslov ikke bør åpne for dette:

«Er det noe som er uklart eller tvetydig og som kan ha betydning for tvangsfullbyrdelsen, vil det kunne rettes innen den ramme som er gitt. Det er først og fremst dette behovet som det er viktig å ivareta. En nærmere klarlegging av meningsinnhold ut over det, vil lett kunne munne ut i diskusjoner og krav om klargjøring som utelukkende vil ha preg av omkamp eller trening. Det er mulig at det i enkelte situasjoner vil kunne være en fordel om det kunne gis tolkningsuttalelser, men slik utvalget ser det, kan et slikt mulig behov ikke overskygge de ulemper en nokså skjønsmessig tolkningsregel vil måtte ha. Dersom man, ut fra hensynet til [å] oppnå et enda større samsvar med modelloven, ønsker å ha en tolkningsregel, må voldgiftsretten gis en vidtgående skjønsmessig adgang til å avslå en begjæring om tolkning.»

Utvalget forslår å innføre korte frister for å begjære retting eller tilleggsdom, og for når voldgiftsretten eventuelt må foreta slike handlinger:

«En adgang for voldgiftsretten til å rette eller å avsi tilleggsdom, medfører at partene ikke kan være helt sikre på at avgjørelsen er helt fullstendig. For partene er det av betydning at de så snart som mulig kan innrette seg på at avgjørelsen med det innhold som foreligger, er endelig. Av denne grunn bør det innføres relativt korte frister både for når en part kan fremme begjæringer om retting eller tilleggsdom, og for når voldgiftsretten eventuelt må foreta slike handlinger. Etter utvalgets mening bør de frister som modelloven stiller opp, legges til grunn.»

Utvalget har også vurdert om voldgiftsretten bør ha adgang til å forlenge fristene:

«Modelloven gir voldgiftsretten adgang til å forlenge fristene. Begrunnelsen er at de oppstilte fristene i konkrete tilfeller vil kunne være for korte. Utvalget er enig i at det kan tenkes tilfeller der voldgiftsretten har et legitimt behov for ytterligere tid. På den annen side er det tungt-

veiende hensyn som taler for at partene må kunne innrette seg etter eksakte frister for når en avgjørelse skal kunne anses endelig. Det er bare i unntakstilfeller det vil være aktuelt å rette en dom eller å avsi tilleggsdom. Etter utvalgets oppfatning er de foreslåtte tidsfristene tilstrekkelige til å ivareta også voldgiftsrettens behov for tid. Utvalget er derfor blitt stående ved at det ikke bør være en adgang for voldgiftsretten til å forlenge fristene. Dette i samsvar med både den svenske og tyske loven.»

Utvalgets forslag NOU § 6–8 svarer, med unntak for tolkning, til modelloven artikkel 33.

16.8.3 Departementets vurdering

Departementet er i hovedsak enig i utvalgets forslag. I likhet med utvalget foreslår departementet at voldgiftsretten skal ha adgang til å rette en voldgiftsavgjørelse. Denne adgangen gjelder imidlertid bare for skrivefeil, regnefeil eller andre åpenbare feil. Voldgiftsretten skal også under nærmere vilkår ha adgang til å avsi tilleggsdom.

Departementet har i likhet med utvalget kommet til at voldgiftsretten ikke bør ha adgang til å gi en uttalelse om dommen etter at den er avsagt. Riktignok kan en part ha behov for å få avklart hvordan dommen skal forstås, og særlig aktuelt er dette hvis det har betydning ved tvangsfullbyrding av dommen. Som utvalget påpeker, vil imidlertid eventuelle uklarheter eller tvetydigheter som kan ha betydning for tvangsfullbyrdingen, kunne rettes innenfor forslagetts øvrige bestemmelser om retting og tilleggsdom. Hensynet til forutberegnelighet og effektivitet taler mot en adgang til å begjære tolkningsuttalelser fra voldgiftsretten.

Selv om forslaget til ny voldgiftslov ikke gir voldgiftsretten adgang til å gi etterfølgende uttalelser, er ikke det til hinder for at partene likevel blir enig om at voldgiftsretten skal gi en slik uttalelse. Forskjellen er at voldgiftsrettens uttalelse ikke får virkning som en dom, med mindre partene er enige om at voldgiftsretten skal avsi ny dom eller tilleggsdom i saken på bakgrunn av tolkningsuttalelsen. Hvorvidt partene kan kreve av voldgiftsdommerne at de avsier en slik ny dom eller tilleggsdom, kan også bero på den avtale som de har gjort med voldgiftsdommerne om voldgiftsoppdraget.

Departementet er enig med utvalget i at voldgiftsloven må oppstille frister for når partene må begjære retting eller tilleggsdom. Loven må også sette frister for når voldgiftsretten skal ha rettet dommen eller avsagt tilleggsdom. Departementet støtter forslaget om at det ikke skal være adgang til å forlenge voldgiftsrettens frister for retting og til-

leggsdom. Det er viktig at partene innen kort tid kan innrette seg på at dommen er endelig. Partene kan likevel enes om å gi voldgiftsretten utvidet frist. Det vises for øvrig til utvalgets drøftelse av spørsmålet og merknadene til lovforslaget § 38.

16.9 Saksomkostninger og sikkerhetsstillelse

16.9.1 Gjeldende rett

I tvistemålsloven er det ikke gitt regler for saksomkostninger i voldgiftssaker. Det er antatt at voldgiftsretten skal følge tvistemålslovens alminnelige regler om saksomkostninger så langt de passer.

16.9.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget drøfter omkostningsspørsmålet i del II kap. 8.10.9 (s. 74–76). Utvalget foreslår at voldgiftsretten selv fastsetter sine egne omkostninger, med mindre partene og voldgiftsretten har avtalt noe annet. Etter utvalgets syn bør voldgiftsretten også fordele disse omkostningene mellom partene. Om hvordan dette skal reguleres i loven uttaler utvalget:

«Utvalget mener at det ikke er hensiktsmessig i loven detaljert å angi prinsippene for hvordan omkostningene til retten skal fordeles mellom partene. Dette bør overlates til voldgiftsretten. Det vil for voldgiftsretten være naturlig å se hen til de prinsipper for fordeling av saksomkostninger som gjelder for de alminnelige domstolene.»

Utvalget foreslår også at voldgiftsretten ikke skal avgjøre sitt eget omkostningskrav i siste instans:

«Hver av partene bør kunne bringe denne fastsettelsen inn for de alminnelige domstoler. En eventuell reduksjon av omkostningene bør få virkning for alle parter, også for dem som ikke har brakt spørsmålet inn for domstolene.»

Videre foreslår utvalget at partene skal ha et solidaransvar for voldgiftsrettens krav, og plikt til å stille sikkerhet for dette kravet:

«Slik sikkerhet bør i mangel av avtale mellom partene og retten kreves av begge parter i samme omfang. Sikkerhet eller ytterligere sikkerhet bør kunne kreves gjennom hele voldgiftsbehandlingen. Dette fordi det kan være vanskelig for voldgiftsretten på et bestemt tidspunkt å anslå hvorvidt det er behov for sikkerhet og hvor stor den eventuelt skal være. Dersom retten ble

tvunget til å ta stilling til dette ved begynnelsen av behandlingen, ville det kunne resultere i at retten for sikkerhets skyld krevde en sikkerhet som tok høyde for alle eventualiteter. Dette vil bli mer byrdefullt for partene enn nødvendig.»

Særlige spørsmål oppstår dersom en av partene ikke stiller den sikkerhet som er påkrevd. Utvalget foreslår at voldgiftsretten da som utgangspunkt kan avslutte voldgiftsbehandlingen, eller behandlingen av det krav som den manglende sikkerheten gjelder behandlingen av. Dette skal likevel ikke gjelde fullt ut:

«Dersom det er den ene av partene som unnlater å stille sikkerhet, må den annen part kunne forhindre at behandlingen av tvisten stopper opp. I motsatt fall ville en part med enkelhet kunne hindre behandlingen ved å unnlate å stille pålagt sikkerhet. Parten bør i et slikt tilfelle kunne stille den sikkerhet som i utgangspunktet var pålagt den andre parten, for å unngå at voldgiftsretten avslutter voldgiftsbehandlingen. Det er imidlertid ikke rimelig at den eneste muligheten parten har for å motvirke obstruksjon, er å påta seg ytterligere økonomiske forpliktelser. Han bør i stedet for å stille ytterligere sikkerhet kunne bringe tvisten inn for de alminnelige domstoler.»

Utvalget foreslår at voldgiftsretten etter begjæring fra en part kan pålegge en annen å dekke alle eller deler av partens omkostninger med saken. Utvalget peker på at voldgiftsretten ved avgjørelsen bør se hen til de prinsipper som gjelder for avgjørelse av saksomkostningskrav som gjelder i saker for de alminnelige domstoler, utredningen s. 111.

Utvalgets vurderinger omkring regler om omkostninger og sikkerhetsstillelse, svarer i det alt vesentlige med det som ligger til grunn for reglene om saksomkostninger i den svenske voldgiftsloven, se utredningen s. 75 om disse. Modelloven har ikke bestemmelser om saksomkostninger. Det er overlatt til de ulike land å fastsette regler om dette.

16.9.3 Høringsinstansenes syn

Nordisk Skibsrederforening har merknader til lovforslaget:

«I [NOU § 7–1] (1) fremgår det at voldgiftsretten skal fastsette sitt salærkrav og utgiftsdekning i selve voldgiftsdommen eller «i avgjørelse som avslutter saken». Dette kan være problematisk. Innenfor offshore og sjørettslige konflikter fastslås det ofte at partene skal dekke voldgiftsrettens salær og omkostninger i henhold til egen oppgave. Tidligere var dette ønskelig blant annet fordi advokater som er vold-

giftsdommere ofte tok dette som en del av sin næringsinntekt uten at det ble beregnet arbeidsgiveravgift (nå er det avklart at det alltid skal betales arbeidsgiveravgift). Dernest kan det være en del omkostningsselementer som ikke er klare når dommen avsies, for eksempel fordi man venter på regning der man har leiet lokaler eller lignende. Det vil være uheldig om voldgiftsretten ikke kan avsi den materielle dommen som partene kanskje trenger raskest mulig fordi man må avvente og få avklart alle utgifter voldgiftsretten må ha hatt. Det burde derfor ikke være noe til hinder for at voldgiftsretten kan fastsette omkostningene i egen avgjørelse (og at dette fastslås i dommen).»

16.9.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med utvalget i at det er naturlig å regulere omkostningsspørsmålet i voldgiftsloven. Departementet slutter seg til utvalgets forslag både for så vidt gjelder omkostninger til voldgiftsretten og fordelingen av disse, og adgangen til helt eller delvis å tilkjenne en part saksomkostninger fra motparten.

Departementet kan ikke se at det vil medføre nevneverdige forsinkelser i saken at voldgiftsretten kan fastsette sine omkostninger i voldgiftsdommen eller i avgjørelse som avslutter saken, slik Nordisk Skibsrederforening fremholder i sin høringsuttalelse. Når tvisten er tatt opp til avgjørelse etter avsluttet muntlig forhandling, går departementet ut fra at partene raskt kan innlevere en endelig omkostningsoppgave dersom dette ikke alt er gjort ved avslutningen av den muntlige forhandlingen.

Departementet slutter seg også til utvalgets forslag om adgangen for voldgiftsretten til å pålegge partene å stille sikkerhet for voldgiftsrettens omkostninger.

Det vises ellers til utvalgets drøftelse av spørsmålene i utredningen II 8.10.9, og merknadene i proposisjonen til lovforslaget §§ 39–41.

16.10 Innsending av voldgiftsdommen til tingrettene

16.10.1 Gjeldende rett

Etter tvistemålsloven § 465 annet ledd skal voldgiftsretten sende et underskrevet eksemplar av voldgiftsdommen til tingretten for å oppbevare den i rettens arkiv. Bakgrunnen for påbudet var å sikre en mulighet for å bringe avgjørelsens innhold på det rene ved en senere anledning.

16.10.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår ikke å videreføre dagens ordning med å sende inn voldgiftsdommer til tingrettene, se utredningen del II kap. 8.10.10 (s. 76). Det heter her blant annet:

«Så lenge ikke påbudet etterleves i praksis, synes det ikke hensiktsmessig å opprettholde det i dagens form. Enten bør påbudet sløyfes eller så må man vurdere å knytte sanksjoner til manglende etterlevelse. Etter utvalgets oppfatning er det ikke sterke hensyn som taler for at de alminnelige domstolene skal ha et arkivansvar for voldgiftsavgjørelser. Det er også vanskelig å se hvilke sanksjoner som det ville være hensiktsmessig å oppstille i forbindelse med et slikt påbud. Utvalget mener ut fra dette at regelen om innsending av voldgiftsdommer til tingretten, bør oppheves.»

16.10.3 Høringsinstansenes syn

Hålogaland lagmannsrett mener det bør fremgå av voldgiftsloven hva som skal skje med originaldommen. *Hålogaland lagmannsrett* mener en tidsbegrenset oppbevaringsplikt er et alternativ til dagens ordning.

Også *Oslo tingrett* er kritisk til å opphøre ordningen med å sende inn voldgiftsdommer til de alminnelige domstoler:

«Tingretten peker på at dette samsvarer dårlig med at voldgiftsdommer skal være offentlige. Voldgiftsdommers betydning som rettskilde vil også bli temmelig illusorisk om de ikke kan skaffes på annen måte enn ved kontakt med partene eller voldgiftsrettens medlemmer.»

16.10.4 Departementets vurdering

I motsetning til utvalget er departementet innstilt på å opprettholde ordningen med at voldgiftsretten sender inn voldgiftsdommen til tingretten. Etter det departementet forstår, er det utvalgets erfaring at ordningen bare etterleves i begrenset grad. Når departementet likevel foreslår å videreføre ordningen, er det begrunnet i notoritetshensyn og et ønske om å kunne få oversikt over i hvilket omfang voldgift brukes som alternativ tvisteløsningsform.

Departementet ser liten hensikt i å knytte sanksjoner til innsendingsplikten. Departementet vil imidlertid understreke at det også er i partenes og voldgiftsinstitusjonenes interesse at man på sikt kan utarbeide statistisk materiale om voldgift på grunnlag av innsendte voldgiftsdommer. Departementet antar at voldgiftsinstitusjoner eller private

bransjeorganisasjoner allerede har egne arkivordninger for oppbevaring av voldgiftsdommer, og at de på en enkel måte kan innarbeide rutiner for oversending av dommer til tingretten.

Departementet har vurdert om det er tingrettene eller andre instanser som bør ivareta arkivfunksjonen. Departementet har kommet til at det ikke foreligger særlige grunner som taler for å endre rutinen med at tingrettene ivaretar denne funksjonen.

I lys av høringsuttalelsene peker departementet på at oppbevaring av voldgiftsdommer i rettens arkiv ikke er ensbetydende med at dommen er offentlig. Etter departementets lovforslag § 5 er det partene som i utgangspunktet må bestemme om tredjeparten som har dommen til oppbevaring, eventuelt skal kunne gi innsyn i dommen, se nærmere om dette i 20.4.

17 Ugyldige voldgiftsdommer

17.1 Gjeldende rett

En voldgiftsdom har, dersom det ikke er tatt ankeforbehold, samme virkning som en rettskraftig dom. Den eneste mulighet en part har til å angripe en voldgiftsdom, er ved å få prøvd dens gyldighet. En prøving av dommens gyldighet er ikke et spørsmål om materiell overprøving på grunn av eventuelle feil ved rettsanvendelsen eller bevisbedømmelsen. Tvistemålsloven §§ 467 og 468 angir ulike ugyldighetsgrunner. Det er tvilsomt om lovens ugyldighetsgrunner er uttømmende, men det er uansett bare grunnlag for en meget begrenset supplerende av reglene.

Paragraf 467 angir absolutte ugyldighetsgrunner. Dette innebærer at voldgiftsdommen i disse tilfellene skal anses ugyldig uten hensyn til om dommen blir angrepet eller feilen blir påberopt av en part. Bestemmelsen angir fire ulike ugyldighetsgrunner hvor ugyldighet i de nevnte tilfeller følger av offentlige hensyn. Nr. 1 gjelder tilfeller der det er avsagt voldgiftsdom om noe som partene ikke har fri rådighet over. Nr. 2 refererer seg til tilfeller der en voldgiftsdommer ikke var myndig eller var fradømt stemmeretten. Nr. 3 omhandler situasjonen der domsslutningen er selvmotsigende eller tvetydig, og nr. 4 angir ugyldighet der dommen strider mot lov eller ærbarhet.

Paragraf 468 angir relative ugyldighetsgrunner. Ugyldighet forutsetter her at dommen blir angrepet, og at innsigelsen blir gjort gjeldende av en part. Nr. 1 omfatter tilfellet der det ikke foreligger en gyldig avtale om voldgift. Nr. 2 regulerer situasjonen der voldgiftsretten går utenfor de grensene for sitt verv som følger av voldgiftsavtalen. Nr. 3 regulerer tilfellet der voldgiftsretten har fraveket de saksbehandlingsreglene som enten følger av partenes avtale eller av lov. En slik feil medfører ugyldighet bare dersom det er sannsynlig at feilen har påvirket resultatet. Nr. 4 oppstiller som ugyldighetsgrunn at en voldgiftsdommer var inhabil etter domstoloven § 106. Nr. 5 angir at det kan påberopes som ugyldighetsgrunn at noen av de grunner som gir krav på å gjenoppta en alminnelig dom etter tvistemålsloven § 407, foreligger for voldgiftsdommen.

For å sikre en effektivt voldgiftsordning er det

for de relative ugyldighetsgrunnene tatt inn begrensninger for i hvilken grad ugyldighetsinnsigelsene kan gjøres gjeldende, jf. § 468 annet og tredje ledd. Annet ledd angir at ugyldighet ikke kan gjøres gjeldende dersom parten kjente til ugyldighetsgrunnen uten å reagere. Tredje ledd angir at ugyldighetsgrunnene i nr. 1 til 3 heller ikke kan påberopes av den som frivillig har oppfylt dommen uten forbehold.

Tvistemålsloven §§ 469 og 470 gir detaljerte regler om de frister som gjelder for en part som vil påstå en voldgiftsdom opphevet. Fristens lengde avhenger av hvilken ugyldighetsgrunn som påberopes. Ikke i noe tilfelle kan det imidlertid reises sak om ugyldighet når tre år er gått fra avsigelsen av dommen, jf. § 469 tredje ledd. Selv om man ikke kan reise søksmål om ugyldighet på grunn av fristene i § 469, kan de ugyldighetsgrunner som fremgår av § 470, alltid gjøres gjeldende som innsigelse ved tvangsfullbyrding og i saker der voldgiftsdommen ellers uprøvd skal legges til grunn.

For en nærmere redegjørelse om gjeldende rett vises til NOU del II kap. 5.7 (s. 42–43) og 8.11 (s. 76–78).

17.2 Tvistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår i utredningen del II kap. 8.11 (s. 76–78) at ugyldighetsgrunnene i en ny lov formuleres etter mønster av modelloven, og peker på at dette ikke innebærer store endringer i forhold til de grunner som etter tvistemålsloven kan føre til ugyldighet. For å oppnå nødvendig forutberegnelighet for partene, foreslår utvalget i tråd med modelloven å angi ugyldighetsgrunnene uttømmende i loven. Etter utvalgets syn nødvendiggjør dette bruk av enkelte mer generelt formulerte ugyldighetsgrunner, for å unngå at tilfeller som åpenbart bør være med, faller utenfor.

Utvalget drøfter om ugyldighetsgrunnene bør inndeles på samme måte som etter den svenske voldgiftsloven, hvor utgyldighetsgrunner tilsvarende de i tvistemålsloven § 467, får virkning uavhengig av om en part angriper voldgiftsdommen, mens de øvrige grunner for å sette en dom til side etter

den svenske loven, klandergrunner, forutsetter at voldgiftsdommen blir angrepet av en part. Utvalget konkluderer med at det ikke er tilstrekkelig grunn til å innføre et tilsvarende skille i norsk rett. Utvalget peker i denne sammenheng på at det gir større klarhet at man ikke har regler som innbyr til usikkerhet om voldgiftsdommen er bindende eller ikke. Etter utvalgets syn er det bedre at gyldighetsspørsmålet blir avklart enten i særskilt søksmål om gyldigheten eller i forbindelse med tvangsfullbyrding, slik ordningen er etter gjeldende rett. Utvalget legger også vekt på at modelloven ikke har noe tilsvarende skille mellom ugyldighetsgrunnene.

Utvalget foreslår ut fra partenes behov for en endelig løsning av tvisten at det settes en frist for å fremme ugyldighetssøksmål. Utvalget foreslår at fristen settes i samsvar med modelloven til tre måneder. Den foreslåtte fristen skal være felles for alle ugyldighetsgrunner, og representerer en ny regel i forhold til tvistemålsloven som har ulike frister avhengig av ugyldighetsgrunnen, jf. tvistemålsloven § 469. Utvalget peker i denne forbindelse på at alle ugyldighetsgrunnene, uavhengig av fristen, kan påberopes som innsigelse i forbindelse med anerkjennelse og fullbyrding.

Utvalget foreslår videre at domstolen etter å ha konstatert ugyldighet i enkelte tilfelle skal kunne henvise saken til videre behandling i voldgiftsretten. Utvalget peker på at hensynet til å få tvisten løst på en effektiv måte tilsier at domstolen i tilfeller av feil av mer formell karakter bør kunne konstatere ugyldighet og så henvise saken til voldgiftsretten til videre behandling og ny avgjørelse. Alternativet er at partene uansett feilens karakter eventuelt starter opp en ny voldgiftssak.

Utvalget drøfter om partene bør kunne inngå avtale som innebærer at det blir gitt avkall på ugyldighetsgrunnene, men kommer til at det ikke er grunn til å gi partene slik adgang. Utvalget peker på at det er lovgivernes oppgave å sikre partene et minimum av rettssikkerhet også ved voldgiftsbehandling, og at dette oppnås best ved at de få ugyldighetsgrunnene som foreslås gjøres ufravikelige.

17.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har merknader til innholdet i utvalgets forslag til regler om ugyldighet. *Nordisk Skibsrederforening* har merknader til forholdet mellom NOU kapittel 8 og 9:

«Disse to kapitlene er ikke sammenfallende. Vi vil anta det vil skape større klarhet hvis kapittel 9 kun gjaldt utenlandske voldgiftsavgjørelser, mens kapittel 8 uttømmende regulerte norske

voldgiftsavgjørelser. Det virker unaturlig at hvis en voldgiftsavgjørelse ikke er ugyldig etter kapittel 8, kan det allikevel være et spørsmål om den skal anerkjennes i henhold til kapittel 9.»

17.4 Departementets vurdering

Et hovedformål med voldgiftsbehandling er å få en rask avgjørelse med samme virkning som en rettskraftig dom. Skal det oppnås, må adgangen til å få satt en voldgiftsavgjørelse til side gjennom en etterfølgende og kanskje langvarig prosess for de alminnelige domstoler være meget snever. Det kan imidlertid forekomme situasjoner som tilsier at en voldgiftsdom ikke bør bli stående som en rettskraftig avgjørelse av en tvist. At en voldgiftsdom anerkjennes på linje med en rettskraftig dom av de ordinære domstoler, tilsier at det må stilles krav blant annet til rettssikkerhet ved behandlingen. Tilsidesettelse av slike rettssikkerhetshensyn bør i en del tilfeller kunne gi grunnlag for å sette en voldgiftsdom til side. Også andre tungtveiende hensyn kan tilsi at en voldgiftsdom må kunne settes til side. En voldgiftsavgjørelse bør imidlertid ikke kunne settes til side på grunn av eventuelle feil ved rettsanvendelsen eller bevisbedømmelsen.

Departementet er enig med utvalget i at reglene om ugyldighet må baseres på modelloven. Modellovens ugyldighetsgrunner bygger i det vesentlige på de grunner som etter New York-konvensjonen hindrer tvangsfullbyrding. Det vil gi best sammenheng i regelverket at også de norske ugyldighetsgrunnene samsvarer med de grunner som hindrer tvangsfullbyrding. I motsatt fall vil en kunne få situasjoner der en gyldig voldgiftsavgjørelse ikke kan fullbyrdes, eller situasjoner der det blir spørsmål om å fullbyrde en ugyldig avgjørelse. For en nærmere redegjørelse for modellovens ugyldighetsgrunner vises til utredningen del II kap. 8.11 (s. 76). Utvalgets forslag innebærer ingen store endringer i forhold til ugyldighetsgrunnene etter gjeldende rett. Det vises i denne sammenheng til utvalgets gjennomgåelse av forholdet mellom ugyldighetsgrunnene i utvalgets lovforslag, NOU § 8–2, og ugyldighetsgrunnene i gjeldende rett, i utredningen s. 77–78.

En nærmere gjennomgåelse av ugyldighetsgrunnene finnes i merknadene til lovforslaget § 43.

Departementet er enig med utvalget i at lovens ugyldighetsgrunner må være uttømmende. Dette skaper klarhet og forutberegnelighet for partene, og er også i tråd med modelloven. Det vises for øvrig til utvalgets begrunnelse, som departementet slutter seg til.

Det er videre departementets oppfatning at gyldighetsspørsmålet må avklares enten ved søksmål om gyldigheten eller i forbindelse med tvangsfullbyrding. Departementet er enig med utvalget i at det ikke er grunnlag for å gi enkelte ugyldighetsgrunner direkte virkning, uavhengig av om voldgiftsdommen er brakt inn for domstolene til prøvelse. I praksis vil en voldgiftsdom uansett neppe bli satt til side som ugyldig uten at den er angrepet av en part. Skillet mellom ugyldighetsgrunner som må påberopes, og ugyldighetsgrunner som domstolen av eget tiltak skal prøve, er det imidlertid grunn til å opprettholde. Dette er også i tråd med modelloven.

Departementet er enig i utvalgets forslag om at det skal være en tre måneders frist for å fremme ugyldighetssøksmål, og at fristen skal være den samme uansett hvilken ugyldighetsgrunn som påberopes.

Departementet er også enig i at domstolene i tråd med modelloven skal ha en adgang til å henvise saken til videre behandling i voldgiftsretten slik at mindre formalfeil eventuelt kan avbøtes. Den tilsvarende bestemmelsen i modelloven har en noe annen løsning enn utvalgets forslag. Etter modelloven artikkel 34 (4) kan domstolen stanse behandlingen slik at voldgiftsretten kan gjenoppta vold-

giftsbehandlingen eller gjøre andre tiltak som voldgiftsretten finner nødvendig for å eliminere ugyldighetsgrunnen. Departementet foreslår en løsning som ligger nærmere modellovens enn det utvalgets lovforslag NOU § 8–3 annet ledd gjør. Departementet foreslår at domstolen etter begjæring fra en part, skal kunne utsette behandlingen av saken om tilsidesetting og henvise voldgiftssaken til videre behandling og eventuelt ny avgjørelse i voldgiftsretten. Det vises til merknadene til § 44 annet ledd.

Når det gjelder spørsmålet om partene skal kunne gi avkall på ugyldighetsgrunnene, viser departementet til utvalgets drøftelse og konklusjon, som departementet slutter seg til.

Nordisk Skibsrederforening foreslår at kapittel 8 uttømmende skal regulere ugyldighet og fullbyrding for så vidt gjelder norske voldgiftsdommer. Departementet kan for sin del ikke se at inndelingen av ugyldighetsgrunner, NOU kapittel 8, og grunner som hindrer anerkjennelse og fullbyrding, NOU kapittel 9, skaper noen uklarhet slik *Nordisk Skibsrederforening* antar. Spørsmålet om anerkjennelse oppstår bare for utenlandske voldgiftsavgjørelser. Lovteknisk innebærer utvalgets forslag den beste løsningen.

18 Anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsavgjørelser

18.1 Gjeldende rett

Twistemålsloven kapittel 32 inneholder ikke regler om tvangsfullbyrding av voldgiftsdommer. Kapitlet har heller ikke regler om utenlandske voldgiftsavgjørelser eller voldgiftsdommer. Det følger av tvangsfullbyrdsloven § 4–1(d) at en voldgiftsdom etter tvistemålsloven kapittel 32 er et alminnelig tvangsgrunnlag. Det samme gjelder for forlik under voldgift etter tvistemålsloven, jf. tvangsfullbyrdsloven § 4–1(e). For norske voldgiftsavgjørelser reguleres hvilke innsigelser som kan gjøres gjeldende i forbindelse med fullbyrding, tilsynelatende både i tvistemålsloven § 470 og i tvangsfullbyrdsloven § 4–2 første ledd (b). Forholdet mellom disse to bestemmelsene er noe uklart, jf. nærmere om dette NOU del II kap. 8.12 (s. 79).

Utenlandske voldgiftsavgjørelser anerkjennes normalt etter norsk rett. For at en utenlandsk voldgiftsdom skal være tvangsgrunnlag i Norge, må man imidlertid som hovedregel anlegge søksmål ved norsk domstol. Dette gjelder likevel ikke dersom annet følger av overenskomst med fremmed stat. Da løses spørsmålet om anerkjennelse og tvangskraft av tvangsfullbyrdsloven § 4–1(f), jf. tvistemålsloven § 167, jf. § 168. Den viktigste overenskomsten i denne sammenheng er New York-konvensjonen, som innebærer at utenlandske avgjørelser i stor grad kan fullbyrdes i Norge uten særskilt saksanlegg. De grunner som etter New York-konvensjonen er til hinder for fullbyrding, har som tidligere nevnt dannet mønster for modellovens ugyldighetsgrunner og innsigelsesgrunner mot anerkjennelse og fullbyrding.

18.2 Twistemålsutvalgets forslag

Utvalget foreslår at reglene om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsavgjørelser, både nasjonale og internasjonale, tas inn i en ny voldgiftslov. Forslaget innebærer at de samme regler får anvendelse både for norske og for utenlandske voldgiftsavgjørelser når det gjelder hvilke innsigelser som kan fremsettes. Videre innebærer utvalgets forslag at en utenlandsk voldgiftsdom skal anerkjennes og fullbyrdes i Norge uavhengig av om den er avsagt i

et land tilknyttet New York-konvensjonen eller annen aktuell konvensjon, så lenge vilkårene i voldgiftsloven er oppfylt.

Utvalget foreslår at det klargjøres i tvangsfullbyrdsloven at reglene i § 4–2 står tilbake for reglene i voldgiftsloven.

Utvalget foreslår videre at reglene om hvilke innsigelser som kan fremføres mot anerkjennelse og tvangsfullbyrding av en voldgiftsdom, utformes på samme måte som ugyldighetsgrunnene og i samsvar med modelloven. Om forholdet mellom modelloven og New York-konvensjonen når det gjelder grunner som hindrer anerkjennelse og fullbyrding, vises til utredningen s. 79.

Utvalget finner ikke grunnlag for å oppstille forskjellige regler for henholdsvis nasjonale og internasjonale voldgiftsavgjørelser, og foreslår at de samme grunner bør være til hinder for anerkjennelse og fullbyrding for begge typer avgjørelser.

18.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har merknader til innholdet i utvalgets forslag. I forhold til Norges internasjonale forpliktelser uttaler *Utenriksdepartementet*:

«Forholdet til Norges internasjonale forpliktelser synes ikke å være tilstrekkelig vurdert i utkastet til Lov om voldgift. Det bemerkes særskilt at forholdet til ICSID (Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States) og kapittel 9 om anerkjennelse og fullbyrdelse av voldgiftsdommer ikke er vurdert.»

18.4 Departementets vurdering

Et viktig hensyn for partene ved voldgift er at avgjørelsen anerkjennes og kan fullbyrdes på samme måte som en rettskraftig dom. Spørsmålet om anerkjennelse oppstår som utgangspunkt bare for utenlandske voldgiftsavgjørelser. For norske voldgiftsavgjørelser vil grunner som hindrer anerkjennelse, kunne bli til hinder for at voldgiftsdommen blir lagt

til grunn prejudisielt i en senere sak (positiv materiell rettskraft). Fullbyrdingsspørsmålet oppstår både for norske og for utenlandske voldgiftsavgjørelser.

Departementet er enig med utvalget i at reglene om anerkjennelse og fullbyrding tas inn i voldgiftsloven, og at de samme reglene skal gjelde for både norske og utenlandske voldgiftsdommer. Videre foreslår departementet i likhet med utvalget at reglene utformes på samme måte som ugyldighetsgrunnene og i samsvar med modellovens bestemmelser om hvilke grunner som hindrer anerkjennelse og fullbyrding.

En nærmere gjennomgåelse av de forskjellige grunner som er til hinder for anerkjennelse og fullbyrding, finnes i merknadene til lovutkastet § 44.

Departementet slutter seg også til utvalgets forslag om å endre tvangsfullbyrdelsesloven § 4–2 slik at det går klart frem at reglene i § 4–2 står tilbake for reglene i voldgiftsloven om hvilke innsigelser som kan gjøres gjeldende mot fullbyrding. Ved begjæring om tvangsfullbyrding av voldgiftsdom som er avsagt etter reglene i ICSID-konvensjonen, reiser det seg spørsmål om hvilke innsigelser som kan gjøres gjeldende (konvensjonen er nærmere omtalt foran i 8.4). Konvensjonen artikkel 54 (1) fastsetter at dommen skal anerkjennes og fullbyrdes som en endelig dom avsagt av en domstol i fullbyrdelseslandet:

«Each Contracting State shall recognize an award rendered pursuant to this Convention as binding and enforce the pecuniary obligations imposed by that award within its territories as if it were a final judgment of a court in that State.»

I motsetning til tvistemålsloven kapittel 32 som får anvendelse bare på norske voldgiftsdommer, vil forslaget til ny lov kapittel 10 komme til anvendelse også på utenlandske voldgiftsdommer. Departe-

mentet er enig med Utenriksdepartementet i at kravet om at voldgiftsdommer etter konvensjonen skal fullbyrdes på samme måte som innenlandske dommer, gjør det nødvendig med en avklaring i forhold til de foreslåtte regler om anerkjennelse og fullbyrding i voldgiftsloven. Ved gjennomføringen av konvensjonen, jf. lov 8. juni 1967 nr. 3, var det nødvendig å lovfeste avvikende regler i forhold til fullbyrding av utenlandske voldgiftsdommer generelt, nettopp ut fra konvensjonens krav om fullbyrding som innenlandsk ordinær dom, se Ot.prp. nr. 26 (1966–67) s. 5. Departementet forstår kravet slik at det ikke er tilstrekkelig at voldgiftsdom etter konvensjonen kan fullbyrdes som norske voldgiftsdommer. Så lenge voldgiftsdom etter konvensjonen skal fullbyrdes som ordinær dom, antar departementet at det er tvangsfullbyrdelseslovens alminnelige regler om innvendinger mot tvangsgrunnlaget som skal gjelde og ikke voldgiftslovens spesielle bestemmelser. Departementet antar derfor at det er nødvendig å endre lov 8. juni 1967 nr. 3 i henhold til dette, og foreslår å lovfeste at innsigelsene mot fullbyrding i voldgiftsloven ikke skal gjelde for voldgiftsdom avsagt etter konvensjonens regler. Det er da fortsatt tvangsfullbyrdelseslovens alminnelige regler i § 4–2 om innvendinger mot tvangsgrunnlaget som vil gjelde for slike voldgiftsdommer.

Tvangsfullbyrding i Norge av voldgiftsdom etter konvensjonen vil trolig ikke skje ofte. Part i tvisten er enten den norske stat mot et annet lands borger eller en norsk borger mot en annen stat. Krav mot staten kan ikke tvangsfullbyrdes, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 1–2 første ledd. Det står da igjen fullbyrding av krav fastsatt i voldgiftsdom etter konvensjonen mot en norsk part, eventuelt utenlandske parter med midler i Norge som kan tvangsfullbyrdes.

19 Verneting og saksbehandlingen ved de alminnelige domstoler i forbindelse med voldgift

19.1 Gjeldende rett

Twistemålsloven § 472 første ledd regulerer spørsmålet om verneting i de tilfeller de alminnelige domstoler skal utføre oppgaver eller treffe avgjørelser i forbindelse med en voldgiftsbehandling. Utgangspunktet er at behandlingen skal skje ved den tingrett som partene har avtalt. I mangel av slik avtale skal det være den tingrett hvor søksmål ellers kunne vært reist. Dersom ingen domstol har myndighet etter de to nevnte alternativer, kan saken fremmes for Oslo tingrett.

Twistemålsloven § 472 tredje ledd har bestemmelser om saksbehandlingen for de alminnelige domstoler, når disse skal utføre oppgaver eller treffe avgjørelser i forbindelse med voldgift. Begge parter skal høres, muntlig eller skriftlig, før retten avsier kjennelse eller oppnevner voldgiftsrettens medlemmer.

19.2 Twistemålsutvalgets forslag

Utvalget behandler spørsmålet om verneting og saksbehandlingsregler i merknadene til NOU § 1–2. Utvalget foreslår at kompetent domstol er den domstol som tvisten kunne ha vært brakt inn for dersom det ikke forelå voldgiftsavtale. Utvalget drøfter om oppgaver som er tillagt de alminnelige domstoler bør legges til lagmannsretten, men går av flere grunner ikke inn for en slik løsning.

Utvalget foreslår generelle saksbehandlingsregler, som må suppleres med spesielle bestemmelser i voldgiftsloven.

19.3 Høringsinstansenes syn

Oslo tingrett foreslår en videreføring av regelen i tvistemålsloven § 472 første ledd tredje punktum om at saken kan fremmes for Oslo tingrett dersom den tvist voldgiftssaken gjelder ikke lovlig kunne vært brakt inn for noen norsk domstol, og begrunner dette slik:

«Etter min mening bør denne bestemmelsen ikke tas ut. Det vises i den forbindelse til drøftel-

sen på s 9 flg i Ot prp nr 29 (1979–80) om grunnen til at bestemmelsen ble tatt inn i loven. Det har forekommet at det i voldgiftsavtaler er bestemt at voldgiftsretten skal oppnevnes av Oslo byrett (tingrett). Oppnevning har da vært foretatt, selv om den tvist saken gjaldt åpenbart ikke kunne vært reist her. Antagelig vil en slik avtaleklausul pga lovens deklatoriske karakter føre til at oppnevning fortsatt kan foretas etter utkastet, men allerede her ser jeg mulighet for tvister. Slik utkastet er utformet ville imidlertid eventuelle andre domstolsavgjørelser i tilknytning til voldgiftssaken, så vidt jeg kan se, ikke kunne treffes av norske domstoler, heller ikke med hjemmel i utkastets § 1–2 (2) annet punktum. Dette fremstår etter min mening som uheldig. Regelen i § 472 tredje punktum bør derfor videreføres.»

Nordisk Skipsrederforening foreslår at domstolen på det avtalte voldgiftsstedet skal være kompetent etter loven, og uttaler blant annet:

«Etter vår oppfatning bør utgangspunktet være at det er den domstol på det sted man avtaler voldgift som skal være kompetent, den typiske assistanse en domstol vil yde vil være oppnevning av voldgiftsmann, jfr. § 3–2 (3). Det vil ofte være praktisk at voldgiftsrettens medlemmer holder til der voldgiften skal være, og der vi vil anta at den lokale rett vil ha best kjennskap til egnede voldgiftsdommene på dette stedet. Hvor voldgiftsrett er avtalt har det også den fordel at det skaper klarhet for partene hvor man skal gå, noe som er særlig aktuelt i det tilfellet ingen av partene har verneting i Norge. Innenfor skipsfartsnæringen er det ikke uvanlig at en kontrakt mellom selskaper i to ulike nordiske land viser til et tredje nordisk land som voldgiftssted.»

19.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med høringsinstansene i at loven må ha en bestemmelse om hvilken domstol som er kompetent, dersom tvisten, hvis det ikke var avtalt voldgift, ikke kan behandles av norske domstoler. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen i tvistemålsloven § 472 første ledd tredje punktum videreføres i den nye loven. Be-

stemmelsen vil dekke den problemstillingen som Nordisk Skibsrederforening skisserer i sin høringsuttalelse. Departementet går imidlertid ikke inn for at avtalt voldgiftssted også skal være avgjørende for hvilken domstol som er kompetent, slik Skibsrederforeningen foreslår. Det er ikke alltid partenes bakgrunn for valg av voldgiftssted er sammenfallende med partenes ønske om hvilken domstol som skal treffe avgjørelser som etter loven er tillagt de alminnelige domstoler. Partene kan imidlertid avtale verneting innenfor de lovbestemte begrensninger som tvistemålslovens regler om verneting oppstiller.

Departementet er for øvrig enig med utvalget i at oppgavene som er tillagt de alminnelige domstoler fortsatt skal legges til tingretten i første instans. Det vises i denne forbindelse til utvalgets drøftelse på s. 85–86 i utredningen.

Departementet slutter seg i hovedsak til utvalgets forslag for så vidt gjelder saksbehandlingsreglene. En nærmere gjennomgåelse av disse finnes i merknadene til lovforslaget § 6.

Departementet foreslår videre at det skal betales rettsgebyr for domstolenes behandling av saker i forbindelse med voldgiftsbehandlingen. For søksmål om voldgiftsdommens gyldighet og begjæring om midlertidig sikring gjelder de alminnelige reglene om rettsgebyr i rettsgebyrloven § 8 og kapittel 4. For domstolenes øvrige oppgaver i forbindelse med voldgiftsbehandlingen påløper det etter gjeldende rett ikke rettsgebyr. Departementet foreslår å endre rettsgebyrloven slik at det også påløper rettsgebyr i forbindelse med domstolenes behandling av saker om overprøving av inhabilitet, domsmyndighet, oppnevning av voldgiftsretten og bistand til bevisopptak mv.

20 Taushetsplikt og offentlighet

20.1 Gjeldende rett

Twistemålsloven har ingen regler om taushetsplikt og innsyn i voldgiftssaker. Partene kan ha regulert dette i avtalen. Hvis de har avtalt taushetsplikt om voldgiftsbehandlingen, kan de ikke offentliggjøre forhold omkring tvisten. Dette gjelder både det forhold at det eksisterer en tvist, selve voldgiftsbehandlingen og voldgiftsdommen. Hvis partene ikke har avtalt noe særskilt om taushetsplikt eller innsyn, er rettstilstanden usikker. I en svensk høyesterettsdom, inntatt i NJA 2000 s. 538, er det slått fast at det i mangel av avtale mellom partene, ikke er taushetsplikt om voldgiftsbehandlingen. I juridisk teori synes derimot oppfatningen mer entydig å være at det foreligger taushetsplikt om tvisten og dommen, dersom ikke annet er avtalt, jf. utredningen s. 80.

20.2 Twistemålsutvalgets forslag

Utvalget mener at spørsmålet om taushetsplikt og innsyn bør reguleres i voldgiftsloven, og foreslår en egen bestemmelse om dette i NOU § 1–5.

I utredningen del II kap. 8.13 (s. 79–80) drøfter utvalget hva som bør være den deklatoriske regelen om taushetsplikt når partene ikke har regulert forholdet i avtalen:

«Det er på det rene at allmennheten og rettsamfunnet kan ha behov for kunnskap om voldgiftsavgjørelser, se Knut Kaasen i Tidsskrift for forretningsjus, 2001 side 139 flg. Et slikt behov kan begrunnes både med hensyn til den betydning avgjørelsene vil kunne ha for rettsutviklingen og med allmennhetens behov for innsyn i den rettsanvendelse voldgiftsretter legger til grunn på vedkommende rettsfelt. Dette taler for at voldgiftsavgjørelser i mangel på annen avtale mellom partene ikke bør være underlagt taushetsplikt. Mothensynet er at partenes valg av voldgift nettopp kan være truffet ut fra et ønske om diskresjon.»

Utvalget antar at det trolig vil være mest i samsvar med partenes ønsker at voldgiftsbehandlingen er underlagt taushetsplikt, og foreslår dette som lovens deklatoriske regel. Utvalget peker på at en

motsatt regel vil kunne innebære at det i standardvilkår og andre avtaler, inntas generelle klausuler om taushetsplikt, for å unngå publisitet og innsyn omkring tvisten. Utvalget mener det er grunn til å frykte at en slik avtalepraksis i tilfelle også vil omfatte voldgiftsdommene, noe som vil være lite ønskelig da rettssamfunnet og allmennhetens behov for kunnskap om voldgiftsdommene er langt større enn behovet for kunnskap om voldgiftsforhandlingene.

Ut fra rettssamfunnets og allmennhetens behov for kunnskap om voldgiftsdommen, foreslår utvalget at selve voldgiftsdommen ikke skal være underlagt taushetsplikt utover én måned etter at den er avsagt, med mindre partene har avtalt noe annet. Utvalget mener at denne regelen ikke bør være absolutt, og foreslår unntak i de tilfeller der en part har saklig grunn for å motsette seg at dommen blir tilgjengelig for andre, eventuelt at den ikke blir tilgjengelig annet enn i anonymisert form.

20.3 Høringsinstansenes syn

Oslo tingrett og Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening uttaler at voldgiftsdommen i utgangspunktet bør være offentlig. Norsk Presseforbund og Norsk redaktørforening er ikke enig i at partene skal stå fritt til å avtale taushetsplikt både om voldgiftsbehandlingen og for dommen, og uttaler blant annet:

«Våre foreninger legger stor vekt på at allmennheten og rettsamfunnet bør få større kunnskap om den rettsutvikling som ellers finner sted i hemmelighet. Selv om partene svært ofte vil ha interesse av slikt hemmelighold, er det åpenbart et stort behov for å innføre mer gjennom-siktighet omkring slike tvistesaker, som særlig oppstår innenfor aktører i næringslivet. Bare det siste årets avsløringer i flere land omkring tvilsomme og ulovlige økonomiske disposisjoner selv i velrenomerte selskaper taler for større åpenhet på alle forretningsområder. Økt åpenhet om voldgiftsavgjørelser vil være et bidrag til å forebygge unødig og ofte skadelig hemmelighold i finans- og næringsliv. Slik sett ville det være ønskelig at loven ga en hovedregel om offentlighet i alle fall for voldgiftsrettens

avgjørelser, men vi kan se de gode grunner utvalget har hatt for å foreslå et annet utgangspunkt. Vi er likevel ikke enig i at utgangspunktet må være at partene bør stå fritt til å avtale taushetsplikt både for voldgiftsbehandlingen og for dommen.»

Nordisk Skibsrederforening er enig i at det er en fordel at en voldgiftsavgjørelse som hovedregel kan publiseres, og støtter utvalgets forslag til regler for så vidt gjelder voldgiftsdommen. Skibsrederforeningen ser imidlertid ikke hvorfor voldgiftsbehandlingen i forholdet mellom partene skal være underlagt taushetsplikt, og uttaler blant annet:

«Med mindre annet er avtalt, har en part fri adgang til å redegjøre for sine avtaler med andre og for øvrig sine forretningsmessige forhold. Vi kan ikke se hvorfor en part i en voldgiftsavtale skal fratras den frie adgang til å gi den informasjonen man ønsker om det forretningsmessige forholdet voldgiften omhandler når vedkommende ellers står fritt til å redegjøre overfor andre om de øvrige sidene av partenes mellomværende.»

Den norske advokatforening uttaler at den ut fra de avveininger Tvistemålsutvalget har foretatt, kan slutte seg til det deklarasjonens prinsipp om at voldgiftsdommen i utgangspunktet ikke er underlagt taushetsplikt.

NHO (med tilslutning fra *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Rederienes Landsforening*) mener at lovens utgangspunkt for så vidt gjelder voldgiftsdommen må være motsatt av det utvalget har foreslått, og uttaler blant annet:

«En voldgiftsdom bør være underlagt taushetsplikt med mindre partene er enige om det motsatte. Utvalget begrunner sitt forslag med allmennhetens behov for kunnskap om dommer på rettsområder der det regelmessig avtales voldgift. Vi mener det ikke bør legges avgjørende vekt på dette hensynet. For det første er det ikke naturlig å pålegge partene ansvaret for at allmennheten kan gis mulighet for å tilegne seg slik kunnskap. For det annet kan det stilles spørsmål ved om voldgiftsdommer gir et dekkende bilde av rettstilstanden, idet partene i større eller mindre grad kan ha avtalt at retten skal bygge på rimelighet fremfor gjeldende rett. Slike føringer på voldgiftsrettens rettsanvendelse vil ofte ikke fremgå av dommen.

Behovet for diskresjon og taushet er en viktig og ofte avgjørende grunn til at parter velger tvisteløsning gjennom voldgift. Hvis partene glemmer å regulere forholdet i voldgiftsavtalen, vil den ene part risikere en publisering i strid med motivene bak voldgiften. Vi mener at forslaget om at voldgiftsretten skal avgjøre en be-

gjæring om taushet, jfr. utkastet § 1–5 (2), ikke gir en tilstrekkelig beskyttelse av den part som ønsker taushet. NHO anbefaler således at bestemmelsen gjøres om slik at den deklarasjonens regel innebærer taushetsplikt, med unntak for lovbestemt opplysningsplikt.»

Nordisk Skibsrederforening og Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening reiser spørsmål om innholdet i taushetsplikten og hvem som omfattes av taushetsplikten i henhold til forslaget. Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening anser det som en selvfølge at taushetsplikt etter bestemmelsen ikke medfører medvirkeransvar ved videreformidling gjennom mediene. Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening påpeker også det de mener er uheldig begrepsbruk i NOU § 1–5 tredje ledd, og uttaler blant annet:

«Etter vår oppfatning forbindes begrepet «publisere» sterkest med å «utgi», og assosieres dermed med utgivelser fra medier og forlag. En publisist er en journalistisk forfatter, skribent. I den grad det er nødvendig i lovteksten å fortelle noe så selvsagt, er det vår oppfatning – for å forebygge misforståelser – at lovteksten bruker nettopp begrepet «offentliggjøre».»

20.4 Departementets vurdering

Taushetsplikt

Departementet er enig i at det er behov for å klargjøre rettstilstanden når det gjelder spørsmålet om voldgiftsbehandlingen, herunder voldgiftsdommen, er underlagt taushetsplikt eller ikke. Spørsmålet om offentlighet behandles avslutningsvis.

Departementet er enig i at partene skal stå fritt til å avtale taushetsplikt både om voldgiftsbehandlingen og dommen. Spørsmålet er hva som skal være den deklarasjonens regelen, det vil si når partene ikke har regulert spørsmålet ved avtale.

Formålet med å regulere spørsmålet i loven bør først og fremst være å skape en rettslig klarhet, slik at partene kan forutse hvilke forhold det eventuelt er nødvendig å regulere ved avtale. Etter departementets syn bør den deklarasjonens regelen være enkel og så lett tilgjengelig som mulig. Departementet er enig i utvalgets drøftelse av de hensyn som taler for og mot at voldgiftsbehandlingen skal være underlagt taushetsplikt. Hensynet til retts-samfunnet og allmennhetens interesse taler for at voldgiftsbehandlingen, og spesielt voldgiftsdommen, ikke er underlagt taushetsplikt, mens partene kan være interessert i at behandlingen nettopp er

det. På den annen side er ønsket om diskresjon som oftest neppe det bærende hensyn bak partenes valg av voldgift fremfor ordinær domstolsbehandling.

Departementet er enig i at det deklarasjon utgangspunkt bør være at voldgiftsdommen ikke er underlagt taushetsplikt. Høringsinstansene, med unntak av NHO, slutter seg, om enn noe tvilende, til dette utgangspunktet. Departementet ser at det er gode grunner for Tvistemålsutvalgets forslag, men går inn for å utforme reglene om taushetsplikt på en annen måte enn utvalget. Departementet foreslår som deklarasjon regel at voldgiftsbehandlingen og voldgiftsrettens avgjørelser ikke er underlagt taushetsplikt. Dersom det skal gjelde noen taushetsplikt, bør det kreves at partene avtaler dette særskilt for den aktuelle voldgiftssaken. Når det stilles krav om særskilt avtale, får partene også en oppfordring til å overveie hvem taushetsplikten skal gjelde for og konsekvenser av at den blir brutt.

Departementet legger dessuten vekt på vanskelighetene ved å regulere spørsmålet om taushetsplikt presist og uttømmende i loven. Som flere av høringsinstansene har påpekt, er det uklart hvem som skal omfattes av en eventuell lovbestemt taushetsplikt og hva taushetsplikten innebærer. I tillegg til sakens parter kommer spørsmålet om taushetsplikt opp i forhold til voldgiftsdommerne, vitner og sakkyndige. For så vidt gjelder taushetspliktens innhold, er det dels spørsmål om hvilke opplysninger omkring voldgiftsbehandlingen som er omfattet, og dels hvor grensen går for hvem man kan formidle opplysninger til. Ved lovbestemt taushetsplikt reiser det seg også spørsmål om sanksjoner ved pliktbrudd. Utvalget har ikke drøftet spørsmålet, men peker i merknadene til NOU § 1–5 på at brudd på taushetsplikten kan tenkes å få sivilrettslige følger. Det er departementets oppfatning at partene er nærmest til å regulere innholdet av en eventuell avtalebasert taushetsplikt, tilpasset deres eget behov i den konkrete saken eller sakstypen.

Departementet ser ikke tilstrekkelig grunn til å ta opp utvalgets forslag i NOU § 1–5 annet ledd om at voldgiftsretten etter begjæring kan bestemme at dommen likevel skal være underlagt taushetsplikt eller at den bare kan offentliggjøres i anonymisert

form. Slik departementet ser det, vil en slik bestemmelse få liten praktisk betydning. Den vil bare være aktuell i de tilfeller hvor partene har glemt å regulere forholdet i avtalen, og én av partene ønsker å gjøre avgjørelsen kjent i strid med motpartens ønske. Departementet antar at der hvor taushet om voldgiftsdommen er spesielt viktig for partene, vil de regulere dette i avtalen. I de tilfellene hvor partene har glemt å regulere forholdet i avtalen, må det antas at det uansett ikke ville foreligge noen sterk saklig grunn for voldgiftsretten til å pålegge taushetsplikt om dommen. Departementet antar at lovforslaget i seg selv vil bidra til at partene blir bevisst at det er nødvendig å regulere forholdet i avtale. Det er ikke nødvendig at forholdet er regulert i den opprinnelige voldgiftsavtalen. Partene kan når som helst inngå avtale om taushetsplikt, også etter at dommen foreligger.

Offentlighet

Voldgiftsbehandlingen, herunder alle møter og muntlig forhandling, er privat. At voldgiftsbehandlingen ikke er underlagt taushetsplikt, innebærer ikke at saken er offentlig i den betydning at offentligheten har rett til innsyn mv. Det er partene som har rådighet over saken, og som ensidig avgjør hvem de eventuelt vil gi innsyn eller opplysninger til. Herunder er det hver av partene som avgjør om voldgiftsdommen skal gjøres offentlig tilgjengelig.

Selv om partene ikke har avtalt taushetsplikt, er det departementets oppfatning at partene likevel ikke skal stå helt fritt til fullt ut å involvere utenforstående i prosessen. Ved muntlig forhandling for voldgiftsretten foreslår departementet at alle parter må være enige før utenforstående gis adgang til å følge forhandlingene. Dette innebærer en begrensning i forhold til utgangspunktet om at voldgiftssaken ikke er underlagt taushetsplikt. Bakgrunnen er at selv om partene er innforstått med at det ikke er taushetsplikt og derfor ikke ser grunn til å regulere dette nærmere i avtalen, så kan det kan komme overraskende på og virke forstyrrende for en part som ikke ønsker det, at den andre parten har invitert for eksempel pressen til å overvære muntlig forhandling i saken.

21 Elektronisk kommunikasjon

21.1 Gjeldende rett

Twistemålsloven kapittel 32 har ingen bestemmelser om bruk av elektronisk kommunikasjon i voldgiftsprosessen.

21.2 eRegelprosjektet mv.

I Ot.prp. nr. 108 (2000–2001) og Ot.prp. nr. 9 (2001–2002) foreslo Nærings- og handelsdepartementet endringer i diverse lover for å fjerne hindringer for elektronisk kommunikasjon. Lovendringene trådte i kraft 1. januar 2002. På s. 12 i Ot. prp. nr. 108 (2000–2001) heter det:

«Regjeringens målsettinger er at elektronisk kommunikasjon skal bli like akseptert, tillitsvekkende og ha samme juridiske holdbarhet som tradisjonell skriftlig kommunikasjon. Elektronisk kommunikasjon har et betydelig potensiale for effektivisering og ny verdiskapning, og det er viktig at Norge holder følge med og helst ligger i forkant av den internasjonale utviklingen på området. Det hersker i dag en del usikkerhet med hensyn til om elektronisk kommunikasjon oppfyller kravene i de aktuelle lover, forskrifter eller instruksjoner. Usikkerheten bidrar til at det offentlige, næringslivet og private avholder seg fra å bruke elektronisk kommunikasjon med den følge at potensialet i den nye teknologien ikke utnyttes optimalt. På bakgrunn av dette ble eRegelprosjektet igangsatt. Prosjektet har som mål å fjerne unødige rettslige hindringer for elektronisk kommunikasjon.»

I Ot. prp. nr. 8 (2002–2003) foreslo Justisdepartementet lovendringer med blant annet en overordnet bestemmelse som legger til rette for elektronisk kommunikasjon med domstolene, namsmyndighetene og tinglysingsmyndigheten. Departementet viste til at forslaget måtte ses i sammenheng med eRegelprosjektet. I kapittel 1 heter det:

«Prosesslovgivningen er til dels gammel og er ikke direkte tilpasset moderne kommunikasjonsformer med og i domstolene. Lovforslaget vil fjerne de rettslige hindringene for elektronisk kommunikasjon. Det foreslås en overordnet regel med hjemmel for Kongen til å gi nær-

mere bestemmelser. Regelens formål er å sikre teknologinøytralitet ved skriftlig kommunikasjon med domstolene og den vil gå foran de enkelte lover som gjelder domstolenes saksbehandling. Bestemmelsen vil gi en mulighet, men i utgangspunktet ingen rett eller plikt, til elektronisk kommunikasjon med og i domstolene.»

Lovendringene har ikke trådt i kraft.

21.3 Twistemålsutvalgets forslag

Twistemålsutvalget har ingen samlet drøftelse i voldgiftsutredningen om bruk av elektroniske kommunikasjon, men kommenterer spørsmålet enkelte steder i utredningen.

For det første peker utvalget på problemstillingen under del II kap. 8.6.2.2, der det drøfter om det skal gjelde et skriftlighetskrav for voldgiftsavtalen. Utvalget uttaler på s. 55:

«Ved drøftelsen av skriftlighetskravet er det videre grunn til å legge inn som en forutsetning at også elektronisk og annen dokumenterbar kommunikasjon må likestilles med skriftlighet i tradisjonell og «gammeldags» forstand. En voldgiftslov må være tilpasset moderne kommunikasjonsformer.»

Utvalget foreslår ingen lovbestemmelse som regulerer bruk av elektronisk kommunikasjon.

For forbrukerforhold mener utvalget at en avtale om voldgift skal tas inn i et eget dokument, jf. NOU § 2–3. Dette dokumentet kan også være elektronisk. Lovutkastet oppstiller ikke nærmere krav til elektronisk avtaleinngåelse, og spørsmålet er ikke nærmere behandlet i utredningen.

For det annet mener utvalget del II kap. 8.9 (s. 70) at stevning og tilsvarende forutsetningsvis skal kunne inngis til voldgiftsretten elektronisk. Spørsmålet er ikke kommentert nærmere.

For det tredje er spørsmålet berørt i merknadene til NOU § 6–6 om voldgiftsdommens form og innhold. Utvalget uttaler på s. 108:

«Voldgiftsretten skal sende hver av partene signerte gjenparter av dommen, jf. (4). Dette kan godt være en elektronisk versjon av dommen med elektronisk signatur.»

Utvalget forutsetter her at det skal finnes en parirversjon av dommen.

I NOU 2001:32 Rett på sak del II kap. 23 (s. 606 flg.), behandler Tvistemålsutvalget nærmere spørsmål om bruk av moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

21.4 Høringsinstansenes syn

Nærings- og handelsdepartementet har uttalt seg om elektronisk kommunikasjon i relasjon til NOU §§ 2–3 og 6–6:

«Etter forslaget § 6–6 (1) skal en voldgiftsdom være skriftlig og signeres av alle voldgiftsdommerne. Departementet anbefaler JD å presisere at skriftlighetskravet, i tråd med konklusjonen i eRegelprosjektet, også er oppfylt ved elektronisk kommunikasjon. NOU 2001:33 om voldgift har ikke som NOU 2001:32 Rett på sak (tvisteloven) et eget kapittel om moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Etter departementets oppfatning vil det da være en fordel om forholdet til elektronisk kommunikasjon behandles i merknaden til de enkelte bestemmelsene. Videre foretas det en slik presisering i merknaden til § 6–6 (4). Hensynet til kontinuitet og sammenheng i lovforslaget vil dermed kunne tale for at en slik presisering også inntas i merknaden til lovforslagets § 6–6 (1).

Etter departementets oppfatning bør det videre både i merknadene til lovforslagets § 6–6 (1) og (4) og i merknaden til lovforslagets § 2–3 (2) presiseres at den elektroniske signaturen som benyttes må kunne autentisere avsenderen og sikre at dokumentet ikke er manipulert. Det bør også presiseres at det med hjemmel i lov om elektroniske signaturer § 5 kan stilles tilleggskrav for signaturer brukt ved kommunikasjon med domstolene.»

21.5 Departementets vurdering

Departementet har på bakgrunn av eRegelprosjektet og utvalgets enkeltstående uttalelser om elektronisk kommunikasjon vurdert om det er behov for en overordnet bestemmelse om elektronisk kommunikasjon i voldgiftsloven. Departementet anser det imidlertid unødvendig med en slik bestemmelse for å fjerne rettslige hindringer for elektronisk kommunikasjon. Lovforslaget innebærer ingen hindring for elektronisk kommunikasjon i den utstrekning partene og voldgiftsretten måtte ønske dette i forbindelse med voldgiftsprosessen. I lovforslaget § 3, om når skriftlig kommunikasjon anses mottatt, er det forutsatt at også elektronisk kommunikasjon er skriftlig kommunikasjon.

Departementet understreker at det er partene selv som i utgangspunktet må bestemme om og på hvilken måte elektronisk kommunikasjon skal benyttes i voldgiftsprosessen. Lovforslaget forutsetter at partene må være enige om det hvis de skal kommunisere elektronisk, jf. lovforslaget § 3.

I skjæringspunktet mot de ordinære domstoler vil det være reglene om elektronisk kommunikasjon med domstolene som bestemmer i hvilken grad partene og voldgiftsretten kan kommunisere elektronisk med disse.

For dokumenter hvor det er foreslått lovfestet preceptorisk krav til skriftlighet og undertegning, er det etter departementets syn nødvendig å oppstille nærmere krav til sikkerhet for dokumentets ekthet og innhold, for at et elektronisk dokument kan anerkjennes. Lovforslaget inneholder to slike bestemmelser. Dette er lovforslaget § 11 om avtaler i forbrukerforhold, hvor departementet foreslår at avtale om voldgift i forbrukerforhold også kan inntas i et elektronisk dokument, og § 36 om at voldgiftsdommen skal være skriftlig og undertegnet av alle voldgiftsdommerne. Det er etter departementets vurdering ikke tilstrekkelig at kravene blir nevnt i merknadene til bestemmelsene, slik Nærings- og handelsdepartementet tar til orde for i høringsuttalelsen.

I forhold til forbrukerforhold, lovforslaget § 11, foreslår departementet at partene må ha brukt en betryggende metode for å autentisere avtaleinngåelsen og sikre voldgiftsavtalens innhold, for at avtale i et elektronisk dokument kan anerkjennes som gyldig avtale etter bestemmelsen.

I forhold til voldgiftsdommen må det oppstilles tilsvarende krav, dersom dom i et elektronisk dokument skal anerkjennes som tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven. Som det fremgår i 21.2 er bestemmelsene om elektronisk kommunikasjon med domstolene ikke trådt i kraft. Domstolene har pr. i dag heller ikke nødvendige tekniske løsninger for å behandle begjæring om tvangsfullbyrdsdom i elektronisk dokument. På denne bakgrunn finner departementet ikke grunn til å åpne for eller regulere krav til voldgiftsdom i elektroniske dokument. En lovregulering av dette ville uansett ikke kunne tre i kraft før nødvendige rettslige og tekniske løsninger er operative i domstolssystemet. Departementet vil imidlertid være oppmerksom på spørsmålet i forbindelse med ny tvistelov.

Som Tvistemålsutvalget påpeker, kan partene og voldgiftsretten bli enige om å oversende en elektronisk versjon av dommen. Denne vil imidlertid ikke kunne brukes som tvangsgrunnlag ved tvangsfullbyrdsdom.

Det vises for øvrig til merknadene til lovforslaget §§ 11 og 36.

22 Administrative og økonomiske konsekvenser av voldgiftsloven

Tvistemålsutvalget har vurdert de økonomiske og administrative konsekvensene av lovforslaget i utredningen del II kap. 9 (s. 82).

I likhet med utvalget finner departementet at lovforslaget ikke vil få noen store administrative konsekvenser. De alminnelige domstolers oppgaver i forbindelse med voldgift i forbindelse med visse prosessuelle avgjørelser, og ved søksmål om tilsidesettelse av voldgiftsdommen, blir omtrent som etter tvistemålslovens kapittel 32. Det er få slike spørsmål eller tvister som bringes inn for de alminnelige domstoler, og det er ikke holdepunkter for at lovforslaget vil medføre noen endring. Utvalget foreslår at i den grad domstolene skal treffe avgjørelser i tilknytning til en voldgiftssak, bør det kreves et gebyr for dette som gjennomsnittlig gir dekning for det arbeid domstolen har. Departementet

er enig med utvalget og har foreslått nye regler om dette i rettsgebyrloven.

Departementet kan i likhet med utvalget ikke se at lovforslaget vil ha økonomiske eller på andre måter negative konsekvenser for parter i voldgiftssaker. Lovforslaget legger ikke opp til en prosess som gjennomsnittlig vil bli mer omfattende eller kostbar enn den som følger av tvistemålsloven kapittel 32. Lovforslaget åpner for en proporsjonal og kostnads-effektiv behandling. Generelt vil det også for en del parter være en fordel å ha en lov som er bygget opp etter mønster av UNCITRALs modellov. Lovforslaget kan gi et bedre grunnlag for at internasjonale voldgifter holdes i Norge, noe som kan ha positive virkninger for norsk næringsliv i et større perspektiv.

23 Merknader til de enkelte bestemmelser

Kapittel 1. Almennelige bestemmelser

Til § 1 Lovens virkeområde

Paragrafen angir lovens virkeområde. Den har ingen direkte parallell i tvistemålsloven. Annet og tredje ledd er nye i forhold til utvalgets utkast NOU § 1–1. Annet og fjerde ledd tilsvarer modelloven artikkel 1 (2). Hva som er voldgift i lovens forstand og lovens virkeområde er behandlet nærmere under 9.1 og 9.2 foran.

Første ledd angir at loven kommer til anvendelse på voldgift som finner sted i Norge. Loven omfatter både nasjonale og internasjonale tvister. Hensvisningen til at loven gjelder for voldgift mellom både norske og utenlandske parter, skal informere internasjonale aktører om at loven også regulerer nasjonale tvister, noe som er en vesentlig del av bakgrunnen for enkelte avvikende løsninger i forhold til modelloven. Voldgiftsloven gjelder også når voldgift følger av lov, med mindre det i den aktuelle lov er gitt bestemmelser om noe annet. Voldgift som finner sted i utlandet, faller utenfor lovens generelle virkeområde.

Annet ledd gjør unntak fra lovens generelle virkeområde. Voldgiftsloven §§ 7 og 8 kommer til anvendelse selv om voldgift finner sted i utlandet eller når voldgiftsstedet ennå ikke er bestemt. De alminnelige domstoler skal avvise søksmål som hører under voldgift selv om voldgiftsstedet er i utlandet eller ikke er bestemt. Tilsvarende gjelder for domstolenes adgang til å treffe avgjørelse om midlertidig sikring etter tvangsfullbyrdelsesloven.

Etter *tredje ledd* gjelder bestemmelsene om domstolenes adgang til å treffe avgjørelser knyttet til oppnevning av voldgiftsretten etter §§ 13, 15 og 16 også når voldgiftsstedet ikke er bestemt. Hensvisningen til § 6 gjelder reglene om verneting og saksbehandlingen for de alminnelige domstoler, som også kommer til anvendelse. Det er et tilleggsvilkår at minst en av partene har en klar tilknytning til Norge enten ved at parten har forretningssted i Norge eller ved at partens vanlige oppholdssted er i Norge. Hva som er partens vanlige oppholdssted beror på en konkret skjønnsmessig vurdering. Ut fra bestemmelsens formål er det ingen grunn til at det skal stilles strenge krav til type tilknytning for eksempel krav om egen bolig eller krav til opphol-

dets varighet. Det avgjørende vil være om det er naturlig å si at parten bor i Norge, selv om vedkommende oppholder seg mye i ett eller flere andre land.

Det følger av *fjerde ledd* at kapittel 10 om anerkjennelse og fullbyrding også gjelder for utenlandske voldgiftsdommer.

Til § 2 Adgangen til å fravike lovens regler ved avtale

Utvalget regulerer spørsmålet i NOU § 1–3. I forhold til utvalget har departementet valgt en annen lovteknisk løsning som er i samsvar med modellovens systematikk. Bestemmelsen er ment å gi partene den samme avtalefriheten som etter utvalgets forslag og modelloven. Spørsmålet om fravikelighet er behandlet i 8.3.

Paragrafen fastslår at lovens bestemmelser kan fravikes ved avtale mellom partene når og i den utstrekning det fremgår av den enkelte paragraf. Avtalefriheten er ikke ubegrenset i alle situasjoner. Således vil § 20 være et hinder for avtaler som favoriserer en part i forhold til øvrige parter. Avtalen må omfatte alle partene i saken. Fravikelse av § 39 første og annet ledd og § 41 første ledd krever avtale mellom partene og voldgiftsdommerne. Det er ingen alminnelig regel om formkrav til avtale om å fravike lovens bestemmelser, og slik fravikelse kan avtales når som helst under voldgiftsbehandlingen. I forbrukerforhold gjelder imidlertid formkravene i § 11. Forbrukeren kan likevel bli bundet selv om formkravene ikke er oppfylt, jf. § 4 om tap av retten til å fremme innsigelse.

Til § 3 Når skriftlig kommunikasjon anses mottatt

Paragrafen regulerer spørsmålet om når skriftlig kommunikasjon skal anses mottatt av adressaten. Bestemmelsen bygger i hovedsak på modelloven artikkel 3. Tvistemålsutvalget foreslår ingen tilsvarende bestemmelse. Spørsmålet er behandlet i 15.15.

Første ledd regulerer hva som skal til for at skriftlig kommunikasjon anses mottatt. Partene kan fravike første ledd ved avtale. Det fremgår forutsetningsvis at også elektronisk kommunikasjon

er skriftlig kommunikasjon. Et dokument anses alltid mottatt når det er levert adressaten personlig. For øvrig regulerer bestemmelsen to situasjoner: Når en av mottakerens adresser er kjent, anses et dokument mottatt den dagen det er levert, dvs. kommet frem, til denne adresse. Når mottakerens adresser ikke er kjent, anses dokumentet for mottatt den dagen det er sendt til mottakerens sist kjente adresse. Vilkalet i sistnevnte tilfelle er at ingen av adressene kan bringes på det rene etter en rimelig undersøkelse. Om kravet til rimelig undersøkelse er oppfylt, beror på en konkret skjønnsmessig vurdering. Hensikten er at det er gjort rimelige forsøk på å informere mottakeren slik at vedkommende kan ivareta sine rettigheter. Det bør kreves at parten har gjort bruk av tilgjengelige offentlige registre i det eller de land hvor motparten må antas å befinne seg. Etter siste punktum anses elektronisk kommunikasjon mottatt når den er sendt til riktig elektronisk adresse og adressaten har tilgang til den elektroniske meldingen. Når adressaten har «tilgang til den», vil være når meldingen er kommet frem til mottakerens tjenermaskin (server). Bruk av elektronisk kommunikasjon forutsetter enighet mellom partene. Se også 21.5.

Det følger av *annet ledd* at bestemmelsen ikke gjelder når de ordinære domstolene behandler saker i forbindelse med voldgift. I disse tilfellene gjelder reglene domstoloven og tvistemålsloven, jf. også § 6 tredje ledd.

Til § 4 Tap av retten til å fremme innsigelse

Paragrafen bygger på NOU § 1–4 og avskjærer adgangen til å gjøre innsigelser gjeldende dersom de ikke blir fremsatt innen de frister som er oppstilt. Bestemmelsen tilsvarende modelloven artikkel 4 og er behandlet i 15.14.

En part som mener voldgiftsbehandlingen er i strid med fravikelige regler i voldgiftsloven eller voldgiftsavtalen, må fremme innsigelse om dette innen fastsatte frister. Med voldgiftsavtalen menes i denne sammenheng ikke bare avtalen om at tvisten skal behandles ved voldgift, men også avtaler om hvordan behandlingen skal gjennomføres. Det er en forutsetning for at en innsigelse skal gå tapt etter § 4, at parten kjenner til det forhold som danner grunnlag for innsigelsen. Det er ikke tilstrekkelig at parten burde ha kjent til forholdet. På dette punktet avviker § 4 fra utvalgets forslag, NOU § 1–4, som også omfatter forhold som parten burde kjent til.

Det er bare innsigelser om at voldgiftsbehandlingen ikke er i samsvar med voldgiftsavtalen eller fravikelige bestemmelser i loven, som kan prekluderes.

Innsigelser om at voldgiftsbehandlingen er i strid med ufravikelige bestemmelser i loven, kan ikke prekluderes etter bestemmelsen.

For at en innsigelse ikke skal gå tapt, er det et vilkår at den er fremmet innen den frist som er oppstilt, eller i mangel av en slik frist, uten unødig opphold. Frister kan være oppstilt enten i loven eller i avtale mellom partene. Hvorvidt en innsigelse er fremsatt uten unødig opphold, beror på en konkret vurdering. Utgangspunktet er at en part må fremsette innsigelsen når vedkommende har oversikt over de faktiske forhold som gir grunnlag for den, dersom ikke særlige grunner er til hinder for det.

Konsekvensen av at en innsigelse ikke er fremsatt innen fristen, er at den ikke kan gjøres gjeldende og den må avskjæres som for sent fremsatt. Dette innebærer at innsigelsen verken kan gjøres gjeldende under voldgiftsbehandlingen eller i et senere angrep på voldgiftsdommen etter kapittel 9 eller kapittel 10.

Bestemmelsen kan ikke fravikes ved avtale, men indirekte vil partene likevel kunne redusere virkningen av § 4 ved å avtale romslige frister.

Til § 5 Taushetsplikt og offentlighet

Paragrafen regulerer spørsmålet om partenes taushetsplikt og offentlighet. Bestemmelsen er enklere utformet og har tildels motsatt rettslig utgangspunkt i forhold til NOU § 1–5. Modelloven har ingen tilsvarende regulering. Spørsmålet er behandlet i kapittel 20, se særlig 20.4.

Første ledd fastslår utgangspunktet om at voldgiftsbehandlingen ikke er underlagt taushetsplikt. Voldgiftsbehandlingen omfatter alle forhold knyttet til en voldgiftssak, herunder at voldgiftssak er reist, selve voldgiftsforhandlingene og voldgiftsrettens avgjørelser. For å unngå tvil om voldgiftsrettens avgjørelser er omfattet, er avgjørelsene uttrykkelig nevnt i lovteksten.

Partene kan avtale at og i hvilken utstrekning voldgiftsbehandlingen skal være underlagt taushetsplikt. Partene kan ved avtale tilpasse omfanget av taushetsplikten til deres behov i den konkrete saken. En generell avtale om at partene har taushetsplikt må som utgangspunkt antas å omfatte alle forhold omkring voldgiftssaken herunder voldgiftsrettens avgjørelser. Avtale om taushetsplikt må avtales særskilt for den enkelte voldgiftssak. En generell henvisning til en standardkontrakt som inneholder en bestemmelse om taushetsplikt, er ikke tilstrekkelig.

Selv om partene ikke har inngått noen avtale om taushetsplikt, vil ingen utenforstående ha krav på at en part (eller voldgiftsretten) gir tilgang til do-

kumenter eller opplysninger om voldgiftssaken uten at det er særlig hjemmel for det.

Avtalt taushetsplikt er ikke til hinder for at en part kan gi de opplysninger som følger av lovbestemt opplysningsplikt eller som parten må gi for å kunne nyttiggjøre seg dommen. Lovbestemt opplysningsplikt følger av flere regler, blant annet børs- og finanslovgivningen. Parten må også kunne gjøre dommen kjent for å kunne oppnå den rett som dommen gir, for eksempel i forbindelse med å få dommen anerkjent og fullbyrdet.

Annet ledd innebærer en innskrenkning i partenes rett til å involvere utenforstående i saken, jf. første ledd. Annet ledd er i utgangspunktet et forbud mot at utenforstående er tilstede under voldgiftsforhandlingene. Selv om partene ikke har taushetsplikt og derfor i prinsippet kunne gitt utenforstående adgang til å følge forhandlingene, er det krav om at utenforstående bare kan følge forhandlingene når og i den utstrekning partene er enige om det. En avtale om at utenforstående kan følge forhandlingene kan være generell eller begrenset til å omfatte enkelte grupper eller personer og enkelte deler av forhandlingene.

Grensen mellom personer som har slik tilknytning til saken at de uansett kan være tilstede under forhandlingene og utenforstående, kan være flytende og vil bero på en konkret vurdering. Generelt vil ansatte som arbeider med det saken gjelder og eventuelle partnere eller styremedlemmer ikke være utenforstående. Det samme kan gjelde nære familiemedlemmer i saker hvor fysiske personer er parter. Media vil på den annen side klart være utenforstående.

Kapittel 2. Forholdet til de alminnelige domstoler

Til § 6 Forholdet til domstolene

Kapittel 2 er nytt i forhold til utvalgets lovforslag og samler de sentrale bestemmelsene om forholdet til de alminnelige domstoler, som var fordelt på kapittel 1 og 2 i utvalgets forslag.

§ 6 regulerer de alminnelige domstolers kompetanse i tvister som hører under voldgiftsbehandling. Paragrafen tilsvarer i hovedsak NOU § 1–2. Om vernetting og saksbehandling for de alminnelige domstoler vises også til de alminnelige motiver i kapittel 19.

Første ledd fastslår at de alminnelige domstoler har kompetanse til å behandle tvister som hører under voldgift, bare i den utstrekning det følger av lovens bestemmelser. Dette er i samsvar med modelloven artikkel 5. Domstolene er gitt kompetanse gjennom flere bestemmelser i voldgiftsloven.

Annet ledd første punktum regulerer hvilken domstol som er kompetent i de tilfeller domstolene har kompetanse etter voldgiftsloven. Bestemmelsen har sin parallell i modelloven artikkel 6 og tvistemålsloven § 472 første og annet ledd. Kompetent domstol er den domstol som tvisten kunne ha vært brakt inn for dersom det ikke forelå en voldgiftsavtale. Er dette flere domstoler, kan den som fremmer den aktuelle begjæringen, velge mellom disse domstolene. Partene kan også avtale vernetting innenfor de lovbestemte begrensninger som tvistemålslovens vernettingsregler oppstiller. Kompetent domstol etter bestemmelsen er også mottaker av voldgiftsdommen etter innsendingsplikten i § 36 femte ledd.

Etter *annet ledd annet punktum* er Oslo tingrett kompetent domstol dersom saken, sett bort fra voldgiftsavtalen, ikke kunne vært anlagt ved noen norsk domstol.

Det følger av *annet ledd tredje punktum* at den domstolen som først har behandlet en begjæring i anledning voldgiftssaken også skal behandle senere begjæringer. Bevissikring kan likevel foretas ved annen domstol, for eksempel domstolen på stedet der vitnet som skal avgi forklaring ved bevisopptak bor, jf. *fjerde punktum*.

Tredje ledd regulerer saksbehandlingsreglene for domstolens behandling av saker etter voldgiftsloven.

Etter *tredje ledd første punktum* får reglene i tvistemålsloven anvendelse på domstolens behandling. Unntak fra dette følger både av tredje ledd og av andre bestemmelser i loven. Ved fullbyrding av en voldgiftsdom vil saksbehandlingsreglene i tvangsfullbyrdelsesloven supplere reglene i kapittel 10. Voldgiftsloven har også enkelte bestemmelser om at tingrettens beslutning eller kjennelse ikke kan påkjæres, jf. for eksempel § 13 fjerde ledd, § 15 annet ledd og § 16 første ledd.

Tredje ledd annet punktum bestemmer at behandlingen i domstolene normalt er skriftlig. Det vil være prosessuelle spørsmål som forelegges domstolene. Også i saker for de vanlige domstoler vil slike spørsmål regulært bli behandlet skriftlig. Muntlig forhandling skal likevel holdes dersom det er nødvendig for å sikre en forsvarlig og rettfærdig rettergang, jf. *tredje punktum*. Det kan være tilfellet hvor saken reiser kompliserte faktiske og rettslige spørsmål, hvor avgjørelsen har særlig stor betydning for partene eller saken reiser prinsipielle spørsmål. Domstolen kan bestemme at den muntlige forhandlingen skal begrenses til enkeltspørsmål eller enkeltkrav, jf. *fjerde punktum*. Det kan være ett enkelt rettslig eller faktisk spørsmål som er komplisert og viktig. Da vil det være naturlig å begrense den muntlige forhandlingen til dette spørsmålet.

Tredje ledd femte punktum presiserer at det er de alminnelige reglene i tvistemålsloven som gjelder for domstolenes behandling av søksmål om å sette tilside en voldgiftsdom etter kapittel 9. Hvilken domstol som er kompetent til å behandle saken, følger av annet ledd. Tredje ledd annet til fjerde punktum kommer ikke til anvendelse ved behandling av disse sakene. Dom i sak om tilsidesettelse av voldgiftsdom kan ankes etter gjeldende regler om anke i tvistemålsloven.

Til § 7 Saksanlegg for domstolene

Paragrafen omhandler situasjonen der en tvist som omfattes av en voldgiftsavtale, blir brakt inn for de alminnelige domstoler. Bestemmelsen tilsvarende NOU § 2–4. Modelloven artikkel 8 har i stor grad en tilsvarende regulering. Innholdet i bestemmelsen har likhetstrekk med det som følger av tvistemålsloven § 452 tredje ledd. Problemstillingen er behandlet i 12.3 om prøving av voldgiftsrettens domsmyndighet og har sammenheng med § 18 tredje ledd.

Det følger av *første ledd første punktum* at domstolen skal avvise søksmål om rettsforhold som er omfattet av en voldgiftsavtale, dersom en part krever dette senest når parten går inn på sakens realitet. Domstolen kan ikke avvise et søksmål med denne begrunnelsen av eget tiltak. For spørsmålet om når en part anses for å ha gått inn på sakens realitet, vises til merknadene til § 18 tredje ledd. Tvisespørsmålet i disse tilfellene vil være om det er avtalt voldgift og om det aktuelle rettsforhold er omfattet av avtalen. Domstolen bør ta stilling til avvisningsspørsmålet så snart som mulig etter at avvisning er begjært, jf. tvistemålsloven § 93.

Konsekvensen av at en part ikke krever søksmålet avvist innen fristen, er at domstolen anses kompetent til å behandle og avgjøre tvisten. Denne kompetansen må også gjelde for krav det ville ha vært naturlig å trekke inn i saken dersom tvisten hadde blitt avgjort ved voldgift. Fremtidige tvister under voldgiftsavtalen må imidlertid parten kunne kreve avgjort ved voldgift. At parten unnlater å kreve avvisning, vil normalt ikke kunne forstås som et avkall på retten til voldgift også i fremtidige saker.

Første ledd annet punktum bestemmer at selv om en part krever avvisning, skal domstolen likevel fremme saken dersom den finner at voldgiftsavtalen er ugyldig. Om voldgiftsavtalen er ugyldig, vil bero på de materielle rettsreglene som kommer til anvendelse. Saken skal også fremmes hvis voldgiftsavtalen av andre grunner ikke kan gjennomføres. Det kan for eksempel være bestemmelser om sammensetningen av voldgiftsretten som ikke lar

seg gjennomføre. Det kan således være at avtalen angir bestemte personer som voldgiftsdommere, og en eller flere av disse vil ikke kunne påta seg oppdraget. Hvis ikke voldgiftsavtalen i et slikt tilfelle må forstås på den måten at det i stedet skal utpekes andre, vil ikke voldgift kunne gjennomføres.

Domstolens prøving er betinget av at en part påberoper seg den aktuelle ugyldighetsgrunn eller det forhold som medfører at voldgiftsavtalen ellers ikke kan gjennomføres. Domstolen skal imidlertid på eget initiativ prøve hvorvidt tvisten i det hele tatt kan avgjøres ved voldgift etter norsk rett og om voldgiftsavtalen virker støtende på rettsordenen (ordre public).

Annet ledd regulerer situasjonen der voldgifts-sak allerede er innledet når søksmål anlegges. Domstolen skal da bare fremme saken om det er klart at voldgiftsavtalen er ugyldig eller av andre grunner ikke kan gjennomføres. Denne begrensningen har sammenheng med at når voldgiftssak er innledet, er det voldgiftsretten som i utgangspunktet skal ta stilling til sin kompetanse. Der voldgifts-sak blir innledet etter at søksmål er reist, men før domstolen har tatt stilling til avvisningsspørsmålet, gjelder ikke denne særlige regelen.

Tredje ledd fastslår at voldgiftsbehandlingen kan starte eller fortsette dersom den allerede er startet, selv om søksmål verserer for domstolene. Voldgiftsretten kan også avsi dom i saken. Bestemmelsen skal hindre at søksmål anlegges for å trenere voldgiftsbehandlingen. I mangel av enighet mellom partene avgjør voldgiftsretten om behandlingen skal fortsette. Adgangen til å fortsette behandlingen for voldgiftsretten gjelder også der en domstol har besluttet å fremme saken, så lenge tvisten for domstolen ikke er rettskraftig avgjort.

§ 7 kommer til anvendelse også når voldgiftstedet er i utlandet eller når voldgiftsstedet ennå ikke bestemt, jf. § 1 annet ledd.

Til § 8 Midlertidig sikring

Paragrafen omhandler midlertidig sikring besluttet av domstolene. Voldgiftsrettens adgang til å beslutte midlertidige tiltak er regulert i § 19.

Bestemmelsen tilsvarende NOU § 2–5 og bygger på modelloven artikkel 9. Regelen er i samsvar med gjeldende rett, men det er ikke inntatt en slik uttrykkelig regel i tvistemålsloven.

En part kan etter de alminnelige reglene i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 14 og 15 begjære midlertidig sikring selv om det foreligger en voldgiftsavtale. Det følger forutsetningsvis av bestemmelsen at en part ikke mister retten til å påberope voldgiftsavtalen som et rettergangshinder, selv om

parten begjærer midlertidig sikring hos domstolene.

§ 8 gjelder også når voldgift finner sted i utlandet eller når voldgiftsstedet ikke er bestemt, jf. § 1 annet ledd.

Kapittel 3. Voldgiftsavtalen

Til § 9 Gjenstand for voldgift

Paragrafen regulerer hva som kan være gjenstand for voldgift. Utvalget foreslår en tilsvarende bestemmelse i NOU § 2–1. Modelloven regulerer ikke spørsmålet direkte, men det følger av artikkel 34 (2) (b) at domstolene skal sette til side en voldgiftsdom hvis det rettsforhold saken gjelder ikke kan avgjøres ved voldgift etter landets interne rett. Første ledd tilsvarende regelen i tvistemålsloven § 452 første ledd første punktum. Problemstillingen er også behandlet i 10.1.

Første ledd fastslår at det er tvister som er undergitt partenes fri rådighet, som kan være gjenstand for voldgift. Indispositive rettsforhold kan ikke voldgis. Hvilke rettsforhold som er undergitt partenes fri rådighet, følger av de regler som gjelder for den aktuelle type tvist, se nærmere 10.1.1 og 10.1.4. Det er bare tvister i rettsforhold som kan voldgis. Generelt er dette tvister som ellers kan bringes inn for domstolene til avgjørelse. Både kravet til søksmålgjenstand og søksmålsituasjon må være oppfylt, jf. tvistemålsloven § 53 og 54. Det er ikke noe vilkår for voldgift at tvisten i mangel av en voldgiftsavtale ville hørt under de ordinære domstoler. Også rettstvister som ellers hører under særdomstoler, kan voldgis dersom partene har fri rådighet over dem. Det er også adgang til å avtale voldgift i tvister som ville hørt under skjønn.

Annet ledd klargjør at voldgiftsretten kan prøve de privatrettslige virkningene av konkurranselov-givningen mellom partene. Bestemmelsen må ikke forstås antitetisk. De privatrettslige virkninger av preceptoriske regler på andre rettsområder, for eksempel immaterialretten, vil også kunne voldgis. Voldgiftsrettens kompetanse i saker som reiser konkurranserettslige spørsmål er regulert spesielt fordi spørsmålet internasjonalt sett har voldt særlig tvil.

§ 10 Voldgiftsavtalen

Bestemmelsen omhandler voldgiftsavtalen. Innholdsmessig tilsvarende den NOU § 2–2. Problemstillinger omkring voldgiftsavtalen er drøftet i kapittel 11. Voldgiftsavtaler i forbrukerforhold er regulert i § 11.

Det er ikke krav til skriftlighet eller annen form

ved avtaleinngåelsen. Dette er en endring i forhold tvistemålsloven § 452 annet ledd hvor det er krav til skriftlig avtale, jf. drøftelsen om formkrav i 11.1. Modelloven oppstiller formkrav til voldgiftsavtalen i artikkel 7.

Første ledd fastslår at partene kan avtale voldgift både for inntrådte rettstvister og for rettstvister som måtte oppstå i fremtiden. En avtale om voldgift for fremtidige rettstvister må imidlertid gjelde et bestemt rettsforhold. Dette innebærer at det ikke kan inngås en generell avtale om at alle mulige fremtidige rettstvister mellom partene skal avgjøres ved voldgift.

Twister som ikke er omfattet av voldgiftsavtalen, kan ikke bringes inn for voldgiftsretten, heller ikke som motkrav eller som motregningsinnsigelse. Det vises til drøftelsen i 11.4.

Annet ledd regulerer situasjonen der det rettsforhold som omfattes av voldgiftsavtalen blir overdratt. Verken modelloven eller tvistemålsloven har en slik bestemmelse. Ved partssuksesjon følger voldgiftsavtalen med ved overdragelsen av rettsforholdet, med mindre annet er avtalt mellom partene i voldgiftsavtalen. Regelen omfatter enhver form for overdragelse, se nærmere 11.3.

Den som innlater seg på forhandlinger om sakens realitet for voldgiftsretten uten å gjøre gjeldende at voldgift ikke er avtalt, blir bundet til å løse tvisten ved voldgift. Dette følger indirekte av § 18 tredje ledd som oppstiller nærmere regler om frist for å reise innsigelser. Forhandlinger utelukkende om saksbehandlingen, herunder oppnevning av voldgiftsdommere, har derimot ikke en slik virkning. Tvistemålsutvalget foreslår at regelen reguleres spesielt, jf. NOU § 2–2 tredje ledd. Utvalgets forslag innebærer i realiteten ikke mer enn det som følger av § 18 tredje ledd, og departementet har derfor ikke tatt med utvalgets forslag på dette punktet. Etter gjeldende rett følger regelen indirekte av tvistemålsloven § 452 annet ledd annet punktum.

Selv om det ikke fremgår direkte av bestemmelsen, kan en voldgiftsavtale også gi partene rett til å anke en voldgiftsdom inn for en ny voldgiftsrett. Dette er i samsvar med tvistemålsloven § 466. Dersom voldgiftsavtalen inneholder en slik ankeadgang, får reglene i voldgiftsloven anvendelse så langt de passer.

§ 11 Forbrukerforhold

Paragrafen oppstiller særlige begrensninger i adgangen til å inngå voldgiftsavtaler i forbrukerforhold og formkrav til slike avtaler. Bestemmelsen avviker på enkelte punkter fra NOU § 2–3. Verken modelloven eller tvistemålsloven har særregler for

forbrukerforhold. Begrensninger i adgangen til å inngå voldgiftsavtaler i forbrukerforhold kan imidlertid følge av forbrukerlovgivningen for øvrig, se 10.2.1. Problemstillingene i tilknytning til forbrukerforhold er behandlet nærmere i 10.2 om begrensninger i adgangen til å avtale voldgift og 11.2 om formkrav.

Forbrukerbegrepet varierer noe i den materielle lovgivning. I loven her tas det sikte på avtaleforhold der en forbruker er part på den ene siden og hvor den andre parten inngår avtalen som ledd i sin næringsvirksomhet. Forbrukerforhold foreligger også når selgerens representant opptrer i næringsvirksomhet, selv om selgeren ikke inngår avtalen som ledd i næringsvirksomhet. Til forskjell fra utvalgets forslag vil bestemmelsen etter departementets forslag ikke gjelde når begge parter opptrer som privatpersoner, se drøftelsen av forbrukerbegrepet i 10.2.4.

For at en part skal anses som forbruker i lovens betydning, kreves det at voldgiftsavtalen omhandler en tvist knyttet til varer eller tjenester til personlig bruk for ham eller henne. Dette omfatter også leie av husrom og kjøp av bolig. En part er ikke å anse som forbruker dersom tvisten ikke gjelder varer eller tjenester, men eksempelvis er en nabotvist.

Første ledd bestemmer at en voldgiftsavtale der en forbruker er part, ikke kan omfatte fremtidige rettstvister. Avtale om voldgift kan bare inngås etter at tvisten er oppstått. Bestemmelsen tilsvarende NOU § 2–3 annet ledd første punktum.

Annet ledd første punktum oppstiller et strengt skriftlighetskrav til voldgiftsavtale i forbrukerforhold. Formkravet til en slik voldgiftsavtale er at den skal tas inn i et eget dokument og undertegnes av begge parter. Avtaledokumentet kan være elektronisk. Formkravene gjelder også når partene avtaler avvikende løsninger i forhold til lovens deklatoriske bestemmelser. Det er imidlertid ikke nødvendig at avtale om å fravike lovens bestemmelser inngås samtidig med selve voldgiftsavtalen. Avtale om å fravike lovens bestemmelser kan inngås når som helst i prosessen. Forbrukeren kan også bli bundet uten at formkravene er oppfylt, jf. § 4 om tap av retten til å fremme innsigelse.

Formkravene i annet ledd gjelder også for voldgiftsavtaler i forbrukerforhold hvor begrensninger i adgangen til å avtale voldgift allerede følger av særlov.

Annet ledd annet punktum regulerer krav til avtaleinngåelse ved elektronisk dokument. Annet punktum er nytt i forhold til utvalgets forslag. Ved avtaleinngåelsen må partene benytte en sikker metode for elektronisk signatur som gjør det mulig å

identifisere partene og å knytte innholdet i avtalen til disse. Metoden må også sikre at forsøk på endringer i dokumentet blir oppdaget. Om begrepet autentisering og sikring av avtalens innhold vises det til NOU 2001: 10 Uten penn og blekk, særlig s. 17.

Tredje ledd gjør unntak fra regelen om at den som innlater seg på forhandlinger for voldgiftsretten er bundet uavhengig av om voldgiftsavtale er inngått, jf. §18 tredje ledd om at innsigelse om at avtale ikke er inngått, går tapt dersom den ikke fremmes senest i første innlegg til realiteten i kravet. I forbrukerforhold gjelder bestemmelsen i § 18 tredje ledd bare dersom forbrukeren er blitt gjort oppmerksom på at voldgiftsavtalen ikke er bindende. At avtalen ikke er bindende, kan skyldes at den er inngått før tvisten oppsto, eller at formkravene ikke er oppfylt. Nytt i forhold til utvalgets forslag er det at forbrukeren også skal ha blitt gjort oppmerksom på hva en voldgiftsdom vil bety nå det gjelder muligheten for overprøving. Her siktes det først og fremst til at voldgiftsdommen ikke kan ankes og at den kun kan settes til side ved ugyldighetssøksmål etter kapittel 9 i loven. Det er uten betydning hvem som har gjort forbrukeren oppmerksom på de aktuelle forholdene.

Kapittel 4. Voldgiftsrettens sammensetning

Til § 12 Antall voldgiftsdommere

Bestemmelsen fastslår at antall voldgiftsdommere i utgangspunktet er tre. Paragrafen bygger på NOU § 3–1 og modelloven artikkel 10. Spørsmålet er i dag regulert i tvistemålsloven § 454 første ledd, og er behandlet i 14.2.

Første punktum fastsetter at partene kan avtale antallet voldgiftsdommere. Det er ingen begrensninger for hvilket antall som kan avtales, herunder partall. Gjelder tvisten små verdier, vil det fort kunne gjøre behandlingen uforholdsmessig kostbar med tre dommere. Det vil da være praktisk å avtale at det bare skal være én dommer.

Annet punktum regulerer situasjonen hvis partene ikke har avtalt antall dommere. Voldgiftsretten skal da bestå av tre dommere.

Til § 13 Oppnevning av voldgiftsretten

Bestemmelsen fastsetter krav til voldgiftsdommerne og hvordan voldgiftsretten skal oppnevnes. Den tilsvarende NOU § 3–2 og har viktige elementer fra modelloven artikkel 11. Bestemmelsen er mer detaljert og avviker også på enkelte punkter fra gjeldende rett i tvistemålsloven §§ 454 første ledd og 455. Spørsmålet er behandlet i 14.3 og 14.4.

Første ledd fastsetter krav om upartiske og uavhengige voldgiftsdommere og at voldgiftsdommeren skal være kvalifisert for vervet. Kravet om at voldgiftsdommeren skal være kvalifisert for vervet, innebærer ingen begrensning i partenes frihet til å oppnevne voldgiftsdommerne, jf. femte ledd om avtalefrihet og annet ledd om felles oppnevning. Partene kan fritt avtale hvilke kvalifikasjoner voldgiftsdommerne skal ha og i fellesskap oppnevne hvem de vil, herunder voldgiftsdommere som ikke er uavhengige og upartiske. Det generelle kvalifikasjonskravet og krav om upartiske og uavhengige voldgiftsdommere gjelder først og fremst når partene ikke har avtalt noe særskilt om dette. Kravet tjener da som en rettesnor for oppnevning etter tredje og fjerde ledd. Ved oppnevning etter tredje og fjerde ledd må det ses hen til hva saken gjelder og hvilke faglige kvalifikasjoner som passer i den konkrete saken. Kravet omfatter også personlige kvalifikasjoner og skal tjene som sikkerhet mot at det oppnevnes personer som er uegnet for oppdraget. Når partene har avtalt hvilke kvalifikasjoner voldgiftsdommerne skal ha, er dette avgjørende også for oppnevning etter tredje og fjerde ledd. Men også i disse tilfellene er det generelle kvalifikasjonskravet en sikkerhet mot at det oppnevnes uegnede personer, selv om alle avtalte kvalifikasjonskrav er oppfylt. Partene kan i prinsippet også generelt avtale at det ikke skal gjelde krav om uavhengig og upartiske dommere eller et generelt kvalifikasjonskrav, jf. femte ledd.

Annet ledd fastsetter hovedregelen ved oppnevning av voldgiftsretten: Partene skal så vidt mulig oppnevne voldgiftsretten i fellesskap. Det er en fordel om partene kan bli enige om voldgiftsretten i sin helhet. Retten får da generelt en mindre partstilknytning og et større preg av uavhengighet enn hvor partene oppnevner hver sin dommer.

Tredje ledd regulerer situasjon der partene ikke klarer å oppnevne voldgiftsretten i fellesskap. Hver part må da oppnevne en voldgiftsdommer som så oppnevner den tredje. Parten har én måneds frist for å oppnevne et medlem, jf. *annet punktum*. *Tredje punktum* setter én måneds frist for de partsoppnevnte dommerne til å oppnevne den tredje.

Fjerde ledd første punktum regulerer de tilfeller hvor partene eller andre som etter voldgiftsavtalen skal oppnevne en eller flere dommere til voldgiftsretten, ikke gjør det innen de frister som er fastsatt. Hver av partene kan da kreve at tingretten oppnevner den eller de dommerne som mangler. Domstolen skal bare reparere den mangel som foreligger. Er det en av partene som ikke har oppnevnt voldgiftsdommer, er det bare denne dommeren domstolen skal oppnevne og ikke hele voldgiftsretten.

Tingrettens oppnevning kan ikke påkjæres, jf. *annet punktum*. Innsigelser mot de oppnevnte voldgiftsdommerne kan imidlertid fremmes på vanlig måte etter at voldgiftsretten er etablert, jf. §§ 14 og 15. Partene kan be om domstolens bistand til å oppnevne voldgiftsrettens medlemmer selv om voldgiftsstedet ennå ikke er bestemt, jf. § 1 tredje ledd.

§ 13 gjelder også ved subjektiv kumulasjon og forening av saker. Blir ikke partene enige om en felles oppnevning, gjelder tredje og fjerde ledd så langt de passer. Dersom voldgiftsretten skal settes med én voldgiftsdommer, og partene ikke blir enige, kan hver av dem be domstolen om å oppnevne dommeren.

Skal voldgiftsretten settes med tre dommere må partene konsolideres, slik at det utpekes én voldgiftsdommer fra hver side med sammenfallende interesser, og at de to sammen deretter utnevner den tredje. Blir det ikke enighet innenfor en side må domstolen oppnevne dommer for denne, jf. fjerde ledd. Partene konsolideres slik det går frem av voldgiftsavtalen. Dersom partene ikke har avtalt dette, må en se hen til hvilke parter som har sammenfallende interesser og som naturlig utgjør en side i saken. Er det ikke mulig å konsolidere partene til to sider må domstolen oppnevne alle voldgiftsdommerne.

Etter *femte ledd* kan første, annet og tredje ledd fravikes ved avtale. Dette gjør også at partene kan overlate oppnevning av voldgiftsretten til en voldgiftsinstitusjon.

Til § 14 Innsigelsesgrunner mot voldgiftsdommere

Paragrafen regulerer voldgiftsdommerens opplysningsplikt og hvilke innsigelser som kan gjøres gjeldende mot voldgiftsdommeren. Behandlingen av en slik innsigelse er regulert i § 15.

Bestemmelsen tilsvarende NOU § 3–3 og bygger på modelloven artikkel 12. § 14 første ledd har ikke sitt motstykke i tvistemålsloven kapittel 32, mens annet ledd svarer delvis til tvistemålsloven § 456. Spørsmålene er behandlet i 14.5.

Første ledd første punktum pålegger den som blir kontaktet om et mulig voldgiftsoppdrag, en opplysningsplikt om forhold som kan være egnet til å skape berettiget tvil om sin upartiskhet eller uavhengighet. Vedkommende skal opplyse om alle forhold som kan tenkes å gi grunnlag for en diskusjon om habiliteten, selv om det er tvilsomt om forholdet fører til inhabilitet. Voldgiftsdommeren må selv sørge for å informere partene. Det er ikke tilstrekkelig at partene har fått informasjonen fra andre kilder. Plikten til å informere gjelder både før vedkommende er oppnevnt og gjennom hele voldgiftssa-

ken. Vedkommende trenger ikke gi opplysninger dersom det er klart at oppdraget er uaktuelt. Da kan oppdraget avslås uten at det gis opplysninger som nevnt.

Opplysningsplikten gjelder overfor begge parter, også overfor den part som har oppnevnt vedkommende.

Annet punktum angir at opplysningsplikten også gjelder fra oppnevningen og under hele voldgiftsbehandlingen. En oppnevnt voldgiftsdommer plikter straks å gi opplysninger til partene om eventuelle nye forhold.

Første ledd gir ikke anvisning på sanksjoner knyttet til manglende overholdelse av opplysningsplikten. At en voldgiftsdommer har fortiet opplysninger, kan imidlertid tas i betraktning ved vurderingen av om vedkommende er upartisk og uavhengig, og kan også få betydning for krav på godtgjørelse for oppdraget og etter omstendighetene medføre et erstatningsansvar.

Annet ledd første punktum regulerer når en voldgiftsdommer ikke kan gjøre tjeneste i saken. Voldgiftsdommeren er inhabil dersom det foreligger forhold som skaper berettiget tvil om hans upartiskhet eller uavhengighet eller dersom dommeren ikke har kvalifikasjoner som avtalt mellom partene. Andre innsigelser enn de som er nevnt i § 14 annet ledd, kan ikke gjøres gjeldende. Det kan altså i utgangspunktet ikke gjøres gjeldende innsigelse knyttet til det generelle kvalifikasjonskravet i § 13 første ledd, jf. likevel merknad om dette nedenfor.

Regelen i annet ledd første punktum er ny, men innholdsmessig svarer den langt på vei til tvistemålsloven § 456 første ledd. Etter tvistemålsloven § 456 første ledd får reglene i domstolloven §§ 106 til 108 direkte anvendelse gjennom henvisningen til de habilitetskrav som gjelder for dommere. Etter § 14 annet ledd kan reglene i domstolloven ikke anvendes direkte. De fleste typetilfeller etter domstolloven §§ 106–108 må imidlertid også lede til berettiget tvil om voldgiftsdommeren er upartisk og uavhengig. Det samme gjelder når dommeren ville ha vært inhabil etter § 108 på grunn av «andre særegne omstendigheter».

Selv om det ikke er noen uttrykkelig avtale om kvalifikasjoner, kan disse for en som foreslås som voldgiftsdommer være så åpenbart utilstrekkelige at det vil stride mot enhver fornuftig forutsetning om hvem som skal kunne være voldgiftsdommer. Hvis det er strid med slike åpenbare forutsetninger, må det gi grunnlag for innsigelse, selv om kvalifikasjonskravene ikke er nedfelt uttrykkelig i avtalen om voldgift.

Annet ledd annet punktum avskjærer den part som har oppnevnt vedkommende voldgiftsdommer

fra å gjøre gjeldende innsigelser som knytter seg til forhold parten var kjent med ved oppnevningen. En part anses for å ha deltatt i oppnevningen av en voldgiftsdommer også i andre tilfeller enn der parten selv eller sammen med de andre partene faktisk oppnevner dommeren. En part som har foreslått vedkommende oppnevnt, eller som har gitt sin tilslutning til at han oppnevnes, har også «deltatt i oppnevningen» av ham.

Til § 15 Behandling av innsigelse mot en voldgiftsdommer

Bestemmelsen angir hvordan en innsigelse mot en voldgiftsdommer skal behandles. Paragrafen tilsvarende i hovedsak NOU § 3–4 og bygger i stor grad på modelloven artikkel 13. Bestemmelsen har enkelte likhetstrekk med tvistemålsloven § 456. Spørsmålene er behandlet i 14.5.

Første ledd første punktum fastsetter at en begrundet innsigelse skal fremsettes skriftlig overfor voldgiftsretten innen 15 dager etter at parten fikk kjennskap til oppnevningen av den aktuelle dommeren og de forhold som foranlediger innsigelsen. Voldgiftsretten prøver ikke sin habilitet av eget tiltak. Behandling av innsigelse mot en voldgiftsdommer forutsetter at en av partene krever dette. En innsigelse som ikke er fremmet innen fristen går tapt kan heller ikke benyttes som grunnlag for ugyldighet eller hinder for anerkjennelse og fullbyrding etter hhv. kapittel 9 og 10. Partene kan avtale en annen fremgangsmåte for behandling av innsigelser mot voldgiftsdommeren. For eksempel kan partene avtale at en voldgiftsinstitusjons regler om dette skal gjelde

Første ledd annet punktum angir fremgangsmåten for voldgiftsrettens behandling av innsigelsen. Med mindre dommeren trekker seg frivillig eller de øvrige partene er enig i innsigelsen, avgjør voldgiftsretten spørsmålet. Den voldgiftsdommer som det er reist innsigelse mot, deltar også i behandlingen. Dersom voldgiftsretten består av én dommer, skal vedkommende derfor selv avgjøre spørsmålet.

Annet ledd første punktum gir den part som fremsatte innsigelsen rett til å bringe den inn for domstolene innen én måned hvis ikke voldgiftsretten tar innsigelsen til følge. Når fristen starter er regulert i § 3. Fristen avbrytes etter reglene i domstolloven § 146.

Partene kan avtale en annen fremgangsmåte. Partene kan for eksempel avtale å legge til grunn et regelsett som bestemmer at innsigelse mot en voldgiftsdommer avgjøres endelig av en voldgiftsinstitusjon. Partene kan også avtale andre frister enn det som følger av første punktum. Partene kan ikke

fravike reglene for domstolenes behandling av innsigelsen.

Vilkåret for å bringe innsigelsen inn for domstolene, er at den ikke ble «tatt til følge» av voldgiftsretten. Adgangen til å bringe innsigelsen inn for domstolene vil gjelde ikke bare der voldgiftsretten har prøvd innsigelsen, men også hvor voldgiftsretten har avvist den, for eksempel fordi den er fremsatt for sent. Domstolen må i et slikt tilfelle først ta stilling til avvisningsgrunnen. Dersom den finner at det ikke var grunnlag for å avvise innsigelsen, må den prøve innsigelsen mot voldgiftsdommeren.

Dersom innsigelsen blir tatt til følge av voldgiftsretten, er avgjørelsen endelig og kan ikke bringes inn for domstolene.

Annet ledd annet punktum angir at tingretten skal avgjøre spørsmålet ved kjennelse. Kjennelsen kan ikke påkjæres, jf. *tredje punktum*. Dette er i samsvar med modelloven, mens utvalget foreslår at kjennelsen skal kunne påkjæres, se 14.5.4 om dette. Kjennelsen blir dermed rettskraftig når den er avsagt.

Annet ledd fjerde punktum avskjærer en allerede påberopt innsigelse, som voldgiftsretten og eventuelt domstolene har tatt stilling til, fra senere å kunne brukes som ugyldighetsgrunn eller som innsigelse mot anerkjennelse eller fullbyrding. Men nye faktiske omstendigheter kan anføres som grunnlag for innsigelse mot en voldgiftsdommer. I disse tilfeller kan alle relevante faktiske omstendigheter påberopes, også de som har vært prøvd tidligere. Hvis innsigelsen er brakt inn for tingretten og avgjørelse derfra ikke foreligger før voldgiftsretten har avsagt voldgiftsdom, kan innsigelsen likevel gjøres gjeldende som ugyldighetsgrunn eller som hinder for anerkjennelse og fullbyrding.

Annet ledd femte punktum gir voldgiftsretten anledning til å fortsette behandlingen og også avgjøre saken selv om spørsmål knyttet til innsigelse mot en voldgiftsdommer verserer for domstolen. Den voldgiftsdommeren som innsigelsen er rettet mot, kan delta i behandlingen. Det er voldgiftsdommen som danner utgangspunktet for søksmålsfrist etter § 44 selv om det ennå ikke foreligger en rettskraftig avgjørelse av innsigelsen mot voldgiftsdommeren. Om denne situasjonen vises det til de to siste avsnittene i 14.5.4.

Partene kan be om domstolens bistand etter annet ledd selv om voldgiftsstedet ennå ikke er bestemt, jf. § 1 tredje ledd.

Til § 16 Manglende oppfyllelse av en voldgiftsdommers oppdrag

Bestemmelsen omhandler situasjonen der en voldgiftsdommer ikke oppfylder voldgiftsoppdraget. Pa-

ragrafen tilsvarende NOU § 3–5 og bygger på modelloven artikkel 14. Bestemmelsen har likhetstrekk med tvistemålsloven § 457. Spørsmålene er behandlet i proposisjonen 14.6.

Første ledd første punktum angir praktisk viktige tilfeller der en voldgiftsdommers oppdrag ikke blir oppfylt. Det vil blant annet være hvor det blir rettslig eller faktisk umulig for vedkommende å oppfylle oppdraget, eller hvis dommeren av andre grunner unnlater å handle uten unødig opphold. En dommer anses for å ha unnlatt å handle både hvor vedkommende helt lar være å foreta seg noe i saken og der handlemåten er av en slik karakter at det er naturlig å likestille den med en unnlatt handling. Dommeren har plikt til å gjøre det som er nødvendig i saken uten unødig opphold.

Også av andre grunner kan partene når som helst under saken avtale at dommerens oppdrag skal opphøre. Opphør av oppdraget vil også skje hvor dommeren trekker seg, uansett hva grunnen til det er. At det kan oppstå krav på godtgjøring eller erstatning dersom oppdraget tilbakekalles eller voldgiftsdommeren trekker seg uten rimelig grunn, er en annen sak.

Første ledd annet punktum gir en part rett til å bringe inn for domstolene krav om at voldgiftsdommerens oppdrag skal opphøre av en grunn som er nevnt i første punktum. Dette gjelder i de tilfeller hvor dommeren ikke trekker seg frivillig eller partene ikke blir enige om at oppdraget skal opphøre. Tingretten avgjør spørsmålet ved kjennelse som ikke kan påkjæres, jf. *tredje punktum*. Partene kan be om domstolens bistand etter første ledd selv om voldgiftsstedet ennå ikke er bestemt, jf. § 1 tredje ledd.

Annet ledd svarer til modelloven artikkel 14 (2). Den kan for eksempel få betydning der en av partene vil kreve erstatning av en voldgiftsdommer fordi oppdraget er misligholdt.

Til § 17 Oppnevning av ny voldgiftsdommer

Paragrafen regulerer situasjon der en ny voldgiftsdommer skal oppnevnes fordi voldgiftsoppdraget har opphørt etter §§ 15 og 16. Bestemmelsen svarer til NOU § 3–6. Første ledd svarer til modelloven artikkel 15. Tvistemålsloven har ingen bestemmelse om oppnevning av ny voldgiftsdommer. Problemstillingen er behandlet i 14.5.

Første ledd angir at en ny voldgiftsdommer skal oppnevnes etter de regler som ble benyttet ved oppnevningen av den voldgiftsdommeren som ble skiftet ut. Dette gjelder i alle situasjoner der en voldgiftsdommer fratrer.

Annet ledd slår fast at alle tidligere voldgiftsforhandlinger som utgjør en del av avgjørelsesgrunn-

laget, skal gjentas dersom det blir oppnevnt en ny dommer. Dette innebærer at forhandlinger knyttet til prosessuelle spørsmål ikke må gjentas. Voldgiftsretten avgjør hvorvidt en forhandling utgjør en del av avgjørelsesgrunnlaget eller ikke. Modelloven har ingen uttrykkelig regulering av dette.

Tredje ledd bestemmer at § 17 kan fravikes ved avtale.

Kapittel 5 Voldgiftsrettens kompetanse

Til § 18 Voldgiftsrettens avgjørelse av egen domsmyndighet

Bestemmelsen regulerer voldgiftsrettens adgang til å avgjøre sin egen domsmyndighet og fremgangsmåten for voldgiftsrettens prøving av domsmyndighet. Den tilsvarende NOU § 4–1 og bygger i det vesentlige på modelloven artikkel 16. Bestemmelsen svarer i stor grad til det som følger av gjeldende rett, men innebærer endringer som fremmer en mer effektiv voldgiftsprosess. Avgjørelse av voldgiftsrettens domsmyndighet er behandlet nærmere i 12.2 og 12.3.

Første ledd bestemmer at voldgiftsretten avgjør spørsmål om sin egen domsmyndighet. Voldgiftsretten kan prøve ethvert spørsmål knyttet til domsmyndigheten. Dette omfatter blant annet innsigelser om at det ikke foreligger en voldgiftsavtale, at voldgiftsavtalen ikke dekker tvisten eller at tvisten i det hele tatt ikke kan være gjenstand for voldgift.

Første ledd gjelder den kompetanse voldgiftsretten har. Den regulerer ikke direkte om voldgiftsretten av eget tiltak har plikt eller rett til å ta opp sin egen domsmyndighet. For innsigelser som partene ikke har rådighet over, må regelen være at voldgiftsretten plikter å avgjøre spørsmål som reiser seg om slike innsigelser. Det vil for eksempel gjelde at tvisten i det hele ikke kan være gjenstand for voldgift. Innsigelser som det står en part fritt om han eller hun vil påberope, er voldgiftsretten som den klare hovedregel avskåret fra å ta opp dersom en innsigelse ikke er fremsatt.

Spørsmålet om hvilke rettsregler voldgiftsretten skal anvende ved avgjørelse av egen domsmyndighet, er regulert i § 31 fjerde ledd. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen samt behandlingen av spørsmålet i 16.2.4.

Annet ledd fastslår prinsippet om atskilthet (separability). Voldgiftsklausulen og det øvrige kontraktsforhold skal i forbindelse med prøving av domsmyndighet ses atskilt fra hverandre selv om de i formen inngår i samme avtale. Dette prinsippet gjør det mulig for voldgiftsretten å sette til side en materiell avtale uten at voldgiftsavtalen, som gir

voldgiftsretten domsmyndighet, må anses for bortfalt.

Tredje ledd første punktum fastsetter fristen for å fremsette innsigelse mot voldgiftsrettens domsmyndighet til senest i partenes første innlegg til realiteten i kravet. I praksis vil dette være i tilsvaret. Dersom det fremsettes motkrav eller nye krav senere i prosessen må innsigelse fremsettes i partens første innlegg til realiteten i dette kravet. En innsigelse som settes til side som for sent fremsatt, kan heller ikke brukes som grunnlag for å angripe voldgiftsdommen etter kapittel 9 eller 10 i ettertid. Dette gjelder imidlertid ikke for innsigelser voldgiftsretten plikter å vurdere av eget tiltak, som at tvisten ikke kan være gjenstand for voldgift.

Tredje ledd annet punktum gir voldgiftsretten adgang til å tillate en innsigelse som fremsettes etter fristen, dersom parten ikke er vesentlig å bebreide. Om en part er «vesentlig å bebreide», vil bero på et skjønn. Ved vurderingen vil det blant annet ha betydning om man er på et felt hvor voldgift er vanlig og hvor partene er profesjonelle og representert ved advokat. Da skal det mye til for å godta en innsigelse som fremsettes etter fristen. Dette kan stille seg annerledes ved voldgift i mindre tvister, og særlig for en part som ikke er representert ved advokat. Generelt må det kreves at parten omgående fremsetter innsigelsen etter at hun eller han er blitt oppmerksom på at fristen er oversittet.

Tredje ledd tredje punktum presiserer det som indirekte følger av første punktum, nemlig at en part ikke blir avskåret fra å fremme innsigelse mot domsmyndighet ved å delta i oppnevningen av voldgiftsretten.

Hvor parten helt unnlater å ta del i voldgiftsbehandlingen, får preklusjonsregelen i tredje ledd ikke anvendelse. Da gjelder det generelt at parten kan gjøre gjeldende innsigelser mot voldgiftsrettens domsmyndighet i et angrep på voldgiftsdommen etter kapittel 9 eller 10.

Fjerde ledd gjelder voldgiftsrettens behandling av en innsigelse mot dens domsmyndighet. *Første punktum* overlater til voldgiftsretten å avgjøre om innsigelsen skal behandles særskilt under voldgiftsbehandlingen eller i voldgiftsdommen.

Fjerde ledd annet punktum bestemmer at dersom voldgiftsretten under voldgiftsbehandlingen avgjør at den har domsmyndighet, kan en part bringe spørsmålet inn for tingretten innen én måned. Tingrettens kjennelse kan påkjæres. Innsigelsen går ikke tapt selv om parten i et slikt tilfelle unnlater å bringe spørsmålet inn for de alminnelige domstoler. Innsigelsen kan likevel gjøres gjeldende som ugyldighetsgrunn, eller i forbindelse med anerkjennelse eller fullbyrding. Dersom spørsmå-

let om domsmyndighet blir rettskraftig avgjort ved de alminnelige domstoler under voldgiftsbehandlingen, kan ikke innsigelsen senere brukes som ugyldighetsgrunn eller som hinder for anerkjennelse og fullbyrding. Voldgiftsrettens avgjørelse om at den ikke har domsmyndighet i saken er endelig.

Fjerde ledd tredje punktum regulerer voldgiftsrettens adgang til å fortsette voldgiftsbehandlingen selv om en part bringer spørsmålet om domsmyndighet inn for tingretten. Voldgiftsretten kan også avsi dom i saken. Det er voldgiftsdommen som danner utgangspunkt for søksmålsfrist etter § 44 selv om det ikke foreligger en rettskraftig avgjørelse om voldgiftsrettens domsmyndighet. Om denne situasjonen vises det til 12.3.4 siste avsnitt.

Til § 19 Voldgiftsrettens adgang til å beslutte midlertidige tiltak

Bestemmelsen omhandler voldgiftsrettens adgang til å beslutte midlertidige tiltak. Adgangen til å begjære midlertidig sikring for de alminnelige domstoler er regulert i § 8.

Innholdsmessig tilsvarende bestemmelsen NOU § 4–2, med unntak av annet ledd som er nytt i forhold til utvalgets forslag. Første ledd svarer langt på vei til modelloven artikkel 17. Spørsmålene er behandlet i kapittel 13.

Første ledd første punktum regulerer voldgiftsrettens adgang til, etter krav fra en part, å gi pålegg om midlertidige tiltak som er nødvendig for å sikre partens interesser. Det kan for eksempel være å gi bestemmelser som skal sikre at det tvisten gjelder ikke forringes og at visse bevis skal bevares. Flere parter kan i fellesskap eller hver for seg begjære midlertidig sikringstiltak. Risikoen i forhold til erstatningsansvar etter tredje ledd blir i så fall fordelt på flere parter.

Voldgiftsrettens pålegg om midlertidig sikringstiltak kan ikke tvangsfullbyrdes. Dette fremgår ikke direkte av ordlyden slik som i NOU § 4–2, men følger av at slike pålegg ikke er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdesloven og heller ikke er omfattet av kapittel 10.

Etter *første ledd annet punktum* kan voldgiftsretten pålegge de partene som krever et midlertidig sikringstiltak å stille sikkerhet for eventuelle konsekvenser av tiltaket. I motsetning til i NOU § 4–2 går det uttrykkelig frem av bestemmelsen at sikkerhetsstillelse kan stilles som vilkår for ikrafttredelse og gjennomføring av sikringstiltaket. Voldgiftsretten må sette en frist for oppfyllelse. Det ligger innenfor voldgiftsrettens skjønn å sette fristen for oppfyllelse av pålegg om å stille sikkerhet til etter at sikringstiltaket er iverksatt. Dersom sikkerhets-

stillelsen ikke er på plass innen fristen, må eventuelt iverksettelsen av sikringstiltaket reverseres.

Det vanlige vil være at bestemmelse om sikkerhet treffes etter begjæring fra den part som tiltaket er rettet mot, men voldgiftsretten kan også gi pålegg om sikkerhet av eget initiativ. Størrelsen på sikkerheten avgjøres av voldgiftsretten. Sikkerheten kan omfatte både kostnadene med å iverksette tiltaket og eventuelt økonomisk tap som det er sannsynlig at tiltaket vil påføre den annen part.

Annet ledd gir voldgiftsretten adgang til å begrense eller oppheve et midlertidig sikringstiltak. Bestemmelsen er ny i forhold til Tvistemålsutvalgets forslag. Den gir voldgiftsretten en mulighet til å endre avgjørelsen om midlertidig sikringstiltak hvis utviklingen i saken tilsier dette. Voldgiftsretten kan begrense eller oppheve et midlertidig tiltak av eget tiltak, men det vanlige vil være at endring skjer etter begjæring fra en part.

Tredje ledd oppstiller et objektivt erstatningsansvar for den eller de parter som begjærte midlertidig sikringstiltak. Vilkåret for erstatningsansvar er at det kravet som skulle sikres ved midlertidig tiltak likevel ikke bestod da tiltaket ble besluttet. Voldgiftsretten avgjør erstatningskravet med endelig virkning. Erstatningskravet kan behandles og avgjøres i forbindelse med behandlingen av den opprinnelige tvisten eller som en egen parallell eller etterfølgende sak. Partene kan imidlertid også avtale at erstatningskravet skal avgjøres av de alminnelige domstoler eller av en ny voldgiftsrett som en ny og uavhengig voldgiftssak, jf. fjerde ledd. Modelloven inneholder ikke en slik erstatningsbestemmelse.

Fjerde ledd gir partene adgang til å fravike § 19 ved avtale.

Kapittel 6. Saksbehandlingen i voldgiftsretten

Til § 20 Likebehandling av partene

Bestemmelsen svarer til NOU § 5–1 og modelloven artikkel 18. Tvistemålsloven har ingen lignende bestemmelse, men prinsippene i § 20 har fått visse utslag i dagens tvistemålslov, jf. for eksempel § 460. Lovforslagets kapittel om saksbehandlingen i voldgiftsretten er behandlet i kapittel 15 i de alminnelige motiver.

Bestemmelsen slår fast at partene skal gis lik behandling på ethvert trinn av voldgiftsbehandlingen. Selv om paragrafen er inntatt i kapitlet om saksbehandlingen i voldgiftsretten, gjelder den på alle stadier i en voldgiftssak. At partene skal gis lik behandling, innebærer at ingen av dem skal få særlige fordeler ved gjennomføringen av voldgiftssaken, eksempelvis ved at en av partene får utpeke flere voldgiftsdommere enn den andre parten.

Paragrafen knesetter også prinsippet om at begge parter har full rett til å få fremføre sin sak. Dette innebærer at partene skal få tid og anledning til å presentere sitt syn på saken for voldgiftsretten. At en part har en slik rett, innebærer ikke at han har krav på å få legge frem bevismateriale som åpenbart er uten betydning. En part har heller ikke rett til å fremlegge materiale uavhengig av tidsfrister. Voldgiftsretten kan sette tidsfrister for bevisfremleggelse for å hindre at saken trekkes unødig ut i tid. Voldgiftsretten kan også begrense varigheten av muntlige innlegg i rettsmøter og avskjære deler av en parts fremstilling ut fra at den ikke bringer noe nytt i forhold til det parten tidligere har redegjort for.

Det er ikke adgang til å avtale begrensninger i partenes rettigheter etter § 20.

Til § 21 Regler for saksbehandlingen

Paragrafen omhandler hvilke regler som gjelder for saksbehandlingen. Bestemmelsen svarer til NOU § 5–2, og bygger i stor grad på modelloven artikkel 19. Bestemmelsen svarer i hovedsak til gjeldende rett. Saksbehandlingsreglene er behandlet i kapittel 15, og spørsmålet om saksbehandlingsreglene bør være fravikelige i 15.2.

Partene kan avtale regler for saksbehandlingen innenfor rammen av de ufravikelige bestemmelsene i loven. Ut over dette er det ingen begrensninger for hvilke saksbehandlingsregler partene kan avtale. I praksis vil partene ofte avtale å bruke et sett med voldgiftsregler utarbeidet av et voldgiftsinstitutt. Partene kan inngå avtale om saksbehandlingen før voldgiftssaken er startet og når som helst under voldgiftsbehandlingen.

Første punktum fastsetter at voldgiftsretten skal behandle saken innenfor de rammer som avtalen mellom partene og loven oppstiller. Hvis partene ikke har avtalt noe om saksbehandlingen, bestemmer voldgiftsretten saksbehandlingen ut fra det den finner hensiktsmessig innenfor de rammer voldgiftsloven setter. Hva som er hensiktsmessig, må avgjøres ut fra tvistens karakter, partene i saken og forholdene ellers. Voldgiftsretten kan ikke av eget tiltak fravike lovens deklarasjonsregler. Partene kan imidlertid gjøre avtale om at voldgiftsretten skal kunne fravike de deklarasjonsreglene der den finner grunn til det.

Annet punktum oppstiller en plikt for voldgiftsretten til å drøfte den videre behandlingen av saken med partene. Effektiv saksfremdrift tilsier at det lages et bindende opplegg for den videre behandling av saken. Voldgiftsretten avgjør hvordan drøftelse skal finne sted. Dette kan for eksempel være i et

møte eller et fjernmøte som holdes som en telefon- eller videokonferanse.

Etter § 34 tredje ledd er det voldgiftsrettens leder som på egen hånd avgjør spørsmål om saksbehandlingen dersom han er bemyndiget til dette av partene eller av en samlet voldgiftsrett.

Til § 22 Voldgiftsstedet

Paragrafen fastsetter at voldgiftsretten kan bestemme voldgiftsstedet. Den svarer til NOU § 5–3 og i det vesentlige til modelloven artikkel 20. Tvistemålsloven kapittel 32 har ingen bestemmelser om voldgiftssted, men § 22 svarer i stor grad til hva som er gjeldende rett i dag. Spørsmålet om voldgiftssted er behandlet i 15.3 og må ses i sammenheng med virkeområdet for voldgiftsloven, som er behandlet i 9.2, jf. § 1.

Første ledd slår fast at voldgiftsretten bestemmer voldgiftsstedet i mangel av avtale mellom partene. Voldgiftsrettens valgfrihet er bare begrenset ved at den skal ta hensyn til hva som er praktisk for behandling av saken. Partene kan også avtale ytterligere begrensninger i voldgiftsrettens valgfrihet eller oppstille kriterier som voldgiftsretten skal bestemme voldgiftsstedet etter. Utgangspunktet er at voldgiftsforhandlingene skal finne sted på voldgiftsstedet. Det er imidlertid ikke nødvendig at alle forhandlingene skjer der, jf. annet ledd.

Det følger av *annet ledd* at voldgiftsretten kan møtes på andre steder enn voldgiftsstedet uten at dette påvirker valget etter første ledd. Voldgiftsretten står fritt til å velge dette, men det er et krav at valget av sted er hensiktsmessig. Partene kan ved avtale begrense voldgiftsrettens frihet til å holde møter andre steder, eller fastlegge at visse møter skal holdes andre steder enn voldgiftsstedet.

Paragrafen løser ikke lokaliseringsproblemet i internasjonal voldgift. Det følger av § 1 at § 22 først kommer til anvendelse når det er bestemt at voldgift skal finne sted i Norge. Voldgiftsrettens adgang til å bestemme voldgiftsstedet etter første ledd er derfor begrenset til plassering i Norge. Bestemmelsens viktigste funksjon er å angi at voldgiftsstedet ikke endres ved at en rekke handlinger finner sted utenfor voldgiftsstedet herunder i utlandet.

Til § 23 Innledning av voldgiftssaken

Bestemmelsen regulerer tidspunktet for når voldgiftssaken er innledet. Paragrafen svarer til NOU § 5–4, mens modelloven har en tilsvarende bestemmelse i artikkel 21. Tvistemålsloven har ingen tilsvarende bestemmelse. Spørsmålene er behandlet i 15.4.

Tidspunktet for når saken anses innledet har blant annet betydning for beregning av fristavbrudd etter foreldelsesloven § 15 nr. 3. Når saken er innledet, har også betydning for spørsmålet om avvisning av en sak som hører under voldgift, jf. § 7 annet ledd.

I mangel av annen avtale er saken innledet den dag saksøkte mottok krav om at tvisten skal behandles ved voldgift. Er det flere saksøkere eller saksøkte, regnes tidspunktet for når voldgiftssaken er innledet, særskilt i forhold til hver av dem. Foreligger det et nødvendig prosessfellesskap på saksøker- eller saksøktesiden, er voldgiftssaken likevel først innledet når samtlige har krevd voldgift resp. mottatt krav om voldgift.

Bestemmelsen angir ikke nærmere hva et slikt krav til saksøkte skal inneholde. For at kravet skal innlede voldgiftssaken, må det inneholde en tilstrekkelig angivelse av tvisten og uttrykkelig og ubetinget angi at saksøkeren krever tvisten avgjort ved voldgift. En meddelelse om at saksøkeren vurderer å bringe saken inn for voldgift, er ikke tilstrekkelig. Vil en part kreve flere krav avgjort ved voldgift, må det presiseres hvilke krav dette gjelder. Kravet om voldgift trenger ikke fremsettes skriftlig, selv om det i praksis vil være den måten kravet fremsettes på. Når et skriftlig krav anses mottatt, er regulert i § 3.

Fristavbrudd etter foreldelsesloven og tidspunktet for når saken anses innledes etter § 23 faller ikke nødvendigvis sammen. I forhold til foreldelsesloven er det avgjørende at fordringshaveren har gjort det som er nødvendig fra hans eller hennes side for å sette saken i gang. I praksis vil dette normalt være avsending av krav om at tvisten skal behandles ved voldgift.

Til § 24 Voldgiftsspråk

Paragrafen omhandler voldgiftsspråket og svarer i hovedsak til NOU § 5–5, med unntak av løsningen for parter hjemmehørende i Norge. Den bygger i det vesentlige på modelloven artikkel 22. Tvistemålsloven har ingen bestemmelse som regulerer valg av voldgiftsspråk. Spørsmålene er behandlet i 15.5.

Første ledd innebærer at partene fritt kan velge voldgiftsspråk. Partene kan også avtale når dette skal anvendes og kan avtale at det skal være mer enn ett voldgiftsspråk. I mangel av avtale mellom partene avgjør voldgiftsretten det eller de språk som skal være voldgiftsspråk. Bestemmelsen gir ingen retningslinjer for voldgiftsrettens valg av voldgiftsspråk. I motsetning til Tvistemålsutvalgets forslag er ikke voldgiftsspråket automatisk norsk der alle parter er hjemmehørende i Norge. Det er imid-

lertid som utgangspunkt naturlig å velge norsk om begge parter er hjemmehørende i Norge.

Voldgiftsretten må i sin vurdering ta hensyn til prinsippene i §§ 20 og 21. For eksempel må voldgiftsretten ved valg av voldgiftsspråk unngå å favorisere noen av partene. Voldgiftsretten kan imidlertid se hen til hvilket voldgiftsspråk den selv er best i stand til å behandle saken med. Har partene avtalt et voldgiftsspråk som den ene part har så vanskelig for å anvende at avtalen står i strid med § 20, er den ikke bindende, og voldgiftsretten må selv ta stilling til voldgiftsspråket.

Annet ledd likestiller de skandinaviske språkene dersom norsk er voldgiftsspråket.

Tredje ledd angir anvendelsesområdet for voldgiftsspråket. Dette kan enten avtales av partene eller avgjøres av voldgiftsretten der retten har bestemt voldgiftsspråket etter første ledd. Dersom ikke anvendelsesområdet er fastsatt av partene eller voldgiftsretten, skal språket benyttes i all skriftlig og muntlig kommunikasjon fra partene og retten. Der det er flere voldgiftsspråk, er det i utgangspunktet tilstrekkelig at ett av dem benyttes. I muntlige forhandlinger kan partene uansett benytte sitt eget språk dersom dette oversettes til et voldgiftsspråk ved hjelp av tolk. Den aktuelle part må selv bære kostnaden ved dette. Tolk skal også benyttes ved vitneforklaringer fra vitner som ikke behersker voldgiftsspråket. Kostnadene til tolk i slike tilfeller anses imidlertid som en del av kostnadene til voldgiftsretten etter § 39.

De alminnelige domstoler er ikke bundet av voldgiftsspråket. Domstolene følger de alminnelige regler for sivile tvister i domstolloven § 135 mv.

Etter *fjerde ledd* kan voldgiftsretten kreve at skriftlige bevis blir oversatt til det språk som partene er blitt enige om eller som voldgiftsretten har fastsatt. Det er ikke noe ubetinget krav at skriftlige bevis skal oversettes til voldgiftsspråket. Voldgiftsretten avgjør om det er nødvendig. Avgjørelsen må treffes blant annet i lys av den antatte betydning for saken som dokumentet kan ha, omkostningene og sakens betydning for partene.

Femte ledd fastsetter at annet til fjerde ledd kan fravikes ved avtale. Det ligger innenfor rammen av første ledd at partene kan avtale retningslinjer eller begrensninger for voldgiftsrettens valg av voldgiftsspråk.

Til § 25 Stevning og tilsvar

Paragrafen omhandler stevning og tilsvar og nye krav, påstandsgrunnlag og bevis. Den svarer i hovedsak til NOU § 5–6, og bygger i stor grad på modelloven artikkel 23. Tvistemålsloven kapittel 32

har ingen lignende bestemmelse. Spørsmålene om plikt til å legge frem stevning og tilsvaret er behandlet i 15.7, mens spørsmålene om adgang til å fremme nye krav, påstandsgrunnlag og bevis er behandlet i 15.8.

Første ledd første punktum omhandler saksøkerens plikt til å inngi stevning. Saksøker skal inngi stevningen innen den frist som partene har avtalt, eller voldgiftsretten har fastsatt. En stevning må ikke blandes sammen med det kravet som innleder voldgiftssaken etter § 23, selv om en stevning også kan innlede en voldgiftssak dersom stevningen er det første dokumentet i saken.

Konsekvensen av manglende stevning er regulert i § 27 første ledd.

Annet punktum regulerer de innholdsmessige kravene til stevningen. Innholdet skal gi saksøkte grunnlag for å ta stilling til kravet og ivareta egne interesser, samt gi voldgiftsretten mulighet for å vurdere sin egen domsmyndighet. Blant annet skal stevningen angi det krav som gjøres gjeldende og den faktiske og rettslige begrunnelse for det. Regelen oppstiller ikke noe skriftlighetskrav, men forutsetter at stevningen er skriftlig. Partene kan ha avtalt skriftlighet eller skriftlighetskrav kan være fastsatt av voldgiftsretten etter § 21.

Annet ledd første punktum angir saksøktes plikt til å inngi tilsvaret. Konsekvensen av manglende tilsvaret er regulert i § 27 annet ledd.

Annet og tredje punktum fastsetter innholdsmessige krav til tilsvaret. Reglene for tilsvaret er i det vesentlige de samme som for stevning.

Fjerde punktum slår fast at om saksøkte fremmer krav som kreves pådømt, får reglene om stevning og tilsvaret anvendelse for dette kravet.

Etter *tredje ledd* kan partene avtale andre krav til innholdet av stevning og tilsvaret, jf. henholdsvis første ledd annet punktum og annet ledd annet og tredje punktum. Partenes plikt til å inngi stevning og tilsvaret kan imidlertid ikke fravikes ved avtale. Dette er i samsvar med modelloven artikkel 23.

Etter *fjerde ledd første punktum* kan partene som utgangspunkt fremsette nye krav, utvide påstanden til et fremsatt krav og fremsette nye påstandsgrunnlag og bevis, på et hvilket som helst tidspunkt i saken. Påstandsgrunnlag er rettsstiftende faktiske forhold som parten bygger sin påstand på. Partene kan fravike bestemmelsen ved avtale.

Etter *annet punktum* kan voldgiftsretten etter krav fra en part nekte slik endring eller supplerings når hensynet til sakens fremdrift eller andre tungtveiende forhold tilsier det. Også virkningene for den part som eventuelt blir nektet å endre eller supplere som nevnt, må trekkes inn i vurderingen. Ved vurderingen av om hensynet til sakens frem-

drift tilsier preklusjon, må voldgiftsretten se hen til hvorvidt endringen eller suppleringen vil føre til forsinkelser og hvor store de i tilfelle vil være. En preklusjon må ikke være urimelig. Dette vil blant annet bero på konsekvensene for partene og i hvilken grad parten kan bebreides for ikke å ha foretatt endringen eller suppleringen tidligere. Selv om vilkårene er de samme for alle typer endringer og suppleringer, er det klart at den konkrete vurderingen meget vel kan falle forskjellig ut alt etter hva slags endring eller supplerings det er tale om.

Til § 26 Muntlig og skriftlig behandling

Bestemmelsen regulerer spørsmålet om muntlig og skriftlig behandling. Bestemmelsen svarer til NOU § 5–7 og bygger på modelloven artikkel 24. Tvistemålsloven kapittel 32 har ingen lignende bestemmelse. Spørsmålene er behandlet i 15.12.

Første ledd første punktum slår fast at med mindre partene har avtalt noe annet, bestemmer voldgiftsretten om saken skal avgjøres etter skriftlig eller muntlig behandling. Voldgiftsretten må vurdere konkret om den anser det nødvendig med muntlig forhandling.

Etter *annet punktum* er valgfriheten til voldgiftsretten begrenset ved at en part kan kreve muntlig forhandling. Et slikt krav trenger ikke å begrunnes. Blir muntlig forhandling krevd, skal voldgiftsretten gjennomføre det på et hensiktsmessig tidspunkt under voldgiftsbehandlingen. Voldgiftsretten avgjør hvilket tidspunkt den anser hensiktsmessig. En part har ikke krav på at det holdes mer enn én muntlig forhandling. Selv om en part kan kreve muntlig forhandling, er ikke det til hinder for at voldgiftsretten oppstiller en rimelig frist for når slikt krav må fremsettes.

Etter *annet ledd* skal partene gis rimelig varsel om muntlige forhandlinger og møter der partene har rett til å være til stede. På hvilket tidspunkt varselet må gis, beror på det konkrete tilfellet. Ved midlertidige tiltak etter § 19 vil behovet for raskt å kunne gjennomføre slike tiltak kunne nødvendiggjøre en svært kort varslingstid.

Etter *tredje ledd første punktum* skal alt materiale som en part legger frem for voldgiftsretten, samtidig sendes de øvrige parter slik at de umiddelbart får innsyn i det. Bestemmelsen omfatter ikke materiale vedrørende rettsanvendelsen og heller ikke dokumenter utarbeidet av voldgiftsretten til internt bruk. Dersom voldgiftsretten får tilsendt materiale direkte fra andre enn partene, må den sørge for at det straks blir oversendt til dem, jf. *annet punktum*.

Fjerde ledd slår fast at paragrafen kan fravikes ved avtale. I praksis stenger § 20 for at de rettighe-

tene partene har etter § 26 tredje ledd kan innskrenkes ved avtale.

§ 27 Forsømmelse fra partene

Bestemmelsen omhandler virkningen av enkelte typer forsømmelser fra partenes side. Paragrafen svarer til NOU § 5–8 og bygger i det vesentligste på modelloven artikkel 25. Tvistemålsloven kapittel 32 har ingen bestemmelser som uttrykkelige regulerer forsømmelser fra partene. Spørsmålene er behandlet i 15.11. For at det skal foreligge en forsømmelse etter første til tredje ledd, må unnlatelsen være skjedd uten rimelig grunn. Har parten rimelig grunn, representerer ikke unnlatelsen en forsømmelse. Det er ikke et krav om at oppfyllelse er umulig, men det må foreligge gode grunner for unnlatelsen.

Første ledd gjelder det tilfellet at saksøkeren unnlater å inngi stevning etter § 25 første ledd første punktum. Voldgiftsretten skal da heve saken. Bestemmelsen angir ikke virkningen av at saken heves. Saksøkte kan ikke, i motsetning til etter § 37 annet ledd, motsette seg heving og kreve voldgiftsdom avsagt. At saken heves, vil heller ikke innebære at saksøkeren anses for å ha oppgitt kravet. Saksøkte vil gjennomgående ha krav på saksomkostninger ved hevingen.

Annet ledd regulerer tilfellet der saksøkte forsømmer å inngi tilsvare etter § 25 annet ledd. Voldgiftsretten skal da fortsette behandlingen av saken på det grunnlag som foreligger, og kan også avgjøre tvisten. Voldgiftsretten har ikke mulighet til å avsi uteblivelsesdom i tvistemålslovens forstand. Alminnelig voldgiftsdom kan avsies selv om saksøkte ikke inngir tilsvare. Manglende tilsvare skal imidlertid ikke ses på som en aksept av saksøkers krav. Voldgiftsretten må i mangel av andre holdepunkter legge til grunn at saksøkte motsetter seg kravet.

Tredje ledd angir virkningen av at en part uteblir fra et rettsmøte eller unnlater å foreta en pålagt prosesshandling. Voldgiftsretten skal i slike tilfeller fortsette behandlingen av saken på samme måte som etter annet ledd.

Det sier seg selv at å avsi voldgiftsdom i en situasjon hvor en part ikke inngir tilsvare eller ikke møter til rettsmøte, kan være problematisk for retten. Retten må her søke å bringe på det rene at varsel er mottatt av parten, og at det på partens side ikke foreligger forhold som gir ham rimelig grunn til ikke å handle, inngi tilsvare eller møte. Hvis saken gjelder verdier av betydning, vil situasjonen, også i tilfeller hvor parten ikke hadde grunn til å unnlate å handle, ofte kunne være at det er rimelig at retten gir ham eller henne en ny frist for tilsvare eller be-

rammer et nytt møte. Rettslig sett vil det imidlertid ikke være en plikt til dette for retten, som må sørge for at parten ikke oppnår å forsinke vesentlig den videre behandling.

Fjerde ledd bestemmer at paragrafen kan fravikes ved avtale. Det vil neppe være særlig praktisk å fravike virkningene av for eksempel manglende inngivelse av stevning, men partene kan ha avtalt å legge til grunn et regelsett som regulerer spørsmålene annerledes.

Til § 28 Bevis

Bestemmelsen gir regler om bevisføring i saken. Paragrafen svarer i stor grad til NOU § 5–9 første ledd. Verken modelloven eller tvistemålsloven kapittel 32 har en tilsvarende bestemmelse. Spørsmålene er behandlet i 15.10.

Første ledd slår fast at det er partene, og ikke voldgiftsretten, som har ansvaret for å opplyse saken. Det er altså opp til partene å fremskaffe dokument- og vitnebevis. Første ledd slår også fast utgangspunktet om fri bevisførsel.

Annet ledd begrenser partenes frihet til å føre bevis. Etter *første punktum* kan voldgiftsretten for det første nekte et bevis ført dersom det åpenbart ikke har betydning for avgjørelsen av tvisten. Dette omfatter både bevis som ikke har noen relevans i saken, og bevis som retter seg mot forhold som allerede anses tilstrekkelig belyst. I kravet til «åpenbart» ligger at det må være klart at beviset ikke har betydning. I tvilstilfeller skal voldgiftsretten tillate beviset. Voldgiftsretten bør være varsom med å nekte bevis ført uten at det er begjært av en part.

Etter *annet punktum* kan voldgiftsretten begrense bevisføringen ut fra to proporsjonalitetsvurderinger. Bestemmelsen avviker her noe fra NOU § 5–9 første ledd.

For det første kan voldgiftsretten begrense bevisføringen dersom det ikke er et rimelig forhold mellom den betydning tvisten har og omfanget av bevisføringen. Ved vurderingen av «den betydning tvisten har» må voldgiftsretten blant annet se hen til hvilken økonomisk verdi tvistegenstanden har og de interesser en part har i voldgiftsavgjørelsen. Bestemmelsen skal sikre en kostnadseffektiv prosess og hindre omfattende bevisførsel i saker som har liten betydning. I praksis bør voldgiftsretten ikke begrense bevisføringen uten at det er begjært av en av partene.

For det annet kan voldgiftsretten begrense bevisføringen når det ikke er et rimelig forhold mellom «den betydning beviset har for avgjørelsen av tvisten» og omfanget av bevisføringen. Bestemmelsen innebærer en mellomting mellom nektelse et-

ter første punktum og full bevisførsel. I bestemmelsen ligger det at beviset tillates, men i en annen eller mer begrenset form. Også etter dette alternativet bør voldgiftretten være varsom med å begrense bevisføringen uten at det er begjært av en part.

Når voldgiftsretten vurderer vilkåret «rimelig forhold» kan den ta i betraktning hvor store omkostninger og forsinkelser bevisføringen kan føre til.

Tredje ledd slår fast at bestemmelsen kan fravikes ved avtale.

Til § 29 Sakkyndige

Bestemmelsen gjelder bruk av sakkyndige i voldgiftsbehandlingen. Bestemmelsen svarer til NOU § 5–9 annet til fjerde ledd og bygger på modelloven artikkel 26. Tvistemålsloven har ingen tilsvarende bestemmelse. Spørsmålene er behandlet i 15.9.

Første ledd er et unntak fra hovedregelen i § 28 første ledd om at det er partene som skal sørge for bevisføringen. Etter *første punktum* kan voldgiftsretten på eget initiativ oppnevne sakkyndige som skal uttale seg om særskilte spørsmål. Retten må konkret vurdere behovet for sakkyndige. Voldgiftsretten bør i sin vurdering ta hensyn til de økte kostnader en oppnevning fører til for partene. Dersom en part motsetter seg oppnevningen av sakkyndig, bør voldgiftsretten også ta dette i betraktning. Voldgiftsretten kan ikke oppnevne sakkyndige hvis partene motsetter seg det, jf. fjerde ledd.

Etter *annet punktum* kan voldgiftsretten pålegge partene å gi den sakkyndige relevant informasjon og skaffe tilgang til bevis.

Annet ledd omhandler en etterfølgende muntlig forklaring fra den sakkyndige. Den sakkyndige skal gi en muntlig tilleggsforklaring dersom en av partene eller voldgiftsretten krever dette. Partene kan også føre sakkyndige vitner om de spørsmål det gjelder. Kostnadene til sakkyndige vitner anses som en del av partens egne saksomkostninger.

Tredje ledd slår fast at en part kan gjøre de samme innsigelser gjeldende mot en sakkyndig oppnevnt av voldgiftsretten som mot voldgiftsdommere. Bestemmelsen gjelder ikke for partenes sakkyn-dige vitner.

Det følger av *fjerde ledd* at bestemmelsen kan fravikes ved avtale.

Til § 30 Bistand fra domstolene

Bestemmelsen regulerer voldgiftsrettens adgang til å søke bistand fra de alminnelige domstoler. Paragrafen svarer i det vesentlige til NOU § 5–10. Første ledd første punktum bygger på modelloven

artikkel 27, og bestemmelsen har blant annet regler som samsvarer med tvistemålsloven § 462. Spørsmålene er behandlet i 15.13.

Første ledd første punktum slår fast at voldgiftsretten, eller en part med voldgiftsrettens samtykke, kan be om bistand fra de alminnelige domstoler for å få gjennomført bevisføring som ikke oppfylles frivillig. En part kan ikke be om bistand fra domstolene uten voldgiftsrettens samtykke. Domstolene skal yte bistand etter de alminnelige reglene som gjelder for dette, jf. § 6.

Etter *første ledd annet punktum* skal voldgiftsretten gi rimelig forhåndsvarsel om bevisopptak og bevisundersøkelse, slik at retten får en reell mulighet til å overvære bevisopptaket eller undersøkelsen. Domstolen sørger for at voldgiftsretten får forhåndsvarselet. Dersom voldgiftsretten unnlater å møte, er ikke det til hinder for at bevisopptaket eller granskingen gjennomføres. Har ikke voldgiftsretten fått rimelig forhåndsvarsel, kan det tenkes å gi grunnlag for et nytt bevisopptak. Domstolen kan i et slikt tilfelle også velge å utsette bevisopptaket.

Annet ledd første punktum åpner for at voldgiftsretten kan be de alminnelige domstoler om å forelegge tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen etter reglene i domstolloven § 51 a i saker hvor EØS-regelverket kommer til anvendelse. Voldgiftsretten kan forelegge spørsmålet av eget initiativ eller etter begjæring fra en part. Partene kan ikke be domstolene om slik foreleggelse direkte. Partene kan avtale at det ikke skal være adgang til å begjære foreleggelse for EFTA-domstolen eller at slik begjæring krever enighet mellom partene. Partene kan imidlertid ikke fravike reglene om hvem som kan fremme begjæring om foreleggelse eller reglene for domstolenes behandling av slik begjæring.

Når voldgiftsretten vil anmode en domstol om å forelegge et tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen, skal voldgiftsretten henvende seg til den domstol som vil være kompetent etter § 6 annet ledd. Voldgiftsretten skal sende med et spørsmålsskrift rettet til EFTA-domstolen utarbeidet på samme måte som en domstol ville gjøre det når den forelegger en sak som den har til behandling, for EFTA-domstolen etter domstolloven § 51 a. Med spørsmålsskriftet må det følge en saksfremstilling som også viser behovet for foreleggelse.

Den domstol som mottar henvendelse fra en voldgiftsrett om foreleggelse for EFTA-domstolen, skal se til at spørsmålsskriftet har en egnet form og ikke er åpenbart ugrunnet. Domstolen er imidlertid ikke pliktig til å vurdere behovet for foreleggelse i samme omfang som den ville gjøre i en sak den selv har til behandling. Dersom spørsmålene ikke har fått en god utforming, kan domstolen sende

spørsmålsskriftet tilbake til voldgiftsretten for bearbeiding. Det samme gjelder for saksfremstillingen dersom den ikke anses hensiktsmessig eller tilstrekkelig.

Annet ledd annet punktum er nytt i forhold til NOU § 5–10 annet ledd. Her fremgår det at de alminnelige domstolene kan oppfordre EFTA-domstolen til å gi en rådgivende uttalelse. Bestemmelsen skal synliggjøre at EFTA-domstolen ikke har plikt til å avgjøre en slik uttalelse, selv om en anmodning kommer fra en ordinær domstol.

Det er de alminnelige domstoler som avgjør om det er grunn til å forelegge tolkningsspørsmålet for EFTA-domstolen. Avgjørelsen er en beslutning og kan ikke påkjæres, jf. henvisningen til domstoloven § 51 a. Heller ikke en beslutning om tilbakesending til voldgiftsretten for videre bearbeiding kan påkjæres.

Kapittel 7. Avgjørelse av voldgiftssaken

Til § 31 Rettsanvendelsen

Paragrafen omhandler hvilket rettslig grunnlag voldgiftsretten skal bygge avgjørelsen på. Den svarer i hovedsak til Tvistemålsutvalgets forslag med unntak av fjerde ledd, som er nytt i forhold til NOU § 6–1. Utvalgets utkast til fjerde ledd er ikke videreført i lovforslaget. Bestemmelsen bygger på modelloven artikkel 28. Innholdet i bestemmelsen svarer i det vesentlige til det som følger av gjeldende rett. Problemstillingene er også behandlet i 16.2.

Første ledd første punktum fastslår at partene kan velge hvilke rettsregler som skal anvendes ved avgjørelsen av de materielle tvistesporsmål. Med rettsregler menes ikke bare hvilken lov som skal anvendes. Partene kan avtale at rettsregler fra ulike rettssystemer kommer til anvendelse. Det kan også avtales at rettsregler som ikke er trådt i kraft, skal legges til grunn.

Annet punktum presiserer at en henvisning til et lands lov ikke omfatter dette landets lovvalgsregler, hvis ikke dette fremgår spesielt.

Annet ledd slår fast at dersom ikke partene har avtalt rettsregler i henhold til første ledd, så skal voldgiftsretten anvende de rettsregler som følger av norske lovvalgsregler. På dette punkt er det en forskjell til modelloven, jf. artikkel 28 (2), som gir voldgiftsretten myndighet til selv å finne frem til de anvendelige lovvalgsreglene. Partene kan imidlertid avtale at voldgiftsretten skal bestemme hvilke lovvalgsregler som skal anvendes, jf. første ledd.

Når voldgiftsretten ut fra norske eller avtalte lovvalgsregler skal avgjøre hvilke rettsregler som skal anvendes, vil dette som klar hovedregel bety ett lands materielle rettsregler. Voldgiftsretten kan med andre ord ikke velge mellom flere ulike regel-

sett slik partene kan avtale etter første ledd. Dette er i samsvar med modellovens artikkel 28 (1) og (2). Ordlyden, men ikke den innholdsmessige betydningen, i § 31 annet ledd fraviker på dette punktet NOU § 6–1 annet ledd, hvor utvalget bruker begrepet «lovregler» for å få frem forskjellen mellom hvilke regelsett som kan anvendes etter paragrafens første og annet ledd.

Tredje ledd omhandler voldgiftsrettens adgang til å avgjøre tvisten etter rimelighet. Det kan bare skje dersom partene uttrykkelig har bemyndiget voldgiftsretten til dette. At bemyndigelsen skal være uttrykkelig, innebærer et krav til klarhet. Det er imidlertid ikke noe krav om skriftlig avtale. At tvisten skal avgjøres etter rimelighet, innebærer at voldgiftsretten ikke trenger å basere avgjørelsen på bestemte rettsregler, men i stedet baserer avgjørelsen på sin egen oppfatning av hva som er rimelig og rettferdig i det konkrete tilfellet.

Fjerde ledd regulerer hvilke rettsregler voldgiftsretten skal anvende når den tar stilling til sin egen domsmyndighet etter § 18 første ledd. Voldgiftsretten skal anvende de rettsregler som følger av § 31, men likevel slik at den er bundet til å anvende de rettsregler som de ordinære domstoler må anvende ved ugyldighetssøksmål etter kapittel 9.

De aktuelle ugyldighetsgrunnene hvor de alminnelige domstoler, og da også voldgiftsretten ved avgjørelse etter § 18 første ledd, kan komme til å måtte anvende andre rettsregler enn det som følger av § 31, er § 43 første ledd bokstav a og annet ledd. Etter § 43 første ledd bokstav a skal domstolene anvende de rettsregler som partene har avtalt eller norsk rett hvis partene ikke har avtalt noe om rettsanvendelsen. Etter § 31 annet ledd skal det lands rett som følger av norske lovvalgsregler anvendes i mangel av avtale, og ikke nødvendigvis norsk rett. Rettslig handleevne skal avgjøres etter det lands rett som følger av norsk internasjonal privatrett, jf. merknadene til § 43 første ledd bokstav a. Ved avgjørelse etter § 43 annet ledd skal domstolen anvende norsk rett uavhengig av hva partene har avtalt eller som følger av § 31.

Modelloven har ingen bestemmelse som svarer til § 31 fjerde ledd. Det er imidlertid lagt til grunn for modelloven artikkel 16 at voldgiftsretten skal anvende de samme rettsregler som de alminnelige domstoler må anvende ved ugyldighetssøksmål etter artikkel 34, jf. Binder s. 111.

Det vises for øvrig til 16.2.4 hvor spørsmålet er nærmere behandlet.

Til § 32 Forholdet til partenes prosesshandling. Bevisbedømmelsen

Paragrafen regulerer hvordan partenes prosess-

handlinger binder voldgiftsretten. Bestemmelsen tilsvarende NOU § 6–2. Modelloven har ikke en eksplisitt regulering av dette spørsmålet. Bestemmelsen er ikke nærmere omtalt i proposisjonens alminnelige motiver.

Etter *første ledd første punktum* kan voldgiftsretten bare avgjøre de krav som er reist i saken. I dette ligger at voldgiftsretten er bundet slik at den bare kan avgjøre det rettsforhold som partene har brakt inn for avgjørelse.

Annet punktum fastslår at partenes påstander angir sakens rammer. Innenfor disse rammene er voldgiftsretten ikke bundet av påstandene, men avgjørelsen kan ikke gå ut på noe kvalitativt annet enn påstandene. Det må ut fra en tolking av påstandene i saken avgjøres om de utgjør en kvantitativ eller en kvalitativ grense. Annet punktum angir også at voldgiftsretten bare kan bygge på de påstandsgrunnlag som er påberopt. Dette er den samme regel som i dag ofte formuleres som at retten er bundet av partenes anførsler. Påstandsgrunnlag er en betegnelse på de rettsstiftende faktiske forhold en part må påberope for at voldgiftsretten skal kunne bygge på dem. I kravet til påberopelse ligger som hovedregel at parten må ha fremhevet vedkommende forhold som begrunnelse for sitt standpunkt. Så lenge kravet til kontradiksjon er ivaretatt, vil voldgiftsretten også i en viss utstrekning kunne bygge på faktiske forhold som ikke har vært særlig fremhevet av en part.

Annet ledd angir at voldgiftsretten må bygge avgjørelsen på de bevis som er ført. Dette må ses i sammenheng med § 28 første ledd om at partene har ansvaret for bevisføringen i saken. Voldgiftsretten er imidlertid ikke bundet av partenes argumentasjon om bevissspørsmål.

Tredje ledd fastsetter at partene kan fravike paragrafen ved avtale.

Til § 33 Oppdeling av forhandling og pådømmelse

Paragrafen regulerer adgangen til å dele opp forhandlingene og pådømmelsen. Bestemmelsen tilsvarende NOU § 6–3 innholdsmessig, men er litt annerledes utformet. Modelloven inneholder ikke en direkte regulering av spørsmålet, men det synes forutsatt i artikkel 32 (1) at oppdeling kan skje, jf. Binder side 194–195. Spørsmålet er ikke regulert i tvistemålsloven. Oppdeling av forhandling og pådømmelse er behandlet i 16.3.

Første ledd gir voldgiftsretten en helt generell adgang til å dele opp forhandlingene. Voldgiftsretten kan bestemme at forhandlingene foreløpig skal begrenses til ett eller flere krav eller til ett eller flere tvistepunkter. For krav som avgjøres etter munt-

lig forhandling kan det også være hensiktsmessig at saksforberedelsen deles opp, og voldgiftsretten kan bestemme dette. En oppdeling må ha et fornuftig formål. Dette vil stort sett bare være tilfellet hvor en særskilt behandling av et punkt vil kunne lede til at saken, eller i det minste ett av de krav som er reist i saken, blir løst. Det kan for eksempel gjelde et faktisk forhold som er helt avgjørende for om det fremsatte krav er foreldet.

Det følger av fjerde ledd at paragrafen kan fravikes ved avtale. I forhold til første ledd innebærer dette at voldgiftsretten ikke kan dele opp forhandlingene dersom partene motsetter seg det. Alle partene i tvisten må eventuelt være del av avtalen om at voldgiftsretten ikke skal kunne dele forhandlingene. Det hindrer altså ikke oppdeling at én part motsetter seg dette, men dette vil naturlig være et moment når voldgiftsretten vurderer oppdeling.

Annet ledd åpner for særskilt pådømmelse av ett eller flere krav som er fremmet i saken. Dette vil være praktisk hvor det er forhandlet særskilt om kravene. Annet ledd åpner også for særskilt pådømmelse av en del av et krav. Særskilt pådømmelse kan være praktisk hvor en del av kravet er erkjent, og det er behov for å få dette avgjort særskilt. Det kan også være aktuelt hvor en del av kravet er enkelt å pådømme og det behov for en rask avgjørelse, mens resten av kravet vil kreve en lengre behandling. Det følger av fjerde ledd at partene kan avtale at voldgiftsretten ikke skal kunne pådømme særskilt ett eller flere krav eller del av et krav. Én part alene kan ikke hindre slik særskilt pådømmelse, jf. merknadene til første ledd.

Tredje ledd medfører at det ikke kan avsies særskilt dom om enkelte påstandsgrunnlag. Er det for eksempel gjort gjeldende en foreldelsesinnsigelse mot et krav, og innsigelsen ikke fører frem, kan ikke denne innsigelsen avgjøres særskilt. Hvis innsigelsen fører frem vil resultatet bli at saksøkte frifinnes for kravet som er fremmet mot ham.

Det følger av fjerde ledd at partene kan avtale at voldgiftsretten likevel kan avsi særskilt dom om et påstandsgrunnlag. I enkelte tilfeller kan det være praktisk med særskilt dom om et påstandsgrunnlag, selv om det ikke leder til en avgjørelse av det krav som er fremmet. Det vil kunne gi en mer oversiktlig behandling, og det vil kunne danne et grunnlag for en minnelig løsning. Selv om partene har åpnet for det ved avtale, bør voldgiftsretten bare benytte seg av adgangen til slik oppdeling hvor det fremtrer som klart hensiktsmessig.

Fjerde ledd regulerer partenes adgang til å fravike paragrafen ved avtale. Det vises til merknadene til paragrafens enkelte ledd.

Til § 34 Avstemningsregler

Paragrafen regulerer avstemningen i voldgiftsretten. Bestemmelsen tilsvarer NOU § 6–4. Første ledd første punktum og tredje ledd tilsvarer modelloven artikkel 29. Bestemmelsen har sin parallell i tvistemålsloven § 463, men avviker fra denne på enkelte punkter. Spørsmålet er behandlet i 16.5.

Første ledd første punktum angir hovedregelen om at voldgiftsretten treffer avgjørelser ved stemmeflertall. Det gjelder alle avgjørelser som voldgiftsretten skal treffe i saken, både materielle og prosessuelle avgjørelser. Voldgiftsretten avgjør selv hva som skal være voteringstema.

Første ledd annet punktum fastsetter at stemmen til voldgiftsrettens leder er avgjørende dersom det ikke er mulig å oppnå en flertallsavgjørelse. Dette kan for eksempel være tilfellet hvis partene har avtalt at antallet voldgiftsdommere er et partall, eller alle voldgiftsdommerne har forskjellige meninger om hva avgjørelsen skal gå ut på. Det kan også være umulig å oppnå flertallsavgjørelse hvis et mindretall av dommerne nekter å delta i avstemningen, jf. annet ledd.

Første ledd tredje punktum oppstiller en særregel for det tilfellet at det er gitt ulike stemmer for pengebeløp eller andre størrelser. Lederen skal i disse tilfellene ikke ha dobbeltstemme. Retten skal da legge stemmene for høyere beløp eller størrelser sammen med stemmene for de nærmeste følgende beløp eller størrelser til det blir flertall. Hvis en voldgiftsdommer for eksempel stemmer for en erstatning på kr 10000, en dommer for kr 20000 og en for kr 50000, blir domsresultatet kr 20000. Uten denne regelen for pengebeløp eller andre størrelser, ville lederens stemme vært avgjørende. Hvis lederen her hadde stemt for kr 10000 eller kr 50000, ville resultat blitt lite rimelig.

Annet ledd omhandler situasjonen der et mindretall av voldgiftsdommerne nekter å delta i en avstemning. Regelen har til hensikt å avskjære en voldgiftsdommers mulighet for å blokkere avgjørelsesprosessen i voldgiftsretten. I slike tilfeller kan de øvrige voldgiftsdommerne treffe avgjørelsen. Prinsippet om stemmeflertall gjelder. Det er bare i de tilfeller der en voldgiftsdommer nekter å delta at de øvrige dommerne kan avgjøre spørsmålet alene. Nektelse foreligger ikke dersom dommeren har saklig grunn for sitt fravær. Regelen går foran § 16 første ledd om manglende oppfyllelse av voldgiftsdommerens oppdrag.

Modelloven inneholder ikke en eksplisitt regulering av denne situasjonen, men rettsstillingen etter modelloven er den samme som etter annet ledd.

Tredje ledd er et unntak fra utgangspunktet om at voldgiftsretten treffer alle avgjørelser ved stem-

meflertall. Voldgiftsrettens leder kan alene avgjøre saksbehandlingsspørsmål dersom partene eller en enstemmig voldgiftsrett har bemyndiget lederen til dette. Regelen forutsetter at det er oppnevnt en leder, jf. her også § 13 tredje ledd. Det er bare avgjørelser om saksbehandlingen som er overlatt til lederen. Voldgiftsretten avgjør i tvilstilfeller hvorvidt det er tale om et saksbehandlingsspørsmål eller et materielt spørsmål.

Fjerde ledd fastsetter at partene kan fravike hele paragrafen ved avtale.

Til § 35 Forlik

Paragrafen svarer med ett unntak til NOU § 6–5 og er innholdsmessig lik modelloven artikkel 30. Bestemmelsen er ny, men samsvarer reelt sett med hovedtrekkene i tvistemålsloven § 464 fjerde ledd. Spørsmålet er behandlet i 16.6.

Første ledd gir partene adgang til å få et forlik i voldgiftssaken stadfestet i en voldgiftsdom. Voldgiftsretten skal bare stadfeste forliket etter begjæring fra begge parter. Det må imidlertid være tilstrekkelig at den formelle begjæringen kommer fra en av partene, og at den andre parten ikke protesterer mot stadfesting. I motsetning til NOU § 6–5, men i likhet med det som følger av modelloven artikkel 30, skal voldgiftsretten bare stadfeste forliket i en voldgiftsdom hvis den ikke har innvendinger mot det. Vilkåret er en sikkerhetsventil for voldgiftsretten som ikke skal være tvunget til å stadfeste et forlik med de rettsvirkninger det innebærer, hvis forliket for eksempel er i strid med konkurranseregler eller skatteregler. Andre innvendinger kan for eksempel være mistanke om bedrageri eller andre ulovligheter i forbindelse med forliket, eller at forliket er ytterst urimelig. Manglende stadfestelse i voldgiftsdom innebærer at forlikets innhold ikke får retts- og tvangskraftvirkninger, men partene kan likevel være bundet av forliket etter avtalerettslige regler. Voldgiftsretten kan uansett ikke stadfeste et forlik i en voldgiftsdom dersom forliket innebærer en disposisjon i strid med vilkåret om fri rådighet, jf. § 9, eller forliket virker støtende på rettsordenen (ordre public). En voldgiftsdom som stadfester et forlik, trenger ikke å begrunnes, jf. § 36 annet ledd, men skal ellers ha samme form og innhold som en ordinær voldgiftsdom.

Annet ledd fastslår rettsvirkningen av stadfestelsen. En voldgiftsdom som stadfester et forlik, har samme virkning som en voldgiftsdom ellers. Både formelt og reelt er det en voldgiftsdom. Kapitlene 9 og 10 om ugyldighet og om anerkjennelse og fullbyrding får anvendelse på en slik dom. At grunnlaget for dommen er en avtale om hva avgjørelsen

skal gå ut på, kan imidlertid få betydning for muligheten for tilsidesetting etter § 43 eller nektelse av anerkjennelse eller fullbyrding etter § 46. For at de relative ugyldighetsgrunner skal gi grunnlag for tilsidesetting, må det som et hovedsynspunkt være nærliggende at grunnene har fått virkning på forliket – enten ved at forlik overhodet ble inngått, eller på dets innhold. Det kan iallfall som hovedregel ikke være nok at ugyldighetsgrunnen bare rammer det forhold at voldgiftsbehandling ble igangsatt eller andre sider ved voldgiftsbehandlingen enn forliket.

Særlige spørsmål oppstår hvis det er knyttet ugyldighet til selve den avtalen som er grunnlag for forliket og derved for dommen. Ugyldighetsgrunnene i §§ 43 og 46 er ikke utformet med denne situasjonen for øyet. § 43 første ledd bokstav a annet alternativ gjelder for eksempel selve avtalen om voldgift og ikke avtale om forlik. Grovere tilfeller av ugyldighet ved forliksavtalen må imidlertid kunne føre til at dommen settes til side etter § 43 annet ledd bokstav b eller nektes anerkjent eller fullbyrdet etter § 46 annet ledd bokstav b, eller eventuelt etter § 43 første ledd bokstav e eller § 46 første ledd bokstav e. Har for eksempel en part holdt tilbake vesentlige bevis i forbindelse med inngåelsen av forliket, vil det kunne være støtende mot rettsordenen om han kan kreve fullbyrdet en dom basert på det forlik han har oppnådd gjennom uredelig oppreden.

Til § 36 Voldgiftsdommen

Paragrafen inneholder de formelle minstekravene til en voldgiftsdom. Den tilsvarende NOU § 6–6, med unntak av femte ledd som ikke inngår i utvalgets forslag. Bestemmelsen er i det vesentlige i samsvar med modelloven artikkel 31. Tvistemålsloven § 464 første til tredje ledd og § 465 regulerer tilsvarende forhold etter gjeldende rett. Det vises til de generelle merknadene i 16.7 om voldgiftsdommens form og innhold og 16.10 om innsendingsplikten i femte ledd.

Første ledd første punktum angir hovedregelen om at voldgiftsdommen skal være skriftlig og undertegnet av alle voldgiftsdommerne. Det er ikke nødvendig at dommerne undertegner samtidig eller på samme sted. Se merknadene til fjerde ledd om elektronisk voldgiftsdom.

Første ledd annet punktum modifierer hovedregelen etter første punktum. Selv om hovedregelen er at alle dommerne skal undertegne dommen, gjelder ikke det dersom flertallet undertegner og årsaken til at ikke alle har undertegnet fremgår av dommen. Bestemmelsen skal hindre at en voldgiftsdommer kan blokkere domsavsigelsen ved å unnlå-

te å undertegne. Sammen med regelen i § 34 annet ledd innebærer dette at voldgiftsretten kan avsi dom uten at samtlige voldgiftsdommere deltar. Underskrift fra et flertall av voldgiftsdommerne er tilstrekkelig uansett hva som er begrunnelsen for at noen har unnlatt å undertegne.

Første ledd kan ikke fravikes ved avtale, jf. sjette ledd.

Annet ledd første punktum oppstiller krav til begrunnelse. En voldgiftsdom skal være begrunnet. Partene kan ved avtale fravike lovens krav til begrunnelse eller oppstille strengere krav til begrunnelse, jf. sjette ledd. Voldgiftsdom som stadfester forlik, jf. § 35, trenger ikke begrunnelse. Bestemmelsen inneholder ikke nærmere krav til begrunnelsen, utover at dommen skal angi de grunner den bygger på. Hvor utførlig begrunnelsen skal være, må vurderes i det konkrete tilfellet, men voldgiftsretten må i det minste redegjøre for hva den har funnet bevist og for rettsanvendelsen.

Annet ledd annet punktum krever at det skal opplyses i dommen om den er enstemmig. Partene kan fravike dette kravet ved avtale, jf. sjette ledd.

Annet ledd tredje punktum oppstiller krav om at det skal opplyses om dissenser, herunder hvem som er uenig og hvilke punkter uenigheten gjelder. Partene kan avtale at dommen ikke skal opplyse om dissenser eller stille strengere krav til opplysninger om dissenser, for eksempel at dissenser skal begrunnes, jf. sjette ledd.

Tredje ledd krever at voldgiftsdommen skal angi tid og sted for domsavsigelsen. Voldgiftsdommen skal anses avsagt på det stedet som er angitt i dommen. Selv om det er et absolutt krav at dommen inneholder en slik angivelse av tid og sted for domsavsigelsen, vil manglende oppfyllelse ikke medføre at dommen er ugyldig. Det er ikke et krav at alle dommerne skal være fysisk samlet i forbindelse med domsavsigelsen. Rådslagning kan skje selv om voldgiftsdommerne befinner seg på forskjellige steder, ved at de kommuniserer pr telefon eller andre kommunikasjonsmidler.

Fjerde ledd bestemmer at voldgiftsretten skal sende et undertegnet eksemplar av voldgiftsdommen til hver av partene. Dette kan godt være en elektronisk versjon av dommen med elektronisk signatur, men en elektronisk voldgiftsdom er pr i dag ikke tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven § 4–1. Det vises i denne sammenheng til kapittel 21 om elektronisk kommunikasjon.

Femte ledd viderefører regelen i tvistemålsloven § 465 annet ledd om at voldgiftsretten skal sende et eksemplar av voldgiftsdommen til tingretten. Hvilken tingrett som er kompetent til å motta dommen, følger av § 6 annet ledd.

Sjette ledd angir at annet og fjerde ledd kan fravikes ved avtale.

Til § 37 Avslutning av voldgiftssaken

Paragrafen angir når voldgiftssaken skal anses avsluttet. Den tilsvarende NOU § 6–7 og bygger på modelloven artikkel 32. Tvistemålsloven har ingen tilsvarende regulering. Bestemmelsen er ikke omtalt i proposisjonens alminnelige motiver.

I tillegg til de tilfeller som er nevnt i § 37 angir også § 27 første ledd og § 41 første ledd annet punktum tilfeller der saken avsluttes ved heving.

Første ledd angir at voldgiftssaken avsluttes med avsigelsen av den avsluttende voldgiftsdommen eller ved voldgiftsrettens beslutning om heving etter annet til fjerde ledd. Den avsluttende voldgiftsdommen er den dommen som naturlig avslutter hele voldgiftssaken, i motsetning til for eksempel en deldom. Voldgiftsdom som stadfester et forlik, har samme virkning som voldgiftsdom som avslutter saken, jf. § 35 annet ledd.

Annet ledd angir at voldgiftsretten skal heve saken dersom saksøkeren frafaller kravet, med mindre saksøkte motsetter seg heving og voldgiftsretten finner at saksøkte har saklig grunn for å få voldgiftsdom. Saksøkte kan for eksempel ha behov for en rettskraftig avgjørelse for å unngå gjentatte voldgiftssaker om det samme spørsmålet.

Tredje ledd angir at voldgiftsretten skal heve saken dersom partene er enige om det. Slik enighet kan også oppnås gjennom en avtale som innebærer at voldgiftsretten skal heve saken på en bestemt dato eller etter utløpet av en bestemt tidsperiode.

Fjerde ledd bestemmer at voldgiftsretten skal heve saken av eget tiltak dersom den finner at en fortsettelse av saken er unødvendig eller umulig. Bestemmelsen inneholder ikke en nærmere angivelse av når fortsettelsen av en sak er unødvendig eller umulig. Dette beror på en konkret vurdering. Et slikt tilfelle vil blant annet foreligge hvis saken blir gjenstandsløs.

Femte ledd angir at voldgiftsrettens myndighet i utgangspunktet opphører samtidig med at voldgiftssaken er avsluttet. Det er to unntak fra dette utgangspunktet. For det første kan voldgiftsretten ha fortsatt myndighet hvis partene begjærer retting eller tilleggsdom etter § 38. For det annet kan voldgiftsretten ha fortsatt myndighet til å fortsette behandlingen etter henvisning fra den alminnelige domstol som behandler sak om tilsidesettelse, jf. § 44 annet ledd.

Til § 38 Retting av voldgiftsdommen. Tilleggsdom

Paragrafen gjelder retting av voldgiftsdommen og avsigelse av tilleggsdom. Bestemmelsen svarer i

det vesentlige til NOU § 6–8. Innholdet svarer, med unntak for tolkning, til modelloven artikkel 33. Bestemmelsen viderefører med enkelte endringer tvistemålsloven §464 tredje ledd. Retting og tilleggsdom er behandlet i 16.8.

Første ledd gir partene rett til å be voldgiftsretten om å rette voldgiftsdommen eller avsi tilleggsdom.

Første ledd bokstav a gjelder retting av feil i hele dommen, både innledning, begrunnelse og slutning. Det er bare feil som består i at dommen har fått en utforming som ikke stemte med voldgiftsrettens mening, som kan rettes. Dommens innhold kan ikke rettes. Det må dreie seg om en klar feil. Vilkåret er noe mindre strengt enn at feilen må være åpenbar. Oppregningen av typer feil er ikke uttømmende, men det må dreie seg om en liknende type feil. At retten har oppfattet bevisføringen uriktig eller tatt feil med hensyn til rettsanvendelsen, kan ikke rettes.

Første ledd bokstav b gjelder avsigelse av tilleggsdom når voldgiftsretten av en eller annen årsak ikke har avgjort et krav som skulle ha vært avgjort i dommen. Kravet må være fremsatt i voldgiftssaken.

Anmodning om retting eller tilleggsdom må fremsettes innen én måned etter at dommen er mottatt. Partene kan avtale kortere eller lengre frist, jf. femte ledd.

Etter *annet ledd første punktum* skal anmodningen til voldgiftsretten samtidig meddeles de øvrige parter. Bestemmelsen inneholder ikke en angivelse av virkningen av unnlatt meddelelse, men § 20 vil oftest nødvendiggjøre at de øvrige partene må få anledning til å uttale seg om den fremsatte anmodningen.

Etter *annet ledd annet punktum* skal voldgiftsretten ta en anmodning som oppfyller vilkårene i første ledd til følge dersom den er berettiget.

Annet ledd tredje punktum oppstiller en frist for retting på én måned etter at voldgiftsretten mottok anmodningen.

Annet ledd fjerde punktum oppstiller frist for tilleggsdom på to måneder etter at voldgiftsretten mottok anmodning om tilleggsdom. Fristen for tilleggsdom avviker fra NOU § 6–8 annet ledd, men er mer i samsvar med modelloven artikkel 33 (3), som oppstiller en frist på 60 dager.

Tredje ledd gjelder voldgiftsrettens adgang til å rette av eget tiltak. Frist for slik retting er én måned etter domsavsigelsen. Tilleggsdom kan bare foretas etter anmodning fra en av partene. Partene skal varsles og gis mulighet til å uttale seg før voldgiftsretten foretar retting etter tredje ledd, jf. *annet punktum*.

Fjerde ledd angir at reglene om voldgiftsdommers form og innhold i § 36 også gjelder for retting av voldgiftsdommen og avsigelse av tilleggsdom. En retting blir en del av den allerede avsatte voldgiftsdommen, mens tilleggsdommen utgjør en egen voldgiftsdom.

Femte ledd angir at § 38 kan fravikes ved avtale, med unntak av adgangen til å rette feil som nevnt i første ledd bokstav a. Det kan altså ikke avtales at slike feil ikke skal kunne rettes.

Kapittel 8. Sakskostnader

Til § 39 Omkostninger til voldgiftsretten

Paragrafen regulerer omkostningene til voldgiftsretten og svarer til NOU § 7–1. Modelloven inneholder ingen regulering av sakskostningsspørsmålet. Tvistemålsloven har ikke regler om sakskostnader i voldgiftssaker, men det er antatt at tvistemålslovens alminnelige regler om sakskostnader gjelder så langt de passer. Spørsmålet er nærmere behandlet i 16.9.

Første ledd første punktum angir hovedregelen om at voldgiftsretten fastsetter sin egen godtgjørelse og utgiftsdekning. Med utgiftsdekning menes alle utgifter som voldgiftsretten har hatt i tilknytning til voldgiftsbehandlingen. Slike utgifter kan for eksempel være utgifter til leie av rettslokaler eller utgifter til tolk i forbindelse med avhør av sakkyndige oppnevnt av voldgiftsretten. De nevnte utgiftene kan være forskuttet av en eller flere av partene og vil da inngå i partenes omkostningskrav, jf. § 40 annet ledd.

Annet punktum åpner for at fastsettelsen av voldgiftsrettens godtgjørelse og utgiftsdekning kan tas inn i voldgiftsdommen eller i avgjørelsen som avslutter saken. Med voldgiftsdom menes både en eventuell særskilt pådømmelse etter § 33 eller den voldgiftsdommen som avslutter saken. Det må fremgå hvem av voldgiftsdommerne som er kreditor for de ulike beløpene. I motsatt fall har betaling til en av dommerne frigjørende virkning. I de tilfeller der saken ikke avsluttes med en voldgiftsdom, inntas det utestående beløpet i den avgjørelsen som avslutter saken.

Tredje punktum bestemmer at beløpet forfaller til betaling én måned etter at dommen eller avgjørelsen er avsagt. Retting eller avsigelse av tilleggsdom påvirker ikke forfallstidspunktet. Ofte vil det imidlertid ved retting eller tilleggsdom påløpe ytterligere kostnader som da kan kreves dekket. Dette beløpet kan tas inn i forbindelse med rettingen eller tilleggsdommen.

Bestemmelsen inneholder ingen regler om

voldgiftsrettens krav på renter ved forsinket betaling. Dette spørsmålet reguleres av de alminnelige regler for krav på renter ved forsinket betaling.

Første ledd kan fravikes ved avtale mellom partene og voldgiftsretten, men derimot ikke ved en avtale partene i mellom. Partene og voldgiftsdommerne kan avtale at godtgjørelsen skal fastsettes på en annen måte, for eksempel kan godtgjørelsen mv. være forhåndsavtalt. Det kan også avtales at fastsettelsen av godtgjørelse mv. etter første punktum ikke skal fastsettes i voldgiftsdommen. Voldgiftsretten mister ikke sitt krav selv om det ikke inntas i dommen eller avgjørelse som avslutter saken. Kravet må i så fall gjøres gjeldende som et alminnelig pengekrav overfor partene. Det er imidlertid bare fastsettelse i dom mv. i henhold til annet punktum som er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven og som kan bringes inn for domstolene etter tredje ledd. Partene og voldgiftsretten må også kunne avtale kortere eller lengre forfallstid selv om beløpet er fastsatt som angitt i annet punktum.

Etter *annet ledd* er partene solidarisk ansvarlige for omkostningene til voldgiftsretten, hvis ikke voldgiftsretten og partene har avtalt noe annet. Solidaransvaret omfatter både voldgiftsrettens godtgjørelse og utgiftsdekning. Dette ansvaret er oppstilt av hensyn til voldgiftsretten, og gjelder uavhengig av hvordan kostnadene blir fordelt mellom partene etter § 40 første ledd.

Tredje ledd første punktum angir at voldgiftsrettens fastsettelse av sin egen godtgjørelse og utgiftsdekning blir tvangskraftig dersom den ikke bringes inn for domstolene innen nærmere angitte frister. Tvangskraft inntreder bare dersom fastsettelsen er inntatt i en dom eller i avgjørelsen som avslutter saken, jf. første ledd annet punktum. I andre tilfeller må voldgiftsdommerne anlegge et alminnelig søksmål mot partene for å få tvangsgrunnlag for pengekravet.

Fristen for å bringe voldgiftsrettens fastsettelse av godtgjørelsen og utgiftsdekningen inn for domstolene, er én måned fra parten mottok omkostningsavgjørelsen. Voldgiftsdommerne blir motpart ved en slik begjæring, og har i denne sammenheng vanlige partsrettigheter. Når avgjørelsen anses mottatt, er regulert i § 3. Fristen avbrytes etter reglene i domstoloven § 146.

Tredje ledd annet punktum regulerer fristen dersom voldgiftsretten blir anmodet om å foreta retting eller avsi tilleggsdom etter § 38. Det løper da en ny frist på én måned fra den dag parten mottok avgjørelse etter § 38 annet eller tredje ledd. Det løper også en ny frist der avgjørelsen går ut på at en anmodning om retting eller tilleggsdom ikke blir tatt til følge.

Tredje ledd tredje punktum viser til at de alminnelige domstolene avgjør omkostningsspørsmålet ved kjennelse. Kjennelsen kan påkjæres.

Bestemmelsen angir ikke etter hvilke kriterier domstolene skal prøve omkostningene. Ved prøvingen må domstolen legge betydelig vekt på vanlige normer for honorarer som voldgiftsdommer.

Tredje ledd fjerde punktum bestemmer at domstolens avgjørelse om nedsettelse av omkostningene får virkning for samtlige parter, også de parter som ikke brakte spørsmålet inn for domstolene.

Domstolens avgjørelse av omkostningsspørsmålet får ingen betydning for voldgiftsdommen for øvrig. At omkostningsspørsmålet verserer for eller er avgjort av domstolene, får heller ingen betydning for søksmålsfristen etter § 44.

Til § 40 Fordeling av sakskostnader

Paragrafen gjelder fordelingen av sakskostnadene mellom partene. Den tilsvarer NOU § 7–2. Verken modelloven eller tvistemålsloven har en slik bestemmelse. Problemstillingen er også behandlet i 16.9.

Første ledd gjelder fordeling av kostnader til voldgiftsretten. Slike omkostninger skal etter begjæring fra en part fordeles mellom partene slik voldgiftsretten finner riktig. Partene kan avtale en annen fordeling, jf. fjerde ledd. Dersom voldgiftsretten har grunnlag for å pålegge en part å dekke motpartens sakskostnader etter annet ledd, vil det normalt være rimelig at vedkommende også i det interne forhold blir pålagt å betale omkostningene til voldgiftsretten. Partenes utgifter til voldgiftsretten vil jo i realiteten nettopp være en del av partenes kostnader forbundet med saken.

Dersom det ikke blir truffet noen avgjørelse om fordeling etter første ledd, er det opp til partene å bli enige om hvordan omkostningene til voldgiftsretten skal fordeles mellom dem. Uansett er begge parter solidarisk ansvarlige overfor voldgiftsretten for alle voldgiftsrettens omkostninger, jf. § 39 annet ledd.

Annet ledd gjelder partenes kostnader med saken. Voldgiftsretten kan etter begjæring fra en part pålegge en annen part å dekke hele eller deler av partens omkostninger. Partene kan avtale en annen fordeling eller fremgangsmåte for fordeling, medregnet særskilte regler som voldgiftsretten skal avgjøre omkostningsspørsmålet etter, jf. fjerde ledd. Partenes kostnader med saken vil blant annet kunne omfatte utgifter til prosessfullmektig, vitner og utgifter til tolk som parten selv skal dekke. Partens andel av omkostninger til voldgiftsretten omfattes ikke. Fordelingen av disse er uttømmende regulert i første ledd.

Bestemmelsen inneholder ikke noen nærmere angivelse av når det er riktig å pålegge en part å dekke hele eller deler av motpartens omkostninger. Voldgiftsretten er ikke bundet av tvistemålslovens regler om saksomkostninger, men bør ved avgjørelsen se hen til de prinsipper for avgjørelse av saksomkostningskrav som gjelder i saker for de alminnelige domstoler.

Etter *tredje ledd første punktum* skal voldgiftsrettens fordeling av omkostninger mellom partene skje i dommen eller den avgjørelsen som avslutter saken.

Annet punktum slår fast at fordelingen er endelig. Den blir retts- og tvangskraftig på samme måte som dommen eller avgjørelsen for øvrig. Dette innebærer at den, i motsetning til avgjørelse etter § 39 første ledd, ikke kan bringes inn til domstolene for materiell overprøving. Dette sikrer en effektiv avslutning på voldgiftssaken og hindrer at den fortsetter i form av en tvist om fordelingen av sakskostnader mellom partene, men legger også et ansvar på voldgiftsretten for å sikre en rettferdig fordeling av sakskostnadene også der partene i voldgiftssaken er langt fra jevnbyrdige. I eventuell sak etter kapitlene 9 eller 10 vil imidlertid avgjørelsen være omfattet på linje med voldgiftsdommen for øvrig.

Fordelingen mellom partene blir uforandret selv om omkostningene til voldgiftsretten blir redusert ved avgjørelse av domstolen etter § 39 tredje ledd.

Fjerde ledd angir at paragrafen kan fravikes ved avtale mellom partene.

Til § 41 Sikkerhetsstillelse

Paragrafen gjelder partenes sikkerhetsstillelse for voldgiftsrettens omkostninger. Den tilsvarer NOU § 7–3. Verken modelloven eller tvistemålsloven inneholder en slik bestemmelse. Problemstillingen er også behandlet i 16.9.

Første ledd første punktum slår fast at voldgiftsretten kan pålegge partene å stille sikkerhet for voldgiftsrettens omkostninger, med mindre annet er avtalt mellom voldgiftsretten og partene. Voldgiftsretten kan gi pålegg om sikkerhetsstillelse før eller under voldgiftsbehandlingen og ytterligere sikkerhet kan kreves. Voldgiftsretten kan også pålegge særskilt sikkerhetsstillelse knyttet til enkelte krav. Et pålegg om sikkerhetsstillelse skal rette seg til alle partene med like andeler. Unntak fra dette gjelder der partene har avtalt en annen kostnadsdeling seg i mellom. Regelen gir ikke noen anvisning på hvor stor sikkerheten skal være. Dette er opp til voldgiftsretten å vurdere. Sikkerhetens størrelse

må stå i et rimelig forhold til voldgiftsrettens forventede kostnader.

Første ledd annet punktum bestemmer at voldgiftsretten helt eller delvis kan avslutte voldgiftssaken dersom ikke pålagt sikkerhet blir stilt. Dersom det er krevd særskilt sikkerhet knyttet til et enkelt krav, er det bare for dette kravet voldgiftssaken kan avsluttes.

Bestemmelsen regulerer ikke når voldgiftsretten kan tiltre sikkerheten. Voldgiftsretten må kunne benytte seg av sikkerheten under voldgiftsbehandlingen til dekning for påløpte utlegg. Når det gjelder voldgiftsrettens godtgjørelse, kan sikkerheten først tiltres når beløpet har forfalt til betaling.

Annet ledd gjelder situasjonen der en part unnlater å stille pålagt sikkerhet. Voldgiftsretten kan da avslutte voldgiftssaken etter første ledd annet punktum. For å unngå dette kan den annen part stille hele sikkerheten. Parten kan i stedet bringe tvisten inn for domstolen til avgjørelse. Retten til å bringe tvisten inn for domstolen i et slikt tilfelle gjelder uten hensyn til om voldgiftsretten avslutter hele eller deler av voldgiftssaken som følge av manglende sikkerhetsstillelse. De øvrige partene kan da ikke påberope seg voldgiftsavtalen som rettergangshinder.

Kapittel 9. Ugyldighet

Til § 42 Krav om tilsidesetting av voldgiftsdommen

Paragrafen innleder kapittel 9 som oppstiller regler om ugyldighetssøksmål, hvilke ugyldighetsgrunner som kan gjøres gjeldende og fristene for å reise søksmål om gyldigheten av en voldgiftsdom. Bestemmelsen tilsvarende NOU § 8–1. I modelloven er reglene om ugyldighet samlet i artikkel 34, og § 42 tilsvarende modelloven artikkel 34 (1). I kapittel 9 er reglene om ugyldighet delt opp i tre paragrafer. I hovedtrekk videreføres de gjeldende ugyldighetsreglene fra tvistemålsloven kapittel 32, med enkelte endringer på detaljplanet og i fristreglene. Reglene om ugyldighet er behandlet i kapittel 17 i de alminnelige motiver.

Paragrafen fastslår at en voldgiftsdom bare kan settes til side som ugyldig gjennom et søksmål for de alminnelig domstoler etter de reglene som følger av §§ 43 og 44. Domstolene har ikke kompetanse til å sette til side en voldgiftsdom etter en materiell overprøving, jf. § 6 første ledd som bestemmer at domstolene bare kan behandles tvister som hører under voldgift i den utstrekning det følger av loven her.

Det er bare voldgiftsdom som kan settes til side etter § 42. Inn under begrepet voldgiftsdom hører

alle avgjørelser av voldgiftsretten som avgjør materielle krav, herunder saksomkostningskrav, både deldommer og avsluttende dommer. Også forlik som er stadfestet i en voldgiftsdom, jf. § 35, er omfattet. Avgjørelse av prosessuelle spørsmål eller beslutning om midlertidig sikringstiltak er ikke omfattet av § 42. Heller ikke voldgiftsrettens fastsettning av egen godtgjørelse og utgiftsdekning i voldgiftsdommen, jf. § 39 første ledd, er omfattet. En deldom som går ut på midlertidig sikring av tvistegjenstanden uten å avgjøre den materielle tvisten, må imidlertid også kunne settes til side etter § 42, se for øvrig 13.2 om slik foreløpig dom.

Paragrafen er ikke til hinder for at partene avtaler at en voldgiftsdom skal være gjenstand for overprøving ved en annen voldgiftsrett.

Til § 43 Ugyldighetsgrunner

Paragrafen angir ugyldighetsgrunnene og tilsvarende NOU § 8–2 med unntak av første ledd bokstav d som i § 43 er splittet opp i bokstav d og e. Den svarer til modelloven artikkel 34 (2), med unntak av første ledd bokstav e og tredje ledd. I tvistemålsloven er ugyldighetsgrunnene angitt i §§ 467 og 468. Ugyldighetsgrunnene er behandlet generelt i kapittel 17. Når det gjelder forholdet mellom ugyldighetsgrunnene i § 43 og ugyldighetsgrunnene etter gjeldende rett, vises til NOU del II kap. 8.11 (s. 76–78).

Første og annet ledd lister opp de ulike ugyldighetsgrunnene. Oppstillingen er uttømmende. En slik uttømmende regulering innebærer trolig en viss innstramming i forhold til gjeldende rett. Ugyldighetsgrunnene svarer til de forhold som kan være til hinder for anerkjennelse og fullbyrding etter § 46, som igjen i det vesentlige svarer til de grunner som etter New York-konvensjonen kan være til hinder for fullbyrding. Likheter mellom ugyldighetsgrunnene og de forhold som kan hindre anerkjennelse og fullbyrding, er tilsiktet.

Det er en sentral forskjell mellom ugyldighetsgrunnene i første og annet ledd. Første ledd angir de relative gyldighetsgrunnene som må påberopes av en part. De forholdene som er nevnt i annet ledd skal domstolen ta stilling til av eget tiltak, uavhengig av om de er påberopt av en part. Dette er absolutte ugyldighetsgrunner. Tvistemålsloven §§ 467 og 468 angir på samme måte henholdsvis absolutte og relative ugyldighetsgrunner.

Første ledd bokstav a gjelder slike ugyldighetsgrunner som er nevnt i modelloven artikkel 34(2) (a) (i). Det er for det første de tilfeller der en av partene i voldgiftsavtalen manglet rettslig handleevne. Det er ikke spesifisert hvilken lov som regulerer partenes rettslige handleevne. Hovedregelen vil

være at det er den enkelte parts hjemlandslov, se Gaarders Innføring i internasjonal privatrett, ved Hans Petter Lundgaard, Oslo 2000, s. 175–177. Er vedkommende part hjemmehørende i Norge, vil altså spørsmålet om hennes eller hans rettslige handleevne bli avgjort etter norsk rett.

Videre gjelder første ledd bokstav a de tilfeller hvor voldgiftsavtalen er ugyldig av andre grunner enn manglende rettslig handleevne. I forbrukerforhold kan avtalen være ugyldig på grunn av at formkravene ikke er oppfylt eller fordi voldgift er avtalt før tvisten oppstod, jf. § 11. Gyldighetsspørsmålet skal avgjøres etter den rett partene har avtalt og i mangel av avtale om dette etter norsk rett. Dette er i samsvar med modelloven.

Første ledd bokstav b omfatter situasjonen der den part som har anlagt ugyldighetssøksmålet, ikke ble gitt tilstrekkelig varsel om oppnevningen av en voldgiftsdommer eller om voldgiftssaken, eller ikke har fått anledning til å fremstille sitt syn på saken.

Første ledd bokstav c gjelder tilfeller der voldgiftsdommen ligger utenfor voldgiftsrettens domsmyndighet. Dette vil være situasjonen både der det ikke foreligger noen voldgiftsavtale og der voldgiftsretten går utenfor voldgiftsavtalen. Innsigelse om at voldgiftsretten mangler domsmyndighet kan gå tapt etter § 18 tredje ledd og kan da heller ikke gjøres gjeldende som ugyldighetsgrunn. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Første ledd bokstav d omfatter den situasjon at voldgiftsretten har en uriktig sammensetning, dvs. en sammensetning som er i strid med partenes avtale eller med de lovregler som i mangel av avtale skal legges til grunn. I tillegg til antallet voldgiftsdommere gjelder dette også krav til upartiskhet og uavhengighet og avtalte kvalifikasjoner. Innsigelse mot en voldgiftsdommer skal behandles under voldgiftsbehandlingen og kan ikke senere brukes som ugyldighetsgrunn, jf. § 15. Innsigelse mot en voldgiftsdommer kan også gå tapt etter § 15 første ledd. Dersom voldgiftsretten har avsagt dom i saken før tingretten har avsagt kjennelse i sak hvor voldgiftsretten ikke har tatt innsigelse mot voldgiftsdommeren til følge, kan innsigelsen likevel brukes som ugyldighetsgrunn, se 14.5.4 om forholdet mellom bokstav d og § 15.

Første ledd bokstav e regulerer ugyldighet når saksbehandlingen i voldgiftsretten har vært i strid med lovens saksbehandlingsregler eller partenes avtale. Det er et vilkår at det er nærliggende at feilen kan ha hatt betydning for resultatet. Innsigelse om at behandlingen har vært i strid med fravikelige lovbestemmelser eller avtale, kan gå tapt etter § 4, og kan da ikke brukes som ugyldighetsgrunn. Hvis

partene ved avtale har fraveket ufravikelige lovregler, er behandling i strid med slike avtalebestemmelser ikke ugyldighetsgrunn.

Kravet om at det skal være nærliggende at saksbehandlingsfeilen kan ha virket inn på avgjørelsens innhold skiller seg fra modelloven artikkel 34 (2) (a) (iv).

Annet ledd angir de ugyldighetsgrunner som domstolen av eget tiltak skal undersøke om foreligger. Det er en forutsetning at spørsmålet om gyldigheten av voldgiftsdommen er brakt inn for domstolene. Ugyldighetsgrunnene får således ikke virkning av seg selv.

Annet ledd bokstav a omfatter de tilfeller der voldgiftsdommen avgjør en tvist som ikke kan avgjøres ved voldgift etter norsk rett. Dette spørsmålet må vurderes etter § 9 om hva som kan være gjenstand for voldgift, se nærmere 10.1.

Annet ledd bokstav b omfatter de tilfeller der voldgiftsdommen virker støtende på rettsordenen. Bestemmelsen er en ordre public-regel og retter seg mot voldgiftsdommer der fundamentale rettsprinsipper av materiell eller prosessuell karakter er tilsidesatt. Bestemmelsens innhold har likhetstrekk med det som følger av tvistemålsloven § 467 nr. 4 om at voldgiftsdommen ikke må stride mot lov eller ærbarhet. Annet ledd bokstav b er generelt formulert. Den skal ha et meget snevert anvendelsesområde. At dommen strider mot en preseptorisk lovregel, betyr ikke uten videre at dommen er ugyldig etter ordre public-regelen. Det må dreie seg om mer grunnleggende regler eller prinsipper i materiell lovgivning eller om saksbehandlingen. Bestemmelsen samsvarer med modelloven artikkel 34 (2) (b).

Tredje ledd angir generelt at en ugyldighetsgrunn bare får virkning på den del av en voldgiftsdom den rammer. Øvrige deler av voldgiftsdommen er gyldig. Dette vil eksempelvis være tilfellet hvis voldgiftsretten i dommen også har avgjort en tvist som den ikke hadde domsmyndighet til å avgjøre. I et slikt tilfelle blir avgjørelsen av den tvisten som omfattes av domsmyndigheten ikke satt til side. Regelen gjelder for alle ugyldighetsgrunnene. Etter ordlyden er det her forskjell fra modelloven, som uttrykkelig nevner dette bare ved én av ugyldighetsgrunnene, jf. artikkel 34 (2) (a) (iii).

Til § 44 Søksmålsfrist og behandling av søksmålet

Paragrafen regulerer søksmålsfrister ved krav om tilsidesetting av voldgiftsdom og behandlingen av slike søksmål. Videre regulerer den virkningen for voldgiftsavtalen av at en voldgiftsdom settes til side. Paragrafen bygger på NOU § 8–3 og svarer til

modelloven artikkel 34 (3), med unntak av tredje ledd. Søksmålsfrister etter gjeldende rett er regulert i tvistemålsloven § 469. Problemstillingene er behandlet i kapittel 17.

Etter *første ledd første punktum* må et ugyldighets søksmål anlegges innen tre måneder fra den dag parten mottar voldgiftsdommen. Dette gjelder alle ugyldighetsgrunnene i § 43 og uavhengig av partenes kunnskap om de forhold som begrunner ugyldigheten. Dersom ugyldighets søksmål er anlagt innen fristen, kan en part påberope andre ugyldighetsgrunner nevnt i § 43 i den grad dette tillates etter de alminnelige reglene i tvistemålsloven. Domstolen skal uansett av eget tiltak undersøke om ugyldighetsgrunnene i § 43 annet ledd foreligger dersom søksmål er anlagt innen fristen.

Utgangspunktet for fristen er den dagen parten mottar dommen. Når voldgiftsdommen anses motatt, er regulert i § 3. Fristen avbrytes etter reglene i domstolloven § 146.

Tremånedersfristen gjelder selv om spørsmål om domsmyndighet etter § 18 eller innsigelse mot en voldgiftsdommer etter § 15, fortsatt verserer for de alminnelige domstoler, se hhv. 12.3.4 og 14.5.4 om disse situasjonene.

Første ledd annet punktum oppstiller unntak fra utgangspunktet om at fristen løper fra den dag parten mottar voldgiftsdommen. Når voldgiftsretten foretar retting eller avsier tilleggsdom etter § 38 løper fristen fra det tidspunktet partene har mottatt den avgjørelsen som retter dommen eller tilleggsdommen.

Første ledd tredje punktum bestemmer at der en anmodning om retting eller avsigelse av tilleggsdom ikke tas til følge, løper fristen fra parten mottok avgjørelsen om dette.

Annet ledd omhandler virkningen av at det er grunnlag for å sette voldgiftsdommen til side. Hvis en av partene ber om det, kan domstolen da utsette saken om tilsidesetting og henvise voldgiftssaken til videre behandling og ny avgjørelse i voldgiftsretten. Det er et vilkår at videre behandling i voldgiftsretten eller en ny avgjørelse kan avhjelpe grunnlaget for ugyldighet. Domstolen må foreta en foreløpig vurdering av om det er grunnlag for ugyldighet og vurdere om videre behandling i voldgiftsretten kan avhjelpe den mulige ugyldighetsgrunnen. Retten må sette en frist for voldgiftsrettens videre behandling. Etter utløpet av fristen fortsetter saken om tilsidesetting på grunnlag av den nye eller rettede avgjørelsen fra voldgiftsretten, eller på grunnlag av den opprinnelige avgjørelsen dersom voldgiftsretten av ulike grunner ikke har kunnet fortsette behandlingen. Bestemmelsen har betydning i tilfeller hvor feilen som kan føre til ugyldighet, kunne

vært avhjulpet ved retting, men hvor fristen for dette er oversittet. Den kan også ha betydning ved rent formelle feil, som der voldgiftsdommen ikke er undertegnet. Annet ledd er mer i samsvar med modelloven artikkel 34 (4) enn NOU § 8–3 annet ledd.

Tredje ledd regulerer virkningen for den aktuelle voldgiftsavtalen hvis voldgiftsdommen er ugyldig og blir satt til side av domstolen. Hvis ikke annet er avtalt, blir voldgiftsavtalen igjen virksom mellom partene. Det kan imidlertid følge av begrunnelsen i dommen om tilsidesetting, at voldgiftsavtalen ikke lenger kan være virksom mellom partene for så vidt gjelder den aktuelle tvisten. Denne presiseringen er ny i lovteksten i forhold til Tvistemålsutvalgets forslag. Dette gjelder typisk hvis voldgiftsavtalen er ugyldig eller den konkrete tvisten ikke kan voldgis, enten fordi den ikke er omfattet av avtalen eller fordi den ikke kan avgjøres ved voldgift etter norsk rett. I disse tilfellene kan ikke en part påberope seg avtalen som grunnlag for at tvisten på nytt skal bringes inn for en voldgiftsrett til avgjørelse. Modelloven har ikke en tilsvarende regulering.

Kapittel 10. Anerkjennelse og fullbyrding

Til § 45 Anerkjennelse og fullbyrding

Paragrafen innleder kapittel 10 som har regler om anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdommer. I modelloven er disse reglene gitt i artikkel 35 og 36. Bestemmelsen tilsvarende NOU § 9–1 og dekker det samme som modelloven artikkel 35. Reglene i kapittel 10 innebærer visse endringer i forhold til gjeldende rett, se 18.1 om gjeldende rett. Anerkjennelse og fullbyrding av dommer er behandlet generelt i kapittel 18 i de alminnelige motiver.

Første ledd slår fast at en voldgiftsdom skal anerkjennes og fullbyrdes etter de regler som fremgår av §§ 45 og 46. Dette gjelder både norske og utenlandske voldgiftsdommer. Det gjelder ikke noe gjensidighetsprinsipp i den forstand at det kreves at det landet som voldgiftsdommen er avsagt i, skal anerkjenne og fullbyrde norske voldgiftsdommer. Anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske dommer er etter gjeldende rett regulert i tvangsfullbyrdesloven § 4–1 annet ledd bokstav f, jf. tvistemålsloven § 167 jf. § 168, jf. særlig New York-konvensjonen.

Begrepet voldgiftsdom i § 45 har samme innhold som i § 42 og det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Annet ledd fastsetter hvilke formelle krav som må overholdes av en part som ønsker en voldgiftsdom anerkjent eller fullbyrdet. Voldgiftsdommen må etter *første punktum* legges frem i original eller

attestert kopi. Dersom dommen ikke er på norsk, svensk, dansk eller engelsk, må det etter *annet punktum* også legges frem en autorisert oversettelse til ett av disse språkene. Krav til autorisert oversettelse innebærer at oversettelsen må være gjort eller godkjent av en statsautorisert translatør, eller tilsvarende i andre land. Domstolen kan kreve dokumentasjon for at oversetteren eller den som har godkjent oversettelsen, innehar nødvendig autorisasjon fra det land vedkommende har sitt virke i.

Etter *tredje punktum* kan vedkommende myndighet eller domstol også kreve fremlagt grunnlaget for voldgiften. Dette betyr ikke at det må foreligge en skriftlig voldgiftsavtale, men det kan kreves dokumentasjon for at voldgift er avtalt eller for at parten er blitt bundet til voldgift, for eksempel ved ikke i tide å reise innsigelse om at voldgift ikke er avtalt.

Tredje ledd viser til at fullbyrding skal skje etter reglene i tvangsfullbyrdsloven så langt ikke annet følger av kapittel 10. Anerkjennelse vil i praksis være aktuelt der voldgiftsdommen kreves lagt til grunn i ulike relasjoner av domstoler eller forvaltningsorganer. Fremgangsmåten for anerkjennelse følger av de alminnelige reglene som gjelder i det aktuelle tilfellet.

Til § 46 Forhold som er til hinder for anerkjennelse og fullbyrding

Paragrafen angir forhold som er til hinder for anerkjennelse og fullbyrding og tilsvarende NOU § 9–2 med unntak av første ledd bokstav d, som i § 46 er splittet opp i bokstav d og e. Bestemmelsen svarer til modelloven artikkel 36 (1), med unntak av første ledd bokstav e og tredje ledd. Innsigelser mot fullbyrding er i dag regulert i tvangsfullbyrdsloven § 4–2 og tvistemålsloven § 470.

De forhold som er til hinder for anerkjennelse og fullbyrding, svarer i det vesentlige til de grunner som etter New York-konvensjonen er til hinder for fullbyrding, og i hovedsak også til de grunner som kan medføre at en voldgiftsdom blir satt til side som ugyldig etter § 43.

Selv om grunnene for å sette til side en voldgiftsdom i det vesentlige er de samme som hindrer anerkjennelse og fullbyrding, er det to praktisk viktige forskjeller. For det første kan den materielle avgjørelsen knyttet til at en tvist overholdet ikke kan voldgis, jf. § 43 annet ledd og § 46 annet ledd, variere mellom det landet hvor ugyldighet skal avgjøres, og det landet hvor anerkjennelse eller fullbyrding skal avgjøres. For det annet vil en ugyldighetsdom hindre anerkjennelse og fullbyrding i alle andre land, jf. § 46 første ledd bokstav f, mens en

nektelse av anerkjennelse og fullbyrding bare har virkning i det aktuelle landet hvor dette forholdet er avgjort.

Første og annet ledd inneholder en uttømmende oppregning av de forhold som kan være til hinder for anerkjennelse og fullbyrding. Forhold som opplistet i første ledd må, i likhet med § 43 første ledd, påberopes av en part, mens domstolen av eget tiltak skal ta stilling til forholdene i annet ledd. Dersom det ikke foreligger slike forhold som nevnt i første og annet ledd, skal voldgiftsdommen anerkjennes og fullbyrdes. Bestemmelsen svarer i det vesentlige til § 43, og det vises til merknadene til denne bestemmelsen. De få ulikhetene mellom § 43 og § 46 kommenteres i det følgende.

Første ledd bokstav a gjelder der en part i voldgiftsavtalen manglet rettslig handleevne eller voldgiftsavtalen ellers er ugyldig. Om bedømmelsen av den rettslige handleevnen, vises til merknadene til § 43 om den tilsvarende ugyldighetsgrunnen. Vurderingen av om voldgiftsavtalen er ugyldig av andre grunner enn manglende rettslig handleevne, skal i mangel av annen avtale, skje etter det lands rett hvor voldgiftsdommen ble avsagt. Dette tar sikte på utenlandske voldgiftsdommer der gyldigheten av voldgiftsavtalen skal vurderes ut fra voldgiftsstedets rett, og avviker fra § 43 der vurderingen skal skje etter norsk rett i mangel av annen avtale.

Første ledd bokstav b, c og d samsvarer med de tilsvarende bestemmelsene i § 43.

Første ledd bokstav e omfatter saksbehandlingsfeil som det er nærliggende kan ha virket inn på avgjørelsen. Vurderingen av om det foreligger slike feil, skal i mangel av annen avtale skje etter loven på voldgiftsstedet. Dette avviker også fra § 43 der vurderingen skjer etter loven her. En slik avvikende formulering i § 46 er nødvendig med sikte på anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske voldgiftsdommer.

Første ledd bokstav f har ingen tilsvarende regel i § 43 og omfatter to situasjoner. Den ene er hvor voldgiftsdommen ikke er bindende for partene, noe som lettest kan tenkes hvor partene har avtalt at en voldgiftsdom kan bringes inn for ny voldgiftsrett, og fristen for dette ikke er ute eller overprøving er krevd. Den andre situasjonen er hvor voldgiftsdommen er satt til side av en domstol på voldgiftsstedet eller i det landet hvis rett er anvendt ved avgjørelsen av de materielle tvistespørsmål. Dette kan være skjedd varig hvis en domstol i et annet relevant land har kjent voldgiftsdommen ugyldig, eller midlertidig hvis en utenlandsk domstol i tråd med modelloven artikkel 34 (4) har utsatt behandlingen av et ugyldighetssøksmål for å gi voldgiftsretten mulighet til å avhjelpe eventuelle ugyldighetsgrunner.

Annet ledd svarer til § 43 annet ledd. Også for utenlandske voldgiftsdommer er det avgjørende om tvisten kan være gjenstand for voldgift etter norsk rett.

Tredje ledd svarer innholdsmessig i det vesentlige til § 43 tredje ledd.

Til § 47 Utsettelse og sikkerhetsstillelse

Bestemmelsen omfatter domstolenes adgang til å utsette behandlingen av et krav om anerkjennelse og fullbyrding samt sikkerhetsstillelse i denne forbindelse. Den tilsvarer NOU § 9–3 og svarer til modelloven artikkel 36 (2). Bestemmelsen er ny i forhold til gjeldende rett. Den omfatter både nasjonale og utenlandske voldgiftsdommer.

Første punktum gir domstolene adgang til å utsette behandlingen dersom det er anlagt ugyldighetssøksmål ved domstol som nevnt i § 46 første ledd bokstav f. Det kan være hensiktsmessig å avvente resultatet av ugyldighetssøksmålet, da det vil være avgjørende for om voldgiftsdommen skal anerkjennes eller fullbyrdes. Domstolene har en diskresjonær adgang til å beslutte utsettelse dersom den finner dette hensiktsmessig.

Annet punktum angir at domstolen etter krav fra den part som krever anerkjennelse eller fullbyrding, kan pålegge en annen part å stille sikkerhet. Denne sikkerheten må gjelde det økonomiske tap som utsettelse av saken kan medføre.

Kapittel 11. Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser. Endringer i andre lover

Til § 48 Ikrafttredelse

Paragrafen angir at loven trer i kraft fra det tidspunktet Kongen bestemmer.

I en rekke forskrifter er det gitt regler om voldgift og henvisning til voldgiftsreglene i tvistemålsloven kapittel 32. Forskriftsverket må gjennomgå med sikte på nødvendige endringer før loven kan settes i kraft.

Til § 49 Overgangsregler

Første ledd fastsetter hovedregelen om at voldgiftsloven kommer til anvendelse på voldgiftssaker som er innledet etter at loven er trådt i kraft. Unntak fra hovedregelen følger av annet til fjerde ledd.

Annet ledd fastsetter at § 10 annet ledd om overføring av voldgiftsavtale og § 11 om forbrukerforhold gjelder for voldgiftsavtaler som er inngått etter at loven er trådt i kraft. Regelen i § 10 annet ledd er ny, og partene i eldre avtaleforhold har ikke hatt foranledning til å ta stilling til om de ville ønske å

fravike den. Formkravene i § 11 og den generelle regelen om begrensningene i adgangen til å avtale voldgift i forbrukerforhold, er nye og kan ikke gjøres gjeldende for eldre avtaler.

Tredje ledd gir §§ 5 og 19 anvendelse bare for voldgift i saker der voldgiftsavtalen er inngått etter at loven har trådt i kraft. § 5 avklarer en usikker rettsstilling mens § 19 er ny i forhold til gjeldende rett. Partene i en eldre voldgiftsavtale har ikke på forhånd kunnet ta stilling til eventuell fravikelse eller særskilt regulering i avtalen. Partene kan selv sagt avtale at bestemmelsene likevel skal gjelde i deres voldgiftssak. Når det gjelder §§ 38, 39 og 41, finner departementet det uproblematisk at disse bestemmelsene også gjelder for eldre voldgiftsavtaler.

Fjerde ledd angir at reglene om sak om tilsideuttsettelse i kapittel 9 gjelder for voldgiftsdom som er avsagt etter lovens ikrafttredelse. Sak om tilsideuttsettelse av voldgiftsdom som er avsagt før lovens ikrafttredelse behandles etter tvistemålsloven kapittel 32.

Femte ledd fastsetter at kapittel 10 om anerkjennelse og fullbyrding gjelder for saker der begjæring om dette inngis etter ikrafttredelsen. Dette gjelder uavhengig av om voldgiftsdommen er avsagt etter reglene i tvistemålsloven kapittel 32 eller voldgiftsloven.

Til § 50 Endringer i andre lover

Bestemmelsen opphever tvistemålsloven kapittel 32 fra den tid voldgiftsloven trer i kraft. Fra samme tidspunkt gjør bestemmelsen endringer i 12 andre lover.

1. Til lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene

I § 106 nr. 8 foreslås «voldgiftsdommer» endret til «voldgiftsdommer» som er i samsvar med språkb Bruken i voldgiftsloven.

2. Til lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål

I § 168 annet punktum foreslås «(jfr. kapittel 32)» tatt ut av ordlyden.

3. Til lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett m.v.

I § 53 tredje ledd foreslås «voldgiftsdomstol» endret til «voldgiftsrett» som er i samsvar med språkb Bruken i voldgiftsloven.

4. Til lov 8. juni 1967 nr. 3 om å setja i verk avtala 18 mars 1965 om løysing av tvistar mellom ein stat og borgarar i andre statar om investeringar

Lovens § 2 annet ledd foreslås gitt et tillegg om at tvangsfullbyrdelsesloven § 4–2 fjerde ledd som henviser til voldgiftsloven kapittel 10, ikke gjelder ved fullbyrding av en voldgiftsdom avsagt etter konvensjonens regler. Konvensjonen oppstiller krav om at slik voldgiftsdom skal fullbyrdes på samme måte som en dom avsagt av de alminnelige domstoler, og voldgiftsloven kapittel 10 skal ikke gjelde i disse tilfellene. Forholdet til konvensjonen er behandlet i 18.4, se også 8.4.

5. Til lov 23. juni 1978 nr. 70 om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom

I § 1–6 annet ledd første punktum foreslås «voldgiftsmann» endret til «voldgiftsdommer» i samsvar med språkbruken i voldgiftsloven.

Henvisningen i annet punktum til tvistemålslovens kapittel 32 er endret slik at bestemmelsen viser til voldgiftsloven.

6. Til lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer

I § 15 nr. 1 første punktum foreslås «voldgiftsavgjørelse» endret til «voldgiftsdom» i samsvar med terminologien i voldgiftsloven.

7. Til lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning

Overskriften i § 11–3 «Voldgift i fordelingstvist» foreslås endret til «Avgjørelse i fordelingstvist.» Bakgrunnen for forslaget er at den tvisteløsningsformen som reguleres i bestemmelsen, hvor Skattedirektoratet kan gis myndighet til å avgjøre en fordelingstvist mellom kommuner, ikke er voldgift i voldgiftslovens betydning.

8. Til lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensinger og om avfall

Paragraf § 33 femte ledd tredje punktum foreslås endret slik at det henvises til voldgiftsloven i stedet for tvistemålsloven kapittel 32.

9. Til lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenester i kommunene

I § 6–4 annet ledd foreslås «formann» endret til «leder», og i tredje ledd foreslås «voldgiftsmenn» endret til «voldgiftsdommere». Dette samsvarer med språkbruken i voldgiftsloven.

Fjerde ledd foreslås endret slik at det henvises til voldgiftsloven i stedet for tvistemålslovens kapittel 32.

10. Til lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr

Forslag til endringen i rettsgebyrloven er behandlet i 19.4. Rettsgebyrloven § 26 innfører rettsgebyr for domstolenes behandling av forskjellige saker i forbindelse med voldgiftsbehandlingen.

For søksmål om voldgiftsdommens gyldighet og begjæring om midlertidig sikring eller tvangsfullbyrding gjelder de alminnelige reglene om rettsgebyr i rettsgebyrloven § 8 og kapittel 4. For kjæremål mot domstolens kjennelser etter voldgiftsloven påløper det rettsgebyr etter rettsgebyrloven § 8 siste ledd.

11. Til Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring

Forslaget til endringer er behandlet i 18.4.

Endringene i § 4–1 annet ledd bokstav d, e og f, er tilpasninger som følge av voldgiftsloven.

Nytt fjerde ledd i § 4–2 gjør det klart at voldgiftsloven kapittel 10 uttømmende regulerer hvilke innsigelser som kan gjøres gjeldende mot anerkjennelse og fullbyrding av voldgiftsdom. Innsigelsesgrunnene i § 4–2 for øvrig kan ikke gjøres gjeldende mot en voldgiftsdom.

12. Til lov 17. november 2000 nr. 80 om børsvirksomhet m.m.

I § 7–1 annet ledd foreslås «voldgiftsnemnd», endret til «voldgiftsrett», som er i samsvar med voldgiftslovens språkbruk.

Justis- og politidepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under
et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om
lov om voldgift.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om voldgift i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om voldgift

Kapittel 1. Almennlige bestemmelser

§ 1 Lovens virkeområde

Loven gjelder for voldgift som er avtalt eller følger av lov, uten hensyn til om partene er norske eller utenlandske. Den gjelder bare for voldgift som finner sted i Norge, om ikke annet følger av annet til fjerde ledd.

Bestemmelsene i §§ 7 og 8 gjelder også når voldgiftstedet er i utlandet eller det ennå ikke er bestemt.

Domstolene kan treffe avgjørelser som §§ 13, 15 og 16, jf. § 6, legger til dem, også om voldgiftstedet ikke er bestemt, hvis minst en av partene har sitt forretningssted eller vanlige oppholdssted i Norge.

Kapittel 10 gjelder også for utenlandske voldgiftsdommer.

§ 2 Adgangen til å fravike lovens regler ved avtale

Lovens regler kan fravikes ved avtale i den utstrekning det er fastsatt i den enkelte paragraf.

§ 3 Når skriftlig kommunikasjon anses mottatt

Hvis ikke annet er avtalt, anses skriftlig kommunikasjon for mottatt den dagen dokumentet er levert adressaten personlig eller levert til dennes forretningssted, bostedsadresse eller postadresse. Kan ingen av disse adressene bringes på det rene etter en rimelig undersøkelse, anses skriftlig kommunikasjon for mottatt den dagen dokumentet er sendt til mottakerens sist kjente forretningssted, bostedsadresse eller postadresse. Er partene enige om å bruke elektronisk kommunikasjon, anses skriftlig kommunikasjon mottatt når den er sendt til riktig elektronisk adresse og adressaten har tilgang til den.

Bestemmelsen gjelder ikke for behandlingen i de almennlige domstoler.

§ 4 Tap av retten til å fremme innsigelse

En part som kjenner til at voldgiftsbehandlingen ikke er i samsvar med fravikelige bestemmelser i denne lov eller med voldgiftsavtalen, må fremsette innsigelse om dette innen de frister som er oppstilt, og dersom ikke slik frist er oppstilt, uten unødig opphold. I motsatt fall kan innsigelsen ikke gjøres gjeldende.

§ 5 Taushetsplikt og offentlighet

Hvis ikke partene har avtalt noe annet for den enkelte sak, er voldgiftsbehandlingen og voldgiftsrettens avgjørelser ikke underlagt taushetsplikt.

Utenforstående kan bare få være til stede under voldgiftsforhandlingene når og i den utstrekning det følger av avtale mellom partene.

Kapittel 2. Forholdet til de almennlige domstoler

§ 6 Forholdet til domstolene

Domstolene har myndighet til å behandle eller treffe avgjørelse i tvister som hører under voldgift, bare der det følger av loven her.

Når domstolene har myndighet etter loven her, er den domstol kompetent som tvisten kunne ha vært anlagt for dersom det ikke forelå en voldgiftsavtale. Har ingen domstol myndighet etter bestemmelsen i første punktum, er Oslo tingrett kompetent domstol. Den domstol som først har fått med saken å gjøre, skal behandle senere begjæringer til domstolene i samme voldgiftssak. Bevissikring kan også foregå ved annen domstol.

Reglene i tvistemålsloven gjelder for domstolenes befatning med saken dersom ikke annet fremgår av loven her. Behandlingen i domstolen er normalt skriftlig. Muntlig forhandling holdes når hensynet til forsvarlig og rettfærdig rettergang tilsier det. Den muntlige behandling kan begrenses til særlige spørsmål. Søksmål om å sette til side en voldgiftsdom etter kapittel 9 behandles etter de almennlige reglene i tvistemålsloven.

§ 7 Saksanlegg for domstolene

Domstolene skal avvise søksmål om rettsforhold som hører under voldgift dersom en part begjærer avvisning senest samtidig med at parten går inn på sakens realitet. Domstolen skal fremme saken hvis den finner at en voldgiftsavtale er ugyldig eller av andre grunner ikke kan gjennomføres.

Hvis voldgiftssak er innledet etter § 23 når søksmål anlegges, skal saken bare fremmes dersom domstolen finner det klart at voldgiftsavtalen er ugyldig eller at voldgift av andre grunner ikke kan gjennomføres.

Selv om søksmål verserer for domstolene, kan

voldgiftsretten starte eller fortsette voldgiftsbehandlingen, og også avgjøre tvisten.

§ 8 Midlertidig sikring

Domstolene kan beslutte bruk av midlertidig sikring etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 14 og 15 selv om en tvist hører under voldgift.

Kapittel 3. Voldgiftsavtalen

§ 9 Gjenstand for voldgift

Twister i rettsforhold som partene har fri rådgighet over, kan avgjøres ved voldgift.

De privatrettslige virkningene av konkurranse-lovgivningen kan prøves i en voldgiftssak.

§ 10 Voldgiftsavtalen

Partene kan avtale voldgift for tvister som er oppstått, og for alle eller særlige tvister som kan oppstå i et bestemt rettsforhold.

Hvis ikke annet er avtalt mellom partene i voldgiftsavtalen, følger voldgiftsavtalen med ved overføring av det rettsforhold den omfatter.

§ 11 Forbrukerforhold

En voldgiftsavtale inngått før tvisten oppsto, er ikke bindende for forbrukeren.

En voldgiftsavtale der en forbruker er part, skal tas inn i et eget dokument og undertegnes av begge parter. Avtalen kan inngås elektronisk dersom det er benyttet en betryggende metode for å autentisere avtaleinngåelsen og sikre avtalens innhold.

En forbruker som innlater seg på forhandlinger for voldgiftsretten uten å ha blitt gjort oppmerksom på hva en voldgiftsdom vil bety når det gjelder muligheten for overprøving, og at voldgiftsavtalen etter reglene i første og annet ledd ikke er bindende, kan gjøre gjeldende at voldgift ikke er bindende avtalt uten hensyn til fristen i § 18 tredje ledd.

Kapittel 4. Voldgiftsrettens sammensetning

§ 12 Antall voldgiftsdommere

Partene kan avtale hvor mange dommere voldgiftsretten skal bestå av. Dersom ikke annet er avtalt, skal voldgiftsretten bestå av tre dommere.

§ 13 Oppnevning av voldgiftsretten

Voldgiftsdommerne skal være upartiske og uavhengige av partene, og være kvalifisert for vervet.

Partene skal såvidt mulig oppnevne voldgiftsretten i fellesskap.

Skal voldgiftsretten ha tre medlemmer, og partene ikke blir enige om sammensetningen, oppnevner hver part ett medlem. Fristen er én måned etter

at parten mottok anmodning om oppnevning. Disse medlemmene oppnevner i fellesskap voldgiftsrettens leder innen én måned.

Hvis voldgiftsretten ikke lar seg etablere i henhold til avtalen eller annet og tredje ledd, kan hver av partene kreve at domstolen oppnevner den eller de voldgiftsdommere som mangler. Oppnevningen kan ikke påkjæres.

Første til tredje ledd kan fravikes ved avtale.

§ 14 Innsigelsesgrunner mot voldgiftsdommere

Den som blir kontaktet om mulig oppnevning som voldgiftsdommer, skal uoppfordret opplyse om forhold som kan være egnet til å skape berettiget tvil om upartiskhet eller uavhengighet. En voldgiftsdommer skal fra oppnevningen og gjennom hele voldgiftsbehandlingen straks gi opplysninger til partene om nye slike forhold.

Innsigelse kan bare gjøres gjeldende mot en voldgiftsdommer dersom det foreligger forhold som skaper berettiget tvil om voldgiftsdommerens upartiskhet eller uavhengighet, eller dersom dommeren ikke har kvalifikasjoner som avtalt mellom partene. Mot en voldgiftsdommer som parten har deltatt i oppnevningen av, kan det bare gjøres gjeldende innsigelse på grunn av forhold som parten er blitt kjent med etter at oppnevningen er foretatt.

§ 15 Behandling av innsigelse mot en voldgiftsdommer

Hvis ikke partene har avtalt en annen fremgangsmåte, skal innsigelse mot en voldgiftsdommer begrunnes og fremsettes skriftlig overfor voldgiftsretten innen 15 dager etter at parten fikk kjennskap til oppnevningen av dommeren og de omstendigheter innsigelsen bygger på. Voldgiftsretten avgjør innsigelsen, med mindre dommeren trekker seg eller den annen part sier seg enig i innsigelsen.

Dersom en innsigelse ikke blir tatt til følge, og partene ikke har avtalt en annen fremgangsmåte, kan den part som har fremmet innsigelsen, bringe spørsmålet inn for domstolene innen én måned fra melding ble mottatt om at innsigelsen ikke ble tatt til følge. Domstolen avgjør spørsmålet ved kjennelse. Kjennelsen kan ikke påkjæres. Innsigelsen kan ikke senere brukes som ugyldighetsgrunn eller som innsigelse mot anerkjennelse eller fullbyrding. Voldgiftsretten, med den voldgiftsdommer som det er rettet innsigelse mot, kan fortsette voldgiftsbehandlingen og avgjøre tvisten selv om spørsmålet verserer for domstolen.

§ 16 Manglende oppfyllelse av en voldgiftsdommers oppdrag

Dersom det blir rettslig eller faktisk umulig for

en voldgiftsdommer å oppfylle sitt oppdrag, eller en voldgiftsdommer av andre grunner unnlater å handle uten unødig opphold, opphører oppdraget hvis voldgiftsdommeren trekker seg eller partene er enige om at oppdraget skal opphøre. I motsatt fall kan hver av partene kreve at domstolene ved kjennelse avgjør spørsmålet om oppdraget skal opphøre av en grunn som nevnt. Kjennelsen kan ikke påkjæres.

At en voldgiftsdommer trekker seg eller partene er enige om at oppdraget skal opphøre etter første ledd eller § 15 første ledd, innebærer ikke noen godkjennelse av at en innsigelse etter første ledd eller § 14 annet ledd er holdbar.

§ 17 Oppnevning av ny voldgiftsdommer

Når voldgiftsdommerens oppdrag opphører etter §§ 15 eller 16, voldgiftsdommeren trekker seg av annen grunn, partene avtaler å tilbakekalle oppnevningen eller i andre tilfeller der oppdraget opphører, skal en ny voldgiftsdommer oppnevnes etter de regler som blir benyttet ved oppnevning av den voldgiftsdommeren som blir skiftet ut.

Alle tidligere voldgiftsforhandlinger som utgjør en del av avgjørelsesgrunnlaget, gjentas dersom en ny voldgiftsdommer blir oppnevnt.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

Kapittel 5. Voldgiftsrettens kompetanse

§ 18 Voldgiftsrettens avgjørelse av egen domsmyndighet

Voldgiftsretten avgjør spørsmål om sin egen domsmyndighet, herunder innsigelser mot eksistensen eller gyldigheten av voldgiftsavtalen.

Ved avgjørelser etter første ledd skal en voldgiftsavtale som utgjør en del av en kontrakt, anses som en selvstendig avtale uavhengig av de andre deler av kontrakten. En avgjørelse av voldgiftsretten om at kontrakten er ugyldig, medfører ikke i seg selv at voldgiftsavtalen er ugyldig.

Innsigelse om at voldgiftsretten mangler domsmyndighet til å avgjøre saken eller kravet, må gjøres gjeldende senest i partens første innlegg til realiteten i kravet. Voldgiftsretten kan tillate at innsigelser mot dens domsmyndighet fremmes på et senere tidspunkt dersom parten ikke er vesentlig å bebreide for at innsigelsen ikke ble fremsatt tidligere. En part blir ikke avskåret fra å fremme slik innsigelse ved å delta i oppnevningen av voldgiftsretten.

Voldgiftsretten kan behandle innsigelser mot dens domsmyndighet enten under voldgiftsbehandlingen eller i voldgiftsdommen som avgjør tvisten. Dersom voldgiftsretten under voldgiftsbe-

handlingen avgjør at den har domsmyndighet, kan hver av partene innen én måned fra avgjørelsen ble mottatt bringe spørsmålet inn for domstolene som avgjør det ved kjennelse. Voldgiftsretten kan fortsette voldgiftsbehandlingen og avgjøre tvisten selv om spørsmålet verserer for domstolene.

§ 19 Voldgiftsrettens adgang til å beslutte midlertidige tiltak

Voldgiftsretten kan etter begjæring fra en part pålegge enhver part å foreta slike midlertidige tiltak som voldgiftsretten ut fra tvistens innhold finner nødvendig. Voldgiftsretten kan som vilkår for ikrafttredelse og gjennomføring av tiltaket pålegge den som har begjært tiltaket, å stille sikkerhet for eventuelle konsekvenser av det innen en fastsatt frist.

Voldgiftsretten kan begrense eller oppheve et midlertidig tiltak.

Viser det seg at kravet som det midlertidige tiltaket skulle sikre ikke besto på det tidspunktet tiltaket ble besluttet, plikter den som begjærte tiltaket å erstatte det økonomiske tap som det har påført andre parter. Erstatningskravet avgjøres av voldgiftsretten etter begjæring fra en part.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

Kapittel 6. Saksbehandlingen i voldgiftsretten

§ 20 Likebehandling av partene

Partene skal gis lik behandling på ethvert trinn av voldgiftsbehandlingen og ha full anledning til å fremføre sin sak.

§ 21 Regler for saksbehandlingen

Innenfor rammen av partenes avtale og loven her skal voldgiftsretten behandle saken på den måte den finner hensiktsmessig. Straks voldgiftsretten er oppnevnt, skal den eller dens leder etter drøfting med partene fastlegge en plan for den videre behandlingen, hvis ikke annet er avtalt.

§ 22 Voldgiftsstedet

I mangel av avtale om voldgiftssted, bestemmer voldgiftsretten voldgiftsstedet under hensyn til praktisk behandling av saken, herunder partenes mulighet for å delta i muntlig forhandling.

Uavhengig av voldgiftsstedet kan voldgiftsretten, hvis ikke partene har avtalt noe annet, holde møte der den finner det hensiktsmessig for å råds-lå, for å avhøre vitner, sakkyndige eller parter eller for å undersøke bevis.

§ 23 Innledning av voldgiftssaken

Hvis ikke partene har avtalt noe annet, er vold-

giftssaken innledet den dag saksøkte mottok krav om at tvisten skal behandles ved voldgift.

§ 24 Voldgiftsspråk

I mangel av avtale om voldgiftsspråk, bestemmer voldgiftsretten voldgiftsspråket.

Er voldgiftsspråket norsk, kan svensk eller dansk brukes.

Voldgiftsspråket skal anvendes i enhver skriftlig erklæring fra partene, i muntlige forhandlinger og i avgjørelser og annen kommunikasjon fra voldgiftsretten.

Voldgiftsretten kan kreve skriftlige bevis oversatt til det språk som partene er blitt enige om eller som voldgiftsretten har fastsatt.

Annet til fjerde ledd kan fravikes ved avtale.

§ 25 Stevning og tilsvaer

Saksøkeren skal innen den frist partene eller voldgiftsretten har fastsatt, inngi stevning til voldgiftsretten. I stevningen skal angis det krav som gjøres gjeldende, en påstand som angir det domsresultat saksøkeren krever, den faktiske og rettslige begrunnelse for kravet og de bevis som vil bli ført.

Saksøkte skal innen den frist partene eller voldgiftsretten har fastsatt, inngi tilsvaer til voldgiftsretten. Tilsvaret skal opplyse om kravet i stevningen godtas eller bestrides, eller om det gjøres gjeldende innsigelser mot at voldgiftsretten behandler saken. Tilsvaret skal inneholde en påstand med det domsresultat saksøkte krever, den faktiske og rettslige begrunnelse for påstanden og de bevis som vil bli ført. Fremsetter saksøkte krav som det begjæres dom for, gjelder reglene om stevning og tilsvaer for dette kravet.

Partene kan ved avtale fravike de krav til innholdet av stevning og tilsvaer som første og annet ledd setter.

Med mindre partene har avtalt noe annet, kan de fremsette nye krav, utvide påstanden til krav som er fremsatt, og fremsette nye påstandsgrunnlag og nye bevis. Voldgiftsretten kan etter krav fra en part nekte endringen foretatt når hensynet til sakens fremdrift eller andre tungtveiende forhold tilsier at den ikke bør tillates.

§ 26 Muntlig og skriftlig behandling

Voldgiftsretten avgjør om det skal holdes muntlig forhandling i saken eller om den skal avgjøres på grunnlag av skriftlig behandling. En part kan kreve muntlig forhandling, som da skal holdes på et hensiktsmessig tidspunkt under saksbehandlingen.

Partene skal gis rimelig forhåndsvarsel om enhver muntlig forhandling og ethvert møte der de har rett til å være tilstede.

Alle meddelelser, dokumenter og annen informasjon som blir lagt frem for voldgiftsretten, skal parten samtidig sende til de øvrige parter i saken. Materiale voldgiftsretten mottar direkte fra andre enn partene, skal den straks oversende til dem.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 27 Forsømmelse fra partene

Dersom saksøkeren uten rimelig grunn forsømmer å inngi stevning etter § 25 første ledd, skal voldgiftsretten heve voldgiftssaken.

Dersom saksøkte uten rimelig grunn unnlater å inngi tilsvaer etter § 25 annet ledd, skal voldgiftsretten fortsette behandlingen av saken uten å tillegge forsømmelsen virkning som innrømmelse av saksøkerens krav.

Hvis en part uteblir uten rimelig grunn til en muntlig forhandling eller unnlater å fremlegge dokumentbevis, kan voldgiftsretten fortsette behandlingen og avsi dommen på det grunnlag som foreligger.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 28 Bevis

Partene har ansvaret for å opplyse saken og har rett til å føre de bevis de ønsker.

Voldgiftsretten kan nekte et bevis ført dersom det åpenbart ikke har betydning for avgjørelsen av tvisten. Voldgiftsretten kan begrense bevisføringen dersom det ikke er et rimelig forhold mellom den betydning tvisten har eller den betydning beviset har for avgjørelsen av tvisten og omfanget av bevisføringen.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 29 Sakkyndige

Voldgiftsretten kan oppnevne en eller flere sakkyndige til å avgi erklæring om særskilte spørsmål som skal avgjøres av voldgiftsretten. Voldgiftsretten kan kreve at partene skal gi den sakkyndige all relevant informasjon og at de skal legge frem eller sørge for tilgang til bevis.

En sakkyndig som har avgitt skriftlig erklæring, plikter om det kreves av partene eller voldgiftsretten finner det nødvendig, å møte til muntlig forhandling hvor partene gis anledning til å stille spørsmål og til å føre sakkyndige vitner om temaet.

Reglene om innsigelse mot voldgiftsdommere i §§ 14 og 15 første ledd gjelder så langt de passer på sakkyndige oppnevnt av voldgiftsretten.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 30 Bistand fra domstolene

Voldgiftsretten, eller en part med samtykke fra voldgiftsretten, kan be om at domstolene opptar

partsforklaringer, vitneforklaringer og andre bevis. Voldgiftsretten skal gis rimelig forhåndsvarsel om bevisopptaket. Voldgiftsdommerne har rett til å være til stede og til å stille spørsmål.

Når en voldgiftsrett må ta stilling til tolkningen av EØS-avtalen med protokoller, vedlegg og de rettsakter vedleggene omhandler, kan den, hvis ikke partene har avtalt noe annet, av eget tiltak eller etter begjæring fra en part, be en domstol om å forelegge tolkningsspørsmålet for EFTA-domstolen etter reglene i domstolloven § 51 a. Domstolen kan oppfordre EFTA-domstolen til å gi rådgivende uttalelse om fortolkningen av EØS-avtalen.

Kapittel 7. Avgjørelse av voldgiftssaken

§ 31 Rettsanvendelsen

Voldgiftsretten skal anvende de rettsregler som partene har valgt for de materielle tvistespørsmål saken gjelder. En henvisning til et lands lov eller rettssystem skal anses som en henvisning til dette lands materielle rettsregler og ikke til landets lovvalgsregler, med mindre annet fremgår.

Der partene ikke har valgt rettsregler, skal voldgiftsretten anvende de regler som følger av norske lovvalgsregler.

Voldgiftsretten skal bare treffe avgjørelse etter rimelighet dersom partene uttrykkelig har bemyndiget voldgiftsretten til dette.

Når voldgiftsretten avgjør sin domsmyndighet etter § 18 første ledd, gjelder paragrafen her bare så langt det er forenlig med § 43 første ledd bokstav a og annet ledd.

§ 32 Forholdet til partenes prosesshandlinger. Bevisbedømmelsen

Voldgiftsretten kan bare avgjøre de krav som er reist i saken. Avgjørelsen må ligge innenfor rammen av de påstander partene har lagt ned, og retten kan bare bygge på de påstandsgrunnlag som er påberopt.

Voldgiftsretten bestemmer det saksforhold avgjørelsen skal bygge på ved en fri bedømmelse av de bevis som er ført.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 33 Oppdeling av forhandling og pådømmelse

Voldgiftsretten kan bestemme at det skal forhandles særskilt om ett eller flere krav i saken, eller om ett eller flere tvistepunkter.

Voldgiftsretten kan pådømme særskilt ett eller flere krav i saken eller en del av et krav.

Voldgiftsretten kan pådømme et påstandsgrunnlag særskilt bare når det leder til avgjørelsen av et krav.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 34 Avstemningsregler

Voldgiftsretten treffer avgjørelse ved stemmeflertall. Dersom det ikke er mulig å oppnå stemmeflertall, er stemmen til voldgiftsrettens leder avgjørende. Er det ikke flertall for noe resultat når pengebeløp eller andre størrelser skal fastsettes, legges stemmene for høyere beløp eller størrelser sammen med stemmene for de nærmest følgende til det blir flertall.

Dersom et mindretall av dommerne nekter å delta i en avstemning, kan de øvrige voldgiftsdommerne treffe avgjørelsen.

Saksbehandlingsspørsmål kan voldgiftsrettens leder avgjøre på egen hånd dersom lederen er bemyndiget til dette av partene eller av en samlet voldgiftsrett.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 35 Forlik

Dersom partene inngår forlik for voldgiftsretten, skal voldgiftsretten på begjæring fra partene stadfeste forliket i en voldgiftsdom, hvis den ikke har grunn til å motsette seg dette.

En voldgiftsdom som stadfester et forlik har samme virkning som andre voldgiftsdommer.

§ 36 Voldgiftsdommen

Voldgiftsdommen skal være skriftlig og undertegnet av alle voldgiftsdommerne. I voldgiftssaker med mer enn én dommer er det tilstrekkelig at flertallet undertegner voldgiftsdommen dersom årsaken til at ikke alle har undertegnet, fremgår av dommen.

Voldgiftsdommen skal angi de grunner som den bygger på, med mindre dommen stadfester et forlik etter § 35. Det skal opplyses om dommen er enstemmig. Hvis det ikke er tilfelle, opplyses hvem som er uenig og hvilke punkter uenigheten gjelder.

Voldgiftsdommen skal angi tid og sted for domsavsigelsen etter § 22 første ledd. Voldgiftsdommen skal anses avsagt på dette stedet.

Voldgiftsdommen sendes partene.

Voldgiftsretten skal sende et undertegnet eksemplar av voldgiftsdommen til tingretten til oppbevaring i rettens arkiv.

Annet og fjerde ledd kan fravikes ved avtale.

§ 37 Avslutning av voldgiftssaken

Voldgiftssaken avsluttes med den endelige voldgiftsdommen eller med voldgiftsrettens beslutning om heving etter annet til fjerde ledd.

Voldgiftsretten skal heve voldgiftssaken dersom saksøkeren frafaller kravet, med mindre saksøkte motsetter seg heving og voldgiftsretten finner at saksøkte har saklig grunn for å få voldgiftsdom.

Voldgiftsretten skal heve voldgiftssaken dersom partene er enige om dette.

Voldgiftsretten skal heve voldgiftssaken dersom den finner at en fortsettelse av saken er unødvendig eller umulig.

Voldgiftsrettens myndighet opphører når voldgiftssaken er avsluttet, med unntak av det som følger av §§ 38 og 44 annet ledd.

§ 38 Retting av voldgiftsdommen. Tilleggsdom

Hver av partene kan innen én måned etter at dommen er mottatt, be voldgiftsretten om å

- a) rette en dom som på grunn av skrive- eller regnefeil, trykkfeil eller liknende klar feil har fått en utforming som ikke stemte med voldgiftsrettens mening, og
- b) avsi tilleggsdom til avgjørelse av krav som er fremsatt under voldgiftssaken og som skulle vært avgjort, men som ikke er tatt med i dommen.

Anmodningen sendes samtidig til de øvrige parter. Voldgiftsretten skal ta anmodningen til følge dersom det er grunnlag for den. Retting må foretas senest én måned etter at anmodningen ble mottatt. Tilleggsdom må avsies senest to måneder etter at anmodningen ble mottatt.

Voldgiftsretten kan innen én måned etter domsavsigelsen foreta retting på eget initiativ. Partene skal da varsles og gis mulighet til å uttale seg før retting.

Reglene i § 36 gjelder også for retting av voldgiftsdommen og avsigelse av tilleggsdom.

Paragrafen kan fravikes ved avtale, unntatt for adgangen til å rette feil som nevnt i første ledd bokstav a.

Kapittel 8. Sakskostnader

§ 39 Omkostninger til voldgiftsretten

Voldgiftsretten fastsetter sin egen godtgjørelse og utgiftsdekning, hvis ikke annet er avtalt mellom voldgiftsretten og partene. Fastsettelsen inntas i dom eller i avgjørelse som avslutter saken. Beløpet forfaller til betaling én måned etter at dommen eller avgjørelsen er avsagt.

Partene er solidarisk ansvarlige for omkostningene til voldgiftsretten, hvis ikke annet er avtalt mellom voldgiftsretten og partene.

Fastsettelsen etter første ledd blir tvangskraftig med mindre den bringes inn for domstolene innen én måned fra den dag parten mottok omkostningsavgjørelsen. Dersom det blir anmodet om eller foretatt retting eller avsigelse av tilleggsdom etter reglene i § 38, løper en ny frist fra den dag parten mottok avgjørelsen. Domstolen avgjør spørsmålet

ved kjennelse. Dersom kostnadene til voldgiftsretten blir redusert, får dette virkning også for de parter som ikke brakte spørsmålet inn for domstolene.

§ 40 Fordeling av sakskostnader

Voldgiftsretten skal etter begjæring fra en part fordele kostnadene til voldgiftsretten mellom partene slik den finner riktig.

Voldgiftsretten kan etter begjæring fra en part pålegge en annen part å dekke alle eller deler av partens kostnader med saken dersom den finner dette riktig.

Voldgiftsrettens fordeling av kostnadene tas inn i dommen eller i avgjørelsen som avslutter saken. Voldgiftsrettens fordeling av kostnader mellom partene er endelig.

Paragrafen kan fravikes ved avtale.

§ 41 Sikkerhetsstillelse

Voldgiftsretten kan pålegge partene å stille sikkerhet for voldgiftsrettens omkostninger, hvis ikke annet er avtalt mellom voldgiftsretten og partene. Voldgiftsretten kan helt eller delvis avslutte voldgiftssaken dersom ikke slik sikkerhet blir stilt.

Dersom en part unnlater å stille pålagt sikkerhet, kan den annen part stille hele sikkerheten eller bringe tvisten inn for domstolene til avgjørelse, om ikke partene har avtalt noe annet.

Kapittel 9. Ugyldighet

§ 42 Krav om tilsidesetting av voldgiftsdommen

En voldgiftsdom kan bare settes til side som ugyldig av domstolene gjennom et søksmål etter §§ 43 og 44.

§ 43 Ugyldighetsgrunner

En voldgiftsdom kan bare settes til side av domstolene dersom

- a) en av partene i voldgiftsavtalen manglet rettslig handleevne; eller voldgiftsavtalen er ugyldig etter de rettsregler som partene har avtalt skal anvendes på avtalen, eller i mangel av slik avtale, etter norsk rett, eller
- b) den part som har anlagt ugyldighetssøksmål ikke ble gitt tilstrekkelig varsel om oppnevnningen av en voldgiftsdommer eller om voldgiftssaken, eller ikke har fått anledning til å fremstille sitt syn på saken, eller
- c) voldgiftsdommen ligger utenfor voldgiftsrettens domsmyndighet, eller
- d) voldgiftsretten har hatt en uriktig sammensetning, eller
- e) saksbehandlingen strider mot loven eller partenes avtale og det er nærliggende at feilen kan ha hatt betydning for avgjørelsen.

Når spørsmålet om gyldigheten av en voldgiftsdom er brakt inn for domstolene skal domstolen av eget tiltak sette dommen til side dersom

- a) tvisten ikke kan avgjøres ved voldgift etter norsk rett, eller
- b) voldgiftsdommen virker støtende på rettsordenen (ordre public).

Dersom ugyldighetsgrunnen bare rammer en del av dommen, får ugyldigheten bare virkning for denne delen.

§ 44 Søksmålsfrist og behandling av søksmålet

Søksmål om å sette til side en voldgiftsdom må anlegges innen tre måneder fra den dag parten mottar voldgiftsdommen. Dersom voldgiftsretten foretar retting eller avsier tilleggsdom etter § 38, løper fristen fra dette tidspunktet. Det samme gjelder der voldgiftsretten beslutter å ikke ta til følge en parts anmodning om retting eller avsigelse av tilleggsdom etter § 38.

Når det er reist sak etter første ledd og det er grunnlag for ugyldighet, kan domstolen etter begjæring fra en part utsette saken om tilsidesetting og henvide voldgiftssaken til videre behandling og ny avgjørelse i voldgiftsretten hvis dette kan gjøre at grunnlaget for ugyldighet bortfaller.

Tilsidesetting av en voldgiftsdom medfører at den aktuelle voldgiftsavtalen igjen blir virksom, om ikke annet er avtalt mellom partene eller følger av dommen om tilsidesettelse.

Kapittel 10. Anerkjennelse og fullbyrding

§ 45 Anerkjennelse og fullbyrding

En voldgiftsdom skal anerkjennes og kunne fullbyrdes etter denne bestemmelsen og § 46, uavhengig av hvilket land den er avsagt i.

Anerkjennelse og fullbyrding av en voldgiftsdom forutsetter at en part gjør voldgiftsdommen tilgjengelig i original eller ved attestert kopi. Dersom voldgiftsdommen ikke er utformet på norsk, svensk, dansk eller engelsk, skal parten også gjøre tilgjengelig en autorisert oversettelse. Det kan kreves dokumentasjon for at det forelå avtale eller annet grunnlag for voldgift.

Fullbyrding skjer etter reglene i tvangfullbyrdesloven så langt ikke annet følger av dette kapittel.

§ 46 Forhold som er til hinder for anerkjennelse og fullbyrding

Anerkjennelse eller fullbyrding av en voldgiftsdom kan bare nektes dersom:

- a) en av partene i voldgiftsavtalen manglet rettslig handleevne; eller voldgiftsavtalen er ugyldig et-

ter de rettsregler som partene har avtalt skal anvendes på avtalen, eller i mangel av slik avtale, etter det lands rett hvor voldgiftsdommen ble avsagt, eller

- b) den part som voldgiftsdommen er påberopt overfor ikke ble gitt tilstrekkelig varsel om oppnevningen av en voldgiftsdommer eller om voldgiftssaken, eller ikke har fått anledning til å fremstille sitt syn på saken, eller
- c) voldgiftsdommen ligger utenfor voldgiftsrettens domsmyndighet, eller
- d) voldgiftsretten har hatt en uriktig sammensetning, eller
- e) saksbehandlingen strider mot loven på voldgiftsstedet eller partenes avtale og det er nærliggende at feilen kan ha hatt betydning for avgjørelsen, eller
- f) voldgiftsdommen ennå ikke er bindende for partene, eller den varig eller midlertidig er satt til side av en domstol på voldgiftsstedet eller av en domstol i det landet hvis rettsregler er anvendt ved avgjørelsen av tvistegenstanden.

Domstolene skal av eget tiltak nekte anerkjennelse og fullbyrding av en voldgiftsdom når:

- a) tvisten ikke kunne avgjøres ved voldgift etter norsk rett, eller
- b) anerkjennelse eller fullbyrding av voldgiftsdommen virker støtende på rettsordenen (ordre public).

Dersom grunnen til å nekte anerkjennelse eller fullbyrding bare rammer en del av dommen, er det bare denne delen som kan nektes anerkjent eller fullbyrdet.

§ 47 Utsettelse og sikkerhetsstillelse

Domstolen kan utsette avgjørelsen om anerkjennelse og fullbyrding dersom den finner dette hensiktsmessig, og søksmål om tilsidesettelse av en voldgiftsdom er anlagt ved en domstol som nevnt i § 46 første ledd bokstav f. Domstolen kan i et slikt tilfelle etter krav fra den part som krever anerkjennelse eller fullbyrding, pålegge den annen part å stille sikkerhet.

Kapittel 11. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser. Endringer i andre lover

§ 48 Ikrafttredelse

Loven gjelder fra det tidspunktet Kongen bestemmer.

§ 49 Overgangsregler

Loven gjelder for voldgift der voldgiftssaken innledes etter at loven er trådt i kraft, med de unntak som følger av annet til femte ledd.

§§ 10 annet ledd og 11 gjelder for voldgiftsavtale som inngås etter at loven er trådt i kraft.

Bestemmelsene i §§ 5 og 19 gjelder for voldgift der voldgiftsavtalen er inngått etter at loven er trådt i kraft.

Kapittel 9 gjelder for sak om tilsidesettelse av voldgiftsdom som er avsagt etter at loven er trådt i kraft. For sak om tilsidesettelse av voldgiftsdom som er avsagt før loven er trådt i kraft, gjelder tvistemålsloven kapittel 32.

Kapittel 10 gjelder for sak om anerkjennelse og fullbyrding der begjæring om fullbyrding inngis etter at loven er trådt i kraft.

§ 50 Endringer i andre lover

Fra den tiden loven trer i kraft, oppheves tvistemålsloven kapittel 32.

Fra samme tidspunkt gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene skal § 106 nr. 8 lyde:
8. når han tidligere har hatt med saken å gjøre som *voldgiftsdommer* eller i lavere rett som dommer eller lagrettemedlem;
2. I lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål skal § 168 annet punktum lyde:
Likewise gjelder den tilsvarende for voldgiftsavgjørelser som ikke er å anse som *innenlandske* og i alle tilfelle for voldgiftsavgjørelser som er truffet i utlandet.
3. I lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett m.v. skal § 53 tredje ledd lyde:
Rådet eller et utvalg av dette skal også være pliktig til på oppfordring å avgi sakkyndige uttalelser til bruk for domstolene i spørsmål vedkomme denne lov, og skal likeledes fungere som *voldgiftsrett* i slike saker, hvis partene er enige om det.
4. I lov 8. juni 1967 nr. 3 om å setja i verk avtala 18 mars 1965 om løysing av tvistar mellom ein stat og borgarar i andre statar om investeringar skal § 2 annet ledd lyde:
Går ein skiltsdom ut på at nokon skal reida ut pengar kan skiltsdomen fullførast her i riket so framt fullføringa ikkje er utdrygd etter reglane i avtala. Krav om fullføring vert framsett for nåmsmannen. *Tvangsfullbyrdsloven § 4–2 fjerde ledd gjeld ikkje for fullføring av skiltsdom som er gjort med heimel i avtala.*
5. I lov 23. juni 1978 nr. 70 om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom skal § 1–6 annet ledd lyde:

Bestyrers avgjørelse som *voldgiftsdommer* etter §§ 2–2 og 2–3 kan ikke påklages eller bringes inn for jordskifteretten som grensegangssak. *Her gjelder reglene i voldgiftloven* så langt de passer.

6. I lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer skal § 15 nr. 1 første punktum lyde:
  1. Foreldelse avbrytes når fordringshaveren tar rettslig skritt mot skyldneren for å få dom, skjønn, *voldgiftsdom* eller tilsvarende avgjørelse.
7. I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning skal overskriften til § 11–3 lyde:
Avgjørelse i fordelingstvist.
8. I lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensinger og om avfall skal § 33 femte ledd tredje punktum lyde:
Partene kan kreve vederlagsspørsmålet avgjort ved voldgift etter *voldgiftsloven*.
9. I lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenester i kommunene skal annet til fjerde ledd i § 6–4 lyde:
Hvis ikke partene er enige om annen ordning, velger hver kommune et medlem av voldgiftsretten, og departementet velger *leder*.
Dersom tre eller flere kommuner er parter i saken og disse ikke blir enige om oppnevning av to eller flere *voldgiftsdommere*, foretar departementet valget av alle medlemmene av voldgiftsretten.
For øvrig gjelder reglene i voldgiftsloven så langt de passer.
10. I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr skal § 26 lyde:
For begjæring til tingretten etter voldgiftsloven § 13 fjerde ledd betales rettsgebyret.
For begjæring til tingretten etter voldgiftsloven § 15 annet ledd, § 16 første ledd, § 18 fjerde ledd, § 30 annet ledd og § 39 tredje ledd betales 2 ganger rettsgebyret. Ved muntlig behandling påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag.
For begjæring til tingretten etter voldgiftsloven § 30 første ledd betales rettsgebyret. Ved bevisopptak i rettsmøte i tingretten påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag.
11. Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring endres slik:
§ 4–1 annet ledd bokstav d, e og f skal lyde:
d) *voldgiftsdom etter voldgiftsloven og avgjørelser som ellers er tvangskraftige etter voldgiftsloven § 39,*

- e) rettsforlik for norsk domstol og *stadfestet* forlik etter *voldgiftsloven § 35*,
- f) avgjørelse av utenlandsk domstol eller annen utenlandsk myndighet, utenlandsk offentlig forlik og voldgiftsdom, som etter *lov eller overenskomst* med fremmed stat vil være bindende og skal kunne fullbyrdes her i riket,

§ 4–2 nytt fjerde ledd skal lyde:

For innvendinger mot et krav som er fastslått i voldgiftsdom, gjelder voldgiftsloven kapittel 10.

12. I lov 17. november 2000 nr. 80 om børsvirksomhet m.m. skal § 7–1 annet ledd lyde:

I tvister mellom private parter som har tilknytning til de børsnoterte selskaper eller børsomsetningen eller tilsvarende tilknytning til en autorisert markedsplass, kan partene avtale at klagenemnden skal opptre som *voldgiftsrett* etter nærmere regler fastsatt av departementet i forskrift.

